

APRIL 2019
KOMMUNAL- OG MODERNISERINGSDEPARTEMENTET

EVALUERING AV INTERREG I NORGE

ADRESSE COWI AS
Karvesvingen 2
0579 OSLO
Norge

TLF +47 2149 7688
EPOST firmapost@cowi.no
WWW .cowi.no
ORG.NR. 979 364 857

APRIL 2019
KOMMUNAL- OG MODERNISERINGSDEPARTEMENTET

EVALUERING AV INTERREG I NORGE

RAPPORT

OPPDRAGSNR.

A106804

DOKUMENTNR.

VERSJON

5

UTGIVELSESDATO

080419

BESKRIVELSE

Endelig rapport

UTARBEIDET

BERA, MLVD
HKSA, MOBR,
GVMO, HASL

KONTROLLERT

HKSA

GODKJENT

BERA

INNHOOLD

Ord- og begrepsliste	8
Abstrakt	9
Sammendrag	10
Summary	15
1 Innledning	20
2 Metode og datainnsamling	21
2.1 Evalueringsspørsmål og -kriterier	27
3 Interreg og norsk regionalutviklingspolitikk	30
3.1 EUs regionalpolitikk	30
3.2 Interreg	30
3.3 Norsk regionalpolitikk	32
4 Relevans	35
4.1 Interregs formål og intervensjonslogikk	36
4.2 Norske nasjonale og regionale behov og prioriteringer i Interreg-programmer	38
4.3 Konkret vurdering av om norske behov og mål er reflektert i case-prosjektene	45
4.4 Oppsummering av relevans	48
5 Bærekraft	50
5.1 Hvilke typer bærekraft finnes i de analyserte caseprosjektene	51
5.1.1 Bærekraftige tiltak og tjenester	52

5.1.2	Nye institusjoner og/eller styrkning av eksisterende	54
5.1.3	Nettverksbærekraft	56
5.2	Hvilke faktorer er avgjørende for bærekraften	57
5.2.1	Bærekraft og videreføring var en del av prosjektet	58
5.2.2	Sluttbruker var tydelig identifisert og inkludert i prosjektet	59
5.2.3	Det er sikret finansiering og andre ressurser til videreføring av aktiviteter og resultater	60
5.3	Oppsummering av bærekraft	61
6	Resultater, effekter og nytte	65
6.1	Hvilke resultater og effekter har Interreg?	66
6.1.1	Kulturarv og SMB-utvikling i turisme	67
6.1.2	Miljø og ressurser	73
6.1.3	Bedriftsutvikling for SMB	77
6.2	Nytten av Interreg-prosjekter	80
6.2.1	Bedriftsutvikling i SMB	93
6.2.2	Bedriftsutvikling i Turisme og kulturarv	82
6.2.3	Miljø og ressurser	87
6.3	Oppsummering av resultater, effekter og nytte	98
7	Ytre effektivitet	104
7.1.1	Kan man oppnå det samme med mindre ressursbruk eller andre virkemidler?	105
7.1.2	Komplementaritet mellom norske virkemidler og Interreg	107
7.2	Oppsummering av ytre effektivitet	112
8	Konklusjon og anbefalinger	114
8.1	Konklusjon	114
8.2	Anbefalinger	121

BILAG

Bilag A	Case studier/intervensjons logikker	126
Bilag B	Casestudier	128
Bilag C	Intervjuliste	167
Bilag D	Dokumentliste	170
Bilag E	Oversikt over regionale strategier	172
Bilag F	Interreg programmenes tematiske områder (prioriteringer) er begrunnet i (grenseoverskridende/transnasjonale) behov	176
Bilag G	Prosjektindikatorer	179

Ord- og begrepsliste

AS	Aksjeselskap
BSR	Baltic Sea Region (Østersjøregionen)
CCS	Carbon Capture and Storage (Karbonfangst og -lagring)
ERDF	European Regional Development Fund
ERIP	European Regions for Innovative Productivity
ETC	European Territorial Cooperation
EU	Den europeiske union
EØS	Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet
FoU	Forskning og utvikling
FP7	European Commission 7th Framework Programme
NGB	Nordens grønne belte
NINA	Norsk institutt for naturforskning
NPP	Nordlig Periferi
NSR	Nordsjøregionen
NTNU	Norges tekniske-naturvitenskapelig universitet
Quick IGA	Quick - Innovative SMEs by Gender and Age
SIVA	Selskapet for Industrivekst SF
SMB	Små og mellomstore bedrifter
SVNO	Interreg Sverige-Norge Programmet
SWOT	Strengths, weaknesses, threats and opportunities
TWh	Terawatt hour (terawatt-time)
ØKS	Interreg Öresund-Kattegat-Skagerrak programmet

Abstrakt

Denne rapporten evaluerer effektene av Norges deltakelse i Interreg og er ment å inngå som en del av beslutningsgrunnlaget for å vurdere eventuelle endringer i norsk deltakelse i de nye programmene fra 2021. Evalueringen bygger på case-studier av 15 prosjekter fra Interreg IV: 2007 – 2013 innenfor temaområdene bedriftsutvikling for små og mellomstore bedrifter (SMB), miljø, ressurser og kulturarv. Caseprosjektene er vurdert i forhold til deres relevans for norske strategier på nasjonalt og regionalt nivå, evne til å produsere vedvarende effekter (bærekraft), nytte og ytre effektivitet – sett i forhold til om det samme kunne vært oppnådd med mindre ressursbruk eller andre virkemidler.

Rapporten viser at de tematiske behovene som er identifisert i Interreg-programmene gjennomgående stemmer overens med nasjonale og regionale behov. Likevel er det stor variasjon mellom caseprosjektene. Bærekraften var sikret i prosjektforløpet i den del tilfeller, men mottakerne har ikke alltid vært involvert. Ofte er det heller ikke sikret finansiering til videreføring. Som eksempler på samfunnsmessige effekter som caseprosjektene har bidratt med kan det nevnes: økt verdiskaping, produktivitet og lønnsomhet, utvidelse av markeder, bedret konkurranse- og omstillingskraft i næringslivet, utvikling av kulturinstitusjoner, habitatsforbedringer, og utvikling av klimavennlig løsninger for energi-produksjon og CO₂-lagring. Det er stor forskjell mellom de 15 caseprosjektene nytte. Kun cirka halvparten av prosjektene har samfunnseffekter i forhold til målsettingene. Enkelte prosjekter har ingen eller kun indirekte effekter. Uten Interreg-finansiering ville en moderniserings- eller endringsprosess ha tatt lenger tid, man hadde ikke fått de samme samarbeidsmulighetene og dermed kunnskapsoverføring, og prosessen ville vært mindre effektiv. Interreg-prosjektene er ofte ikke alene om å yte støtte til et bestemt område eller mål, ettersom det kan ha vært mange andre satsinger som har bidratt til utviklingen.

For at Norge i fremtiden skal kunne få enda større utbytte av deltakelsen i Interreg gir rapporten anbefalinger om å:

- > Styrke den strategiske bruken av Interreg – mer kritiske valg av emner, partnerskap, og fokus på å støtte opp om norske strategier og målsettinger.
- > Adressere prosjektets bærekraft på en strukturert måte – om mottakeren er identifisert og finansiering sikret, og om det er mulighet for institusjonell forankring.

Sammendrag

Evalueringsoppdraget	Denne evalueringen skal bidra til et best mulig beslutningsgrunnlag og kunnskap til å vurdere eventuelle endringer i den norske deltakelsen i Interreg-programmene (European Territorial Cooperation) i den nye programperioden fra 2021. Analysen har som formål å vurdere effekten av den norske deltakelsen i Interreg-prosjekter innenfor to utvalgte tematiske områder: 1) utvikling av små og mellomstore bedrifter og 2) miljø, ressurser og kulturarv (disse er i analysen oppdelt i tre temaer). Analysen omhandler hvilken innvirkning Interreg har på disse tematiske områdene innenfor den norske delen av prosjektområdet. I analysen vurderer vi Interregs effekter, nytte og bærekraft i relasjon til oppnåelse av norske nasjonale og regionale målsettinger. Utover dette ser vi i analysen på Interregs relevans og ytre effektivitet.
Databakgrunn	Evalueringen dekker Interreg-programmer/prosjekter fra perioden 2007–2013. Data er innsamlet ved hjelp av 15 casestudier av Interreg-prosjekter fordelt over de 8 Interreg-programmene som Norge har deltatt i. For disse casestudiene har vi gjennomført en skrivebordsstudie av skriftlige kilder, intervju med norske prosjektdeltakere og intervju med personer fra nasjonale og regionale myndigheter og institusjoner som er involvert i de temaene som evalueringen dekker.
Interregs formål	Interreg er EUs program for å fremme sosial og økonomisk integrasjon over landegrensene gjennom regionalt samarbeid. Programmet ble etablert i 1990 for å styrke samarbeidet mellom naboregioner som var delt av nasjonale grenser innenfor og på grensen av EU. Norge har deltatt i Interreg siden 1996. Målet for norsk deltakelse i Interreg er å fremme regional utvikling i Norge gjennom å samarbeide om grenseregionale utfordringer, og ved læring og kompetanseutvikling gjennom nettverk og erfaringsutveksling over landegrensene. Samarbeidet skal fremme en mer helhetlig, koordinert og aktiv norsk europapolitikk, og ivareta norske interesser i EUs regionalpolitikk. Programmets overordnede mål var å utnytte utvekslingen av erfaringer mellom partnere inn i regionale utviklingsprosesser.
Typer av Interreg-programmer	Interreg dekker tre programtyper: A-programmer er aktive i grenseregioner som er rimelig like og adresserer de samme (felles) problemene. B-programmene (transnasjonale programmer) fokuser på samarbeid i større regioner som ikke nødvendigvis har de samme utfordringene, men som deler regionale interesser. C-programmene spenner over hele EU og har til formål å fremme gjensidig læring og politikkforbedring gjennom utveksling av erfaringer og overføring av god praksis.
Interregs egenart	Interregs fokus er å støtte samarbeid og økonomisk og sosial integrasjon i Europa. Interreg-programmene har et dobbelt mål om både å skulle levere innenfor et tematisk område og samtidig styrke samarbeidet, hvor det sistnevnte er i fokus. Interreg ses i en EU-kontekst som et tillegg til EUs regional- og sosialfond. Disse programmene har mye større budsjett, men støtter samme typer mål. Regional- og sosialfondene støtter både spesifikk kompetanse og ofte også fysiske prosjekter (slik som infrastruktur), og de kan derfor lettere måles i form av arbeidsplasser etc.

Relevans	Første del av evalueringen belyser relevans av Interreg i forhold til norske behov og mål, og vurderer i hvilken grad Interreg-prosjekter bidrar til å løse nasjonale og regionale utfordringer. Samsvar mellom prioriteringer i Interreg og norske nasjonale og regionale mål belyses for å kunne vurdere om det er en sammenheng mellom samfunnsøkonomiske behov identifisert i norske strategier (nasjonale og regionale) og prioriteringer i Interreg-programmene.
Behovsidentifikasjon, temaer og mål	Vi vurderer at Interreg (programmene) i perioden 2007-2013 var relevante i relasjon til norske nasjonale og regionale strategier. Analysen viser at de tematiske behovene som er identifisert i de analyserte Interreg-programmene gjennomgående stemmer overens med tematiske behov i de nasjonale og regionale strategiene. Langt de fleste norske fylkesstrategier inneholder i tillegg en internasjonal strategi som avspeiler et behov eller et ønske om å løse utfordringer og adressere behov internasjonalt og ofte regionalt eller grenseoverskridende. Det er også samsvar mellom tematiske mål i Interreg og norske strategier.
Bærekraft	<p>Det andre evalueringskriteriet er bærekraft. Dette er viktig for å se om prosjektene klarer å bidra til langsiktige effekter gjennom outputs og resultater. Spørsmålet er om de endringene som prosjektene bidrar til gir gevinster for det norske samfunnet over tid, eller om prosjektresultatene opphører når aktivitetene avsluttes. Følgende typer av bærekraft er analysert: bærekraftige tiltak og tjenester, nye institusjoner og/eller styrking av eksisterende, og nettverksbærekraft. Analysen viser at de fleste av prosjektene har mer enn én type bærekraft. Overordnet vurderer vi at resultatene var bærekraftige i de fleste (12 av 15) analyserte prosjektene, men ikke nødvendigvis for alle prosjektets resultater.</p> <p>Vi har også sett på hvilke faktorer som har innflytelse på bærekraften. Det vil si hvilke forutsetninger som må være til stede i prosjektene for å skape bærekraft – og derigjennom sikre at prosjektene skaper verdi på lengre sikt. I analysen fant vi at bærekraften var sikret (planlagt) i prosjektforløpet i mange av prosjektene, men at mottakerne (de som skulle føre tiltaket videre) ikke alltid hadde vært involvert. Ofte er det heller ikke sikret finansiering og/eller menneskelige ressurser til videreføring.</p>
Samfunnsnytte	Innenfor nytte handler det om å identifisere samfunnsmessige effekter av Interreg-prosjekt og vurdere om disse har adressert de relevante regionale eller nasjonale mål – om det har vært nytte av prosjektene. Denne evalueringen ser på 15 casestudier og identifiserer hva slags samfunnsmessige effekter og nytte som kan komme ut av Interreg-prosjekter. Basert på de samfunnsmessige effektene vi har identifisert, er vår vurdering at det er stor forskjell på nytten mellom de 15 caseprosjektene. I sju av femten prosjekter har prosjektene hatt vesentlige positive samfunnsmessige effekter. I fem prosjekter har effektene vært mindre enn planlagt. Ett prosjekt har ingen effekter og i to prosjekter var det kun indirekte effekter (ikke på temaene i Norge). I de åtte sistnevnte prosjektene har altså samfunnsnyttene vært mindre enn den potensielt kunne ha vært. Vår samlede vurdering er at nytten er meget variert.

I de tre tematiske områdene finner vi:

- > I Bedriftsutvikling av SMB. Vi vurderer at 3 av 5 prosjekter leverer samfunnsmessige effekter i relevante sektorer eller fylker. I de to siste prosjektene er resultatene primært i utlandet, og samfunnsmessige effekter bør derfor søkes der. Effektene har bidratt til verdiskaping og utvidelse av markeder innenfor trevirke i SMB, konkurranse- og omstillingskraftig næringsliv med spesielt fokus på kvinnelige grundere og styrkning av produktiviteten i SMB.
- > Turisme og kulturarv: I denne gruppa vurder vi at alle 5 prosjekter har hatt samfunnsmessige effekter og at disse har bidratt til å oppfylle behov og mål. Nyten i turismeprosjektene viser seg som bidrag til utvikling av reiselivsnæringer, spesielt utmarksbasert næring og opplevelsesnæringene er et mål. Markedsføring som bærekraftig destinasjon bidrar til verdiskaping og lønnsomhet. De to kulturprosjektene har bidratt til utvikling av kulturinstitusjoner som et middel til stedsutvikling og bosetting.
- > Miljø- og ressursprosjektene. I denne gruppa er vår vurdering at 4 av 5 prosjekter har hatt samfunnsmessige effekter. Ett prosjekt hadde ingen effekter og derfor ingen nytte. Eksempler på nytte er forbedring av habitat for fisk og god vannkvalitet (god økologisk tilstand), miljøvennlig fiskeproduksjon, utdanning i vindenergisektoren som bidrar til mer klimavennlig energi-produksjon, samt data og beregningsgrunnlag for fangst av CO₂.

Det er en rekke årsaker til at ikke alle prosjekter resulterer i samfunnsmessige effekter og at noen har mindre effekt enn forventet. En hovedgrunn er at prosjektet ikke gir resultater (manglende implementering). En ytterligere grunn er at resultatene ikke er bærekraftige – effekten uteblir blant annet på grunn av manglende spredning eller anvendelse av resultater. Resultatene anvendes ikke når de ikke er relevante for mottaker, for eksempel når mottaker er ikke parat (det er for tidig) eller ikke har kapasitet.

Når man vurderer nytte av prosjekter som ligger en rekke år tilbake i tid er det vanskelig å finne data og sammenheng mellom mulige effekter og prosjektenes resultater. Det som kan forklare forbindelsen er ikke lenger tilstede (for eksempel personer som har sluttet). De fleste av Interreg-prosjektene er implementert i sektorer det er stor oppmerksomhet om, og det har også vært andre virkemidler i sektoren samtidig, før eller etter Interreg-prosjektet. Dette kan gjøre det utydelig hvor effektene kommer fra, noe som igjen kan resultere i over- eller undervurderinger.

Tid, samarbeid, kunnskap og effektivitet

Den siste delen av analysen så på **ytre effektivitet**, hvor det ble drøftet om man kunne oppnådd de samme resultatene med mindre ressursbruk eller andre nasjonale virkemidler. Vi mener at man ikke kunne oppnådd det samme med andre virkemidler da den typen samarbeid og kunnskapsoverføring som kommer igjennom Interreg ikke kan finansieres av andre kilder. Funnene her er at uten Interreg-finansiering ville en moderniserings- eller endringsprosess ha tatt lenger tid (tidsperspektivet), man hadde ikke fått de samme samarbeidsmulighetene og dermed kunnskapsoverføring, og prosessen ville vært mindre effektiv. Disse fire forholdene gjelder i større eller mindre grad de fleste av de undersøkte prosjektene.

En effektiv implementering av resultatene fra Interreg krever ofte at det er nasjonale (eller regionale) midler til rådighet. Det er vanskelig å påvise full komplementaritet eller bevisst sammenheng mellom Interreg og norske virkemidler. Norske virkemidler er brukt både til forprosjekt (tidligere prosjekter som man bygger videre på i Interreg), som medfinansiering og som oppfølgings- og implementeringsbistand. Spesielt midler fra Innovasjon Norge ser ut til å bygge videre på aktiviteter fra de analyserte Interreg-prosjektene. Det er dessuten en del prosjekter som går videre inn i andre prosjekter med finansing fra EU/EØS.

Interreg – én blant mange satsninger

I alle de overstående vurderingene er det viktig å påpeke at de observerte sammenhengene er basert på skjønsmessige vurderinger. Interreg-prosjektene er ofte ikke alene om å yte støtte til et bestemt område eller mål – spesielt ikke i prosjekter hvor det er en sterk sammenheng mellom effekter og mål og behov. I disse tilfellene betyr det nemlig som regel at området har vært sterkt prioritert og at det har vært mange andre satsinger som har støttet for eksempel bedriftsutvikling i et bestemt område.

Anbefalinger

Man må være bevisst at denne evalueringen er gjort på bakgrunn av programmer og prosjekter som ble gjennomført i perioden 2007–2013. Mange erfaringer som ble opparbeidet i denne perioden kan allerede helt eller delvis være innarbeidet i den nåværende perioden av Interreg 2014–2020. På bakgrunn av analysen gir vi følgende **anbefalinger**.

Styrke den strategiske bruken av Interreg

Vi anbefaler generelt å styrke den strategiske bruken av Interreg. Det må sikres både at prosjektenes effekter er relevante på sikt og samtidig at mottakerne er klare til å implementere resultatene. Interreg-midler er begrenset (både EUs og Norges), så det er viktig å bruke Interreg strategisk for å støtte opp om aktiviteter som ikke kan støttes av nasjonale midler. Faktorer som gjør at effektene av prosjektene er svake eller fraværende er endringer av prioritering i fylkene, manglende finansiering og manglende involvering av mottakere/sluttbrukere. Vi anbefaler å fokusere mer på områder hvor det er en fordel å samarbeide eller innhente kunnskap fra partnerne i andre land og hvor disse kan støtte opp om norske strategier og målsetninger.

Adressere bærekraft

Det er viktig å adressere bærekraft tidlig, allerede i prosjektutviklingsfasen for de norske partnernes vedkommende. Vi foreslår derfor at dette gjøres til en mer sentral del av prosjektimplementeringen og adresseres på en strukturert måte (krav i den løpende avrapporteringen eller i følgeevalueringer). En veldig sentral del av bærekraft er å identifisere riktige mottakere, spesielt når de dreier seg om ikke er partner i prosjektet (spesielt prosjekter under temaet Utvikling av SMB). Når mottaker eller den som skal videreføre resultater er identifisert, må man se på om det institusjonelt og ressursmessig er mulig.

- > Adressere finansiering: Som utdypning av punktet ovenfor er det viktig at den institusjonen som skal føre resultatene videre har nødvendige finansiering (ofte handler det om menneskelige ressurser). Evalueringen har vist at et nytt Interreg-prosjekt brukes ofte som svar på om man har sikret bærekraften. Det er i seg selv ikke en sikring av bærekraft eller videreføring.

- > En integrering eller videreføring av resultatene i egen (eller en annen) organisasjon vil i mange tilfeller være en god sikring av bærekraft. At en del av caseprosjektene ikke sikret seg finansiering kan ha hatt en effekt (eller mangel på effekt). Det er derfor viktig å arbeide strukturert med prosjektets bærekraft og starte med det tidlig i prosjektforløpet. Det bør også være et krav om at det kan utarbeides en bærekraftig 'forretningsmodell' for de norske prosjektpartnere som er institusjonelt forankret (dette gjelder spesielt kulturarvs- og miljø- og ressursprosjekter).
- > Det virker ikke alltid hensiktsmessig å begynne å finansiere nye prosjekter i stedet for å fortsette et relevant prosjekt. Noen ganger er det nødvendig å finne ny Interreg-finansiering som sikrer at prosjektet kan fortsette (prosjektkjeder) og fullføre det man har påbegynt. Her må man selvfølgelig stille krav om at det er et identifisert behov eller etterspørsel etter et bestemt resultat.

Måle effekt og nytte

Det er vanskelig å måle effekt og nytte av Interreg-prosjektene opp mot mål og samfunnsmessige indikatorer som de ikke eksplisitt har vært rettet mot. Vi mener at hvis man vil måle effekter og nytte av prosjekter, må man etablerere klare mål og sette indikatorer både i programmene og i de fylkene som får nytte av prosjektene. Vi anbefaler at ansvarlige norske myndigheter forut for neste programperiode systematisk vurderer hvordan man bedre kan måle Interregs nytte i Norge, herunder om det er hensiktsmessig å definere egne mål og indikatorer som norske prosjektdeltakere kan rapportere og vurderes imot. Videre vil vi anbefale å forbedre prosjektarkivene, særlig for å sikre at den kunnskapen som produseres ikke forsvinner, men kan finnes igjen i ettertid.

Summary

The aim of the evaluation is to contribute to providing the best possible knowledge and decision basis in assessing whether changes are needed to Norway's participation in the Interreg-programmes (European Territorial Cooperation) when the new programming period starts in 2021. The purpose of the analysis is to evaluate the effect of the Norwegian participation in Interreg relative to two selected thematic areas: 1) development of small and medium-sized enterprises (SME) and 2) environment, resource efficiency and cultural heritage (in the analysis, these thematic areas have been divided into three themes). The analysis explores the effects of Interreg on the thematic areas in the Norwegian part of the project area. As part of the analysis, the effects, utility and sustainability of Interreg in obtaining Norwegian national and regional objectives are assessed. In addition, the relevance and the efficiency of Interreg are analysed.

Data background	The evaluation covers Interreg programmes/projects implemented from 2007 to 2013. The data collected come from 15 case studies of Interreg projects implemented under the eight Interreg programmes in which Norway participated. Each case study includes a desk analysis of literature, interviews with Norwegian project participants and representatives of the competent national and the regional authorities and institutions.
Objective of Interreg	Interreg is an EU programme designed to strengthen cross-border social and economic integration through regional cooperation. Established in 1990, the programme aims to enhance cooperation between regions divided by national borders inside the EU and along the EU's external borders. Norway has participated in Interreg since 1996 to promote and influence regional development through cooperation on regional cross-border challenges, network-based learning and competence development and the exchange of practices and ideas across borders. The purpose of Norway's participation is to facilitate a more holistic, coordinated and active Norwegian European policy while at the same time safeguarding Norwegian interests in relation to EU regional policy. The overall objective of the programme was to encourage sharing of experiences among partners that can be integrated into regional development processes.
Three Interreg programmes	Interreg is divided into three types of programmes: Interreg A programmes support cross-border cooperation in regions that are relatively uniform and face the same (common) challenges. Interreg B programmes (transnational cooperation) aim to promote better cooperation between several regions forming bigger areas that do not necessarily face the same challenges but have common regional interests. Interreg C programmes work at pan-European level and are designed to promote the exchange and transfer of good practice.
Characteristics of Interreg	Interreg focuses on promoting cooperation and economic and social integration across Europe. The objective of Interreg programmes is twofold in that they seek to deliver results in a thematic area and strengthen cooperation, the latter being the focus area. In an EU context, Interreg is also considered an addition to the European Regional Development Fund and the European Social Fund. Even though the budgets of these funds are much larger, they pursue the same types

of objectives as Interreg. The Regional and Social Funds both support the development of specific competencies and often also physical projects (e.g. infrastructure projects). Their achievements are therefore more easily measured, such as number of workplaces created, etc.

Relevance

The **first part of the evaluation** addresses the significance of Interreg in meeting Norway's needs and objectives, hereunder to what extent Interreg projects contribute to successfully addressing national and regional challenges. The consistency between Interreg programme priorities and Norwegian national and regional objectives is explored by assessing whether there is consistency between the socioeconomic needs identified by Norway in its national and regional strategies and Interreg programme priorities.

Identifying needs, themes and objectives

In our opinion, Interreg (the programmes) 2007-2013 was relevant in the context of the Norwegian national and regional strategies. The analysis found that the thematic needs identified in the Interreg programmes are generally consistent with the analysed thematic needs contained in the national and regional strategies. Most Norwegian county (fylke) strategies have an international dimension, reflecting the need or the wish to tackle challenges and address needs in an international setting, often through regional or cross-border cooperation. In addition, there is consistency between the thematic objectives of Interreg and those of the Norwegian strategies.

Sustainability

The **second evaluation criterion** concerns 'sustainability'. This criterion is important in assessing whether the outputs and results of the projects have generated lasting effects. The question is whether the changes supported by the projects have a long-lasting effect on the Norwegian society or whether project results cease when activities close down. The following sustainability types were assessed: sustainable actions and services, new institutions and/or institutional capacity building of existing and sustainable networks. The analysis found that most of the projects involve more than one sustainability type. Overall, it is assessed that the results are sustainable in most (12 out of 15) of the projects analysed; albeit not always for all project results.

The analysis also investigates the factors that influence sustainability or more specifically the preconditions that have to be met to achieve the level of sustainability required to ensure long-lasting added value. For many of the projects, the analysis found that sustainability had been ensured (planned) in the project cycle, but also that the recipients (those responsible for proceeding with an action) had not always been involved. In addition, funding and/or resources for continuing an action had not always been identified.

Utility

Concerning **utility**, a key task is to identify the societal effects of Interreg projects and assess whether they have helped achieve the relevant regional or national objectives – i.e. whether the projects have created utility. By way of analysing 15 case studies, the evaluation identifies the effects on society and the utility of Interreg projects. Based on the societal effects identified, in our opinion, the utility has varied significantly across projects. For seven projects, it is assessed that there have been positive effects on society. However, the effects have been less than anticipated for five projects. One project had no effects,

while some indirect effects have been identified for two other projects (outside the scope of their themes). Overall, the utility of the 15 case-projects has been varied.

For the three themes, the following applies:

- > In our opinion, three out of five projects have had effects on society in the relevant sectors or counties. For the remaining two projects, the effects are primarily outside Norway and the effect on society should be identified in the countries concerned. The effects have contributed to creating added value and expanding markets for timber to the benefit of SMEs, to competitive and adaptable businesses, prioritising female founders, and to strengthening the productivity of SMEs.
- > **Tourism and cultural heritage:** In this project cluster, it is assessed that all five projects have had an effect on society and that they have contributed towards achieving needs and objectives. The utility associated with the tourism development projects has materialised as contributions to the development of the tourism industry, focusing in outdoor tourism and adventure tourism. Being marketed as a sustainable destination provides added value and profitability. The two cultural heritage projects have contributed to developing cultural institutions with the ultimate goal of supporting local development and settlement.
- > **Environment and resource efficiency projects.** In this cluster, four out of five projects have had an effect on society. One of the projects had no effect on society and accordingly no utility. Examples of project utility are improved habitats for fish and good quality of waters (good ecological status), environmental-friendly production of fish, training in the wind energy sector that contribute to more climate friendly energy production and data and establishment of a basis of calculation for capturing CO₂.

There are several reasons why some projects have not had an effect on society and why some have had less effect than anticipated, one of the main reasons for lack of effect being non-implementation. Another explanation is that the results are not sustainable – there is no effect due to lack of dissemination or application of results. The results are not used if they have no relevance to the recipient. This could be the case, for example, when a recipient is not ready (too early in the process) or does not have the required capacity to absorb results.

When evaluating the utility of projects implemented in the past, it can be difficult to obtain data and identify consistency, if any, between possible effects and project results. The persons or elements that could explain the consistency may no longer be available (staff may have resigned). Most of the Interreg projects were implemented in sectors that received a lot of attention, and in sectors where other instruments were used in parallel, before or after the completion of the Interreg projects. This makes it difficult to determine what caused the effect, which in turn can lead to both underestimates and overestimates.

Time, cooperation, knowledge and effectiveness

The last part of the analysis looks at **efficiency**, discussing to which extent results could have been achieved with less resources or by using other, national instruments. In our opinion, it would not have been possible to obtain the same results using other instruments since there is no other source available to fund the type of cooperation and transfer of knowledge generated by Interreg. The finding is that without Interreg funds, the modernisation or process of change would have taken longer (the time perspective), the opportunities for cooperation and the resulting knowledge transfer would not have been same and the process would have been less smooth. These circumstances apply to varying degrees to most of the projects analysed.

Ensuring effective implementation of Interreg results often requires the availability of national (or regional) funds. It is difficult to demonstrate full complementarity or intentional consistency between Interreg and Norwegian instruments since Norwegian instruments have been used for preliminary projects (previous projects continued under Interreg), for co-financing and follow-up and implementation assistance. Particularly, funds from Innovasjon Norge seem to have built on activities started in the case-projects analysed. Moreover, some projects have continued in other projects financed by EU/EEA.

Interreg – one of many actions

In the context of the above assessments, it is important to point out that the consistencies observed are based solely on estimates. Often, an Interreg project is one of a number of instruments supporting a certain area or objective – and especially for projects where there is a strong consistency between effect and objectives and needs, this should be borne in mind. A strong consistency often indicates that the area has had a high priority, which has been translated into a host of actions to support e.g. the development of undertakings in a certain area.

Recommendations

It should be recognised that the evaluation is based on programmes and projects implemented in the period 2007-2013. Many experiences gained in that period may already be incorporated in full or in part into the present programming period, Interreg 2014-2020. Based on the analysis, the following **recommendations** are made.

Promoting the strategic use of Interreg

It is recommended to promote the strategic use of Interreg. It is necessary to ensure both that the effects of the projects are relevant and that the recipients are appropriately prepared to implement projects. Since Interreg funds are limited (both at EU and Norwegian level), it is important to use Interreg strategically for activities that cannot be supported by national funds. The low or even absent effect of projects is governed by factors, such as changing priorities in counties, lack of funding and insufficient involvement of recipients/end users. It is recommended to give greater attention to areas where cooperation with and knowledge transfer from partners in other countries would be beneficial in supporting Norwegian strategies and objectives.

Addressing sustainability

For Norwegian partners, it is essential to address sustainability in the early phases of a project, e.g. already in the project development phase. It is recommended that sustainability becomes an integral part of project implementation and is addressed in a consistent and structured manner (to be included in the

regular reporting or in follow-up evaluations). Identifying the right recipients is key to ensuring sustainability, especially when recipients are not partners to a project (particularly projects under the theme 'development of small and medium-sized undertakings'). Once the recipient or the institution to be responsible for taking forward results has been identified, it should be assessed whether it has the institutional capacity and resources needed.

- > Address continued financing. Expanding on the item above, it is important that the institution responsible for taking forward results has the necessary funding to do so (often the adequate human resources). A new Interreg project is often used to ascertain whether sustainability has been ensured. However, this, per se, is not sufficient to ensure sustainability or continuity of results.
- > In many cases, integrating or taking forward results in own (or another) institutional framework is a good way to ensure sustainability. The fact that some of the case projects did not secure financing may have led to an effect (or lack of effect). To this end, it is important to address project sustainability already in the early phases of the project cycle. Also, an institutional mechanism should be provided, making it mandatory for Norwegian project partners to develop sustainable 'business models' (especially for cultural heritage, environmental and resource efficiency projects).
- > It does not always seem appropriate to finance new projects rather than continue a relevant project. Sometimes, it is necessary to find new Interreg funds to ensure continuation of the project (project chains) and completion of activities in progress. In these instances, it is obvious that there must be an identified need or demand for a certain result.

Measuring effect and utility

It is difficult to evaluate the effect and utility of Interreg in terms of progress towards objectives and societal indicators to which they were never explicitly targeted. In our opinion, to measure the effect and utility of projects, it is necessary to set clear targets and develop indicators in programmes and in the countries benefitting from the projects. It is recommended that, ahead of the next programming period, the competent Norwegian authorities systematically assess how evaluation of utility of Interreg in Norway can be improved, also considering whether it would be appropriate to set own targets and develop indicators for Norwegian partners to report on and be assessed against. A further recommendation would be to improve project archives to ensure that the knowledge accumulated does not disappear but can be retrieved at a later stage.

1 Innledning

Denne rapporten beskriver studien 'Evaluering av Interregs betydning i Norge', som COWI har utført på oppdrag for Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Evalueringen har pågått i perioden mars 2018 til januar 2019.

Interreg er EUs program for å fremme sosial og økonomisk integrasjon over landegrensene gjennom regionalt samarbeid. Programmet ble etablert i 1990 for å styrke samarbeidet mellom naboregioner som var delt av nasjonale grenser innenfor og på grensen av EU. Norge har deltatt i Interreg siden 1996. Målet for norsk deltakelse i Interreg er å fremme regional utvikling i Norge gjennom å samarbeide om grenseregionale utfordringer, og ved læring og kompetanseutvikling gjennom nettverk og erfaringsutveksling over landegrensene. Samarbeidet skulle fremme en mer helhetlig, koordinert og aktiv norsk europapolitikk, og ivareta norske interesser i EUs regionalpolitikk. Programmets overordnede mål var å utnytte utvekslingen av erfaringer mellom partnere inn i regionale utviklingsprosesser.

Bakgrunn Bakgrunnen for denne rapporten er et ønske om å innhente kunnskap om effektene av norsk deltakelse i Interreg hittil, som opptakt til den nye programperioden post 2021. Evalueringen skal bidra til best mulig beslutningsgrunnlag og kunnskap til å vurdere eventuelle endringer i den norske deltakelsen.

Formål Analysen har som formål å vurdere effekten av Interreg-prosjekter i Norge innenfor to utvalgte tematiske områder: 1) utvikling av små og mellomstore bedrifter og 2) miljø, ressurser og kulturarv. I analysen er sistnevnte område delt i to, med miljø og ressurser for seg og kulturarv for seg. Disse to tematiske områdene representerer den største andelen av prosjekter med norsk deltakelse i programperiodene.

Analysen ser på hvilken innvirkning Interreg har på disse tematiske områdene innenfor den norske delen av prosjektområdet. Fokus for analysen er å vurdere hvilke effekter, nytte og bærekraft Interreg har for oppnåelse av norske nasjonale og regionale målsettinger. Utover dette ser analysen på Interregs relevans og ytre effektivitet.

Valg av analysegrunnlag Evalueringen dekker Interreg-programmer/prosjekter fra perioden 2007–2013. Bakgrunnen for denne avgrensningen er at det vil være vanskelig å finne data for perioden før. Fokus er på A- og B-programmer, men inkluderer også C. Dette begrunnes i oppdraget med at størstedelen av midlene er anvendt i A- og B-programmene.

Datainnsamling Data er innsamlet ved hjelp av 15 casestudier av Interreg-prosjekter fordelt over de 8 Interreg-programmene som Norge har deltatt i. For disse casestudiene har vi gjennomført en skrivebordsstudie av skriftlige kilder, intervju med norske prosjektdeltakere og personer fra nasjonale og regionale myndigheter og institusjoner som er involvert i de temaene som evalueringen dekker.

2 Metode og datainnsamling

I dette kapitlet gjennomgås de metodene som er brukt for datainnsamling og analyse. I det innledende avsnittet diskuterer vi valg av metoder og gir en vurdering av fordeler og ulemper ved de valgte metodene.

Datautfordringer

Fokus for denne evalueringen er Interreg-programmer fra perioden 2007–2013, og et utvalg av de prosjektene med norske partnere som ble finansiert av programmene (for norske aktører er deltakelse i prosjektene finansiert av norske midler). Det har ikke funnet sted noen systematisk oppfølging av prosjektene i form av følgeresultater eller effekter. Det er gjennomført evalueringer for noen av de ulike programmene, både løpende og ex post-evalueringer på programnivå. Hovedkilden til læring om prosjekter er derfor den dokumentasjonen som ble produsert av prosjektene, spesielt prosjektenes sluttrapporter, der de omtaler resultater av prosjektene.

Tabell 2-1 Programoversikt for perioden (2007–2013)

Tema/program	Finansiering NO		Antall prosjekter ¹	Tema 1 (40%)	Tema 2 (60%)		
	Beløp ² (MEUR)	% av total		Bedriftsutvikling	Miljø	Ressurser	Kultur-arv
Sweden-Norway	26	30,59	189	x	x		x
Nord	14	16,47	100	x			x
Botnia-Atlantica	3	3,53	20	x	x		x
ØKS	17,5	20,59	88	x	x		
Totalt A	60,50		448				
BSR	6	7,06	43	x	x	x	
NSR	10	11,76	43	x	x	x	x
Northern Periphery	5,5	6,47	53	x	x	x	
Totalt B	21,5		139				
Interregional co-operation programme	3	3,53	46	x	x		x
Totalt C	3		46				
Totalt Interreg	85,00		633				

Valg av temaområder

I vårt oppdrag er det angitt at to temaområder skal inngå i analysen, nemlig 1) Bedriftsutvikling for SMB, og 2) Miljø, ressurser og kulturarv. Disse to temaområdene fremgår av klassifiseringen i databasen 'Interreg NO' og representerer den største andelen av prosjekter med norsk deltakelse i programperiodene³. Vi

¹ <https://interreg.no/>

² De inkluderte beløpene er primært fra programdokumentene. Det antas at det kan være forskjell fra de endelige beløpene.

³ <https://interreg.no/>

noterer oss at denne klassifikasjonen ikke er entydig, da de fleste Interregprosjektene er klassifisert under minst ett temaområde, uten at det framkommer hva det primære området er. Dessuten er klassifiseringen ikke reflektert i Interreg-programmenes klassifisering (prioriteter), hvilket betyr at et Interreg-prosjekt i Interreg NO-databasen kan være klassifisert som én ting og være bevilget under et annet tema i Interreg-programmene. Da spesielt tema 2) miljø, ressurser og kulturarv dekker meget forskjellige sektorer, har vi senere i analysen valgt å dele caseprosjektene opp i tre grupper 1) Bedriftsutvikling i SMB, 2) Miljø og ressurser og 3) Kulturarv og bedriftsutvikling i turismenæring. Dette gjør det lettere å kunne konkludere på tvers av prosjektene innenfor hvert tema.

Andre temaområder i Interreg-programmer

Det er en rekke andre områder, spesielt transport og infrastruktur, som er store og vesentlige satsinger i Interregprogrammene for den aktuelle tidsperioden, og hvor mange norske aktører deltok. Disse inngår ikke i dette oppdraget⁴. En analyse som inkluderte disse ville muligvis ha gitt andre resultater.

Casestudie som datainnsamlingsform

Vi har valgt casestudier som hoved-metode for datainnsamling. Vi vurderer denne metoden som best egnet til å identifisere effekter og bærekraft ved Interreg-prosjektene. Det finnes ikke noen systematisk sammenstilling eller overvåking av Interreg-prosjekter etter at de er avsluttet (noen for mer enn 10 år siden). Derfor vil det ikke være mulig å finne sammenliknbare data om disse mange og forskjelligartede prosjektene ex post på andre måter enn gjennom casestudier. Det ble overveid å utføre en spørreskjemaundersøkelse som dekket et større antall prosjekter. Tatt i betraktning hvor vanskelig det har vært å finne og kontakte personer som har vært med på prosjektene, ville en spørreskjemaundersøkelse høyst sannsynlig ha gitt en meget lav svarprosent. 50–60 prosent av epostadressene skal først finnes, og mange fungerer ikke. Svakheten ved casestudie er at det er forholdsvis få prosjekter som analyseres, mens styrken er at man kan gå i dybden på de enkelte prosjektene.

Utvelgelse av cases

På bakgrunn av den innledende kartleggingen av prosjekter med norsk deltakelse, ble 15 prosjekter (opplistet i Bilag A) utvalgt som cases i analysen. Fra 2007 til 2013 var norske partnere involvert i over 600 Interreg-prosjekter⁵. Casene er gjenstand for både deskstudier (gjennomgang av foreliggende materiale) og intervjuer. I Intervjuene har det vært mulig å gå i dybden og snakke med bedrifter og myndigheter som har vært involvert i prosjektene.

Utvelgelseskriterier

Casene ble utvalgt ved hjelp av følgende kriterier:

- > Alle de tre programtypene skal være representert (forholdsvis fordeling mellom A-, B- og C- programmer).

⁴ Bilag 1. Oppdragsgivers beskrivelse av oppdraget. KMD 2018

⁵ Regjeringen.no. European Territorial Co-operation and the Role of Third Country Participation. Speech/statement. 11.10.16

- > Utvalget av case fra de forskjellige programtypene skal reflektere programets størrelse (beløp).
- > Casene skal være relevante for planer og strategier primært innenfor fylket og indirekte på nasjonalt plan.
- > Det skal være en jevn spredning mellom de to temaområdene.
- > Prosjektene hadde norsk leadpartner eller prosjekteier (for å sikre en høy relevans av prosjektet).

Casestudiestruktur

Casestudiene inneholder data og vurderinger fra deskstudier og intervju samt analyse. En casestudie vil bestå av komponentene som er vist i skjemaet i Tabell 2-2. Skjemaet anvendes til å strukturere og identifisere data både i deskstudiedelen og i intervjuene.

Tabell 2-2 Casestudiestruktur

Komponenter	Fokus	Data som skal innsamles
Bekrivelse	Identifikasjon av relevante prosjektaktiviteter og bakgrunn for prosjektet; samt partnerskapet	Data om mål, formål, behovs-identifikasjon Prosjektets sluttrapport; nasjonale og regionale strategier; intervjuer med deltakere
Relevans	Vurdering av i hvilken grad prosjektet vil kunne bidra til å løse nasjonale og regionale utfordringer og behov.	Kvalitative og kvantitative data til etablering av intervensjonslogikk Nasjonale og regionale strategier, prosjektets sluttrapport, og intervjuer med medvirkende deltakere
Effekt/Resultat (planlagte/ikke planlagte)	Identifikasjon av hvilke effekter prosjektene har hatt og kanskje fremdeles har, og om de har skapt eller bidratt til en intendert (tilsiktet) endring som forutsett i programmene eller uintentert (ikke tilsiktet) endring.	Datainput (kvalitative og kvantitative) til etablering av intervensjonslogikk Prosjektets sluttrapport; nettsider og digitalt materiale fra deltakerne og mottakerne av resultatene.
Bærekraft	Vurdering av om prosjektene klarer å bidra til langsiktige effekter gjennom outputs og resultater, og om disse er fortsatt sporbare. Bærekraft omfatter dermed prosjektenes innsats for å sikre systemendringer, deriblant organisasjoner og administrativ kapasitet som bidrar til prosjektets langsiktige effekter.	Identifikasjon av indikasjoner på bærekraft Nettsider fra mottakerne av resultatene; intervjuer med deltakere og interessenter; forskningsrapporter; statistikk; prosjektets sluttrapport
Nytte	Vurdering av hvordan prosjekter bidrar til både måloppnåelse i Interreg-programmene, og i forhold til norske regionale (fylkesvise) og nasjonale strategier.	Kvalitative og kvantitative datainput fra prosjektet og sammenlikning av prosjekter Regionale strategier som følger prosjektet; prosjektets sluttrapport; intervjuer med interessenter; digitalt materiale fra mottakerne av resultatene; statistikk; prosjektets sluttrapport

Deskstudie	Det ble foretatt deskstudie av hver av de 15 casene, hvor relevante rapporter og materiale samt hjemmesider ble identifisert og analysert. På bakgrunn av disse studiene ble det etablert intervensjonslogikker per case, og caseinformasjon ble strukturert som vist i Bilag B.
Nasjonale og Fylkestrategier	De relevante regionale (fylkesvise) strategiene er også analysert (se bilag D og E). Oversikt over hvilke programmer som dekker hvilke fylker er relevant for å kunne avgjøre hvilke nasjonale og regionale programmer og/eller strategier som Interreg-programmene og -prosjektene sammenholdes mot. De nasjonale planene og fylkenes strategier for perioden 2007–2013 er av meget forskjellig omfang og innhold. Dessuten dekker de forskjellige tidsperioder innenfor de årene vi ser på. Det ble generelt utarbeidet planer for perioden 2002–2013 (se bilag E). I noen fylker ble dette fulgt opp med ny planlegging, mens i andre fylker forlenget man de eksisterende planene. Dette gjør at datagrunnlaget for fylkenes behov og mål varierer fra fylke til fylke. Planer som strekker seg utover 2013 ble også brukt til å verifisere effekten av prosjekter.
Nasjonal og regional statistikk, sektoranalyser	Utover fylkesvise strategier har vi også anvendt nasjonal og regional statistikk, tematiske rapporter, stortingsmeldinger og undersøkelser.. Blant annet har vi konsultert en rekke sektoranalyser innenfor temaene, både på nasjonalt og regionalt plan. Vi har også konsultert bedriftsregistre og annen bedriftsinformasjon (bedriftenes hjemmesider).
Programdokumentene	Programdokumentene er i sakens natur også meget forskjellige. B- og C-programmer er nokså aggregerte da de dekker mange regioner i flere eller mange land, mens A-programdokumentene kan være mer spesifikke på de områdene de dekker. Programdokumentenes behovsanalyser er derfor ofte mer generelle, og det pekes på at det er store regionale forskjeller. SWOT-analysene er ofte meget generelle, og det er vanskelig å utlede spesifikke norske behov og målsettinger.
Prosjektdokumentasjon	På prosjektnivå har vi som nevnt sett på hjemmeside, prosjektsøknader og sluttrapporter. Mange av prosjekthjemmesidene eksisterer ikke lenger, og det finnes ikke mye på programmenes hjemmesider om de enkelte prosjektene (kanskje med unntak av Nordsjøprogrammet). Derfor har vi ofte måttet spore opp dokumentasjon ved hjelp av intervju med de norske prosjektpartnerne. De har kunnet finne dokumentasjonen i ikke offentlige tilgjengelig databaser og/eller dokumentarkiver. Også her er omfang og typer av rapporter varierende. Selv disse rapportene har for noen av programmenes vedkommende vært vanskelige å få fatt i, og de finnes ikke noe sentralt sted (for noen prosjekters vedkommende måtte vi få tak i prosjektleder som hadde den liggende i eget arkiv). 'Interreg.no' (den offisielle norske Interreg-siden) inneholder ganske begrenset informasjon om prosjektene fra denne perioden, og de fleste lenkene som er angitt er ikke lenger virksomme.

Andre evalueringer

Vi har også inkludert andre evalueringer utført på prosjekter eller programmene i perioden. Mange av disse evalueringene er imidlertid mer fokusert på gjennomføringen av prosjektene, det vil si hvordan programmene har blitt administrert og om ressursene er anvendt korrekt. Disse evalueringene kan derfor kun i liten grad benyttes her, da dette er en begrenset del av analysen (ytre effektivitet). Indikatorer og mål som anvendes på programnivå er vanskelige å anvende til denne evalueringen da dette primært går på for eksempel 'antall av prosjekt som bidrar til forbedring av miljøet'. På prosjektnivå er indikatorene ofte primært relatert til output og muligvis også resultater. Effekter må dermed utledes fra resultater eller intervju.

Intervju

En hovedkilde til informasjon har derfor vært å intervju personer som var med i prosjektene, enten som partnere eller som assosierte partnere. Utover at det har tatt lang tid (i noen tilfeller flere måneder) å finne frem til de riktige personene (jobbskifte, pensjon) er det flere som ikke husker prosjektet særlig godt eller blander prosjektets aktiviteter og/eller resultater sammen med andre prosjekter. Noen har av denne grunn ikke ønsket å delta.

For hver case ble det identifisert en hovedkontaktperson som ble kontaktet dels for et intervju og dels for å finne ytterligere intervjupersoner. Denne prosessen har ofte være langvarig og har ikke alltid resultert i at vi har kunne finne (nok) relevante personer til intervju og data (mange personer er ikke lenger i samme organisasjon, er pensjonert eller mener at ikke de har hatt en større rolle). Ikke desto mindre er 3–4 personer i gjennomsnitt intervjuet per case.

Intervjudata ble samlet inn ved hjelp av telefonintervju med spørreskjemaer og dokumentert i intervju rapporter. Gjennom analysen har vi presentert utvalgte funn i tabeller, tekst og i casebeskrivelsene. I analysen er det identifisert relevante intervjuutsagn som anvendes til å verifisere hypoteser og spørsmål.

Valideringsintervju

Videre har vi kontaktet en rekke personer på nasjonalt og fylkesnivå til å delta i valideringsintervjuer. Selv om vi har forsøkt å finne de mest relevante personene i fylkene har vi ofte vært henvist til andre personer to til tre ganger for hver henvendelse – noe som har gjort at prosessen tok meget lang tid.

Tabell 2-3 Oversikt over planlagte og gjennomførte intervju⁶

	Prosjektintervju	Valideringsintervju	Total
Antall intervju-personer identifisert og kontaktet	64	38	102
Gjennomførte intervju	37	19	56
Ikke gjennomførte intervju ⁷	27	19	45

⁶ Bilag C

⁷ Personer som ikke kan spores (ingen svar på kontaktpost), er gått av med pensjon eller ikke ønsker å delta.

Skjevhet

Intervju er en metode som kan resultere i stor grad av skjevhet. Det forekommer en viss skjevhet i uttalelser fra interessenter som deltar i intervju. Disse interessentene er ofte mer aktive og involverte, og kan derfor også være mer positivt innstilte enn det objektivt sett er grunnlag for. Derfor utfører vi også valideringsintervju for å holde funnene opp mot personer som ikke direkte har vært involvert i prosjektene, men som samtidig kjenner til området både tematisk og geografisk. Til valideringsintervju har vi kontaktet regionsjefer, næringsjefer og andre fra de relevante fylkene. Intervjufunn anvendes som en hovedkilde i denne analysen.

Tabell 2-4 Datainnsamlingsmetoder

Datainnsamlingsmetode	Fokus	Kommentar
Deskstudier	Programdokumenter (programdokument, manualer, rapporter, hjemmeside) Prosjektdokumenter (prosjektbeskrivelse, rapporter, hjemmeside) Evalueringer, diverse	For eldre programmer og prosjekter kan det være vanskelig eller umulig å finne alt av materialet. Hjemmesider er ofte ikke tilgjengelige etter flere år.
Intervju med interessenter	Interessenter på programnivå (Program- og overvåkningskomiteer, programsekretariatsmedlemmer) Interessenter på prosjektnivå (deltakere i prosjekter, partnere)	Spesielt med hensyn til prosjektinteressenter kan det være vanskelig å finne mange av disse flere år etter at et prosjekt er opphørt (ofte virker ikke epostadresse lenger og kunnskap om hvor personer er flyttet til, er begrenset).
Intervju med nøkkelinformanter	Gruppe informanter som har vært involvert i programmene (overvåkning eller sekretariat).	Hjelpe med å identifisere datakilder, og dels til å verifisere data og vurderinger.

Programteori og intervensjonslogikk

Som analysetilnærming anvendes intervensjonslogikk. Intervensjonslogikkene inneholder en kjede⁸ av input, output, resultater og effekter. Modellintervensjonslogikker er utarbeidet for hvert av de to delområdene (3 for delområde 2). Videre anvender vi endringsteori som går ut på å forstå Interreg-programstrategiene og hvordan de er tenkt å virke. Intervensjonslogikken skal gi en retningslinje for etableringen av programmets mål og dermed også for formuleringen av indikatorer, milepæler osv. Som nevnt tidligere kan det være flere utfordringer knyttet til å etablere intervensjonslogikker i retroperspektiv, og noen ganger må man gjøre antakelser som ikke fullt ut kan verifiseres. Det er derfor viktig at disse antakelsene dokumenteres på en transparent måte.

Sammenliknbar informasjon fra de norske strategiene og planene bidrar til at vi kan vurdere både ytre effektivitet og nytte. I tillegg til dette benyttes data for indikatorer for output, resultater og effekter for Interreg. Dette er data som er innsamlet fra prosjekter (skriftlige kilder) og sammenholdt med data fra in-

⁸ EVALSED: The resource for the evaluation of Socio-Economic Development. P. 39

tervju. I tilfeller hvor det finnes indikatorer i de nasjonale og regionale strategiene er dette også anvendt i analysen. Er det sammenheng mellom indikatorene, vil det være lettere å spore og attribuere en sammenheng mellom Interreg og norske nasjonale og regionale mål. Intervensjonslogikken for Interreg gjennomgås i kapittel 4 og 6. Disse anvendes ved analyse av caseprosjektene.

Attribusjon/kontribusjon

Fordelen ved å velge et prosjekt som er avsluttet for en del år siden er at man vil kunne se de faktiske effektene, og om mottakeren har hatt glede av prosjektets resultater og har kunnet omdanne dette til bærekraftige effekter. På den annen side er det mer krevende å analysere et prosjekt som er avsluttet for flere år siden, da det kan være vanskelig å finne data og å kunne identifisere de som var involvert. Enda vanskeligere kan det være å knytte (attribuere) de effektene man måtte finne til prosjektet. Det gjelder for hele analysen, og det er viktig å identifisere utfordringene i datainnsamlingen og hvilke begrensinger dette vil gi for robustheten av dataene.

Det sistnevnte punktet er i særdeleshet viktig i en evaluering som denne. Det er mange andre satsinger og virkemidler som støtter opp om de temaene som evalueringen omhandler. Identifikasjon av effekter i forbindelse med nytte skal derfor gjøres med stor forsiktighet. Man skal forsikre seg om at de kan knyttes til (attribueres) prosjektene, ellers kan man komme til å inkludere forhold som ikke er effekter av prosjektene, eller overvurdere effekter på grunn av subjektive vurderinger fra interessenter.

2.1 Evalueringsspørsmål og -kriterier

Dette avsnittet inneholder et overblikk over evalueringsspørsmålene, de utvalgte evalueringskriteriene fra oppdraget. Evalueringskriteriene omfatter relevans, bærekraft, nytte og ytre effektivitet. Disse fremgår blant annet av EUs Evalueringsguide. Vurderingskriteriene (judgement criteria) og indikatorene er spesifikke for denne evalueringen. De er underkriterier til hvert av de overordnede kriteriene, og fastslår hva det vurderes på. For hvert kriterium presenterer vi analyseopplegg, spørsmålene og vurderingskriterier som er anvendt, samt de data vi har brukt til å belyse kriteriene. Vi har endret rekkefølgen av kriteriene i forhold til oppdraget (relevans, bærekraft, nytte og ytre effektivitet) da dette gir en bedre sammenheng i analysen.

Relevans

Det første evalueringskriteriet i oppdraget er relevans. Generelt handler relevanskriteriet om å sammenlikne mål mot behov. Det vil si å identifisere de målene som ble satt opp i et program eller strategi, og se dem opp mot de behovene disse målene er tiltenkt å dekke. I denne analysen handler det også om å sammenholde mål og behov mellom Interreg-programmer og norske strategier, for å se om Interreg svarer på norske behov.

Bærekraft

Det andre kriteriet er bærekraft. Hovedspørsmålet er om endringene er varige over tid, eller om de opphører når det ikke lenger foreligger (offentlig) finansiering. Resultater kan for eksempel være endringer i organisasjoner eller på sosioøkonomiske indikatorer. Bærekraft henviser her ikke til miljømessig bærekraft. Vi gjør oppmerksom på at 'bærekraftig utvikling' også kan være et uttrykk

for nytte⁹, spesielt når det relateres til menneskelige ressurser, naturressurser, produksjonsressurser (offentlig eller privat) og sosialkapital. Det vil derfor forekomme overlapp i vurderingen av bærekraft og vurderingen av nytte (beskrevet nedenfor).

Nytte	Fokus i evalueringen ligger på nytte ¹⁰ av norsk deltakelse i Interreg. Nytte er et spesielt kriterium da det egentlig ikke refererer tilbake til målsetningene for en innsats. Det anvendes derfor ofte i tilfeller hvor man ikke kan finne målsetninger eller der hvor det er mange uintenderte effekter. Det er ikke tilfellet med Interreg, og for å fastslå nytten vil det i dette tilfellet også bli sett på målsetninger, spesielt norske målsetninger. Her må man se på om det har vært resultater og effekter, og om de har skapt en intendert endring eller kanskje en uintendert endring. Nytte vil avhenge av mottakerens vurdering av resultatene. Vil mottakeren synes at det har vært utbytterikt – har de lært noe, eller har det medført en forandring i den formen som var ønskelig for mottakeren? Her er intervju en viktig kilde til data og resultater for nytte.
Behov	I forbindelse med relevans- og nyttevurderinger benytter vi begrepet behov. Behov forstås i denne sammenheng som de samfunnsmessige eller økonomiske behovene på regional eller nasjonalt nivå for å bistå ønsket utvikling ¹¹ . Behov kan være uttrykt gjennom SWOT-analyser eller gjennom strategiske dokumenter som identifiserer behov.
Ytre effektivitet	Når man ser på ytre effektivitet forsøker man å vurdere forholdet mellom output og inputs. Et viktig forhold å belyse er sammenhengen mellom Interreg og norske virkemidler innenfor de to tematiske områdene, og videre hvordan Interreg og norske virkemidler forholder seg til hverandre.
Effektivitet er ikke et kriterium	Effektivitet er ikke et kriterium i denne evalueringen da den ikke inneholder en analyse av resultatene eller effektene. En 'effektivitets'-analyse vurderer om de mål som programmet har satt seg er oppnådd – dette er typisk den største delen av en ex post evaluering. En slik analyse vil inneholde vurdering av resultatene, hva som har vært vellykket og problematisk, og hvilke faktorer som har hatt innflytelse på dette. Diskusjonen om attribusjon hører til i denne analysen. Disse vurderingene inngår likevel under de øvrige kriteriene, men ikke i dybden, fordi årsakssammenhengene ikke er analysert. Tabell 2-5 inneholder en oversikt over analyseopplegg, spørsmål og vurderingskriterier som er anvendt samt de data vi har brukt til å belyse kriteriene. Som innledning til hvert analysekapittel (per evalueringskriterium) i rapporten presenterer vi en detaljert oversikt over de operasjonaliserte spørsmålene og vurderingskriteriene.

⁹ EVALSED: The resource for the evaluation of Socio-Economic Development. P. 39

¹⁰ Evalsed: Utility: Are the expected or unexpected effects satisfactory from the point of view of direct or indirect beneficiaries?

¹¹ EVALSED: The resource for the evaluation of Socio-Economic Development. P. 39

Tabell 2-5 Oversikt over kriterier, problemstillinger, indikatorer og vurderingskriterier

Evalueringskriterier	Fokus	Oppdragets spørsmål (forkortet)	Indikatorer og vurderingskriterier
Relevans (10%)	Samsvar mellom tematiske områder i Interreg og norske nasjonale og regionale mål	a. Oppsummerer sammenheng, og vurderer om det er godt samsvar mellom utfordringer og forslag til virkemiddelbruk b. Hva kan forventes av satsningen?	<ul style="list-style-type: none"> • Interreg-programmer adresserer norske behov • Sammenfall mellom mål i Interreg-programmer (og prosjekter) og i norske nasjonale programmer/strategier • Det tas høyde for norske nasjonale og regionale prioriteringer i Interreg-programmer • Norske nasjonale og regionale mål er reflektert i Interreg-prosjektene (direkte eller indirekte)
Bærekraft (30%)	I hvilken grad gir den norske deltakelsen varige resultater? I hvilken grad videreføres virkningen når finansieringen av de ulike prosjektene faller bort?	a. Bli modellene/løsningene som prosjektene utarbeider implementert og ansett som universelle løsninger hos relevante myndigheter, og i så fall i hvor stor grad? b. Hvor stor andel av prosjektenes resultater (modeller, løsninger, verktøy osv.) har blitt rullet ut, implementert eller institusjonalisert som følge av prosjektdeltakelsen? c. Videreføres tiltaket, endringen eller den institusjonelle endringen når finansieringen faller bort?	<ul style="list-style-type: none"> • Resultater av Interreg-prosjekter kan spores i institusjoner eller virksomheter • Resultatene videreføres av aktører i aktiviteter og prosesser • Interreg-prosjekter har vært gode til å sikre bærekraften etter prosjektavslutning • Det er sikret finansiering til fortsettelse • Prosjektenes resultater er forankret i institusjoner/virksomheter
Nytte (50%)	Identifiserte virkninger (både til-siktede og ikke-til-siktede), forsvaret det ressursbruket?	a. I hvilken grad er Interreg relevant for å bidra til utvikling av små og mellomstore bedrifter samt miljø, ressurser og kulturarv?	<ul style="list-style-type: none"> • Effekter av Interreg-prosjekter bidrar til oppnåelse av mål ved norske nasjonale og regionale strategier • I hvilken grad er Interreg relevant for å bidra på temaområdene utvikling av små og mellomstore bedrifter, miljø, ressurser og kulturarv? • Interreg har effekter som ikke er målsatt i nasjonale og regionale strategier, men som støtter opp om norske nasjonale og regionale programmer og strategier
Ytre effektivitet (10%)	Effekter innenfor de tematiske områdene kontra ressursbruk	a. Kan man oppnå det samme med mindre ressursbruk?	<ul style="list-style-type: none"> • Komplementaritet mellom norske virkemidler og Interreg • På grunn av forskjellig fokus er det mulig å anvende midlene til forskjellige utviklingsprosesser (tidsmessig forskjell) • Interreg og norske midler anvendes til å finansiere forskjellige aktiviteter i prosjekter eller utvikling (aktivitetsrelatert forskjell)

3 Interreg og norsk regionalutviklingspolitikk

Dette kapitlet inneholder et overblikk over de programmene og satsningene som inngår i evalueringen, både EUs, Interregs og norske regionalpolitiske tiltak. Deretter gjennomgås kort hvilket myndighetsnivå som er ansvarlig for hvilke tiltak.

3.1 EUs regionalpolitikk

Regionalpolitikk er et av EUs viktigste satsingsområder. Det retter seg mot alle regioner og byer i EU for å støtte næringsutvikling og bedriftenes konkurransevne, økonomisk vekst og bærekraftig utvikling, og sørge for å forbedre innbyggernes livskvalitet. For å møte de ulike utviklingsbehovene i alle EU-regionene er 347 milliarder euro – over en tredjedel av EUs samlede budsjett for perioden – avsatt for samholdningspolitikken for 2007–2013¹²

EUs regionalpolitikk består av en rekke store og mindre programmer og fond omtalt som Struktur- og investeringsfondene. Midlene er et uttrykk for EUs solidaritet med mindre utviklede regioner og brukes i områder og sektorer der de kan utgjøre den største forskjellen. Investeringene bidrar til å levere på mange av EUs politiske mål som omhandler utdanning, sysselsetting, energi, miljø, indre markedet, forskning og innovasjon.

3.2 Interreg

Interregs overordnede formål

Interreg er EUs program for å fremme sosial og økonomisk integrasjon over landegrensene gjennom regionalt samarbeid. Programmet ble etablert i 1990 for å styrke samarbeidet mellom naboregioner som var delt av nasjonale grenser innenfor og på grensen av EU. Norge har deltatt i Interreg siden 1996. Målet for norsk deltakelse i EUs Interregprogram er å sikre norske interesser, blant annet i forbindelse med revisjon av EUs regionalpolitikk, statsstøtteregulering og EU-utvidelsen. Samarbeidet og erfaringsutveksling med andre land og regioner i Europa skal bidra til å videreutvikle norsk regionalpolitikk, styrke fylkeskommunen som regional utviklingsaktør og stimulere til næringsutvikling i distriktene.

¹³ Programmets overordnede mål var å utnytte utvekslingen av erfaringer mellom partnere inn i regionale utviklingsprosesser.¹⁴

¹² EU Open Data Portal. EU Regional Policy 2007-2013: Total allocation per Member State. Directorate-General for Regional and Urban Policy.

¹³ Kommunal og regionaldepartement. 2006. INTERREG EU-program for grenseoverskridende regionalt samarbeid

¹⁴ Rapport IRIS – 2011/067. Interregs betydning for norsk regionalt utviklingsarbeid.

Internasjonalt samarbeid har vært sentralt innenfor norsk regional- og europa-politikk.¹⁵ Norsk deltakelse i EUs Interreg, bidrar til regionalt utviklingsarbeid gjennom læring, kompetanseutvikling, erfaringsutveksling og nettverksutbygging. Dette representere en betydelig del av fylkeskommunenes internasjonale engasjement. Programmene har som mål å bedre forutsetningene for næringsutvikling, kommunikasjon og bærekraftig utvikling.¹⁶

Norsk deltakelse i A-, B- og C-programmer

Interreg programmene innebærer forskjellige typer samarbeid. *A-programmene* handler om *grenseregionalt* samarbeid mellom regioner som ligger langs eller på hver sin side av en nasjonal grense. De fylkeskommunene som har grense til Sverige, Finland, Russland og Danmark har adgang til Interreg A-programmene. *B-programmene* handler om *transnasjonalt* samarbeid mellom regioner som er geografisk nær hverandre og som møter felles utfordringer. B-programmene som norske aktører har adgang til er Nordlig periferi, Nordsjøregionen og Østersjøregionen. *C-programmet* handler om *interregionalt* samarbeid mellom regioner eller områder på tvers av hele Europa.¹⁷ Tabell 3-1 gir en oversikt over hvilke Interreg programmer Norge deltok i fra 2007–2013.

Tabell 3-1 Oversikt over typer og prioritering i Interreg samarbeidet

Programmer	Typer av samarbeid	Geografisk fokus	Prioriteringer 2007–2013 ¹⁸
A	Samarbeid mellom regioner som ligger langs eller på hver sin side av en nasjonalgrense.	Fylkeskommunene med grense til Sverige, Finland, Russland og Danmark har adgang til Interreg A-programmene.	Under disse programmene kan prosjekter finansieres i et bredt spekter av temaer, f.eks. kultur, turisme, økonomisk utvikling og transport.
B	Transnasjonalt samarbeid mellom regioner som er geografisk nær hverandre og som møter felles utfordringer.	Nordlig periferi, Nordsjøregionen og Østersjøregionen	Sentrale fokusområder er innovasjon, miljø, tilgjengelighet og bærekraftig bymiljø.
C	Interregionalt samarbeid mellom regioner eller områder på tvers av hele Europa.	Hele Europa	Støtteområdene er innovasjon og kunnskapsøkonomi, miljø og risikoforebygging.

¹⁵ Det Kongelige Kommunal- og regionaldepartement. St.meld. nr. 25 (2004–2005) Om regionalpolitikken

¹⁶ Det Kongelige Kommunal- og regionaldepartement. St.meld. nr. 12 (2006–2007). Regionale fortrinn – regional framtid

¹⁷ NIBR-rapport 2015:19. EU-programmer: deltagelse og nytte for kommunesektoren

¹⁸ TRIMIS. Programme Interreg Europe IV. Interreg IV – Interregional Cooperation Across Europe (Interreg IVC).

3.3 Norsk regionalpolitikk

Formål

Stortingsmeldinga "Ta heile Noreg i bruk"¹⁹ oppsummerer mål for distrikts- og regionalpolitikken slik:

"Regjeringa vil oppretthalde hovudtrekka i busetnadsmønsteret. Vi vil nytte dei menneskelege og naturgjevne ressursane i heile landet for størst mogleg nasjonal verdiskaping, sikre likeverdige levekår og gje alle reell fridom til å busetje seg der dei vil."

I distrikts- og regionalpolitikken i perioden 2007–2013 ville man gripe dette an gjennom å påvirke utviklingstrekk og drivkrefter i samfunnet. Eksempler på slike utviklingstrekk er demografisk struktur, næringsstruktur og næringsutvikling, samt større krav om utdanning og kompetanse.

Distrikts- og regionalpolitikken

Det er mange offentlige og private aktører med ansvar for å påvirke samfunnsutviklingen. Dette stiller også høye krav til samarbeid mellom disse aktørene (nærmere om myndigheters ansvar til slutt i dette kapitlet). Distrikts- og regionalpolitikken omfatter politikkområder som samferdsel, utdanning, forskning, nærings- og landbrukspolitikk, arbeids- og velferdspolitikk og miljø- og kulturminneforvaltning. Vi ser her nærmere på de politikkområdene som er relevante for de tematiske områdene i denne evalueringen.

Næringsutvikling og sysselsetting

Fram mot perioden vi ser på hadde distrikts- og regionalpolitikken i stor grad blitt en del av en nasjonal innovasjonspolitikk.

Internasjonalt regionalpolitisk samarbeid gir kunnskap som kan styrke omstillingsevnen for norske fylkeskommuner, næringsliv, forskningsmiljø og andre aktører.²⁰ Internasjonalisering er derfor viktig og bidrar til næringsutvikling, sysselsetting og bosetting i distriktene. Små og mellomstore bedrifter som ønsker å vinne innpass i nye markeder drar nytte av samspillet med større bedrifter, forskningsmiljø og myndigheter. Den bedriftsrettede innsatsen ble rettet inn mot områder med særlige demografiske og strukturelle utfordringer. Disse områdene ble definert som det distriktpolitiske virkeområdet.

Det meste av midlene fra Kommunal- og regionaldepartementet til næringsutvikling ble kanalisert gjennom fylkeskommunene, og innsatsen per sysselsatt var størst i små arbeidsmarkeder. Prioriterte områder var kapitalbehov, kompetanseutvikling, nettverksbygging, entreprenørskap og innovasjon, og innsatsen var særlig rettet mot grupper som små og mellomstore bedrifter, kvinner, unge

¹⁹ Meld. St. 13 (2012–2013). Melding til Stortinget. Ta heile Noreg i bruk - Distrikts- og regionalpolitikken.

²⁰ Regjeringen.no. Norges samarbeid med EU om by- og regionalpolitikken

og innvandrere. Innsatsen måtte også tilpasses både den nasjonale næringspolitikken og de sektoravgrensede tiltakene, som var mer omfattende.²¹

Miljø, ressurser og kulturarv

Den norske økonomien er i stor grad basert på anvendelse av verdifulle naturressurser. Inntekter til kommuner som er basert på lokale naturressurser bidrar til videre næringsutvikling og verdiskaping i disse områdene.

Jf. sitatet ovenfor fra stortingsmeldinga var det et mål at naturressursene skulle nyttes til størst mulig nasjonal verdiskaping. Samtidig skal det være balanse mellom det å sikre gode rammevilkår for de ressursbaserte næringene og det å ta vare på viktige natur- og miljøverdier. Ved utvikling og tilrettelegging må man ta hensyn slik at natur- og kulturverdiene som er grunnlaget for verdiskapingen ikke ble skadet eller ødelagt. Et overordnet mål var å sikre naturressursverdiene for fellesskapet gjennom eierskap, konsesjonsregler og skatteregler. Disse ordningene har medvirket til vekst og utvikling i lokalsamfunn og distrikter.

Naturen og mangfoldet av kulturminner og kulturmiljø ga lokalsamfunnene et fortrinn og et uutnyttet potensial for verdiskaping. Verdensarvområder, fjordlandskapet og andre kulturlandskap, nasjonalparker og andre verneområder, fugle- og dyrelivet og den arktiske naturen var eksempler på områder som representerte store verdier med tanke på opplevelser i reiselivssammenheng, sammen med bygningskultur og mattradisjoner.

Myndighetsansvar for utvikling

I 2004 fikk fylkeskommunene større ansvar for forvaltning av distrikts- og regionalpolitiske virkemidler. Det la grunnlaget for en regionalt tilpasset innsats²². Fylkeskommunene har ansvar for fordelingen av næringspolitiske virkemidler. I hvert enkelt fylke skal både det strategiske arbeidet og iverksetting av tiltak skje gjennom samhandling med Innovasjon Norge, SIVA, Forskningsrådet, fylkesmannen, Sametinget, kommuner og andre private og offentlige aktører.²³ Innovasjon Norges formål er å være statens og fylkeskommunenes virkemiddel for å realisere verdiskapende næringsutvikling. Målet er å utløse bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling, og utløse regionenes næringsmessige muligheter.²⁴ SIVA er, gjennom sin eiendoms- og innovasjonsvirksomhet, staten sitt virkemiddel for tilrettelegging av eierskap og utvikling av bedrifter og nærings- og kunnskapsmiljø i hele landet. SIVA har et særlig ansvar for å fremme vekstkraften i distriktene.²⁵ Forskningsrådets regionale arbeid skal styrke de regionale innovasjonssystemene, blant annet gjennom å mobilisere til, og spre kunnskap om, forskningsbasert innovasjon. Kjennskap til og forståelse av de ulike regionene er nødvendig for målrettede offentlige investeringer i forskning og innovasjon.²⁶

²¹ Meld. St. 13 (2012–2013). Melding til Stortinget. Ta heile Noreg i bruk - Distrikts- og regionalpolitikken.

²² Regjeringa.no. Kort om historia til regional- og distriktpolitikken. 11.12.2014

²³ Meld. St. 13 (2012–2013). Melding til Stortinget. Ta heile Noreg i bruk - Distrikts- og regionalpolitikken.

²⁴ Innovasjon Norge. Årsrapport 2013

²⁵ SIVA. Om oss. <https://siva.no/om-oss/>

²⁶ Forskningsrådet. Regionalt arbeid. Forskningsrådets policy for 2014–2018.

Det har inngått betydelige midler i de norske programmene som støtter de samme temaene som er fokus for denne evalueringen. For eksempel hadde Innovasjon Norge et budsjett på 9,5 milliarder kroner i perioden 2007–2013, mens den norske delen av Interreg (EØS) var på 900 millioner kroner. Det ble etablert et verdiskapingsprogram på naturmangfoldområdet i 2009, og regjeringa foreslo en ny tilskuddsordning på 10 mill. kroner i 2010.

Tabell 3-2 Norsk regional politikk i 2007–2013 fokus og ansvar

Tema	Norsk policyfokus	Hvem er ansvarlig
SMB	Kapitalbehov, kompetanse, nettverk, entreprenørskap og innovasjon	Fylkeskommunene, Innovasjon Norge, SIVA, Forskningsrådet
Miljø	Ressursutnyttningen må balanseres med det å ta vare på natur- og miljøverdier	Miljøverndepartementet (nå Klima- og miljødepartementet)
Ressurser	Naturressursene anvendes til størst mulig nasjonal verdiskaping	Direktoratet for naturforvaltning under Miljøverndepartementet (nå Miljødirektoratet under Klima- og miljødepartementet) Olje- og energidepartementet Norwegian Renewable Energy Partners (INTPOW) (nå Norwegian Energy Partners)
Kulturarv	Verdiskaping basert på natur- og kulturminner gjennomføres på en slik måte at de ikke blir skadet eller ødelagt	Miljøverndepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet (Verdiskapingsprogrammet for naturarven)

4 Relevans

Formål

Med evalueringskriteriet relevans vurderer vi i hvilken grad Interreg-programmer og -prosjekter vil kunne bidra til løsning av nasjonale og regionale utfordringer. Samsvar mellom prioriteringer i Interreg og norske nasjonale og regionale mål belyses for å kunne vurdere om det er en sammenheng mellom behov identifisert i norske strategier (nasjonale og regionale) og prioriteringer i Interreg-programmene. Kapitlet gir informasjon om et Interreg-program eller -prosjekt går utover å styrke grenseoverskridende og transnasjonalt samarbeid og leverer resultater som også fremmer norske prioriteringer innenfor et temaområde. Tre spesifikke spørsmål besvares:

- > Hvordan ser intervensjonslogikken ut i Interreg-programmer?
- > Er Interreg-programmenes tematiske områder (prioriteringer) begrunnet i (grenseoverskridende/transnasjonale) behov?
- > Er regionale (og hvis relevant, nasjonale) behov og mål reflektert i Interreg-prosjektene (direkte eller indirekte)?

Tabell 4-1 Oversikt over kapitlets analyse og spørsmål

Spørsmål	Vurdering/vurderingskriterium
Hvordan ser intervensjonslogikken ut i Interreg-programmer?	<ul style="list-style-type: none"> > Relevante behov adresseres? > Hvilke resultater forventes?
Er programmenes tematiske områder (prioriteringer) begrunnet i (grenseoverskridende/transnasjonale) behov?	<ul style="list-style-type: none"> > Er grenseregionale behov og prioriteringer i Interreg-programmer er i overensstemmelse med behov og mål i fylkesstrategiene > Det tas høyde for norske nasjonale og regionale behov i prioriteringer i Interreg-programmer > Samsvar mellom mål i Interreg-programmer og i norske nasjonale programmer/strategier)? > Indikatorer er enten identiske eller forbundet med hverandre
Er regionale (og hvis relevant, nasjonale) behov og mål reflektert i Interreg-prosjektene (direkte eller indirekte)?	<ul style="list-style-type: none"> > Oppfyller Interreg-prosjekter regionale mål? > Er det samsvar mellom indikatorene (de forventede resultatene) og norske nasjonale og regionale strategier?

Analyse

Analysen er en vurdering av Interregs relevans for nasjonal og regional politikk på program- og prosjektnivå, og sier noe om i hvilken grad Interreg-programmene dekker norske nasjonale og regionale behov og er i overensstemmelse med regionale politiske mål. I analysen vurderes regionale og nasjonale behov og mål i relasjon til de relevante Interreg-programmene. Interreg-programmers behovsvurderinger (programdokumenter) sammenholdes med nasjonale og regionale strategiskes dokumenter (fylkesplaner og nasjonale meldinger). Vurdering

foretas både på programnivå (behov, tematiske prioriteringer og mål) og på prosjektnivå (behov og mål). Videre anvendes data fra de 15 casestudiene (se Bilag B) hvor ett eller flere casestudier er utvalgt til å belyse de ulike vurderingene.

4.1 Interregs formål og intervensjonslogikk

Interregs egenart

Interreg-programmene har et dobbelt mål om både å skulle levere innenfor et tematisk område og samtidig styrke samarbeidet. Interregs fokus er å støtte samarbeid og økonomisk og sosial integrasjon i Europa. Det er også viktig å huske at Interreg i en EU-kontekst ses som et tillegg til den man kalle 'mainstream'-programmene (EUs regional- og sosialfond). Disse programmene har mye større budsjett, men støtter samme typer mål. Regional- og sosialfondene støtter både spesifikk kompetanse og ofte også fysiske prosjekter (slik som infrastruktur), og de kan derfor lettere måles i form av arbeidsplasser etc. Da Norge ikke er en del av regional- og sosialfondene finnes ikke helt den samme sammenhengen med norske virkemidler som med EUs mainstream programmer.

Tabell 4-2 *Evaluering av European Territorial Cooperation*²⁷

CBC programmes have in that perspective often been used as an instrument aiming primarily at developing cooperation and linkages, without necessarily envisaging a strong leverage of this cooperation to a wider economic integration. This is clear from both the objectives and the output indicators they defined, and from what Managing Authorities considered to be the main results of their programmes (often expressed in terms of enhanced cooperation). **Often, stakeholders themselves also quite explicitly mentioned better cooperation as the main objective of the programmes. This approach did not contradict what EU texts prescribe. Indeed, as said above, many of these official texts highlight cooperation as an objective, without necessarily making it a means to an end.**

Interregs formål

Overordnet skal Interreg-programmene fremme sosial og økonomisk integrasjon over landegrenser gjennom regionalt samarbeid. De grenseoverskridende programmene skal styrke samarbeidet gjennom lokale og regionale aktiviteter. De transnasjonale programmene skal styrke samarbeide gjennom integrert territorielt samarbeid, og de interregionale programmene skal styrke utveksling av erfaring.

Interreg-programtyper

Som omtalt i kapittel 3 er det forskjell på de tre programtypene i deltakelse og også problemfokus. I mange av programmene er grenseregioner rimelig like og adresserer de samme (felles) problemene (typisk A-programmer). Dette kan for eksempel være utvikling av felles reiselivsprodukter for å styre sysselsetting (Prosjekt 1, 4 og 5). Andre programmer fokuser på samarbeid i regioner som ikke nødvendigvis har de samme utfordringene, men som deler regionale interesser (B-programmene og til en viss grad C-programmene). For mange er moti-

²⁷ European Commission. Ex-post evaluation of Cohesion Policy programmes 20017-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF). European Territorial Cooperation Works package 11. July 2016

vasjonen for å delta i Interreg-prosjekter at man kan lage felles tiltak på for eksempel miljøområdet (Enningdalen (prosjekt 3)). Det å lære av hverandre og utveksle erfaringer er også motiver som går igjen, og som også er mål, slik som i QUICK-IGA (Prosjekt 11). For å illustrere dette har vi skrevet opp tre programteorier som beskriver hva de overordnede effektene av programmene er tiltenkt å være i Kapittel 6.

Tabell 4-3 *Prioriteter for ETC-programmene i 2007–2013*²⁸

Cross border, transnational and interregional cooperation is a complementary tool under the Cohesion policy with the aim of pursuing the three main priorities of the EU agenda established under the renewed Lisbon strategy for growth and jobs, namely : a. "Improving the attractiveness of Member States, regions and cities by improving accessibility, ensuring adequate quality and level of services, and preserving their environmental potential; b. Encouraging innovation, entrepreneurship and the growth of the knowledge economy by research and innovation capacities, including new information and communication technologies; and c. Creating more and better jobs by attracting more people into employment or entrepreneurial activity, improving adaptability of workers and enterprises and increasing investment in human capital"³¹.

Intervensjonslogikker for temaene

En viktig del denne analysen er å etablere intervensjonslogikken for de tre områdene Kulturarv og bedriftsutvikling i turismenæring, Bedriftsutvikling for SMB, og miljø/ressurser. En gjennomgang av intervensjonslogikken for alle 15 case-studier er inkludert i bilag B.

Et eksempel: Women in Business

For å illustrere intervensjonslogikken for Interreg, anvender vi et eksempel fra et av de casestudiene som inngår i denne analysen. I Women in Business (Prosjekt 9) ser vi kun på intervensjonslogikken ifølge Interreg.

SWOT og behov

I perioden 2007–2013 skulle alle Interreg-programmer foreta en SWOT-analyse som forberedelse til planlegging av programprioritetene for å fastlegge hvilke behov som skulle dekket innenfor det aktuelle programmet. Disse grenseregionale behovene er av gode grunner ikke like verken mellom programmer av samme type eller innenfor programtyper. SWOT-analysene er felles og griper om hele programområder også i de tilfellene hvor det er store forskjeller mellom områdene. For prosjektet Women in Business er 'Stimulere kvinners etablering' identifisert som et behov i Interreg-programmet (ØKS) i SWOT-analysen (under muligheter).

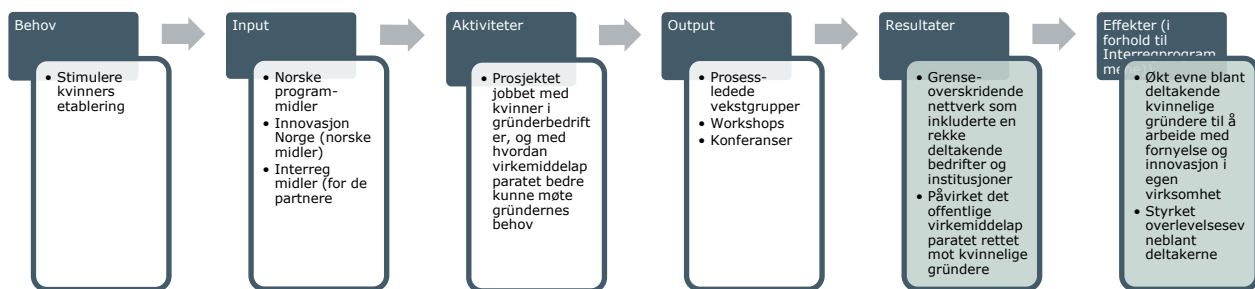
Prosjektets input og aktiviteter

Ved hjelp av programmidler (i Norges tilfelle norske midler for Interreg-samarbeid), andre norske virkemidler og regionale midler gjennomføres en rekke aktiviteter i samarbeid med prosjektpartnere innenfor prioriteten næringsliv og syssetting. Aktivitetene i Interreg-programmene er samarbeidsorienterte og fokuserer ofte på at man gjennomfører felles aktiviteter hvor man utvikler løsninger i felleskap eller lærer av hverandre/de andre partnerne.

²⁸ COM (2005) 299 Final, s.12

Women in Business handlet om å styrke Skagerrak-regionens konkurransekraft gjennom å stimulere til innovasjon, utvikling og bærekraftig vekst i små og mellomstore bedrifter drevet av kvinner. Prosjektet jobbet med kvinner i gründerbedrifter, og med hvordan virkemiddelapparatet bedre kunne møte gründernes behov. Fra Norge, Sverige og Danmark deltok kvinnelige gründere, offentlig sektor og forskere. Women in Business brukte erfaringene fra de deltagende landene og regionene for å gjøre satsingen mer målrettet og arbeidet med å styrke kvinnelig entreprenørskap.

Figur 4-1 Eksempel på en intervensjonslogikk for tematisk nivå: Bedriftsutvikling av SMB (Prosjekt 9: Women in Business)

Output De direkte resultatene eller output av prosjektet er veiledning til entreprenører, forskning på området, og etablering av nettverk.

Resultater Resultatene av prosjektet var styrking av kvinnelige gründere, noe som i seg selv var en styrking av kvinners deltakelse i næringslivet. Overordnet skulle det også føre til økt kompetanse innen innovasjon og virksomhetsutvikling og etablering av varige forretningsrelasjoner i regionen, som er prosjektets mål, og andelen kvinnelige entreprenører skulle øke og innovasjonsevnen styrke seg. Prosjektet hadde to hovedresultater:

- > Prosjektet utviklet et grenseoverskridende nettverk som inkluderte de deltagende bedrifter og institusjoner. Nettverket gjorde det mulig for små bedrifter å utveksle erfaringer og for de kvinnelige lederne å styrke sin kompetanse.
- > Modellen som skulle utvikles for offentlig sektors støtte av kvinnelige gründere ble ikke utviklet. Påvirkning av det offentlige virkemiddelapparatet ble begrenset til generell kunnskap om hvordan gründere opplever å interagere med dem.

4.2 Norske nasjonale og regionale behov og prioriteringer i Interreg-programmer

Norge har regionale og nasjonale behov når det gjelder grenseoverskridende/transnasjonale samarbeid innenfor de relevante temaene. Vi vil spore relevansen av Interreg-programmene i forhold til dette. Vi ser derfor på hvilke

prioriteter Interreg-programmene har, hvordan disse er begrunnet i grenseregionale behov og hvordan dette motsvarer regionale og nasjonale behov, og hvilke mål og resultater det siktes mot.

Utviklingsbehov og behov for grenseoverskridende samarbeid

Behovsanalysene og programfokus i Interreg-programmene

I Tabell 4-4 belyser vi i komprimert form behovsanalysene og programfokus i de forskjellige Interreg-programmene som er med i analysen. Formålet med tabellen er å gi en oversikt over behov og prioriteringer som inngår i programmene for hvert av de to temaområdene. Alle Interreg-programmer har utarbeidet en felles behovsanalyse for programområdet, og det er ikke mulig å skille ut enkeltland eller regioner da det jo er programområdet som helhet som er i fokus.

Tabell 4-4 skal ses i sammenheng med den påfølgende tabellen hvor programmer og fylker kobles til hverandre for å se om de samme grenseregionale behovene også finnes i fylkesstrategier. I Tabell 4-5 vises sammenhengen mellom disse fokusområdene og de relevante behovene og prioriteringene i fylkes- eller nasjonale strategier. I Tabell 4-4 er det valgt ut tre programmer som eksempler på de tre programtypene A, B og C.

Tabell 4-4 Behov og prioriteter i utvalgte Interregprogrammer

Program	Behov og utfordringer	Prioriteter relevant for Bedriftsutvikling for SMB	Prioriteter relevant for Miljø/ressurser/Kulturarv
A-Sverige-Norge	Store deler av grenseområdet har et lavere utdanningsnivå enn det nasjonale gjennomsnittet og entreprenørskap er meget begrenset.	Styrke økonomien og konkurranseevnen til grenseområdet ved å utvikle kunnskap, legge til rette for næringsutvikling og integrere økonomien.	Bedre forvaltning av natur- og kulturressurser Bedre samarbeid for å minimere negative miljøpåvirkninger
B-NSR	Integrasjonen av og nettverket mellom nord og sør for regionen er relativt underutviklet. Å forbedre dette vil gi reelle muligheter for den fortsatte styrkingen av regionen. Det å sikre effektiv forvaltning av regionenes naturmiljø samtidig med å maksimere verdien av ressursene er en viktig utfordring.	Styrking av forskning, teknologisk utvikling og innovasjon	Fremme klimatilpassning, risiko-forebygging og styring Bevare og beskytte miljøet og fremme ressurseffektivitet
Interreg IVC	Det er et behov for å fortsette det interregionale samarbeidet, med noen tilpasninger, knyttet dels til nye globale og territoriale utfordringer i Europa, og de nye hovedretningslinjene for samholdighetspolitikken i perioden 2007–2013.	Tilrettelegging for bedrifter, og særlig små og mellomstore bedrifter, å utvikles og vokse på en mer bærekraftig og innovativ måte gjennom overføring av bestemte tjenester og opprettelsen av felles fasiliteter	Å aktivere regionale og lokale myndigheter og andre interessenter på regionalt nivå for å forbedre sine retningslinjer, metoder og kapasiteter på områdene miljø og risikoforebygging

Grenseoverskridende behov

Den neste delanalysen skal si noe om i hvor stor grad Interreg svarer til de 'grenseregionale behovene'.²⁹ Det grenseoverskridende behovene eller behov som skal adresseres ved grenseoverskridende samarbeid er lett å identifisere i

²⁹ Bilag 1 Oppdragsgivers beskrivelse av Oppdraget

Interreg-programmene, fordi de er angitt som nettopp dette. Men leter man i norske nasjonale eller regionale strategidokumenter fra perioden 2007–2013, er behov sjeldent uttrykt som grenseoverskridende behov. Det fleste fylkesstrategier uttrykker sektorbehov eller tematiske behov uten spesifikk referanse til om disse er grenseoverskridende eller skal løses ved samarbeid over grensene. Til gjengjeld inneholder de fleste fylkesstrategier en strategi hvor behovet for internasjonalt og ofte også grenseoverskridende samarbeid er uttrykt som en generell eller horisontal prioritering.

Internasjonaliseringsstrategier

Fylkesstrategiene var gjennomgående primært fokusert på tematiske områder slik som bedriftsutvikling og miljø, mens det grenseoverskridende behovet eller prioriteringen primært er nevnt som en horisontal prioritet (dvs. på tvers av temaer) som omhandler internasjonalisering og/eller grenseregionalt samarbeid. Et eksempel er Troms' fylkesstrategi³⁰ hvor internasjonale forhold er en hel setning for seg. Interreg er der nevnt direkte som en måte aktører i regionen kan medvirke i internasjonale samarbeid.

Tabell 4-5 gir en oversikt over hvilke programmer som denne analysen har case-prosjekter i, og derfor hvilke strategier som er analysert innenfor hvilke områder. Vi har påpekt de strategiene hvor vi finner at det internasjonale eller grenseoverskridende samarbeidet er uttrykt eksplisitt. Tabellen viser at det er en god overenstemmelse med de behovene som er uttrykt i de forskjellige Interreg-programmene, både tematisk og grenseoverskridende/internasjonalt.

³⁰ Casesamlingen nr. 4

Tabell 4-5 Interreg-programmenes tematiske områder (prioriteringer) er begrunnet i (grenseoverskridende/transnasjonale) behov. H=høy, M=middels, L=lav grad

Behov uttrykt i fylkesplan / Interreg program	Bedriftsutvikling for SMB	Miljø/ressurser	Kulturarv/turismenæring	Internasjonalt /grenseoverskridende samarbeid
A-Sverige-Norge	Hedmark (1): (H)	Nord-Trøndelag (2): (M) Østfold (3): (H)	-	Hedmark - Politikk for internasjonalt arbeid Trøndelag - Samarbeidsstrategier i forhold til internasjonale miljøer Østfold - Internasjonalt samarbeid
A-Nord	Troms (4): (H)		Troms (4): (H)	Troms - EUs programmer for territorielt samarbeid/Interreg-ordningene; store internasjonale prosjekter
A-Botnia-Atlantica	-	Nordland (6): (H)	Finnmark (5): (M)	Nordland – Internasjonalisering som gjennomgående prioritet Finnmark - Aktivt internasjonalt samarbeid
A-ØKS	Aust-Agder (9): (M)	Telemark (8): (L)	Vestfold (7): (H)	Aust-Agder – EUs Interreg-program Telemark: internasjonalt samarbeid ikke spesifisert Vestfold – Vestfold i verden: samspill med andre regioner utenfor Norge
B-BSR	Oslo/Akershus (11): (M)	Rogaland (10): (H)	-	Oslo/Akershus: Internasjonalt engasjement og muligheter; Oslo kommune er partner i en rekke EU/EØS-prosjekter. Rogaland – Internasjonalt samarbeid (Interreg).
B-NSR	Sør-Trøndelag (12): (M)	Rogaland (12): (H)	-	Trøndelag - Samarbeidsstrategier i forhold til internasjonale miljøer Rogaland – Internasjonalt samarbeid (Interreg).
B-Northern Periphery	-	Nordland (14): (H)	-	Nordland – Internasjonalisering som gjennomgående prioritet
Interreg IVC	Nordland (15): (L)		Nordland (15): (H)	Nordland – Internasjonalisering som gjennomgående prioritet

Prioriteringer/temaer avspeiles i Interreg-programmene

Det **andre aspektet** under relevans fokuserer på om norske regionale prioriteringer reflekteres i Interreg-programmer. For hvert eksempel i hvert temaområde sammenliknes Interreg-programmets prioritetsområder med den aktuelle fylkeskommunens prioritetsområder som indikert i dens strategiske dokument.³¹

Sammenfallsgraden for strategiske prioriteringer

Overordnet viser dette at sammenfallsgraden er høy generelt for strategiske prioriteringer. I prinsippet er Interreg-programmenes prioriteringer basert på regionale mål. Både Interregional Cooperation-programmet og Nordland fylkeskommune fokuserer på opprettelse av flere kunnskapshager og felles fasiliteter for nyetablerte bedrifter – tiltakene er kvalitativt identisk. Både Öresund-Kattegat-Skagerak-programmet og Vestfold fylkeskommune spesifiserer mål for å bevare

³¹ Bilag G og Bilag A

historiefortellende elementer. Både Sverige-Norge-programmet og Østfold fylkeskommune prioriterer å bevare naturområder, selv om Interreg-programmets prioriteringer er mer spesifikke. Likevel er tiltakene stort sett like.

Relevans for regionale aktiviteter

Ifølge intervjuer med regionale interessenter har Interreg-programmer stor relevans for regionale aktiviteter, og ofte større enn nasjonale programmer som føles mer snevre/smale i sitt fokus. For eksempel nevnes en satsing innen lokal matproduksjon som satsing på en næring som sysselsetter en stor del av befolkningen³². Dette er et tema som man i høyere grad vil finne støtte til i Interreg enn i nasjonale programmer.

Tabell 4-6 Eksempler på sammenfall mellom norske nasjonale og regionale prioriteringer og prioriteringer i Interreg-programmer

Tema	Program	Interreg-program (relevant program)	Regional/nasjonal strategi (relevant strategi)
Bedriftsutvikling for SMB	Interregional co-operation programme INTERREG IVC	Fremme og muliggjøre entreprenørskap og utvikling av nye forretningsinitiativer i alle sektorer av relevans for regionale økonomier, særlig de som er kunnskapsbaserte og innovative Tilrettelegging for bedrifter, og særlig små og mellomstore bedrifter, å utvikles og vokse på en mer bærekraftig og innovativ måte gjennom overføring av bestemte tjenester og opprettelsen av felles fasiliteter	Fremme kulturbasert næringsutvikling gjennom å tilrettelegge for lønnsomme, robuste og vekstkraftige bedrifter basert på ulike kulturformer; Videreutvikle næringshagene, forskningsparkene og kunnskapsparkene i Nordland til gode miljø for kompetanseutvikling og kommersialisering av forretningsideer
Miljø/ressurser	Operational Programme 'Sweden - Norway'	Felles forvaltningsprosjekter for grenseoverskridende vernede naturområder, hav og bekker. Grenseoverskridende samarbeid for kunnskapsbygging, inventar og metodeutvikling, for eksempel for restaurering av naturlige miljøer som går over grensen.	Klima og energi Vannkvalitet i vassdragene Biologisk mangfold Bærekraftig forbruk Jordvern og grønstruktur
Kulturarv	Operational Programme 'Öresund - Kattegat - Skagerrak'	Forskning om felles historie og kulturarv; kulturhistoriske opplevelser og historiefortellende elementer kan gi økt kunnskap og et styrket fellesskap innen ØKS-området.	Det skal utarbeides en helhetlig Vestfoldshistorie som omfatter også tidsperioder som er dårlig dekket i tidligere historiske framstillinger. Kulturarven på Kaupang skal vernes, skjøttes og formidles slik at det gir innsikt i og opplevelse av vår historie

³² Casesamlingen nr. 2

Mål i Interreg-programmer er overensstemmende med norske mål

Det **tredje aspektet** av relevansanalysen dreier seg om hvorvidt norske regionale mål reflekteres i Interreg-programmenes mål. Interreg-programmets overordnede mål sammenliknes med fylkeskommunens mål indikert i dens strategiske dokument. Mens de regionale planene av naturlige grunner er mer spesifikke på regionale behov, er Interreg-programmene mer generelle. Likevel finner vi at målene generelt stemmer overens. Tabell 4-7 inneholder et eksempel for hvert tematiske område. I de fire eksemplene finner vi at det er sammenfall mellom de regionale strategiene og Interreg-programmene.

Tabell 4-7 Eksempler på sammenfall mellom mål

Program	Interreg-program (relevant program)	Tematisk prioritering	Internasjonalt samarbeid/grenseoverskridende
Operational Programme 'Sweden - Norway'	Økt konkurransevne hos virksomheter Øke etableringsfrekvensen i programområdet ³³	Bedriftsutvikling for SMB: Det er et mål å fremme nyetablering og nyskaping i næringslivet, som grunnlag for verdiskaping	Hedmark - Politikk for internasjonalt arbeid
Northern Periphery Programme	Å styrke synergiene mellom miljøvern og vekst i fjerntliggende og perifere regioner ³⁴	Miljø: Oppfølging av handlingsplan for økologisk landbruk; satsing på småkraftverk, vindkraft, og kystskogbruk	Nordland – Internasjonalisering som gjennomgående prioritet
North Sea Region Programme	Bevare og beskytte miljøet og fremme ressurseffektivitet ³⁵	Ressurser: Redusere konflikter ved rekreasjons- og næringsmessig bruk av areal og naturressurser blant annet gjennom planmessige avklaringer	Rogaland – Videreutvikle strategier for å redusere risiko for ulykker og negativ miljøpåvirkning ved deltakelse i internasjonalt samarbeid (Interreg).
Operational Programme 'Öresund - Kattegat - Skagerrak'	Fokus på hendelser, opplevelser og severdigheter som skaper tilhørighet og forståelse for den felles kulturarven. ³⁶	Kulturarv: Bevare natur- og kulturmiljøkvaliteter som grunnlag for bosetting, identitet, rekreasjon, attraksjon og næringsvirksomhet	Vestfold – Vestfold i verden: Mange av strategiene i denne fylkesplanen krever samspill med andre regioner i og utenfor Norge

Sammenheng mellom indikatorene

For å utdype analysen ser vi videre på indikatorene som måler prosjektets resultater (spesifikke forventede effekter) og indikatorene man har anvendt i de regionale strategiene. Ved å sammenlikne indikatorene kan vi komme litt nærmere en vurdering av hvordan prosjektets resultater skulle bidra til oppnåelse av regionale mål og til de ønskede endringene knyttet til disse målene. Vi ser at særlig i fylkesstrategiene er indikatorene angitt ganske overordnet, og det kan slik sett

³³ Slutlig kontrollrapport och slutligt utlåtande 2007–2013 – Sverige-Norge

³⁴ Northern Periphery Programme 2007-2013: Operational Programme

³⁵ North Sea Region Programme 2007-2013: Operational Programme

³⁶ Program for europeisk territorialt samarbeid - Interreg IV A - Öresund-Kattegat-Skagerrak 2007-2013

være (for) lett å konkludere at det er relativt høy grad av sammenheng mellom indikatorene i strategiene og prosjektene.

Relasjonen mellom indikatorene

Tabell 4-8 og Tabell 4-9 fokuserer begge på relasjonen mellom de indikatorene som fram går av henholdsvis caseprosjektene og de regionale (fylkes) strategiene. Analysen forsøker å finne samsvar mellom indikatorene, eller en sammenheng slik at det kan sannsynliggjøres at caseprosjektene bidrar til oppnåelse av regionale mål. Ofte vil indikatorene være på forskjellig nivå, men en relasjon er sporbar.

Tabell 4-8 Sammenfall mellom indikatorene i prosjekter og strategier

Tema	Prosjekt	Programindikatorer fra prosjektene	Effektindikatorer fra de regionale strategiene ³⁷
Bedriftsutvikling for SMB	Prosjekt 13: European Regions for Innovative Productivity (ERIP) (B-NSR)	<ul style="list-style-type: none"> › Number of tools for transnational technology transfer adopted for RTD exchanges within and between clusters and target groups › Individuals within and outside the NSR with greater awareness of project outputs › Average number of people benefitted by each € 1,000 spent (cost effectiveness) 	<ul style="list-style-type: none"> › Nye produkter, tjenester, produksjonsprosess og organisasjonsmodeller utviklet › Tverrsektorielle møteplasser etablert › Antall private og offentlige aktører engasjert i informasjonsutveksling › Antall deltakere i kunnskapsutviklingsprosessen
Miljø/ressurser	Prosjekt 8: CCS – Kattgat/Skagerak (A-ØKS)	<ul style="list-style-type: none"> › Antal nya samarbetsformer › Antal planer/program/strategier som förbättrar maritimt samarbete › Antal planer/program/strategier som ökar samspel mellan stad och land › Antal servicelösningar för ömsesidigt nyttjande av offentliga tjänster › Antal tillfällen för informationsspridning 	<ul style="list-style-type: none"> › Lage en klima- og energiplan for å få en samlet håndtering av klimagassutslippene³⁸
Kultur-arv/turisme-næring	Prosjekt 5: Skoltesamisk kultur over grenser (A-Nord)	<ul style="list-style-type: none"> › Antal nya arbetsstillfällen i företaget/organisationen som skapats som en direkt följd av projektets verksamhet, som finns kvar direkt efter det att Interreg IVA Nordstødet har upphört och som inte skulle ha funnits utan projektet. 	<ul style="list-style-type: none"> › At staten bidrar til etablering av en enhet for samisk musikkformidling i Finnmark, samt verdenssenter for urfolk og minoritetskulturer. › At staten øker pressestøtten til landsdekkende samiske aviser (både på norsk og samisk) der målet er daglige utgivelser.³⁹

Caseeksempel

Et konkret eksempel

Nedenfor undersøkes graden av samsvar i politiske mål for et caseprosjekt (prosjekt 9) i temaområdet bedriftsutvikling, fra nasjonalt nivå til regionalt nivå, og videre til Interreg-programnivå og prosjektnivå. Tabellen viser hvordan Interreg-prosjekter kan knyttes opp til nasjonal og regional politikk.

³⁷ Bilag E

³⁸ Casesamlingen nr. 8

³⁹ Casesamlingen nr. 5

For prosjekt 9 (Women in business) ser vi i Tabell 4-9 at de ulike strategiske nivåene fremhever nokså like temaer, som kompetanseutvikling og forskning og innovasjon. Kvinners yrkesdeltakelse er en gjennomgående prioritering fra nasjonalt nivå til prosjektnivå. Økt etablering av nye bedrifter er også et gjennomgående mål på alle strategiske nivåer. Indikatorene varierer i større grad: De nasjonale indikatorene ser på antall nye virksomheter etablert, mens Aust-Agder fylkeskommune er opptatt av sysselsettingstall.

Tabell 4-9 Eksempel på overenstemmelse mellom tematiske mål på forskjellige politikknivåer

	Temaer	Prioriteringer	Mål	Indikatorer
Nasjonalt nivå	Innovasjon og FoU	Styrking av entreprenørskap blant kvinner	Små og mellomstore bedrifter kan videreutvikle sin virksomhet	Antall foretak Antall bedriftsetableringer
Regionalt	FoU, Næringsklynger, Bedriftshager	Tiltak som øker kvinners yrkesdeltakelse	Konkurrans- og omstillingsdyktig næringsliv	Antall arbeidstakere
Interrea nivå	FoU, økonomisk utvikling, konkurransekraft	Styrke kvinnenens situasjon på arbeidsmarkedet	Økt etablering av nye bedrifter	Antall ansatte i SMB Andel kvinner i arbeid
Prosjekt nivå	Kvinnelig yrkesdeltakelse Kunnskaps-, praksis- og erfaringsutveksling	Utvikle ny modell for hvordan arbeidet med kvinnelige entreprenører kan foregå	Å øke antall gründere generelt, og andelen kvinnelige gründere spesielt	Samarbeidsgraden Grenseregional kompetanse Informasjonssatsninger

I samsvar med regionale mål er Interreg-indikatorene for Øresund-Kattegat-Skagerak-programmet fokusert på sysselsettingstall, mens prosjektindikatorene gjelder hvorvidt ny kompetanse ble utviklet og nye nettverk etablert. Overordnede mål og prioriteringer sammenfaller, mens indikatorer har forskjellig fokus.

4.3 Konkret vurdering av om norske behov og mål er reflektert i case-prosjektene

Behov reflektert i prosjektene

Det siste aspektet av relevans en vurdering av om de konkrete caseprosjektene reflekterer norske regionale behov og målsetninger. Tabellene i dette avsnittet er basert på analysen i de to foregående avsnittene samt de 15 casene (se Bilag B).

Vurderingskriterier

For å vurdere hvorvidt Interreg-programmer og prosjekter bidrar til nasjonale og regionale prioriteringer, ser vi på i hvilken grad målene på de politiske nivåene sammenfaller når det gjelder temaer, prioriteringer, mål og indikatorer. I Tabell 4-10 forklarer vi vurderingskriterier for tabellene 4-8 og 4-9, hvor vi vurderer om:

- > prosjektenes formål dekker et tematisk behov i et relevant fylke eller nasjonal strategi
- > i hvor stor grad målene i prosjektene og fylkesstrategien er sammenfallende/identiske

Vi vurderer ikke spesifikt om prosjekter oppfyller et behov for grenseoverskridende samarbeid. Sistnevnte ble vurdert i forhold til de internasjonale strategiene (horisontale) i fylkesstrategiene, i foregående avsnitt.

Tabell 4-10 Definisjoner og vurderingskriterier

	Definisjon	Grad	Vurderingskriterier
Behov	Regionale behov og utfordringer uttrykt i fylkes- eller nasjonal plan	Høy	Dersom formål og behov er kvalitativt identiske – for eksempel å øke etableringsfrekvensen av nye virksomheter, sammenliknet med å fremme nyetablering i næringslivet som grunnlag for verdiskaping.
Prioritet	Prioriterte tiltak, temaer eller områder – typisk anvendt i Interreg-programmer	Mid- dels	Dersom de ønskede resultatene er stort sett like – for eksempel å øke tilgangen til beskyttede naturområder, sammenliknet med å bevare lokalt naturmiljø og kulturlandskap.
Mål	Mål (med eller uten målbar indikator) i enten fylkesstrategi eller Interreg-program	Lav	En lav sammenfallsgrad betyr at de ønskede resultatene ikke er nært forbundet – for eksempel å beskytte miljøet og fremme ressurseffektivitet, sammenliknet med å redusere konflikter ved rekreasjons- og næringsmessig bruk av areal.

Prosjektene besvarer regionale behov

Tabell 4-12 viser hvordan de 15 caseprosjektene gjenspeiler fylkeskommunens og/eller nasjonale mål innenfor det relevante tema. Hvert av caseprosjektene er vurdert i forhold til om prosjektets mål svarer til et behov i den relevante fylkesstrategien, om mål som uttrykt både i strategien og i prosjektet er i overensstemmelse med fylkesplanen.

Overordnet er vurderingen at alle prosjekter i større eller mindre grad svarer på et behov i fylkesstrategiene. Vurderingen er vanskelig å gradere da dette er uttrykt på forskjellig vis i fylkesstrategiene. I noen fylkesstrategier er behov primært uttrykt som mål. Når man ser på sammenhengen mellom mål i prosjektene og fylkesstrategiene er vurderingen at alle disse er reflektert. Det er litt forskjeller på om mål i prosjekter stemmer overens med fylkesstrategiene – men alle prosjekter scorer mellom høy og middels – noe som generelt indikerer en høy grad av relevans. For de to prosjekt MIN-NOVATION og Quick-IGA er mål og behov innenfor temaene ikke uttrykk i norske strategier da behovene finnes i andre land. Dette betyr ikke at de er ikke relevante, men de er det i forhold til andre mål og strategier.

I Tabell 4-12 gjennomgås dette ved hjelp av utvalgte eksempler innenfor temaene bedriftsutvikling, miljø og ressurser. For hvert temaområde sammenliknes Interreg-prosjektets mål med den relevante fylkeskommunens mål indikert i dens strategiske dokument. Her vil vi trekke fram tre eksempler fra Tabell 4-12:

- > Hedmark fylkeskommune vil øke andelen av befolkningen som tar yrkesfaglig utdanning, og Hjærtat i Skandinavien-prosjektet har jobbet direkte mot

dette - målene er kvalitativt identiske. I eksemplet er sammenfallsgraden høy.

- > Rogaland fylkeskommune hadde et mål om å redusere konflikter ved rekreasjons- og næringsmessig bruk av areal og naturressurser, blant annet gjennom planmessige avklaringer og deltakelse i internasjonalt samarbeid (Interreg). MIN-NOVATION prosjektet var fokusert på å generere kunnskapsprodukter om det samme temaet. Målene er stort sett like. I dette eksemplet er sammenfallsgraden middels.
- > Fylkesstrategien for Trøndelag sikter i perioden mot 'skog' på flere måter. Dels som del av en næringsstrategi (innovasjon og verdiskaping) og dels som del av energistrategien. Til sistnevnte hørte delmålet å etablere pris mekanismer for å gjøre alternative energiformer som bioenergi mer lønnsomme og øke bevisstheten om skogens rolle i å takle klimaendringene. Prosjektet hadde til formål å øke bruk av lokale trevarer og økt lønnsomhet i hele skogverdikjeden. Målene er ikke helt identiske men vår vurdering er at det er sammenfall og at det derfor i det minste skal vurderes med graden middels.

Det siste aspektet er om indikatorene fra de 15 caseprosjektene samsvarer med indikatorene fra den relevante regionale strategien, som indikert i Tabell 4-11.

Tabell 4-11 Relasjon mellom prosjektindikatorene og strategiindikatorer

Tema/ Antall/prosjektnummer ⁴⁰	Indikatorene er sammenfallende	Indikatorene er på forskjellige nivåer – Interreg-indikatorer vil bidra til de regionale målene	Det er ingen sammenheng mellom prosjektets og strategiens indikatorer
Bedriftsutvikling	4, 9, 13, 15	1, 11	-
Miljø	8, 10	14	3
Ressurser	-	2, 6, 12	-
Kulturarv	-	-	5, 7

Analyse av caseportefølje

Tabell 4-12 viser hvilke kategorier caseprosjektene tilhører. Den første kategorien er prosjekter hvor det er et klart sammenfall mellom prosjektets og strategienes indikatorer. Den andre kategorien er prosjekter hvor det er en sammenheng mellom indikatorer, det vil si at det vurderes sannsynlig at prosjektet bidrar til de regionale indikatorene. Det kan man for eksempel se ved at prosjektets indikatorer er på et mer operasjonelt (aktivitets- eller outputs-) nivå sammenliknet med de regionale (resultat- eller effektnivå). Den siste kategorien inneholder de prosjektene hvor indikatorene er rent outputbasert slik at man ikke kan avgjøre om disse er relevante eller ei. I tabellen har vi oppført prosjektene innfor de tematiske områdene bedriftsutvikling, miljø, ressurser og kulturarv.

⁴⁰ Bilag B

Tabell 4-12 Relevans: Sammenfall mellom mål og prioriteringer i norske regionale/nasjonale strategier og Interreg-programmer, og mellom førstnevnte og mål på prosjektnivå

Tema	Caseprosjekt	Fylke	Prosjektets formål er et behov i fylkesplan/nasjonalt	Mål (sammenfall mellom prosjekt og fylke/nasjonalt)
Kulturarv og SMB	Prosjekt 1: Hjærtat i Skandinaviens – Kultur- og naturbasert besöksnæring (A-SVNO)	Hedmark	X	Høy
	Prosjekt 4: Nordkalottnettverk for utvikling av grønn turisme (A-Nord)	Troms	X	Høy
	Prosjekt 5: Skoltesamisk kultur over grenser (A-Nord)	Finnmark	X	Høy
	Prosjekt 7: Västerhavets Kulturarv (A-ØKS)	Vestfold	X	Høy
	Prosjekt 15: LOCFOD (C)	Nordland	X	Høy
Miljø og ressurser	Prosjekt 3: Enningdalselven (A-SVNO)	Østfold	X	Middels/høy
	Prosjekt 6: Økt utnyttelse av biomasse fra skog (A-Botnia)	Nordland	X	Middels
	Prosjekt 8: CCS – Kattegat/Skagerrak (A-ØKS)	Telemark/nasjonalt	X	Høy
	Prosjekt 12: POWER Cluster (B-NSR)	Rogaland/nasjonalt	X	Høy
	Prosjekt 14: Ecofish - Environment friendly fish farming and use of cleaner fish (B-NPP)	Nordland	X	Høy
Bedriftsutvikling for SMB	Prosjekt 2: TREFF – Träbranschens utvecklingscenter i NGB (A-NGB)	Nord-Trøndelag	X	Middels/høy
	Prosjekt 9: Women in Business (A-ØKS)	Aust-Agder	(X)	Middels/høy
	Prosjekt 10: MIN-NOVATION (B-BSR)	Rogaland	-	-
	Prosjekt 11: Quick-IGA (B-BSR)	Oslo og Akershus	-	-
	Prosjekt 13: European Regions for Innovative Productivity (ERIP) (B-NSR)	Sør-Trøndelag	X	Høy

4.4 Oppsummering av relevans

Overordnede

Gjennomgående finner vi at Interreg-programmene i perioden 2007–2013 var relevante i en norsk kontekst. Relevansen vurderes på bakgrunn av om det var overensstemmelse mellom Interreg-programmer og nasjonal/regional behovsidentifikasjon, prioritering og mål.

Behovsidentifikasjon

Analysen viser en sammenheng mellom behov i norske (regionale) strategier og grenseoverskridende behov. Behov innenfor de to overordnede temaene er ikke uttrykt som grenseoverskridende (men nasjonale eller regionale), men behovene stemmer gjennomgående overens for de analyserte programmene, strategiene og prosjektene. Langt de fleste norske fylkesstrategier inkluderer en internasjonal strategi som avspeiler et behov eller et ønske om å løse utfordringer og

adressere behov internasjonalt og ofte regionalt eller grenseoverskridende. Interreg kan bidra mht. nasjonale/regionale behov, og det er sammenheng mellom behov i norske (regionale) strategier og Interreg-prioriteringer.

Tematiske prioriteringer

De to temaområdene for evalueringen 1) utvikling av små og mellomstore bedrifter og 2) miljø, ressurser og kultur-arv (i analysen delt opp i tre områder) er prioriterte temaer både i Interreg-programmer og i fylkesstrategiene. Ofte er et tema som bedriftsutvikling imidlertid mer fokusert på innovasjon enn generell bedriftsutvikling i Interreg-programmene, og i fylkesstrategiene er teamet generell næringsutvikling (ikke alltid med spesifikt fokus på SMB). Overordnet finner vi at det er godt samsvar mellom Interreg-programmer og fylkesstrategier.

Mål i Interreg programmene

Det er et ganske stort sammenfall mellom mål i Interreg-programmer og i norske nasjonale programmer/strategier. Fylkeskommunenes mål gjenspeiles i Interreg-programmer i høy grad. De fleste Interreg-programmer i caseutvalget definerer mål av særlig relevans for fylkeskommunene. Det er samsvar mellom mål i Interreg-programmer (og prosjekter) og i norske nasjonale programmer/strategier). Det er to prosjekter som er relevante i forhold til andre mål utenfor temaområdene.

Ikke overraskende finner man generelt i caseprosjektene at disse avspeiler mål i enda høyre grad enn på programnivå. Norske nasjonale og regionale mål er reflektert i Interreg-prosjektene (direkte eller indirekte). De fleste caseprosjektene gjenspeiler fylkeskommunens mål i stor eller mellomstor grad.

- > Behov er generelt reflektert i prosjektene selv om det er vanskelig å vurdere graden pga. de mange ulike måtene dette er fremstilt på i fylkesstrategiene.
- > De fleste caseprosjektene gjenspeiler fylkeskommunens og/eller nasjonale mål i stor eller mellomstor grad.
- > Indikatorene er ofte på forskjellige nivåer og ikke direkte sammenliknbare, men i vår analyse vurderes det som at de bidrar til regionenes mål.

5 Bærekraft

Formål

I denne delen av rapporten undersøker vi prosjektenes bærekraft. Som evalueringsskriterium er 'Bærekraft' viktig for å se om prosjektene klarer å bidra til langsiktige effekter gjennom outputs og resultater. Spørsmålet er om de endringene som prosjektene bidrar til gir gevinster for mottaker og/eller det norske samfunnet over tid, eller om prosjektenes resultater opphører når aktivitetene avsluttes. En analyse av bærekraften inneholder en vurdering av prosjektenes innsats for å sikre systemendringer, deriblant organisasjoner og administrativ kapasitet som bidrar til prosjektets langsiktige effekter.

Analysen av dette vurderingskriteriet besvarer følgende overordnede spørsmål:

- > **Hvilke typer av bærekraft finnes i de analyserte caseprosjektene?**
- > **Hvilke faktorer har innflytelse på bærekraften?**

Tabell 5-1 Oversikt over kapitlets analyse og spørsmål

Spørsmål	Vurdering/vurderingskriterium
Hvilke typer av bærekraft finnes i de analyserte case-prosjektene?	<ul style="list-style-type: none"> > Hvordan kan man observere bærekraft i form av: <ul style="list-style-type: none"> > nye tiltak og tjenester > nye institusjoner – og styrkning av eksisterende; > relasjoner og nettverk som skapes i prosjektene.
Hvilke faktorer har innflytelse på bærekraften?	<ul style="list-style-type: none"> > hva er planlagt ved prosjektavslutning for å sikre at prosjektenes aktiviteter og/eller resultater videreføres > er resultatene og effektene forankret hos mottaker og videreføres gjennom prosesser og aktiviteter i institusjonene og virksomhetene > videreføring av finansiering av relevante prosjektaktiviteter som en god indikator for bærekraft

Analyse

Ved hjelp av prosjektenes egne evalueringer og en rekke intervjuer av prosjektdeltakere og andre nøkkelaktører har vi belyst mange indikatorer for bærekraft i de gjennomførte prosjektene. Dette omfatter undersøkelse av om resultater og effekter av Interreg-prosjektene kan spores i institusjoner eller virksomheter. Vi har sett på hvilken type bærekraft som finnes i prosjektene, og hva prosjektene har gjort for å sikre bærekraften. Bilag B, casebeskrivelsene (1-15), inneholder en analyse av bærekraften til prosjektene i caseporteføljen.

Vurdering av de 15 caseprosjektene

Vi har vurdert bærekraften i de 15 caseprosjektene og presentert dem i Tabell 5-2 nedenfor. I de påfølgende avsnittene utdypes vi tabellens innhold, og gir ved hjelp av en rekke cases konkrete eksempler på hvordan prosjektene skaper verdi etter at de er avsluttet.

Tabell 5-2 *Typene og faktorer – sammenstilt*

Tema	Prosjektnummer og tittel	Typer av bærekraft			Faktorer		
		Bærekraftige tiltak og tjenester	Nye institusjoner og styrking av eksisterende	Nettverksbærekraft	Planlagt i prosjekt	Mottakere identifisert	Finansiering
Kulturarv og SMB	Prosjekt 1 – Hjærtat i Skandinavia	X	X	X	X	X	X
	Prosjekt 4 – Nordkalottnettverk	X	X	X	X	X	X
	Prosjekt 5 – Skoltesamisk kultur over grenser	X	X	-	X	X	-
	Prosjekt 7 – Västerhavets Kulturarv	(x)	X	X	X	X	(x)
	Prosjekt 15 - LOCFOOD	X	(x)	X	X	X	(x)
Miljø og ressurser	Prosjekt 3 - Enningdalselven	X	X	(x)	X	X	X
	Prosjekt 6 – Økt utnyttelse av biomasse fra skog	-	-	-	(x)	-	-
	Prosjekt 8 – CCS – Kattegat/Skagerrak	X	-	(x)	(x)	-	X
	Prosjekt 12 – POWER Cluster	X	X	X	X	X	X
	Prosjekt 14 - Ecofish	X	X	-	X	X	-
Bedriftsutvikling for SMB	Prosjekt 2 – Treff	X	(x)	X	(x)	X	-
	Prosjekt 9 – Women in Business		(x)	X	X	X	-
	Prosjekt 10 – MINNOVATION	(x)	-	(x)	-	-	-
	Prosjekt 11 – Quick-IGA	(x)	X	(x)	(x)	(x)	-
	Prosjekt 13 - ERIP	X	X	(x)	X	X	X
X – positiv identifikasjon av bærekraft eller faktorer (x) – elementer av bærekraft eller faktorer - ingen identifikasjon av bærekraft eller faktorer Røde felter indikerer de eksemplene som er anvendt i teksten							

5.1 Hvilke typer bærekraft finnes i de analyserte caseprosjektene

Forskjellige typer av bærekraft

Bærekraft kommer til uttrykk på forskjellige vis, og det er ikke nødvendigvis de samme tiltakene som er relevante for alle typer prosjekter. Dette skyldes spesielt at Interreg-programmene dekker mange ulike typer prosjekter som igjen inneholder mange forskjellige typer aktiviteter, temaer og deltakere. Dette utdypes i Tabell 5-3.

Tabell 5-3 Andre analyser om bærekraft⁴¹

Analysen av bærekraft har en dobbelt metodisk utfordring. For det første er prosjektporteføljen i de ulike EU-programmene så mangfoldig at formene for bærekraft er like mangfoldige. Prosjektresultater kan dermed både dekke tekniske løsninger, bygging av institusjoner og relasjoner, samt individuell og gruppespesifikk læring. For det andre er analyser av bærekraft i mange tilfeller forbundet med måleutfordringer. Dette skyldes at noen former for bærekraft, eller varige effekter, er lettere å måle enn andre. Det er typisk lettere å måle om et konkret tiltak eller en satsing innenfor et felt vedvarer, enn om endrede holdninger vedvarer.

Tre kategorier av bærekraft

For å sikre en systematisk gjennomgang i vår analyse av prosjektenes bærekraft benytter vi en oppdeling som omfatter tre hovedaspekter av begrepet. Vi har adoptert de tre kategoriene fra 'EU-programmer: deltagelse og nytte for kommunesektoren'⁴², hvor metoden er utviklet og validert. Oppdelingen sikrer at vi dekker de relevante aspektene av begrepet, og kan gjøre en ensartet vurdering av alle prosjektene. Vi ser først på hvordan vi kan observere bærekraft som nye tiltak og tjenester. Deretter bærekraft som nye institusjoner – og styrkning av eksisterende. Til slutt ser vi bærekraft som de relasjoner og nettverk som skapes i prosjektene. Sterk bærekraft vil ofte komme til uttrykk ved at det er vel-fungerende elementer innenfor alle de tre kategoriene. Alle tre typer bærekraft er imidlertid ikke alltid like relevante for alle typer prosjekter.

Tabell 5-4 gir en oversikt over de tre typene bærekraft vi legger til grunn for vår analyse av prosjektenes bærekraft.

Tabell 5-4 Kategorier for typer av bærekraft

Typer ⁴³	Aspekter/dimensjoner ⁴⁴	Definisjoner
Bærekraftige tiltak og tjenester	Produktorientert/programmatisk	Tiltak og tjenester er bærekraftige når de benyttes av organisasjoner og bedrifter til videre utvikling
Nye institusjoner og styrkning av eksisterende	Organisatorisk	Resultatene er bærekraftige når de støtter opp om nye institusjoner og/eller fører til styrkning av eksisterende institusjoner
Nettverksbærekraft	Relasjonell	Nettverk som bygges opp i prosjektet og vedvarer i etterkant og som har betydning for institusjoners og persons virke

Bærekraft ikke mål

Bærekraft har ofte ikke vært et eksplisitt mål for prosjektene. Vurderingen av prosjektene er derfor avhengig av om vi har kunnet identifisere elementer av bærekraft.

5.1.1 Bærekraftige tiltak og tjenester

Produktorientert/programmatisk

I dette avsnittet ser vi nærmere på hvordan bærekraften kommer til uttrykk som bærekraftige tiltak og tjenester i de caseprosjektene som vi har analysert. Vår definisjon av bærekraft i tiltak og tjenester omfatter konkrete løsninger fra

⁴¹ NIBR: EU programmer: deltagelse og nytte for kommune sektoren. 2015

⁴² Ibid

⁴³ Ibid

⁴⁴ fundsforNGOs.org. How to ensure sustainability?

prosjektene som anvendes hos organisasjonene eller andre aktører, eller samarbeid etter at prosjektet er avsluttet. Dette kan eksempelvis være utbredelse av ny teknologi, nye konsepter eller nye utdannings- og formidlingsaktiviteter. I vår inndeling av begrepet bærekraft er vi oppmerksomme på at det er en sterk sammenheng mellom kategoriene tiltak og tjenester og nye institusjoner og styrking av eksisterende. Den største forskjellen mellom de to kategoriene er at førstnevnte har fokus på nye 'produkter/programmer' og sistnevnte har fokus på den organisatoriske forankringen.

Tematisk fordeling av caseprosjekter

Når vi ser på hvordan prosjektene bidrar til bærekraftige tiltak og tjenester innenfor de tre temaene (Tabell 5-5), er det ingen som skiller seg ut på en positiv måte. Under Bedriftsutvikling for SMB er det klare elementer av nettverksbærekraft i 2 av 5 caseprosjekter. Under temaene Miljø og ressurser og Kulturarv i SMB er det henholdsvis 2 av 5 og 3 av 5. Variasjonen mellom de tre temaene er ikke særlig stor. Samlet sett er det velfungerende elementer av bærekraft i 10 av 15 caseprosjekter, litt mer i bærekraftige tiltak og tjenester enn i de to andre bærekraftkategoriene. Dette har i vår vurdering å gjøre med at denne type bærekraft er enklere å oppnå da det handler om videreføring av konkrete metoder i organisasjoner.

For å belyse denne typen bærekraft har vi valgt ut tre prosjekter (se Tabell 5-5) som ifølge vår vurdering viser på litt ulike måter hvordan denne bærekraften kommer til uttrykk. I ERIP (Prosjekt 13) anvendes LEAN i 3 av 4 bedrifter i dag. Det er opparbeidet erfaring som brukes av SINTEF i utbredelsen av LEAN i Norge. Løsninger som ble utviklet og testet i Treff – Träbranschens utviklingscenter (Prosjekt 2) ble senere implementert av relevante private aktører. I Skoltesamisk kultur over grenser (Prosjekt 5) har man videreført metoder og kurs innen utvikling av håndverk og kulturminner, noe som fortsatt foregår innenfor Skoltesamisk museum.

Tabell 5-5 Bærekraft i form av: 'bærekraftige tiltak og tjenester'

Tema	Prosjekt	Vurdering av bærekraft
Bedrifts- utvikling for SMB	European Regions for Innovative Productivity (Prosjekt 13) (ERIP) ⁴⁵	I dette prosjektet ble LEAN-metodikk introdusert i norske SMB'er og satte dermed i gang prosesser som virksomhetene fremdeles holder på med. Metoden er et generisk redskap for virksomhetene, som benyttes i dag i tre av de fire bedriftene som deltok i ERIP (se Bilag B). Bedriftenes anvendelse av metodene blir også brukt som case i undervisningen ved SINTEF og NTNU, og data fra bedriftene blir brukt i forskningsprosjekter. SINTEF forsker og underviser i dag i LEAN blant annet på basis av prosjektet. Et større forskningsprosjekt om SMBs bruk av LEAN er i ferd med å starte opp (resultatene vil nok først være klare i 2020).
Miljø/Res- surser	Treff – Träbranschens utvecklingscenter i NGB (Prosjekt 2) (A-NGB) ⁴⁶	Løsninger som ble utviklet og testet under TREff-prosjektet ble senere implementert av relevante private aktører. I dette prosjektet ble det blant annet bygget et snekkeri som var det første i verden som ble bygget i massivtre. Dette var en viktig milepæl da det sto ferdig i 2011. Senere har det kommet til flere bedrifter innen massivtre, slik som Norsk Limtre, en produsent av treprodukter i Trøndelag, og bedriften Green Advisors AS, som endret forretningsfilosofien og satset på massivtre etter at prosjektet synliggjorde materialets kommersielle potensial. Prosjektet har etter vår vurdering bidratt til en bærekraft utvikling innenfor massivtre i Trøndelag.
Turisme- utvikling SMB og Kulturarv	Skoltesamisk kultur over grenser (Prosjekt 5) (A-Nord) ⁴⁷ .	Et av hovedresultatene var utvikling av kurs innen håndverk. Disse aktivitetene har etter prosjektets slutt i stor grad blitt videreført og videreutviklet av Skoltesamisk museum i Neiden. I tillegg arbeidet man med kulturminner, med å finne gjemte og ødelagte (under annen verdenskrig) klær, verktøy etc. i prosjektet. I etterkant har man fortsatt restaureringen og flere av gjenstandene står nå som en permanent del av museumsutstillingen. Vår vurdering er at man har klart å opprettholde læring og utvikling av den skoltesamiske kulturen innenfor rammene av museet.

5.1.2 Nye institusjoner og/eller styrking av eksisterende

Organisatorisk fokus

I dette avsnittet ser vi nærmere på hvordan bærekraften kommer til uttrykk som nye institusjoner og styrking av eksisterende. Konkret undersøker vi om caseprosjektene gjennom sine aktiviteter har resultert i etablering av nye institusjoner eller styrking av eksisterende. Et sentralt element er om vi har kunne spore resultatene fra Interregprosjekter i organisasjoner etter prosjektavslutning og fram til i dag – det være seg både i offentlige instanser som direkte har vært partnerne i prosjekt og i private bedrifter som har vært mottakere av resultatene.

Tematisk fordeling av casene

Når vi ser på hvordan prosjektene bidrar til nye institusjoner eller styrking av eksisterende innenfor de tre temaene (se Tabell 5-6), skiller Bedriftsutvikling for SMB seg marginalt ut på en positiv måte. Under dette temaet er det velfungerende elementer av bærekraft i 4 av 5 caseprosjekter. Under temaene Miljø og ressurser og Kulturarv i SMB er det henholdsvis 3 av 6 og 1 av 5. Variasjonen mellom de tre temaene er ikke større enn at det danner et forholdsvis tydelig bilde. Samlet sett er det velfungerende elementer av bærekraft i 6 av 15 caseprosjekter, noe som er på nivå med nettverksbærekraft, men mindre enn bærekraft i tiltak og tjenester.

Eksempler

For å se nærmere på kategorien 'Nye institusjoner og styrking av eksisterende' har vi valgt ut tre eksempler (se Tabell 5-5). I denne kategorien er det som regel snakk om prosjekter hvor resultatene implementeres eller anvendes i organisasjonene selv, slik som i Ecofish (Prosjekt 14) hvor prosjektets bærekraft primært finnes i de utviklede tekniske løsningene. Vår vurdering er at resultatene i

⁴⁵ Casesamlingen nr. 13

⁴⁶ Casesamlingen nr. 2

⁴⁷ Casesamlingen nr. 5

dag inngår i de tre deltakerbedriftenes produksjon. I de to øvrige prosjektene, Vesterhavets kulturarv og Enningdalen, anvender de to offentlige institusjonene selv de tekniske løsningene i sin daglige drift. For Enningdalen er metoder og data som ble framskaffet i prosjektet tatt inn i den nye vannplanleggingen, og dette innebærer en styrking av de regionale vannmyndighetene.

Tabell 5-6 Bærekraft i form av: 'nye institusjoner og styrkning av eksisterende'

Tema	Prosjekt	Vurdering av bærekraft
Miljø/Ressurser	EcoFish - Environment friendly fish farming and use of cleaner fish (Prosjekt 14) (B-NPP) ⁴⁸	I dette prosjektet ble bærekraften sikret av prosjektets økonomiske betydning for torsk- og lakseindustrien i Norge. Cod Juveniles AS og Arctic Cleanerfish ble opprettet under prosjektet for å implementere resultatene. Kvarøy Fiskeoppdrett AS var en medvirkende partner som også benyttet seg av prosjektets informasjonsprodukter. Disse selskapene er fremdeles i drift. Tekniske prosedyrer utviklet i EcoFish ga langsiktig økonomisk verdi da resultatene fikk betydning for private selskaper med sikte på lusebehandlingsmetoder som tilrettelegger for bærekraftig vekst av torsk- og lakseindustrien. Prosjektet er etter vår mening et godt eksempel på at prosjektets bærekraft primært finnes i de utviklede tekniske løsningene.
Miljø/Ressurser	Enningdalselven (Prosjekt 3) (A-SV-NO) ⁴⁹	Dataene som ble samlet inn ble brukt til å sammenligne norske og svenske klassifiseringsmetoder for kalking av vassdrag. De som jobbet med vanddirektivet og klassifiseringsmetoder har benyttet kunnskapen videre i form av et større forskningsprosjekt på den svenske siden – WATERS – og i revisjonen av det norske klassifiseringssystemet i 2017. Vi vurderer at prosjektet har bidratt til å styrke de myndighetene som står for vannplanlegging i Enningdalen og muligvis også nasjonalt. Metoder og data som ble framskaffet i prosjektet er tatt inn i den nye vannplanleggingen, og dette er en styrking av de regionale vannmyndighetene. Vi noterer oss at det i ettertid har vært uttrykt ønske om en større involvering fra nasjonale myndigheters side i prosjekter, da det ville sikre en bedre implementering og koordinering nasjonalt, og muligvis enda bedre bærekraft.
Turismeutvikling SMB og Kulturarv	Västerhavets Kulturarv (Prosjekt 7) (A-ØKS) ⁵⁰	I dette prosjektet har museer som dekker samme fagtema vært sentrale; Gøteborg Stadsmuseum (Sverige), Gamle Estrup Herregårdsmuseum (Danmark) og Larvik Museum i Norge. Her har museene i stor grad tatt over kunnskapsformidlingen, slik at effekten kan sies å være institusjonalisert. Kunnskap om den felles kulturarven har blitt innarbeidet i museumsutstillingene og kunnskapsformidlingen. I følge intervjupersonen i Larvik Museum var det grunnleggende at de utformet et prosjekt som var relevant for innholdet i museet, og opparbeidet kontakt med akademia ved Universitet i Oslo –en bevisst ønsket relasjon som opprettholdes i dag. Dermed er casen et godt eksempel på at den organisatoriske forankringen kommer til uttrykk som nye relasjoner, og gir museene tilgang til økt vitenskap og kompetanse.

⁴⁸ Casesamlingen nr. 14

⁴⁹ Casesamlingen nr. 3

⁵⁰ Casesamlingen nr. 7

5.1.3 Nettverksbærekraft

Relasjonelt fokus

Det tredje aspektet vi undersøkte er hvordan prosjektenes framtidige verdi kommer til uttrykk som nettverksbærekraft. Denne tilnærmingen til bærekraft har et relasjonelt fokus, og dekker nettverk og relasjoner som prosjektpartnerne bygger i prosjektperioden. Vi undersøkte nettverkene som vedvarer etter prosjektets avslutning og som har betydning for institusjoners og personers virke. En del Interreg-prosjekter er innrettet slik at en norsk forskningsinstitusjon eller annet offentlig organ gjennom prosjektet utveksler kunnskap, metoder og erfaringer med de andre deltakerlandene og bringer med seg økt kunnskap og metodikk til norske deltakerbedrifter. Også bedriftene involveres i norsk og/eller grenseregionalt nettverk.

Vi har observert at prosjektenes sluttrapporter ofte nevner publisering av kunnskapsprodukter og etablering av kommunikasjonsnettverk som gjør det mulig for deltakere og interessenter også i fremtiden å forfølge aktiviteter innenfor prosjektets fokusområde. Men selv om disse resultatene er verdifulle, gir de ikke i seg selv noen sikkerhet for at relasjonene mellom partnere i prosjektet er aktive og eksempelvis kan brukes som utgangspunkt for samarbeid i fremtiden.

Tematisk fordeling av caseprosjekter

Når man ser på prosjektenes nettverksbærekraft innenfor de tre temaene (se Tabell 5-7) kan vi konstatere at det er velfungerende elementer av bærekraft i 6 av 15 caseprosjekter. Dette er det laveste antallet blant de tre bærekraftkategoriene. Trolig skyldes det at kriteriet krever at nettverket skal skape verdi for deltakerne etter prosjektslutt, noe som bidrar til å innsnevre antallet prosjekter som kan oppfylle kriteriet. Innenfor de tre temaene skiller bedriftsutvikling seg marginalt ut, med 3 av 4 caseprosjekter med velfungerende elementer av nettverksbærekraft. Innenfor Kulturarv og SMB er det 2 av 5 caseprosjekter, og innenfor Miljø og Ressurser er det 1 av 6 caseprosjekter. I det følgende ser vi på tre eksempler som har sterke elementer av bærekraft i form av 'nettverksbærekraft':

Eksempler på nettverksbærekraft

POWER Cluster (Prosjekt 12) er et eksempel på at man har skapt en kunnskaps-klynge som har fortsatt etter prosjektet avslutning. Dette er etter vår vurdering et godt eksempel på nettverksbærekraft. Vi noterer imidlertid at dette kun er innen Norge, da det ikke ble utviklet en regional skandinavisk klynge som var et av målene i prosjektet. I Nordkalottnettverk (Prosjekt 4) ble det dannet et grenseoverskridende nettverk med deltakervirksomheter og Visit Lyngenfjord. Vår vurdering er at det er gode eksempel på nettverksbærekraft i Interreg-prosjekter. I Treff (Prosjekt 2) ble det ikke gjort formelle tiltak for å institusjonalisere nettverket selv om prosjektdeltakere ville gjøre det permanent. .

Tabell 5-7 Bærekraft i form av: 'nettverksbærekraft'

Tema	Prosjekt	Vurdering av bærekraft
Miljø/Ressurser	POWERCluster (Prosjekt 12) (B-NSR) ⁵¹	Hovedeffekten av prosjektet er opprettelse av en energioperatørutdanning (med sertifisering) og en kunnskapsklynge på Sør-Vestlandet. Energioperatørutdanningen har fortsatt innenfor rammene av energy innovation-treningssenteret som leverer Global Wind Organisasjon-moduler for sikkerhetstrening og som videreutvikler utdanningen. Spesielt relevant for nettverksbærekraft er det at "Greater Stavanger" har opprettholdt klyngen Offshorewind og kontakt i sørvest-Norge. Offshorewind arrangerer forskjellige arrangement og holder medlemmer oppdatert på utviklingen i sektoren. Greater Stavanger er en prosjektbasert organisasjon eid og styrt av 16 kommuner samt fylkeskommunen. Nettverket har arbeidet kontinuerlig for å fremme muligheter innen havvind, og oppfølginger har vært et årlig seminar i samarbeid med Norcowe. Prosjektet er etter vår vurdering et godt eksempel på en kunnskapsklynge, og dermed nettverksbærekraft. Vi noterer imidlertid at dette kun er i Norge. En regional klynge ble ikke utviklet.
Turismeutvikling SMB og Kulturarv	Nordkalott-nettverk for utvikling av grønn turisme (Prosjekt 4) (A-SV-NO) ⁵²	Prosjektet er delvis videreført gjennom at Visit Lyngenfjorden, som ble startet under prosjektårene og var deltakerbedrift, tok initiativ til å videreføre noen aktiviteter knyttet til bærekraftig turisme og kontaktnettverk over grensen. De deltakende bedriftene i prosjektet har fremdeles kontakt med hverandre og utveksler erfaringer, metoder og verktøy innenfor bærekraftig turisme. Nettverket blir også i dag brukt til å selge de andre nettverksdeltakernes produkter. Videre ble en Mini Travel Workshop – Lyngenfjord meets Finland – arrangert i 2017. At Visit Lyngenfjords virksomhet ble en naturlig forlengelse av prosjektet har vært viktig for de lokale bedriftene. Vår vurdering er at begge disse nettverkene – det grenseoverskridende med deltakervirksomheter og Visit Lyngenfjord – er gode eksempel på nettverksbærekraft i Interreg-prosjekter.
Bedriftsutvikling i SMB	TREff – Träbranschens utvecklingscenter i NGB (Prosjekt 2) (A-NGB) ⁵³	Prosjektdeltakere i både Norge og Sverige ville gjøre TREff permanent med treindustriens selskaper som betalende medlemmer, til tross for at ingen formelle tiltak ble gjort for å institusjonalisere nettverket. Samarbeidet mellom aktører vedvarer med læring, diskusjon og ideutveksling. Samarbeidet med Sverige er videreført og spesielt i forbindelse med tradisjonshåndverk og spesialhåndverk.

5.2 Hvilke faktorer er avgjørende for bærekraften

Med dette som bakgrunn undersøker vi deretter det andre analysespørsmålet; hvilke forutsetninger som skal være til stede i prosjektene for å skape bærekraft – og dermed for at prosjektene skaper verdi på lengre sikt. Vi undersøker hva som er planlagt ved prosjektavslutning for å sikre at prosjektenes aktiviteter og/eller resultater videreføres mot de ønskede effektene. Videre har vi undersøkt om resultatene og effektene er forankret og videreføres gjennom prosesser og aktiviteter i institusjonene og virksomhetene. Til slutt ser vi på om det ble en fortsatt finansiering av relevante prosjektaktiviteter, noe vi anser som en god indikator for bærekraft. Vi dokumenterer de sentrale observasjonene som ligger til grunn for rapportens samlede konklusjon, og gir anbefalinger om hvordan man kan sikre bærekraft i fremtidige prosjekter.

I denne delen av kapitlet undersøker vi om caseprosjektene innehar tre avgjørende faktorer for at det kan skapes virkningsfull bærekraft. Vi er bevisste på at disse faktorene er komplekse og innbyrdes avhengige og derfor vanskelige å skille ut. For å løse denne utfordringen har vi laget et begrepsapparat som gir en operasjonell metode for å besvare spørsmålet. I tabellen under presenterer vi en oversikt over de tre valgte vurderingskriteriene.

⁵¹ Casesamlingen nr. 1 2

⁵² Casesamlingen nr. 4

⁵³ Casesamlingen nr. 2

Tabell 5-8 Vurdering av bærekraft

Vurderingskriterier	Type/Indikator
I hvilken grad tar prosjektene høyde for bærekraften av resultatene – i hvilken grad ble dette planlagt i prosjektet	Videreføring av aktiviteter/resultater ble planlagt i løpet av prosjekts implementering.
I hvilken grad har sluttbruker vært i stand til å motta og opprettholde de positive effektene av prosjektet på lengre sikt	Mottakere var tydelig identifisert og inkludert i prosjektet
I hvilken grad er det ressurser til stede som gjør resultatene bærekraftige	Finansing sikret til videreføring Menneskelige/organisatoriske ressurser sikret

5.2.1 Bærekraft og videreføring var en del av prosjektet

Planlegging av videreføring

I dette delkapitlet ser vi på om prosjektene har vært gode til å planlegge videreføring (før avslutning) og om prosjektene føres videre når Interreg-finansieringen slutter. Stopper alle aktiviteter opp så snart prosjektet slutter, er det tvilsomt om det vil finnes effekter på lengre sikt.

Det er en betydelig variasjon blant prosjektene i hvor stor grad de har lyktes i å implementere løsningene som ble utviklet. Samtidig gjenspeiler dette at det er forskjell på hvilke grep som er gjort i prosjektet for å støtte opp om den etterfølgende implementeringen. Dette ser vi på tross av at flere prosjekter aktivt har tatt stilling til videreføring i slutfasen. I noen tilfeller var det ikke foretatt konkrete grep for å sikre at prosjektresultatene ble videreført. Et par prosjekter har lyktes med for eksempel å generere nye virksomheter, men uten å formalisere nye institusjonelle prosesser eller prosedyrer fra det som foregikk i prosjektet.

En indikator på hvordan prosjekter har håndtert bærekraft er om de har omtalt og drøftet bærekraft- og videre finansiering i sine sluttrapporter. Tabell 5-9 viser antallet av prosjekter hvor resultatenes bærekraft er omtalt i sluttrapporten, og dessuten om dette blir bekreftet i intervjuene.

Tabell 5-9 Prosjekter hvor bærekraften er sikret/finansiering er sikret

Tema/prosjektnummer	Bærekraft omtalt - sluttrapport	Bærekraft bekreftet - intervju
Bedriftsutvikling	1, 4, 9, 13, 15	1, 4, 9, 11, 13
Miljø	3, 10, 14	8, 14
Ressurser	2, 6, 12	2, 6, 12
Kulturarv	5, 7	5, 7

Caseeksempler

Tabell 5-10 viser tre eksempler på prosjekter som aktivt hadde adressert bærekraft i prosjektforløpet. Imidlertid har det ikke alltid ført til at alle resultater er videreført, primært på grunn av manglende finansiering. Dessuten er det ikke helt tydelig hva man har foretatt seg etter prosjektavslutningen, og det er vanskelig å finne dokumentasjon på hva som ble gjort.

LOC FOOD (Prosjekt 15) er et eksempel på at prosjektets aktiviteter er implementert i det strategiske arbeidet og også er kommet de involverte aktørene til gode⁵⁴. I prosjektet var det en klar strategi for å få innarbeidet resultatene i nye regionale planer (noe som også lykkes). Men man har i ettertid søkt (men ikke fått) Interreg-virkemidler med flere av prosjektpartnerne på temaet innovasjonssystem for opplevelsesbasert reiseliv. I prosjekteksempel for Women in Business (Prosjekt 9) var det planer om en videreutvikling og det ble det tatt initiativ til et nytt prosjekt, men planene ble ikke realisert. Modellutvikling ble ikke videreført på grunn av manglende finansiering. I European Regions for Innovative Productivity (ERIP) (Prosjekt 13) var det klart planlagt hva som skulle skje ved prosjektavslutning og hvem som skulle videreføre hva. Prosjektet er et godt eksempel på at forskjellige partnere og mottakere anvender og viderefører et resultat.

Tabell 5-10 Eksempler: Bærekraft og videreføring var en del av prosjektet

Tema	Prosjekt	Vurdering av bærekraft
Turismeutvikling i SMB og Kulturarv	LOCFOOD (Prosjekt 15) (C – Interregional Cooperation Programme) ⁵⁵	I prosjektet ble internasjonal inspirasjon og kunnskap om blant annet lokalmat som en del av opplevelsesbasert reiseliv implementert i arbeidet med Strategi for reiseliv- og opplevelsesnæringer i Nordland 2017- 2021. Strategien gir retningslinjer til bedrifter om hvordan man kan utvikle lokalmat til en verdifull ressurs innen turisme. Metodene ble utviklet av LOCFOOD-prosjektet, der man gjennom kontakt med prosjektpartnerne i en rekke land fikk ny inspirasjon om ulike metoder og virkemidler for videreutvikling av lokal reiselivsnæring. Disse nye metodene og "best practice"-læringen blir brukte fortsatt. Den beste indikatoren for bærekraft er at resultatene ble innarbeidet i Strategi om opplevelser (mat, kultur og natur) for Nordland fylkeskommune.
Bedriftsutvikling i SMB	Women in Business (Prosjekt 9) (A-ØKS) ⁵⁶	Her ble det tatt initiativ til et nytt prosjekt, men planene ble ikke realisert. På grunn av dette ble det heller ikke videreført av felles modell over landegrensene for hvordan offentlig sektor kan arbeide med kvinnelige gründere. Enkeltresultater fra prosjektet er likevel videreført indirekte på grunn av økt bevisstgjøring hos myndigheten og i bedriftene. De fleste deltakerbedriftene er fremdeles i drift. Resultatene på bedriftsnivå er bærekraftige, men det utviklingsmessige ble ikke videreført på grunn av manglende finansiering.
Bedriftsutvikling i SMB	European Regions for Innovative Productivity (Prosjekt 13) (ERIP) ⁵⁷	Dette prosjektet resulterte i metodikk og tilpasset LEAN fra store konsern til verktøy som passer for SMB. SINTEF sikret at arbeidsformen ble ført videre gjennom kompetansebygging internt. SINTEF og NTNU drev det videre i sine organisasjoner. Tematikken krevde involvering, kompetanseheving, kursing etc., derfor var det naturlig med videreføring. Tre av bedriftene har videreutviklet arbeidsmetodene fra ERIP, og dette er fortsatt aktivt i bruk. Spesielt Noka og Kongsberg brukte metodikken til å lage produksjonssystem. Dette er et godt eksempel på at forskjellige partnere og mottakere anvender og viderefører et resultat.

>

5.2.2 Sluttbruker var tydelig identifisert og inkludert i prosjektet

En annen faktor som regnes som viktig for bærekraften er at de som skal videreføre prosjektet har vært involvert i prosjektet eller er blitt inkludert så tidlig at de har kunne overta aktivitetene eller resultatene. Ofte ser man at de som er de egentlige sluttbrukerne inkluderes sent i diskusjonen og derfor ikke har mulighet til å påvirke hva som overtas eller sikre at de er i stand til å overta.

I analysen finner man at under halvparten av de 15 caseprosjektene er forankret hos projektdeltakere eller eksterne organisasjoner. Kun i få tilfeller ser det ut til at sluttbrukeren har vært direkte involvert i diskusjonen underveis. De tre

⁵⁴ Casesamlingen nr. 15

⁵⁵ Casesamlingen nr. 15

⁵⁶ Casesamlingen nr. 4

⁵⁷ Casesamlingen nr. 13

caseprosjektene som er omtalt nedenfor er alle eksempler på en involvering av sluttbrukere eller de som skal videreføre resultatene etter prosjektets avslutning.

I Västerhavets Kulturarv (Prosjekt 7) har kunnskap om prosjektets tema (Västerhavet) blitt innarbeidet i utstillingene som finnes ved Larvik Museum i dag. Larvik Museum bidro til å utforme prosjektet og var også den institusjonen som skulle videreføre en stor del av prosjektet. I Prosjektet TREff – Träbranschens utvecklingscenter i NGB (Prosjekt 2) var de selskapene som deltok i prosjektet også de som skulle kommersialisere trebruken. De tre oppdrettsbedriftene som deltok i Ecofish - Environment friendly fish farming and use of cleaner fish (Prosjekt 14) videreførte prosjektets aktiviteter ved å bruke de samme metodene og prinsippene som ble utviklet.

Tabell 5-11 Eksempler: Sluttbruker var tydelig identifisert og inkludert i prosjektet

Tema	Prosjekt	Vurdering av bærekraft
Turismeutvikling i SMB og Kulturarv	Västerhavets Kulturarv (Prosjekt 7) (A-ØKS) ⁵⁸	Kunnskap om prosjektets tema har blitt innarbeidet i utstillingene som finnes ved Larvik Museum i dag. Larvik Museum bidro til å utforme prosjektet og var også den institusjonen som skulle videreføre en stor del av prosjektet. Utstillinger og publikasjoner om prosjektets tema er en del av Larvik Museum i dag. For Larvik Museum var det grunnleggende at de utformet et prosjekt som var relevant for innholdet i museet, og at de opparbeidet kontakt med universitet (i Oslo).
Bedriftsutvikling i SMB	Treff – Träbranschens utvecklingscenter i NGB (Prosjekt 2) (A-NGB) ⁵⁹	Prosjektet er et eksempel på kommersiell bruk av massivtre, noe som førte til at det ble brukt som byggemateriale blant treprodukselskaper. Selskapene som var med i prosjektet var også de som skulle kommersialisere trebruken. Prosjektdeltakere i både Norge og Sverige ville gjøre TREff permanent med treindustriens selskaper som betalende medlemmer, til tross for at ingen formelle tiltak ble tatt for å institusjonalisere nettverket. Her ser vi et prosjekt hvor løsningene ble raskt anerkjent og implementert av tredjepart.
Miljø/Ressurser	EcoFish - Environment friendly fish farming and use of cleaner fish (Prosjekt 14) (B-NPP) ⁶⁰	Resultatene er videreført i privat regi i de 3 norske oppdrettsbedriftene som deltok i prosjektet. Bedriftene er fortsatt i drift og videreførte prosjektets aktiviteter ved å bruke de samme metodene og prinsipper som ble utviklet. I tillegg økte interessen ved at flere kolleger så at det var et viktig fagområde. Det ble ikke foretatt noen konkrete tiltak for å sikre bærekraften i prosjektet, men gode resultater har sørget for videre aktivitet både forskningsmessig og i bedrifter.

>

5.2.3 Det er sikret finansiering og andre ressurser til videreføring av aktiviteter og resultater

En sterk indikator på om et prosjekt har god bærekraft er at det er sikret finansiering til å videreføre aktivitetene etter prosjektavslutning. I dette avsnittet ser vi på om resultatene av prosjektene videreføres etter projektslutt når Interreg-finansieringen opphører. Det må legges til at det ikke alltid er finansiering det kommer an på når man snakker om videreføring, fordi det ikke alltid kreves (eller kan identifiseres). Et prosjekts aktiviteter eller resultater kan godt være videreført uten spesifikk finansiering fordi det inngår i organisasjonens ordinære virksomhet og drift.

Relativt få av caseprosjektene var bevisste på å sikre finansiering til videreføring –enten gjennom egne eller andre virkemidler (for eksempel et nytt Interreg-prosjekt). For en rekke av prosjektene var manglende finansiering en hovedgrunn til

⁵⁸ Casesamlingen nr. 7

⁵⁹ Casesamlingen nr. 2

⁶⁰ Casesamlingen nr. 14

at deler av aktivitetene eller resultatene ikke ble videreført eller utviklet. I de tre casene under vises eksempler på begge deler.

I Enningdalselven (Prosjekt 3) var det en stor innsats fra fylkeskommunen for å gjennomføre prøvefiske. Da prosjektet ble avsluttet i 2011 ønsket man å sette opp laksetellere, så prosjektet ble "utvidet" med 5 år med laksetelling. Det er fortsatt kalking av vassdrag, og undersøkelse av tettheten av lakseunger er opprettholdt. I Prosjekt 1: Hjærtat i Skandinaviens – Kultur- og naturbasert besöksnäring (A-SVNO) opprettet hestebedrifter et eget nettverk da man ved avslutning av prosjektet ikke lenger hadde en felles plattform for kompetanseutveksling. Det ble opp til hver enkelt av deltakerne å holde kontakt og fortsette nettverket. Også I CCS (Prosjekt 8) var det avsatt ressurser til videreføring – hos SINTEF som ansatte en geolog og til et forskningsprogram som pågår nå.

Tabell 5-12 Eksempler: Det er sikret finansiering og andre ressurser til videreføring av aktiviteter og resultater

Tema	Prosjekt	Vurdering av bærekraft
Miljø/Ressurser	Enningdalselven (Prosjekt 3) (A-SV-NO)	Det var en stor innsats fra fylkeskommunen for å gjennomføre prøvefiske. Fylkeskommunen var med på å finansiere både fisketellere og kalking. Da prosjektet ble avsluttet i 2011 ønsket man å sette opp laksetellere, så prosjektet ble "utvidet" med 5 år med laksetelling. Det er fortsatt kalking av vassdrag, og undersøkelse av tettheten av lakseunger er opprettholdt.
Turismeutvikling SMB og Kulturarv	Hjærtat i Skandinaviens – Kultur- og naturbasert besöksnäring (Prosjekt 1) (A-SV-NO) ⁶¹	Det ble oppnådd resultater i form av økt profesjonalisering og kompetanseheving blant små og mellomstore deltakerbedrifter. Alvdal kommune i Hedmark har forvaltet og eid produktet etter prosjektets slutt og tok fullt ansvar for den fortsatte utviklingen. Fortsettelsen av nettverkskontakt er en ressurs for deltakernes videre utvikling. Hestebedrifter opprettet et eget nettverk. Ved avslutning av prosjektet hadde man ikke lenger en felles plattform for kompetanseutveksling og læring mellom bedriftene. Det var opp til hver enkelt av deltakerne å holde kontakt og fortsette i egen regi.
Miljø/Ressurser	CCS – Kattegat/Skagerrak (Prosjekt 8) (A-ØKS) ⁶²	Prosjektpartnere Tel-Tek og Chalmers hadde videre samarbeid og et nytt Interreg-prosjekt i etterkant av CCS prosjektet. Dette var riktignok på et annet tema – energioptimalisering i regionen. Her har prosjektet inkludert erfaringer og resultater fra Interreg-prosjektet CCS. Tel-tek ansatte en geolog, delvis som et resultat av CCS prosjektet. Tel-Tek er nå en del av SINTEF ettersom Tel-Tek gikk inn som forskningsgruppe i instituttet SINTEF Materialer og Kjemi. SINTEF har nå et forskningsprogram på CO ₂ -fangst som blant annet spenner over utvikling av materialer og prosesser innen industrielle applikasjoner. Vi vurderer at prosjektet bidro til å utvikle kompetanse på dette området hos Tel-Tek og dermed har styrket SINTEF.

5.3 Oppsummering av bærekraft

I dette kapitlet har vi sett på tre typer bærekraft som vi har funnet i prosjektene. Videre har vi sett på hvilke faktorer som er avgjørende for bærekraften. I denne oppsummeringen ser vi på tvers av bærekraftstypene og sammenlikner det vi har funnet innenfor hvert av de tre temaene.

Ulike typer bærekraft

Første analysespørsmål gjenspeiler at bærekraft kommer til uttrykk på forskjellige måter. Vi har derfor delt inn begrepet i tre kategorier:

- > Bærekraft i form av nye tiltak eller tjenester er den type bærekraft som ble identifisert i de fleste av caseprosjektene. Det er også den kategorien hvor

⁶¹ Casesamlingen nr. 1

⁶² Casesamlingen nr. 8

vi kan identifisere de tydeligste elementene av bærekraft i prosjektene. En merknad er at i alle prosjekter hvor vi har funnet bærekraft i form av tiltak og tjenester, har vi også funnet velfungerende elementer i minst en av de andre kategoriene. For de fleste caseprosjekter implementeres og anvendes resultatene i organisasjon selv.

- > Bærekraft i form av at *institusjoner ble etablert eller styrket* var den andre typen bærekraft som ble identifisert. Prosjektene har til en viss grad også en smitteeffekt rent organisatorisk, slik at prosjekter bidro ikke bare i de organisasjonene som deltok, men også i de som inngikk eksternt. Noen prosjekter har vært vellykkede med å generere nye virksomheter, uten å formalisere nye institusjonelle prosesser eller prosedyrer.
- > Forankring av *nettverk mellom aktørene* som i større eller mindre grad er skapt i prosjektene, finnes i omkring halvparten av prosjektene. Her kan vi bemerke at prosjektets ambisjoner på dette punktet kan ha variert mye. Dette er bemerkelsesverdig fordi opprettholdelsen av nettverk anses som en sentral forutsetning for videreføring av samarbeid, og et av hovedmålene i Interreg er nettopp nettverk.

Bærekraft og nytte	Bærekraft er en viktig faktor for å få nytte av prosjektenes aktiviteter og resultater. Nedenfor sammenfattes bærekraften for de tre temaene:
Bedriftsutvikling for SMB	Under temaet <i>Bedriftsutvikling for SMB</i> er det velfungerende elementer av <i>Bærekraftige tiltak og tjenester</i> i 1 av 5 caseprosjekter. I de resterende 4 casene er det svake elementer. I flere prosjekter implementeres resultatene av eksterne organisasjoner (ikke prosjektpartnere). Denne kategorien domineres av prosjekter som sikter mot å stimulere entreprenørskap og fremme veksten av andre organisasjoner. Når det gjelder <i>nye institusjoner og styrkingen av eksisterende og nettverksbærekraft</i> viser et flertall av caseprosjektene at de førte til resultater som ble implementert direkte i deltakende organisasjoner – for eksempel utvikling av nye klassifiseringssystemer, eller videreføring av prosjektarbeidet i en klynge dannet av prosjektet.
Miljø og ressurser	For temaet Miljø og ressurser har de fleste prosjekter bærekraft i form av bærekraftige tiltak og tjenester. 4 av 5 prosjekter har utviklet løsninger som er implementert hos deltakerne etter prosjektperioden og viser på den måten velfungerende elementer av bærekraft. I Prosjekt 14 (Ecofish) er det for eksempel gjort konkrete tiltak som sikrer at de løsningene som er utviklet i prosjektet er implementert i ettertid. Noen prosjekter førte også til resultater som ikke direkte anvendes i deltakende eller eksterne organisasjoner. Dette inkluderer kunnskapsprodukter som inspirerer til andre aktiviteter, men som ikke var et direkte resultat av prosjektet, som for eksempel student- og forskningsprosjekter.
Kulturarv og SMB	For temaet Kulturarv og SMB har alle de 5 prosjektene velfungerende elementer av bærekraft. Under dette temaet er det flere prosjekter (prosjekt 7 og 5) hvor løsninger anvendes direkte av partnerorganisasjonen, for eksempel i utstillinger og publikasjoner. Museer som dekker samme fagtema har vært sentrale. I disse tilfellene har museet i stor grad tatt over kunnskapsformidlingen, slik at effekten kan sies å være institusjonalisert. Ved at museene mottar statlig støtte, har

dette indirekte finansiert at man den dag i dag formidler kunnskap som man fikk gjennom Interreg-prosjektene.

Rimelig grad av bærekraft

Overordnet er konklusjonen at det er en rimelig grad av bærekraft i de undersøkte prosjektene. Prosjektene har gjennomgående klart å forankre resultatene slik at de på ulike måter skaper verdi etter prosjektperioden – i hvert fall en viss tid etter avslutningen slik at det har hatt betydning for de samfunnsmessige effektene (mer om dette i neste kapittel).

Når det er sagt, har vi også identifisert prosjekter som ikke klarte å skape bærekraft for alle resultater. Enkelte prosjekter utviklet konkrete løsninger som av forskjellige årsaker ikke er anvendt etter prosjektets avslutning. Prosjektet Økt utnyttelse av biomasse fra skog (prosjekt 6) er et eksempel på dette. Prosjektet utmerker seg ved at det heller ikke er identifisert andre elementer av bærekraft. En medarbeider har blitt ansatt i forvaltningen etter prosjektet, men da man forlot strategien om å gå videre med biomasse (valgte andre alternativer) har det ikke vært en dedikert videreføring av prosjektet. I prosjektet MIN-NOVATION (prosjekt 10) kan mangelen på anvendelse av løsninger naturligvis skyldes at det ikke har vært prosjektets mål å utvikle løsninger. Både MIN-NOVATION og Quick-IGA er prosjekter hvor effekter og bærekraft eventuelt finnes i utlandet.

Tabell 5-13 Der modeller/løsninger ikke ble implementert, hva kan årsakene være?

Barriere eller hindringer	Eksempel
Løsningen er ikke lenger relevant	Prosjekt 6 – Økt utnyttelse av biomasse fra skog: biomasse ble forlatt. Den positive kunnskapen og interessen for skog som energimateriell forsvant på grunn av at strømprisene falt. Viljen til å gjøre noe fra myndighetenes sin side forsvant.
Finansiering løp ut (ny finansiering ble ikke funnet)	Prosjekt 10 – MIN-NOVATION: Prosjektorganisasjonen lyktes ikke med å få til utvekslingsprogram ved universitetet i et deltakerland
Løsningsutviklingen var ikke kommet tilstrekkelig langt innenfor prosjektet	Prosjekt 9 – Women in Business: Utvikling av en felles grenseregional modell for arbeidet med kvinnelige gründere viste seg å være utfordrende fordi forskjellene mellom landene når det gjelder offentlig støtteapparat var større enn forventet.

Faktorer med innflytelse på bærekraften

Det andre analysespørsmålet under bærekraft gjelder forutsetninger som skal være til stede i prosjektene for å sikre bærekraft – og derigjennom sikre at prosjektene skaper verdi på lengre sikt. Tre faktorer ble undersøkt:

- > *Planlegging eller sikring av bærekraft.* Prosjektdeltakere gjør ofte (8 av 15) en innsats for at aktivitetene skal fortsette. Det er imidlertid også klart at det i noen tilfeller (3 av 15) ikke var foretatt konkrete aktiviteter for å sikre at prosjektresultatene ble videreført. Interessant nok er det ikke helt klart om de prosjektene hvor det ikke er gjort noe særlig for sikring av bærekraften av den grunn opplever en lavere bærekraft enn de som har utviklet en konkret plan. Noen av de prosjektene (3-4) som har sett nærmere på bærekraften ser nemlig ut til å fokusere på nye prosjekter, og hvis disse ikke blir noe av, forsvinner den planlagte bærekraften.

- > *Mottaker er involvert* - de som skal videreføre prosjektet bør ha vært involvert i prosjektet eller blitt inkludert så tidlig at de har kunne overta aktivitetene eller resultatene. Kun i cirka halvparten av prosjektene kan man se en bevisst/eksplisitt strategi for å involvere mottaker eller sikre institusjonell forankring. Likevel er kategorien 'bærekraftige tiltak og tjenester' den kategorien hvor vi finner flest prosjekter. Det tyder på at forankringen må ha skjedd oftere enn hva vi har kunnet spore i denne evalueringen. I noen prosjekter er det bedrifter som har overtatt/implementert tiltak og tjenester uten at det spesifikt er nevnt som en strategi for bærekraften.

- > *Finansiering er sikret*. I noen tilfeller forsetter aktivitetene etter prosjektets avslutning til tross for mangel på finansiering. Flere sluttrapporter og intervjupersoner nevner videreføring/implementering av prosjektenes resultater uten å nevne eksplisitt at videre finansiering er sikret. Vi antar i disse tilfellene at partnerinstitusjoner (som nevnt ovenfor) har sikret ressurser til at videreføring - igjen uten at dette eksplisitt nevnes eller betegnes som sådan.

6 Resultater, effekter og nytte

Formål

Spørsmålet om effekter og nytte står sentralt i en vurdering Interregs betydning for norske strategier og mål. Her er det overordnede formålet å se på hvordan Interregprosjekter bidrar til måloppnåelse i norske regionale (fylkesvise) og nasjonale strategier.

Før vi forsøker å fastslå nytten må vi se på hvilke effekter prosjektene har hatt og kanskje fremdeles har, og om de har skapt eller bidratt til en intendert (tilsiktet) endring som forutsett i programmene eller uintentert (ikke tilsiktet) endring.

Kapitlet fokuserer på å besvare to overordnede og en rekke underspørsmål:

A) Hvilke resultater og effekter har Interreg

B) Hvordan bidrar Interreg til de tematiske områdene

Tabell 6-1 viser en oversikt over analyse spørsmål og vurderinger som utføres i dette kapitlet og som oppsummeres i siste avsnitt.

Tabell 6-1 Oversikt over kapitlets analyse og spørsmål

Spørsmål	Vurdering/vurderingskriterium
Hvilke resultater og effekter har Interreg:	<ul style="list-style-type: none"> > Hvilke typologier av resultater har Interreg-prosjektene og hvilke effekter har disse? > Har prosjektene oppnådd de planlagte resultatene og effektene? > Har Interreg-prosjektene resultater og effekter som ikke var planlagte?
Hvordan bidrar Interreg til de tematiske områdene:	<ul style="list-style-type: none"> > På hvilken måte bidrar Interreg-prosjekter til måloppnåelse for norske nasjonale og regionale strategier? > Hvordan bidrar Interreg til temaområdene utvikling av små og mellomstore bedrifter, miljø, ressurser og kulturarv? > Har Interreg effekter som ikke er direkte mål i nasjonale og regionale strategier, men som støtter opp om norske nasjonale og regionale programmer og strategier? > Var resultatene bærekraftige (fra kapittel 5)?

>

Analyse

I den første delen av analysen ser vi på hvilke resultater prosjektene har hatt, og om de har ført til ønskede effekter. Gjennom analysen identifiserer vi typiske resultater/effekter som vi har funnet i caseprosjekter. I Bilag B finnes en detaljert gjennomgang av alle caseprosjektene.

I andre del av kapitlet vurderer vi om caseprosjektene kan ha bidratt til de nasjonale eller regionale målene og dermed hatt nytte for utviklingen av et temaområde regionalt eller nasjonalt.

6.1 Hvilke resultater og effekter har Interreg?

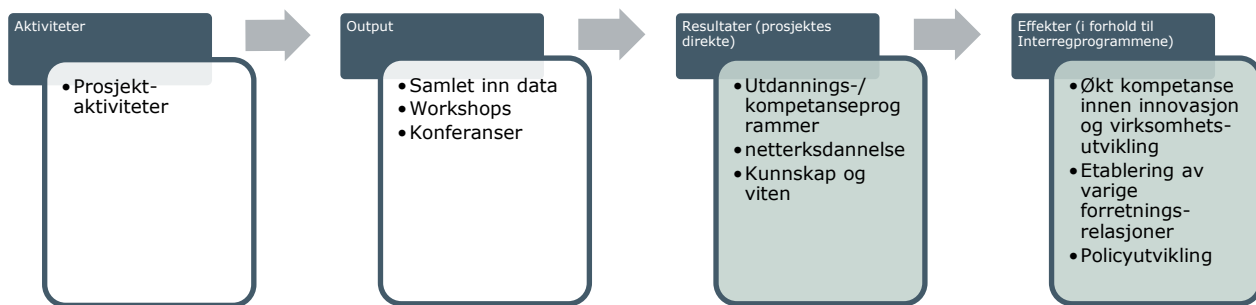
Først identifiseres prosjektets resultater og effekter, og dette sammenholdes med målsettinger (ønskede effekter) i Interreg-programmene. Her er det viktig at det ikke kun er oppnådde effekter som vurderes, men også de faktorene som gjorde det mulig at outputs har blitt omsatt til resultater og resultater til effekter. Det er utarbeidet intervensjonslogikker for alle 15 caseprosjekter for å kunne beskrive sammenhengen i prosjektet (se Bilag B).

Figur 6-1, som allerede er presentert i kapittel 4 om relevans, illustrerer sammenhengen og fokuset for denne delen av analysen i en virkningskjede for hvert temaområde. Analysen fokuserer primært på å identifisere effekter, og sammenholder disse med programmens mål (de grå feltene). I avsnitt 6.1.1-6.1.3 gjennomgår vi Interregprogramstrategiene for hvert av de tre temaområdene.

Interreg-programstrategier

Avsnittene er bygd opp på følgende måte: Vi går gjennom effektene vi har funnet i de 15 caseprosjektene fordelt på de tre hovedtemaene. For hvert tema beskrives innledningsvis den overordnede programteorien eller logikken – for å illustrere hva som faktisk forventes av Interreg-prosjektene innenfor et bestemt tematisk område. Vi minner om at de temaene som denne analysen opererer med ikke er identiske med Interreg-programmens temaer. I noen tilfeller har vi derfor måtte velge det som passet best. Fordi denne analysen ser på alle tre Interreg-programtyper A, B og C, forsøker programlogikkene å omfatte alle tre typer. Alle prosjekter er opplistet i de tilhørende tabellene, hvor vi beskriver type resultater, prosjektets indikatorer og program mål. Samtlige prosjekter er beskrevet i caseprofilene i Bilag B, og prosjektene er videre analysert under tabellen.

Figur 6-1 Eksempel på en intervensjonslogikk

Identifisering av effekter

I analysen av prosjektenes effekter starter vi med identifisering av resultater. Dette er viktig for å sikre at vi finner effekter som kommer fra prosjektene (attribusjon), og ikke effekter som kommer fra andre satsinger eller virkemidler. Det fantes ikke en ensartet betegnelse, registrering eller overvåking av effekter i Interreg-prosjekter. I de analyserte Interreg-programmene er det meget stor forskjell på hvordan effekter er blitt registret og sammenstilt. Vi har derfor i tillegg forsøkt å spore effekter av prosjekter i intervju og annen datainnsamling (rapporter, analyser, hjemmesider). Dette er gjort for å forsøke å fange opp effekter som har oppstått etter prosjektets avslutning.

Validitet av effekter

Som tidligere nevnt har validering av effekter ikke vært like enkelt. Det har gått en del tid siden prosjektene ble avsluttet, og med tiden er det stadig vanskeligere å se hvilke effekter som kommer fra de analyserte prosjektene og hvilke som kan tilskrives andre prosjekter eller satsninger som pågikk samtidig. Få programmer har foretatt registreringer av effekter (det er ingen effektindikatorer) i programsluttfasen eller etterpå. ERDF-evalueringen nevner at det for eksempel kun er meget få A programmer som har effektindikatorer i denne perioden⁶³. Et av disse er A-Nord. I ERDF-evalueringen oppgis det at for A-Nord-programmet på overordnet nivå (ikke prosjekt-spesifikt) var det 172 nye bedriftsaktiviteter (grenseoverskridende) som ble utviklet. Det tas imidlertid et stort forbehold angående disse tallene da det er innrapportert av prosjekter og kriteriene for en bedriftsaktivitet ikke er klart fastsatt.

Resultater i Norge og i henhold til norske mål

Vi minner om at denne analysen primært fokuserer på resultater og effekter i Norge. Dette kan føre til noen uklarheter, og også at effekter av noen prosjekter underrapporteres i de tilfeller hvor de fleste resultatene har vært i andre land. Interreg-prosjektene har ofte resultater som er felles for deltakerne, slik at effektene oppstår i to eller flere land – deriblant Norge – og så i større eller mindre grad overføres til øvrige partnerland. I noen tilfeller oppstår de imidlertid ikke i Norge. Dette er noe man ser eksempler på i et par caseprosjekter under Interreg B-programmer.

Sammenheng med andre virkemidler

Det er viktig å være oppmerksom på at effekter av Interreg-prosjekter skal ses i sammenheng med EUs regionalfondprogrammer. Spesielt vil man se at samme områder og prioriteter har vært støttet av andre Interreg-prosjekter, andre EU-programmer (særlig ERDF) og andre norske virkemidler. Effekten av et prosjekt kan ikke ses i isolasjon fra disse andre virkemidlene. Den faktiske effekten eller nytten kommer noen ganger først til full utfoldelse når andre programmer og virkemidler har ytt støtte – kanskje i et nytt prosjekt eller i implementering av et program. Det skal også tilføyes at Interreg-programmene har mye mindre budsjett enn nasjonale/EU-programmer, og derfor heller ikke skal vurderes utfra samme skala⁶⁴. Dette illustreres også i avsnitt 6.2 (Figur 6-6 til Figur 6-7).

6.1.1 Turisme og kulturarv

I den første gruppa av prosjekter, som her går under betegnelsen kulturarv og utvikling av SMB innenfor turisme, handler resultatene primært om kompetanseløft og nettverksbygging. De fem prosjektene er listet opp i Tabell 6-2, hvor type resultater, prosjektets indikatorer og program mål er beskrevet. Alle fem prosjekter er beskrevet i caseprofilene i Bilag B.

Mål innenfor kulturarvprosjektene

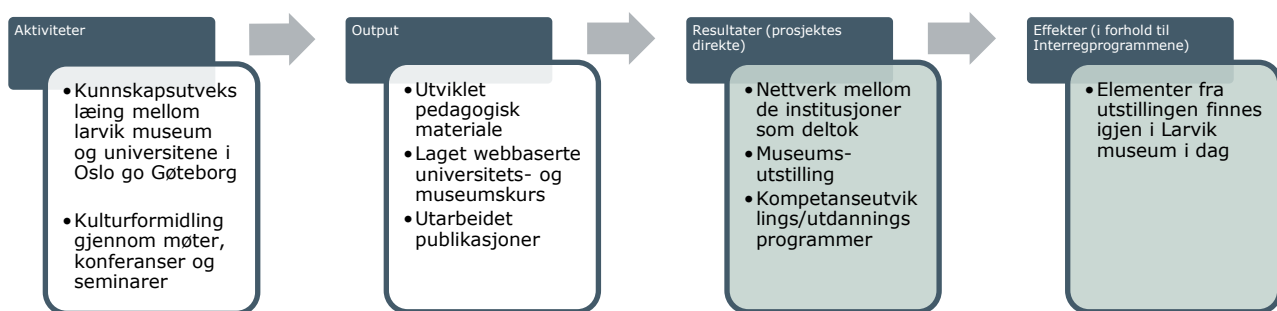
Det ligger forventninger eller mål i de tre programtypene til at disse prosjektene skal styrke turismenæring og bruken av kulturarv. Innenfor kulturarvprosjektene

⁶³ European Regional Development Fund 2007-2013. Objective 3: European Territorial Cooperation Interregional Cooperation Programme. INTERREG IVC. 26. July 2007. Updated on 9 September 2011

⁶⁴ European Regional Development Fund 2007-2013. Objective 3: European Territorial Cooperation Interregional Cooperation Programme. INTERREG IVC. 26. July 2007. Updated on 9 September 2011

er målet å utvikle kulturmiljøkvaliteter som grunnlag for blant annet lokal identitet og grenseregional integrasjon. Turismeprosjektene fokuserer på en utvidelse av tilbudene innenfor opplevelsesturisme (alt fra kultur til sport), lokalmat, og god kvalitet på overnattingsmuligheter og infrastruktur. Bærekraftig turisme er ofte et tema. Et bedre kultur- og turismetilbud skal ifølge strategiene for de programmene som inngår i analysen bidra til økt attraktivitet av områder/regioner, både for de fastboende (motvirke fraflytting og tiltrekke nye innbyggere) samt turister. Denne typen prosjekter skal generelt styrke den regionale konkurranseevnen og sammenhengskraften.

Figur 6-2 Eksempel på en tematisk intervensjonslogikk for tematisk nivå: Miljø, ressurser (Prosjekt 7: Västerhavets kulturarv)

Forventede effekter

Kulturutviklingsprosjekter handler ofte om å utvide kulturtilbudet. Forventede effekter er at typiske SMB'er og myndigheter får økt kompetanse til å samarbeide regionalt og konkurrere internasjonalt. I C-programmet handler det først og fremst om utvikling og forbedringer av regional politikk. Gjennom interregional utveksling økes kunnskap og kompetanse hos regionale myndigheter slik at de kan forbedre regionalpolitikk og virkemidler.

Resultater

Dette gjøres igjennom bedriftsutvikling og styrking av utdanning, nettverksbygging mellom kulturinstitusjoner (museer, universiteter etc.), nettverksbygging mellom bedrifter (erfaringsutveksling og samarbeid), utvikling av nye produkter (gjerne grenseoverskridende) og informasjons- og undervisningsmateriale og støtte til politikktutvikling og god praksis-utveksling. Disse prosjektene har ofte til formål å bruke felles utviklet kunnskap til å utarbeide spesifikke strategier eller gi input til regional eller nasjonal politikktutvikling. Forbedret politikktutvikling skal føre til at rammevilkårene for bedrifter forbedres. En gjennomgående målsetning for case-prosjektene er å etablere nettverk og klynger.

Tabell 6-2 Oversikt over resultat typer og indikatorer i kulturarvs- og turismenæringsprosjekter

Prosjekttittel	Resultat typer og indikatorer funnet i prosjektene ⁶⁵			Programformål
	Kompetanseløft og/eller prosessforbedringer i bedrifter/institusjoner	Etablering av nye nettverk eller klynger for kunnskapsdeling, inspirasjon og policypåvirkning	Forbedret kunnskapsgrunnlag til strategi- og policyutvikling	
Prosjekt 1 – Hjærtat i Skandinavi en (A-Sve- rige-Norge)	<ul style="list-style-type: none"> › Antal projekt som syftar till att förbättra företags- klimat, entreprenörskap, FoU och innovationer 	<ul style="list-style-type: none"> › Antal nyetablerade och vidareutvecklade gränsö- verskridande kluster › Etablerade institusjonelle samarbeid 	-	<p>Ekonomiskt stark region med en attraktiv livsmiljö; minst 40 procent av delta- garna i projektaktiviteter ska vara kvinnor och minst 40 procent ska vara män; minst 15 procent av delta- garna i projektaktiviteter ska vara ungdomar.</p>
Prosjekt 4 – Nordka- lottnettverk (A- Nord)	<ul style="list-style-type: none"> › Antal företag som deltar i av programmet finansierade näringslivsutveck- lande projekt 	X	-	<p>Interreg IVA Nords övergri- pande mål är att förstärka programrådets konkur- renskraft og sammanhåll- ning.</p>
Prosjekt 15 – LOCFOD (Interreg C)	<ul style="list-style-type: none"> › N° of staff members with increased capacity (knowledge/skills/expertise) resulting from the exchange of experience at interregional events › N° of good practices suc- cessfully transferred 	<ul style="list-style-type: none"> › N° of new projects/activ- ities/approaches result- ing from the ex- change/dissemination of experience (if applicable) 	<ul style="list-style-type: none"> › N° of regional/local poli- cies and instruments im- proved in the field tack- led by the project 	<p>To improve, by means of interregional cooperation, the effectiveness of re- gional development poli- cies in the areas of innova- tion, the knowledge econ- omy, the environment and risk prevention as well as to contribute to economic modernisation, increased competitiveness, sustaina- ble development and the territorial cohesion of Eu- rope.⁶⁶</p>

Resultatene og effektene vi har funnet i de fem prosjektene svarer gjennomgående til de forventede resultatene innenfor de aktuelle programmene, som illustrert tabellen ovenfor. Alle Interreg-programmene vi har sett på i dette temaområdet har liknende, men ikke identiske, forventninger til resultater av prosjekter som beskrevet ovenfor. Ofte har prosjekter flere forskjellige resultater, for eksempel både et kompetanseløft i deltakende bedrifter, etablering av et nettverk og et policy-resultat. Effektene av disse resultatene er imidlertid relativt ulike. Vi ser også at det er forskjell i typer av resultater mellom programtyper.

Nettverk og kompetanseutvikling av bedrift

I prosjektene Nordkalottnettverk (prosjekt 4) og Hjærtat i Skandinavi en (prosjekt 1) finner vi kompetanseutvikling i deltakerbedriftene. Metoder og kunnskap som deltakerne opparbeidet seg gjennom prosjektet er implementert i bedriftene. Dessuten har man dannet nettverk i begge prosjekter.

⁶⁵ Bilag J

⁶⁶ European Regional Development Fund 2007-2013. Objective 3: European Territorial Cooperation Interregional Cooperation Programme. INTERREG IVC. 26. July 2007. Updated on 9 September 2011

Nordkalottnettverk for utvikling av grønn turisme (prosjekt 4)

Interregprosjektet om nordkalottnettverk for utvikling av grønn turisme (prosjekt 4) resulterte primært i etablering av et nettverk knyttet til bærekraftig turisme for meget små bedrifter. Som nevnt under bærekraft, eksisterer dette nettverket stadig vekk, de deltakende bedriftene i prosjektet har fremdeles kontakt med hverandre og utveksler erfaringer, metoder og verktøy innenfor bærekraftig turisme. Av de mer enn 9 bedriftene som deltok i prosjektet eksisterer 9 fortsatt i dag⁶⁷ og er registrert på Visit Lyngenfjords hjemmeside. De deltakende bedriftene har bekreftet at nettverket fremdeles fungerer på tvers av grensene og at bedriftene i dag også selger hverandres produkter – noe som har bidratt til økt omsetning. Dersom de hadde hatt mer kapasitet kunne de ha fått mer nytte av markedsføringen og nettverket. Bedriftene bekrefter imidlertid at de har hatt nytte av læring fra andre liknende selskaper for å bedre kvaliteten på sine produkter og operasjoner. Figur 6-3 viser kart over bedriftene. De 9 bedriftene som deltok i prosjektet er dessuten medeiere av Visit Lyngenfjord, som er et felles markedsføringsinstrument for området. Visit Lyngenfjord er dessuten med i en rekke andre samarbeid i fylket.

Hjærtat i Skandinavia (prosjekt 1)

For Hjærtat i Skandinavia (prosjekt 1) er bedrifts og- kompetanseutviklingen innenfor hesteturisme sannsynligvis den største effekten. Tre hesteturismebedrifter, som fremdeles eksisterer og har videreutviklet seg, ble til eller fikk støtte i prosjektforløpet (se casestudiet). Effekten av prosjektet er også notert av 'Hesten som ressurs': *"En rekke tiltak i prosjektperioden (Interreg-prosjektet) fra 2008 til 2011 var med på å styrke bedriftene som driver med hesteturisme i området. Gjennom fullbookede kurs, studieturer, aktiv coaching og annen produktutvikling ble bedriftene styrket på mange og viktige områder."*⁶⁸ Deres vurdering er at prosjektet hadde stor betydning for utvikling av hesteturisme. Deltakende virksomheter fikk et kompetanseløft og opplever forbedret salg den dag i dag. Det er noen tegn på at nettverksdannelse også innenfor motorsykkelturisme har hatt effekt – men mindre enn for hesteturisme. Hjemmesiden eksisterer fortsatt, men det ser ikke ut til å være så mye aktivitet. Derimot gjenfinner man de utdanningstilbudene som ble utviklet, på Høgskolen Innlandets hjemmeside. Kursene har utviklet seg i mellomtiden. I dag tilbyr Høgskolen Innlandet 6 ulike tilbud på guiding og vertskapsroller som har utspring i prosjektet.

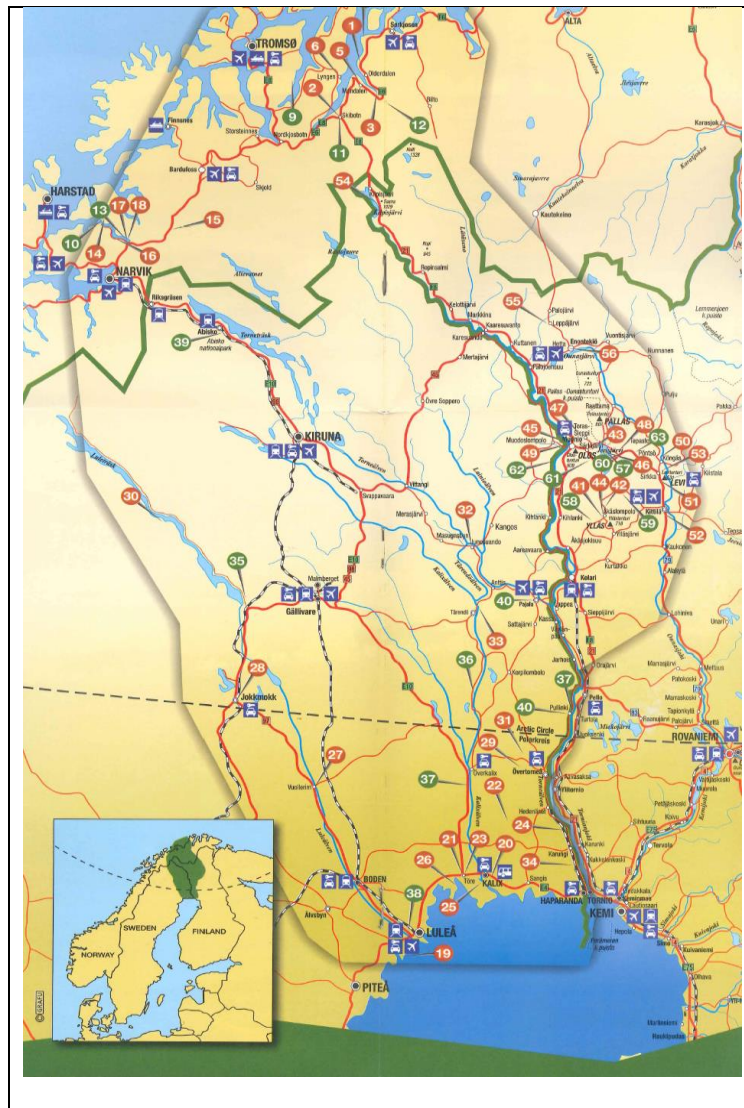
Vi vurderer at begge prosjektene har bidratt til programmets mål om å styrke konkurransekraften innenfor meget små bedrifter i turismesektoren. Programets (Nord) mål har vært å styrke deltakerbedriftenes konkurransekraft i regionen. Begge destinasjoner (Lyngenfjord og Røros⁶⁹) er i dag bærekraftssertifisert av Innovasjon Norge – en prosess som hadde utspring i Interreg-prosjektene.

⁶⁷ Casesamlingen nr. 4

⁶⁸ Casesamlingen nr. 1

⁶⁹ Casesamlingen nr. 4

Figur 6-3 Kart over bedriftene

Regional policyutvikling

LOOFOOD (prosjekt 15)

I det siste prosjektet i gruppa av turismenæringsutvikling, LOOFOOD (prosjekt 15), finner vi en direkte policyeffekt. Prosjektets resultater, erfaringsutvekslingen som fant sted i prosjektet og som resulterte i en 'Good Practice Guide' er tatt inn i utvikling av en lokalmatsstrategi i Nordland i overensstemmelse med C-programmets mål. C-programmets formål var å forbedre effektiviteten av regionale utviklingstiltak gjennom samarbeid og erfaringsoverføring. For LOOFOOD er politikktutviklingen og erfaringsutvekslingen som prosjektet resulterte i, blitt en del av den første spesifikke strategien for lokalmat (Strategi for Lokalmat og Matopplevelser i Nordland⁷⁰). Siden kan det observeres at lokalmat er blitt en del av den regionale planleggingen, hvor lokalmat nå inngår som en spesifikk del av reiselivsutvikling i Nordland. Fylkesmannen har i etterkant av Interreg-prosjektet startet opp to store prosjekter på grunnlag av dette.

⁷⁰ Casesamlingen nr. 15

Tabell 6-3 Oversikt over resultattyper og indikatorer i kulturarvsprosjekter

Prosjekttittel	Resultattyper og indikatorer funnet i prosjektene ⁷¹			Programformål
	Kompetanseløft og/eller prosessforbedringer i bedrifter/institusjoner	Etablering av nye nettverk eller klynger for kunnskapsdeling, inspirasjon og policypåvirkning	Forbedret kunnskapsgrunnlag til strategi- og policyutvikling	
Prosjekt 5 – Skoltesamisk kultur over grenser (A-Nord)	› Antal nye arbeidstillfällen i företaget/organisationen som skapats som en direkt följd av projektets verksamhet, som finns kvar direkt efter det att Interreg IVA Nordstödet har upphört och som inte skulle ha funnits utan projektet.	X	-	Interreg IVA Nords övergripande mål är att förstärka programområdets konkurrenskraft och sammanhållning.
Prosjekt 7 – Västerhavets Kulturarv (ØKS)	› Antal projekt som syftar till att förbättra företagsklimat, entreprenörskap, FoU och innovationer	› Antal nyetablerade och vidareutvecklade gränsöverskridande kluster › Etablerade institutionella samarbeten	(X)	Økt bærekraftig økonomisk vekst, fysisk, planleggingsmessig og organisatorisk sammenbundet region samt økt hverdagsintegrasjon

Styrking av institusjoner

I de to kulturarvsprosjektene i casesamlingen, Västerhavets kulturarv (prosjekt 7) og Skoltesamisk kultur over grenser (prosjekt 5), er hovedresultatene en utvikling og styrking av de to museene. Det ene (Skoltesamisk museum) er nyetablert, og det andre (Larvik Museum) har fått input til videreutvikling og nettverksbygging. For prosjektet om skoltesamisk kultur synes effektene primært å være økt fokus på kulturen i regionen, som var formålet med prosjektet. Det økte fokuset har hatt den positive effekten at museet og utdanning i skoltesamisk språk nå har kommet inn i offentlige budsjetter⁷². I vår vurdering inngår at prosjektet har hatt forholdvis lite budsjett, og den språklige delen ble implementert i Russland og Finland og ikke Norge da det på det tidspunkt ikke var noen som snakket skoltesamisk i Norge.

Västerhavets kulturarv (prosjekt 7)

I Västerhavets kulturarv (prosjekt 7) var programmets mål (ØKS) å styrke grenseregional samhörighet – blant annet gjennom økt kunnskap om felles kulturell og historisk identitet. En tydelig effekt er at elementer fra utstillingen som ble produsert under prosjektet finnes i Larvik Museum i dag. Museet ble videreutviklet og fikk styrket kompetanse og kunnskap som del av prosjektet. Larvik-museet er i dag en del av Vestfold Museene⁷³. Utdanningstilbudet/kursene ser primært ut til å ha vært i Göteborg og er ikke blitt videreført av de andre universitetene – heller ikke i Norge. Vår vurdering er at på lengre sikt vil deltakelse i andre prosjekter og medlemskap i ENCOUNTER (European Network for Country House and Estate Research)⁷⁴ ha betydning for utvikling av museet.

⁷¹ Bilag J

⁷² Casesamlingen nr. 5

⁷³ Casesamlingen nr. 7

⁷⁴ Encounter. Network Activities and Initiatives. <http://encounter.network/network-activities-and-initiatives/>

ENCOUNTER inkluderer en rekke av de samme partnerne som var deltakere i prosjektet.

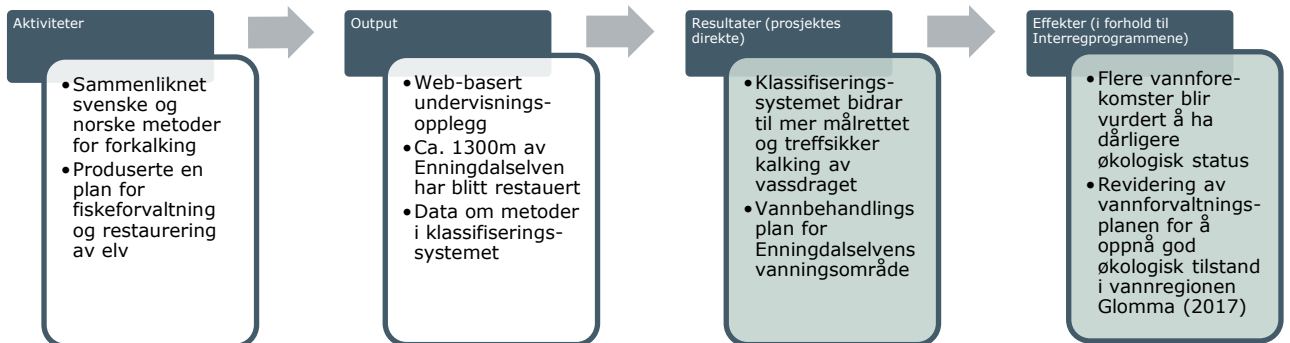
6.1.2 Miljø og ressurser

I andre temagruppe av prosjekter som omhandler miljø og ressurser, finner vi primært effekter i form av kompetanseløft i institusjoner, nettverksbygging og politikkt samarbeid. De fem prosjektene er listet opp i Tabell 6-4, hvor type resultater, prosjektets indikatorer og program mål er beskrevet. Alle fem prosjekter er beskrevet i caseprofilene i Bilag B, og to prosjekter er videre analysert under tabellen.

Programstrategiene

Programstrategiene for denne gruppa fokuserer overordnet på en bedre og felles utvikling av miljø og ressurser. Programstrategiene varierer noe seg imellom, noe som også avspeiler forskjellige programtyper (A og B). En gruppe ser primært på miljø- og ressursutvikling som et mål i seg selv (NSR, ØKS). I den andre gruppa er tankegangen at utviklingen av et attraktivt livsmiljø (for bosetting, bedriftsetablering, og turisme) i de aktuelle regionene vil understøtte de overordnede målene om vekst (NORD, Botnia, Sverige-Norge). Gjennom støtte til grenseoverskridende samarbeid og kommunikasjon skal natur- og kulturmiljø styrkes og forbedres.

Figur 6-4 Eksempel på en tematisk intervensjonslogikk for tematisknivå: Miljø, ressurser og kulturarv (Prosjekt 3: Enningdalselven)

Mål og effekter

Det er spesifikke mål om å adressere utfordringer og nye tilnærminger til utnytting av miljø og ressurser. Denne gruppa fokuserer blant annet på bedre administrasjon og utvikling av naturressurser og å redusere negative effekter på miljøet. Dette skal gjøres gjennom utarbeiding av felles metoder og samarbeid om planlegging. Nettverksbygging mellom offentlige institusjoner er en viktig effekt da disse nettverkene kan bære og videreføre samarbeidet.

Resultater

Miljø- og ressursprosjekter skal typisk utvikle kunnskap/teknologier/prosesser/verktøy som støtter institusjoner og næringer i arbeidet med klima- og energimål. Indikatorer i denne gruppa (se Tabell 6-4) inkluderer ny kunnskap, felles planer og strategier, etablerte nettverk av institusjoner og bedrifter, fjerning av grensehindre; nye grønne og bærekraftige produkter og tjenester, m.m. For offentlige institusjoner handler det typisk om produktivitetsforbedringer i utøvingen av offentlig politikk, slik som bedre planlegging og koordinering, en-

ten det er innenfor næringsliv eller miljø og ressurser. For offentlige virksomheter handler dette om deling av kunnskap (faglige nettverk) til utvikling eller implementering av politikk og noen ganger også om adgang til ressurser (data, undersøkelser m.m.). Bedre planlegging og koordinering skal lede til oppnåelse av mål som for eksempel bedre vannkvalitet.

Tabell 6-4 Oversikt over resultattyper og indikatorer i miljø- og ressursprosjekter

Prosjekttittel	Resultattyper og indikatorer funnet i prosjektene ⁷⁵			Programformål
	Kompetanseløft og/eller prosessforbedringer i bedrifter/institusjoner	Etablering av nye nettverk eller klynger for kunnskapsdeling, inspirasjon og policypåvirkning	Forbedret kunnskapsgrunnlag til strategi- og policyutvikling	
Prosjekt 3 – Enningdalselven (A-Sverige-Norge)	(X)	<ul style="list-style-type: none"> › Etablerade institutionella samarbeten › Antal nyetablerade och vidareutvecklade gränsöverskridande kluster 	<ul style="list-style-type: none"> › Antal projekt som stimulerar till och förbättrar ett gemensamt miljöskydd och miljöförvaltning 	Attractive living environment – improved usage, management and development of natural and cultural resource
Prosjekt 6 – Økt utnyttelse av biomasse fra skog (A-Botnia-Atlantica)	<ul style="list-style-type: none"> › Antal sysselsatta i andra landet som resultat av projektet 	<ul style="list-style-type: none"> › Samarbete för att öka användningen av restprodukter och materialåtervinning inom näringsliv och samhällen såsom skrot, avfall, avloppsslam, skogsavfall och gödsel. 	<ul style="list-style-type: none"> › Kunskapsutbyte om processer för ökad användning av ekologiska bränslen och drivmedel samt samarbete kring miljövänlig energiproduktion 	Botnia-Atlanticaprogrammet ska stärka den östvästliga dimensionen och långsiktigt medverka till ökad integration och samverkan för en starkare tillväxt och en hållbar utveckling.
Prosjekt 8 – CCS – Kattegat/Skagerrak (ØKS)	<ul style="list-style-type: none"> › Antal serviceløsninger for ömsesidigt nyttjande av offentliga tjänster 	<ul style="list-style-type: none"> › Antal nya samarbetsformer 	<ul style="list-style-type: none"> › Antal planer/program/strategier som förbättrar maritimt samarbete › Antal planer/program/strategier som ökar samspel mellan stad och land › Antal tillfällen för informationsspridning 	Fysisk, planleggingsmessig og organisatorisk sammenbundet region/Økt institusjonelt samarbeid og flere felles planer og strategier
Prosjekt 12 – POWER Cluster (NSR)	<ul style="list-style-type: none"> › Number of tools for transnational technology transfer adopted for RTD exchanges within and between clusters and target groups 	X	<ul style="list-style-type: none"> › Individuals within and outside the NSR with greater awareness of project outputs › Average number of people benefitted by each € 1,000 spent (cost effectiveness) 	To make the North Sea region a better place to live work and invest in/enhances the quality of the environment in the North Sea Region
Prosjekt 14 – Ecofish (NPP)	<ul style="list-style-type: none"> › Number of jobs that were created as a result of the project › Number of actors adopting “green” product and services › Number of new or improved solutions for sustainable management of natural or community resources 	-	(X)	Promoting innovation and competitiveness in remote areas

⁷⁵ Bilag J

Alle de fem prosjektene i miljø- og ressursgruppa har effekter innenfor forbedret kunnskapsgrunnlag – nesten alle prosjektene har produsert et kunnskapsgrunnlag (data som anvendes av bedrifter eller av myndigheter/organisasjoner eller nettverk til politikktutvikling). Flere av prosjektene har også som mål å levere grunnlag til politikk eller strategier som skal endre atferd enten hos myndigheter eller hos bedrifter.

Utviklingen av kunnskap og verktøy

Forventede effekter for de første to prosjektene i denne gruppa var utvikling av kunnskap og data som skulle anvendes til implementering og testing av nye miljø- eller klimapolitiske tiltak. Vår vurdering er at kun det første prosjektet, Enningdalselven (prosjekt 3), var vellykket og oppnådde de planlagte effektene. Det andre prosjektet, Økt utnyttelse av biomasse fra skog (prosjekt 6), vurderer vi at kun har hatt begrenset effekt. Blant annet fikk det ikke implementert et testanlegg som var en viktig del av prosjektet.

Enningdalselven
(prosjekt 3)

Enningdalselven (prosjekt 3) var et prosjekt som fullt ut fokuserte på forbedring av vassdrag og implementering av EUs vanndirektiv. Ettersom vassdraget både renner i Sverige og Norge er det også sentralt å få på plass en felles forvaltning, i tråd med EUs vanndirektiv. I prosjektet ble det samlet inn data om metoder og tilnærminger i det norske og svenske klassifiseringsystemet. Et viktig resultat var at det ble produsert en vannplan for Enningdalselvens vanningsområde. Den primære effekten har derfor vært at flere vannforekomster blir vurdert å ha dårligere økologisk status. Dette krevde en revidering av vannforvaltningsplanen for å sette nye mål for å kunne oppnå god økologisk tilstand i vannregion Glomma. Videre ble ca. 1300m av Enningdalselven og Långevallselven restaurert, noe som har ført til habitatforbedringer for fisk. Hele vassdragets nedbørsfelt ble kartlagt. Tidligere ble det kalket i hele vassdraget, men i etterkant kalkes det mindre og mer målrettet.

Økt utnyttelse av
biomasse fra skog
(prosjekt 6)

Økt utnyttelse av biomasse fra skog (prosjekt 6) hadde som mål å skape interesse for bioenergi med brenselsanlegg i Nordland, i tillegg til å bruke mer av treverket enn det som gjøres i dag⁷⁶. Ved slutten av prosjektet var man klar til å sette i gang et testanlegg for biomasse, men interessen fra den ansvarlige myndighets side falt i etterkant av prosjektet. Mens prosjektet pågikk valgte fylkeskommunen å prioritere andre former for bioenergi enn det som prosjektet omhandlet, slik at den endelige effekten av prosjektet ble begrenset og det ikke ble opprettet et testanlegg. Det eneste målbare direkte resultatet i dag er kunnskapsoppbyggingen, som muligens har tilflytt andre prosjekter om liknende temaer og dermed bidratt til å skape en effekt. Det har ikke vært mulig å få bekräftet dette.

Utdanning, klynger og data

De to neste prosjektene er rettet mot å oppnå effekter i form av endringer og vekst i bedrifter ved hjelp av kompetanseoppbygging eller gjennom nettverk eller klynger for samarbeid. De to programmene ØKS og NSR hadde litt forskjell-

⁷⁶ Casesamlingen nr. 6

lige mål. For ØKS handlet det om å øke institusjonelt samarbeid og forbinde regioner fysisk og planleggingsmessig. For NSR handlet det primært om å utvikle og fremme miljøvennlig energiproduksjon. Forventningene i dette var at man fikk laget planer, strategier, klynger og andre tiltak som kunne understøtte en felles utvikling. Vår vurdering er at disse to prosjektene har oppnådd sterke resultater i form av data/kunnskap, innovasjonsklynge og nye utdanninger. De to sist nevnte resultatene er primært relevante for PowerCluster, som etter vår vurdering også er det av de to prosjektene som har hatt størst effekt.

POWER Cluster
(Prosjekt 12)

POWER Clusters (Prosjekt 12) mål var å utvikle utdanningsprogrammer for vindkraft og en sterk klynge innenfor havvindindustrien i Nordsjøregionen. Det var også et mål å skape samfunnsmessig bevissthet om vindmøller og øke antallet som tar utdanning innenfor vindkraft. For Norge var de overordnede målene å få internasjonale forretningsforbindelser og tilgang til teknisk kompetanse i partnerlandene, da markedet for havvind i Norge var ikke-eksisterende mens prosjektet pågikk⁷⁷. Hovedresultatet av prosjektet var opprettelse av en energioperatørutdanning (med sertifisering) i Energy Innovation AS. Programmene har gitt vindteknikere opplæring innen vindkraft og leverer 'Global Wind Organisation'-moduler for sikkerhetstrening. Prosjektet har vært en medvirkende årsak til at de har fått sertifisering. Utover dette ble en offshore vindklynge (kunnskapsklynge) på Sør-Vestlandet opprettet. 'Greater Stavanger' ble inkludert i Norwegian Offshore Wind Cluster og har siden drevet klyngen i sørvest-Norge.

CCS – Kattegat/Skagerrak (prosjekt 8)

CCS – Kattegat/Skagerrak (prosjekt 8) resulterte i at det ble utarbeidet informasjon for norsk industri om CCS-lagring og kostnader. I prosjektet ble det produsert en analyse om CO₂-fangst og -lagring som var verdifull for private aktører, SINTEF, og GASSNOVA. Prosjektet utarbeidet tekniske rapporter med analyser av muligheter og kostnader forbundet med CO₂-lagring for de virksomhetene som deltok, blant annet Norcem. Dessuten ble disse dataene senere en del av 'CO₂ samleatlas for Norsk kontinentalsokkel'⁷⁸, som er utarbeidet av Oljedirektoratet. Prosjektets analyser har bidratt til å sette fokus på viktigheten av CO₂-fangst ved store punktkilder. Vår vurdering er at effekten av dette har vært igangsetting av en prosess og tilrettelegging for en ønsket utvikling innenfor dette feltet. Det er imidlertid vanskelig å si noe presist om hvor stor innflytelse dette har hatt på konkrete CO₂-fangst-prosjekter. Dette drøftes nærmere under avsnitt 6.2.

Å ta i bruk grønne produkter

Det siste prosjektet i denne gruppa hadde et litt annet formål. Prosjekt 14 – Ecofish (NPP) fikk bevilgning innenfor målet om å skape grenseoverskridende produkter og tjenester og ta i bruk grønne produkter. Det omhandlet miljøvennlig produksjon av leppefisk.

Ecofish (prosjekt 14)

⁷⁷ Casesamlingen nr. 12

⁷⁸ Casesamlingen nr. 8

Prosjektet Ecofish (prosjekt 14) resulterte i at det ble utarbeidet protokoller og instruksjoner for miljøvennlig produksjon av leppefisk⁷⁹. Dette skulle testes i bedrifter i aquakulturindustrien. Tre ulike bedrifter ble utvalgt for å teste protokollen. Det var snakk om to forskjellige typer bedrifter: Cod Juveniles og Arctic Cleanerfish produserer yngel og settefisk i hav- og kystbasert akvakultur, mens Kvarøy Fiskeoppdrett AS produserer matfisk. Bedriftene opererer fremdeles og protokollene har blitt en del av deres daglige drift. Især Kvarøy Fiskeoppdrett er i dag en meget stor aktør på markedet, og omsetningen har vokst til nesten det dobbelte etter prosjektet. Dette kan til dels tilskrives prosjektet men også den store veksten i markedet. Prosjektet har i noen grad bidratt til å oppgradere bærekraftig akvakulturproduksjon i Nordland da flere bedrifter har benyttet liknede produksjonsmetoder for rensefisk (se avsnitt 6.2). Den mer forskningsbaserte delen av prosjektet ble ikke videreført, da det ikke var midler til publisering i større tidsskrifter. Derimot ble det skrevet masteroppgave på basis av den innsamlede erfaringen.

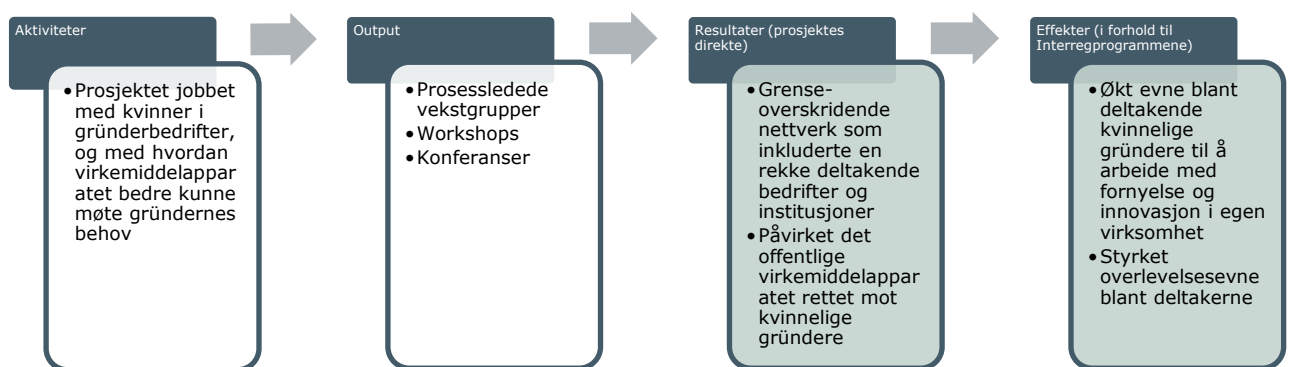
6.1.3 Bedriftsutvikling for SMB

I den tredje gruppa av prosjekter, som her går ut på bedriftsutvikling for SMB, handler resultatene primært om støtte til utvikling av SMB i ulike sektorer. De fem prosjektene er listet opp i Tabell 6-5, hvor type resultater, prosjektets indikatorer og program mål er beskrevet. Alle fem prosjekter er beskrevet i case-profilene i Bilag B.

Mål/formål

Programstrategiene innenfor temaet bedriftsutvikling var primært rettet mot utvikling av innovasjonskapasitet i programregionen for å styrke vekst og konkurransevne.

Figur 6-5 Eksempel på en tematisk intervensjonslogikk for tematisk nivå: Bedriftsutvikling av SMB (Prosjekt 9: Women in Business)

Innsatstyper og resultater

Overordnet ser vi at prosjektene resulterer i mer kunnskapsdeling og markedsutvidelse gjennom å etablere et kontaktnettverk mellom relevante bedrifter og institusjoner. I noen tilfeller, blant de mest vellykkede prosjektene, blir disse nettverkene til grenseoverskridende klynger med økt politisk innflytelse. Det kan være for bedrifter som skal forbedre sin produksjon (og/eller tjenester) eller ut-

⁷⁹ Casesamlingen nr. 14

vikle nye produksjonsmetoder. For bedrifter handler det ofte om å øke produktiviteten gjennom felles utvikling av verktøy, eller kunnskapsoverføring fra bedrifter i regionen til andre.

Antakelser om effekter

I programmene ligger det en antakelse om at en styrkning av samarbeidet mellom virksomheter, gjennom felles læring og etablering av nettverk av formell og uformell karakter, vil bidra til bedre konkurransevne, noe som igjen styrker sysselsetting og vekst.

Tabell 6-5 Oversikt over resultattyper og indikatorer i bedriftsutvikling for SMB-prosjekter

Prosjekttittel	Resultattyper og indikatorer funnet i prosjektene ⁸⁰			Programformål
	Kompetanseløft og/eller prosessforbedringer i bedrifter/institusjoner	Etablering av nye nettverk eller klynger for kunnskapsdeling, inspirasjon og policypåvirkning	Forbedret kunnskapsgrunnlag til strategi- og policyutvikling	
Prosjekt 2 – Treff (A-Sverige-Norge/ Nordens grønne belte)	<ul style="list-style-type: none"> › Antal projekt som syftar till att förbättra företagsklimat, entreprenörskap, FoU och innovationer 	<ul style="list-style-type: none"> › Antal nyetablerade och vidareutvecklade gränsöverskridande kluster › Etablerade institutionella samarbeten 	<ul style="list-style-type: none"> › Nya och vidareutvecklade metoder för stads- och landsbygdsutveckling 	Economic growth - innovasjon og kommersialisering
Prosjekt 9 – Women in Business (ØKS)	<ul style="list-style-type: none"> › Antal gränsöverskridande kompetensförsörjningslösningar till tillväxtsektorer › Antal modeller/verktyg för att främja entreprenörskap/nyföretagande › Antal tillväxtfrämjande-/näringslivsutvecklande lösningar 	<ul style="list-style-type: none"> › Antal nya samarbetsformer 	<ul style="list-style-type: none"> › Antal gränsöverskridande lösningar för triple helix-samverkan › Antal tillfällen för informationspridning 	Utviklingen av en attraktiv grenseregion; Økt bærekraftig økonomisk vekst; Fysisk, planleggingsmessig og organisatorisk sammenbundet region; Økt hverdagsintegrasjon
Prosjekt 10 – MIN-NOVATION (BSR)	<ul style="list-style-type: none"> › Number of innovative technologies introduced by innovation sources and demonstrated for SMEs 	-	<ul style="list-style-type: none"> › Number of countries which will supply test material and/or host a technology demonstration for each of the 4 innovative technologies introduced by innovation sources. 	Fostering innovation/ (to advance innovation-based regional development of the BSR by supporting innovation sources and their links to SMEs, facilitating the transnational transfer of technology and knowledge, and strengthening the societal foundations for absorption of new knowledge)
Prosjekt 11 – Quick-IGA (BSR)	<ul style="list-style-type: none"> › Strengthened international performance of innovation sources and improved links to SMEs 	<ul style="list-style-type: none"> › Improved transnational transfer of technology and knowledge 	<ul style="list-style-type: none"> › Broadened public basis for generation and utilisation of innovation 	
Prosjekt 13 – ERIP (NSR)	<ul style="list-style-type: none"> › Number of tools for transnational technology transfer adopted for RTD exchanges within and between clusters and target groups 	(X)	<ul style="list-style-type: none"> › Individuals within and outside the NSR with greater awareness of project outputs › Average number of people benefitted by each € 1,000 spent (cost effectiveness) 	Building on our Capacity for Innovation/ Building the innovation capacity of businesses

Bedriftsutvikling

De fem prosjektene i gruppa Bedriftsutvikling av SMB handler alle om kompetanseheving, innovasjon og vekst i bedrifter og å skape bedre rammebetingelser for bedriftsutvikling. De er alle bevilget innenfor områdene innovasjon (BSR, NSR) og økonomisk utvikling (A-Sverige-Norge, ØKS).

⁸⁰ Bilag J

Kompetanseløft i bedrifter

Tre av prosjektene inneholder direkte SMB-er hvor et kompetanseløft var forventet som effekt av prosjektet: Prosjekt 2 – TRE-ff / (A-Sverige-Norge); Prosjekt 9 – Women in Business (ØKS); og Prosjekt 13 – ERIP (NSR). Disse tre prosjektene hadde tilknyttede bedrifter som deltok i prosjektets aktiviteter med henblikk på å teste verktøy eller anvende kunnskap for å oppnå et kompetanseløft. I tillegg til spesifikke kompetanseløft inneholdt disse tre prosjektene også et kunnskaps- eller policy-element som skulle videreføres av myndigheter eller organisasjoner for å få effekt. Spesielt i ERIP vurderer vi at prosjektet har hatt effekt i form av produksjonsforbedringer i deltakerbedrifter som har testet den utviklede LEAN-metodikken. De tre prosjektene gjennomgås nærmere nedenfor.

Treff – Träbranschens utvecklingscenter i NGB (Prosjekt 2)

I Treff – Träbranschens utvecklingscenter i NGB (Prosjekt 2) foregikk det en kunnskapsdeling på tvers av fagmiljøer i Norge og Sverige hvor formålet var informasjonsspredning, kobling av hele næringskjeden med nettverksbygging samt utvikling av kunnskap og teknologi. Bygging i massivtre brukes aktivt i kommunenes arbeid for å nå klimamålsettinger, ved å bygge miljøvennlige bygg⁸¹. Et institusjonelt samarbeid og nettverksbygging blant private aktører i tømmerbransjen ble etablert. Trøndelag Forskning og Utvikling og Jämtlands läns landsting samarbeider fortsatt med den nordiske paraplyorganisasjonen og det grenseoverskridende bedriftsnettverket med direkte kompetansestøtte og vedlikehold av nettverksfunksjonen.

European Regions for Innovative Productivity (ERIP) (prosjekt 13)

European Regions for Innovative Productivity (ERIP) (prosjekt 13) handlet om å styrke produksjonssektorens konkurransevne og kapasitet for nyskaping i Nordsjøregionen. LEAN-metodikken tar utgangspunkt i å få økt den økonomiske lønnsomheten i virksomheten gjennom å fjerne overflødige aktiviteter i organisasjonen. ERIP hadde som mål å tilpasse LEAN-metodikken til SMB i Nordsjøregionen, og skape et bedriftsnettverk for å gjøre den tilgjengelig og overførbar til regionale utviklingsinitiativer. I Norge testet SINTEF ut metodikken i norske deltakerbedrifter. I Norge deltok 4 SMB-er i testen. Tre av fire deltakerbedrifter har implementert deler av metodikken, bl.a. tilnærminger til problemløsning og reduksjon av ressursløsende aktiviteter. På bakgrunn av utsagn fra bedrifter vurderer vi at dette har ført til produksjonsforbedringer i de tre bedriftene.

Women in Business (prosjekt 9)

Women in Business (prosjekt 9) jobbet med kvinner i gründerbedrifter, og med hvordan virkemiddelapparatet bedre kunne møte gründernes behov. Gjennom konkret støtte og veiledning til entreprenører, forskning på området, etablering av nettverk, arenaer og skoloring, skulle innovasjonsevnen styrkes. Dette har bidratt til at en høy andel av de deltakende bedriftene fremdeles er i business mange år etterpå (i lys av at mange gründerbedrifter vanligvis ikke eksisterer etter noen år). Nettverksbyggingen mellom bedriftene var et viktig resultat, som ikke bare gjorde det mulig å dele erfaringer, men også styrket deltakende kvinnelige gründeres evne til å arbeide med fornyelse og innovasjon i egen virksomhet. Prosjektet inneholdt også utvikling av en modell for det offentlige virkemiddelapparatet rettet mot kvinnelige gründere. Modellen ble imidlertid ikke ferdig

⁸¹ Casesamlingen nr. 2

utviklet, og det ble heller ingen videreføring i nytt prosjekt⁸². Vi vurderer derfor at prosjektets påvirkning av virkemiddelapparatet rettet mot kvinnelige gründere var begrenset, selv om representanter for det offentlige virkemiddelapparatet fikk økt kunnskap på feltet.

Strategisk og nettverksorienterte målsetninger

De siste to prosjektene i denne gruppa hadde mer strategisk og nettverksorienterte målsetninger og er begge bevilget under Østersjøprogrammets innovasjonsprioritet. Det dreier seg om Prosjekt 10 – MIN-NOVATION og Prosjekt 11 – Quick-IGA. Vi vurderer at effektene av disse to prosjektene i prinsippet må søkes i de landene som prosjektene har overført kunnskap til. For begge prosjekter gjelder at de norske partnerne primært har bidratt til å overføre kunnskap til og bygge kompetanse i andre land i Østersjøen.

Prosjekt 10 – MIN-NOVATION

Effektene av Prosjekt 10 – MIN-NOVATION var informasjonsprodukter og pilotinvesteringer for å demonstrere markedspotensialet for gruveavfall.⁸³ Resultatene omfatter forskningspublikasjoner, "Baltic Business Database", og en database for prosjektets casestudier til bruk for interessenter. Disse kunnskapsbasene ble opprettet for å formidle god praksis og status for gruvedrift generelt i BSR-landene som var representert i konsortiet. Prosjektets hovedfokus i Norge var på forurensning fra gruvevirksomhet og omfattet samarbeid med Titania i Soknedal og Magma Geopark.

Prosjekt 11 – Quick-IGA

Prosjektet Quick-IGA (Innovative SMEs by Gender and Age) hadde som mål å styrke rekruttering og vekst for europeiske håndverksbedrifter. Quick-prosjektet ga partnerskapet nye verktøy gjennom etableringen av Baltic Sea Academy, et samarbeid mellom 15 universiteter og høyskoler som bidrar til kunnskapsbasert utvikling av små og mellomstore håndverksbedrifter. Under prosjektet ble det produsert handlingsplaner og kunnskapsprodukter primært til bruk i partnerlandene. Norsk partners analyser og foredrag ble anvendt i videre arbeid i partnerlandene. Selv om Quick-IGA sikter mot å styrke tilbudet på arbeidsmarkedet i alle deltakende land er målet for dette prosjekt primært en kapasitetsoppbygging for de baltiske landene. Effekter kan i dette prosjektet derfor ikke søkes i norske arbeidsmarkedsstatistikker, men muligvis i de baltiske landene (det er imidlertid utenfor dette oppdraget).

6.2 Nytten av Interreg-prosjekter

Nytten av Interreg

I dette delkapitlet forsøker vi å vurdere nytten av de 15 caseprosjektene på de tre temaområdene som inngår i denne analysen. Det er viktig å huske på at Interreg er et regionalpolitisk virkemiddel som i EUs medlemsland støtter opp om regionalfondene (ERDF). I perioden 2007–2013 var Interreg en liten del av ERDF-programmet. Målene som er formulert for Interreg-programmene er relativt ambisiøse i forhold til den finansielle vekten de har hatt, som har vært marginal sammenliknet med regionalfondene og andre programmer/virkemidler.

⁸² Casesamlingen nr. 9

⁸³ Casesamlingen nr. 10

Dessuten er det ingen forventning om at Interreg skulle levere spesifikt på noen av de overordnede EU-strategiene som gjaldt i perioden 2007–2013 (Lisboa- og Gøteborg-strategiene). Effektene for samfunnet er ofte ikke spesifisert, og det er stort fokus på samarbeid i form av nettverk etc.⁸⁴

Vurdering

I de neste tre avsnittene (6.2.3 til 6.2.2) vurderer vi om prosjektenes effekter bidrar direkte til regionale og/eller nasjonale behov, utfordringer eller mål. Vi gjennomgår alle 15 cases. Utover dette finnes en vurdering av nytte i hver av de 15 casebeskrivelsene i Bilag B. Innenfor de tre temaområdene identifiserer vi de samfunnsmessige effektene, slik som:

- > **Bedriftsutvikling av SMB:** lønnsomhet, verdiskaping, sysselsetting, markeds- og produksjonsutvikling, m.m.
- > **Turismeutvikling og kulturarv:** bevaring av kulturarv, kunnskapsutvikling, utvikling av turisme innenfor kultur og naturområder, m.m.
- > **Miljø og ressurser:** vannkvalitet, bærekraftig energi og gruvedrift, grønn produkt-/prosessutvikling m.m.

Eksempler på effekter og nytte

Man skal også være oppmerksom at de samfunnsmessige effektene og den nytten som vi identifiserer her, er eksempler. Casesamlingen inneholder kun relativt få av de mange Interreg-prosjektene som Norge har deltatt i generelt og i den perioden vi ser på. Dessuten er disse prosjektene meget heterogene (forskjellige program- og prosjekt-typer og målsettinger) og spredt ut over mange fylker i Norge. Vi kan derfor ikke si noe om overordnede effekter og nytte, men om den type effekter og nytte som Interreg bidrar med. Interreg samarbeid resulterer ofte i kunnskapsutveksling og kompetanseoppbygging, noe som indirekte kan ha samfunnsmessige effekter. De samfunnsmessige effektene framstår ikke alltid tydelig – dels på grunn av at det tar tid før de oppstår, og dels fordi de kun vil bli til samfunnsmessige effekter hvis de videreføres med annen finansiering. Vi har forklart disse sammenhengene i fire av casene som illustreres i Figur 6-9 til Figur 6-8 nedenfor.

Effekter i forhold til ressurser

Det er stort sett umulig å måle effekter i forhold til ressursbruken. Dette skyldes for det første at vi kun ser på en del av prosjektet (det resterende av prosjektet ligger i ett eller flere andre land) – det vil si at det er en risiko for å over- eller undervurdere kostnaden ved en effekt. For det andre er mange av aktivitetene felles aktiviteter. Prosjektet er typisk delt opp i arbeidspakker som deltakerne implementerer sammen, men hver betaler sine kostnader. Effektene er nettopp et resultat av det samlede prosjektet og ikke kun av den norske delen. Mange av prosjektene inneholder dessuten test-, demonstrasjons- og pilotforsøk, noe det er vanskelig å sette en verdi på.

⁸⁴ European Regional Development Fund 2007-2013. Objective 3: European Territorial Cooperation Interregional Cooperation Programme. INTERREG IVC. 26. July 2007. Updated on 9 September 2011

Andre innsatser som dekker de samme behov og støtter de samme mål	Utover dette er Interreg-prosjektene ofte ikke alene om å yte støtte til et bestemt temaområde eller mål – spesielt ikke i prosjekter hvor det vurderes at det er en sterk sammenheng mellom effekter og mål og behov. I disse tilfellene betyr det nemlig som regel at området har vært sterkt prioritert og at det har vært mange andre satsinger som har støttet for eksempel bedriftsutvikling i et bestemt geografisk område. Et eksempel er prosjektet ECOFISH (prosjekt 13) som støtter bærekraftig utvikling av fiskeoppdrett. Her ser man i fylkesstrategien at bærekraftig bedriftsutvikling og generell sikring av miljøtiltak er viktige innsatsområder, og det er en del andre prosjekter og tiltak som har løpt parallelt med Interreg-prosjekt og som har hatt innvirkning på utviklingen av bærekraftig fiskeoppdrett.
Attribusjon/tilknytning	Vi er oppmerksomme på at vi kan ha oversett eller diskvalifisert effekter da vi ikke har kunne attribuere (tilknytte) disse til et prosjekt. Det er et reelt problem når der er gått så lang tid og det ikke lenger er mulig å finne personer eller annet som kan forbinde resultater med effekter. I alle caseeksemplene nedenfor er det viktig å påpeke at de etablerte sammenhengene er basert på vurderinger vi har gjort på grunnlag av tilgjengelige kilder. I noen tilfeller anvender vi 'sannsynlig' som vurdering, enten når sammenhengene ikke er sterk eller effekten er svak.
Valideringsintervju	Som nevnt tidligere har vi utført en rekke valideringsintervju med personer som ikke har vært med i prosjektene men som har kjennskap til og arbeider med ⁸⁵ et av de tre undersøkelsesområdene enten på fylkesnivå eller nasjonalt nivå. Formålet med disse valideringsintervjuene var å få deres vurdering av nytten og bærekraften i caseprosjektene. Spesifikt ble det spurt om i hvor stor grad effektene av prosjektene har vært rettet mot nasjonale eller fylkesbehov og i hvor stor grad de har oppfylt disse. Generelt fastslo de at det er vanskelig å knytte effekter til spesifikke prosjekter. Det er mange satsinger og virkemidler i gang på en gang i de samme områdene. Det er derfor vanskelig å attribuere effekter ⁸⁶ . Dessuten finner valideringsintervjupersonene at Interreg i første omgang handlet om kompetanseoppbygging og at direkte samfunnsmessige effekter først fremkommer senere når kompetansen anvendes.

6.2.1 Turisme og kulturarv

Koplinger mellom kulturbasert næringsutvikling og reiseliv er viktig i forbindelse med utvikling av opplevelsesprodukter knyttet til lokal mat, kulturarv og natur. Mangfoldet av kulturminner og kulturmiljøer skal forvaltes og tas vare på som bruksressurser, og som grunnlag for kunnskap, opplevelser og verdiskaping. Et representativt utvalg av kulturminner og kulturmiljøer skal bevares i et langsiktig perspektiv.⁸⁷ Bedriftsutvikling innen turisme i Norge har som mål å styrke konkurransevnen i SMB gjennom utvikling av kompetanse innenfor markedsføring, bærekraftig produktutvikling og produktivitet. Dette skal bidra til å øke

⁸⁵ Rådgivere i fylkeskommunene

⁸⁶ Casesamlingen nr. 12

⁸⁷ Det Kongelige Kommunal- og regionaldepartement. St.meld. nr. 21 (2005–2006) Hjerte for heile landet Om distrikts- og regionalpolitikken

verdiskaping og sysselsetting. Kulturarvsmål er rettet mot å styrke spesifikke kulturområder, som for eksempel samisk kultur, og generelt understøtte kulturarv som middel for å styrke lokal identitet og utvikling. Bedriftsetableringer og nye arbeidsplasser skal bidra til kulturbasert næringsutvikling og verdiskaping.⁸⁸

Nedenfor vurderer vi hvordan de fem Interreg-prosjektene bidrar til regionale eller nasjonale behov. Vi ser på hvordan prosjektene bidro til spesifikke regionale næringsstrategier og til internasjonalt samarbeid. Prosjektene i gruppen Bedriftsutvikling i Turisme og kulturarv har støttet opp om konkrete tiltak for bedrifter i sitt område, og vi ser effekter som bidro til bevaring av kulturarv, kunnskapsutvikling, utvikling av turisme innenfor kultur og naturområder, m.m.

En oversikt over de fem prosjektene i casesamlingen er satt inn i tabellen nedenfor. Vurdering av hvert av de fem prosjektene følger etter tabellen.

⁸⁸ Det Kongelige Kommunal- og regionaldepartement. St.meld. nr. 21 (2005–2006) Hjerte for heile landet Om distrikts- og regionalpolitikken

Tabell 6-6 Oversikt over effekter og bidrag til regionale og nasjonale behov og mål innenfor kulturarv og turismeutvikling i SMB

Prosjekttittel	Effekter identifisert i prosjektet	Behov og/eller mål som prosjektet bidrar til å oppfylle/imøtekomme	Vurdering av prosjektets bidrag til identifiserte effekter
Prosjekt 1 – Hjærtat i Skandinavian	Økt omsetning og salg i bedriftene (primært hesteturisme) Sertifisering av Røros som bærekraftig destinasjon	› Hedmark satset på utmarksbasert næringsutvikling. Målet var økt verdiskaping og å oppnå lønnsom omsetning hos næringsutøvere. Dette krevde økt kompetanse blant bedrifter og deres ansatte, samt økt samarbeid mellom næringsliv og offentlig sektor.	Prosjektet har bidratt til utvikling av i bedrifter i Hedmarks reiselivsnæring, bl.a. ved kompetanseutvikling markedsføring innen hesteturisme, hundeslede og motorsykel som har ført til økt omsetning og salg. Røros' utvikling som bærekraftig destinasjon – sertifisert i 2014
Prosjekt 4 – Nordkalottnettverk	Utvikling av nye markeder (nettverk som markedsfører produkter og destinasjoner gjensidig på tvers av grensen) Utvikling av nye produkter/produktforbedring (bærekraftig drift av turismebedrifter (hoteller)) Sertifisering av Lyngenfjord som bærekraftig destinasjon	Troms fylke hadde et mål om vekst og økt verdiskaping i opplevelsesnæringene. Internasjonalt samarbeid er en horisontal målsetting for Troms, og strategien viser spesifikt til verdien av dens regionale dimensjon.	Prosjektet har støttet bedriftene med et kompetanseløft i forhold til bærekraftig produktutvikling og markedsføring. Effekten på omsetning er imidlertid begrenset da de fleste av bedriftene driver med full kapasitet. Arbeidet med sertifiseringen av Lyngenfjord som bærekraftig destinasjon ble igangsatt i prosjektet.
Prosjekt 5 – Skoltesamisk kultur over grenser	Økt interesse og kunnskap om skoltesamisk kultur (nasjonalt og internasjonalt nivå). Utstillinger utviklet av prosjektet ble permanente installasjoner i Skoltesamisk museum i Neiden.	Finnmark fylkeskommune hadde et mål om utvikling av samiske museer og kulturinstitusjoner i samarbeid med Sametinget. De satte også som mål å følge opp anbefalingene fra "Grenseløst i Nord" om grensehindre mellom Finnmark og Lappland.	Prosjektet har bidratt til å etablere et kulturelt senter for urfolk i form av museet. Det har skapt noe sysselsetting blant lokale skoltesamer og mindre fraflytting. Prosjektet har bidratt til at det ble bevilget NOK 200 000 til revitalisering av skoltesamisk språk i 2017 i Sametingets budsjettet
Prosjekt 7 – Væsterhavets Kulturarv	Økt formidling av prosjektets tema (historie/kulturarv) blant deltakerne (museer) Permanente installasjoner - elementer fra utstillingen finnes i Larvik Museum i dag.	› Vestfold fylkeskommune hadde et mål om økt bosetting ved hjelp av blant annet forbedret kulturmiljøkvalitet. I den forbindelse skal kulturminner og kulturmiljøer i byer og tettsteder brukes aktivt i stedsutvikling.	Prosjektet har bidratt til å formidle større kunnskap om den felles kulturarven i regionen. Samt til at museet ble en del av et internasjonalt museumsnettverk. Den del av prosjektet som handlet om utvikling av universitetsforskning i lokal historie ble ikke realisert, og har derfor ikke hatt effekter.
Prosjekt 15 - LOCFOD	Utvikling av spesifikk politikk for Lokalmat og Matopplevelser i Nordland.	Nordland fylkeskommunes mål var å utvikle et framtidrettet, nyskapende og lønnsomt næringsliv som gir attraktive arbeidsplasser og gode levevilkår, gjennom bl.a. å øke verdiskapingen og antall arbeidsplasser innenfor reiselivsnæringen	Prosjektet har bidratt til utvikling av rammebetingelser for lokalmatsektoren i Nordland. Siden arbeidet kan man se en utvikling ved at lokalmat har blitt en del av reiselivsutvikling i Nordland (2 store prosjekter i etterkant).

Bedriftsutvikling i opplevelsesnæringene

De to første prosjektene, Hjærtat i Skandinavi (Prosjekt 1) og Nordkalottnettverk (prosjekt 4), har bidratt til å oppfylle de behovene som Hedmark og Troms hadde definert når det gjelder utvikling av opplevelsesnæringene. LOCFOOD (prosjekt 15) har primært levert grunnlag for en satsing på videreutvikling av reiselivsnæringen med fokus på lokal mat.

Prosjekt 1 – Hjærtat i Skandinavi

Hedmark hadde i perioden fokus på utmarksbasert næringsutvikling. Målet var å øke verdiskapingen og oppnå lønnsom omsetning hos næringsutøvere. Utmarksbasert næringsutvikling inngår som en del av landbruksnæringene og omfatter bl.a. reiseliv med vekt på opplevelser og friluftsliv. I regionen var det potensial både for videreutvikling av allerede eksisterende gårder og små bedrifter og for nye selskaper som tilbyr aktiviteter basert på natur og kulturelle opplevelser. Forutsetningen for dette var økt kompetanse blant bedrifter og deres ansatte samt økt samarbeid mellom næringsliv og offentlig sektor, noe 'Hjærtat i Skandinavi' fokuserte på. Vi vurderer at prosjektet har bidratt til utvikling av bedrifter i Hedmarks reiselivsnæring, for det første ved kompetanseutvikling og nettverksbygging særlig innenfor hesteturismen, og også for turisme i tilknytning til hundeslede og motorsykkel. Særlig innenfor hesteturisme har det resultert i vekst i bedriftene hvor flere av de deltakende bedriftene har opplevd vekst i omsetning og salg som de tilskriver prosjektet. Utviklingen bekreftes av en studie om hesteturisme. Den andre vesentlige effekten var at Røros ble sertifisert av Innovasjon Norge som ledd i et program for bærekraftsertifisering for opplevelsesnæringene i Hedmark.⁸⁹ Arbeidet med å få Destinasjon Røros sertifisert som bærekraftig reisemål ble startet av prosjektet med utgangspunkt i en miljøplan.

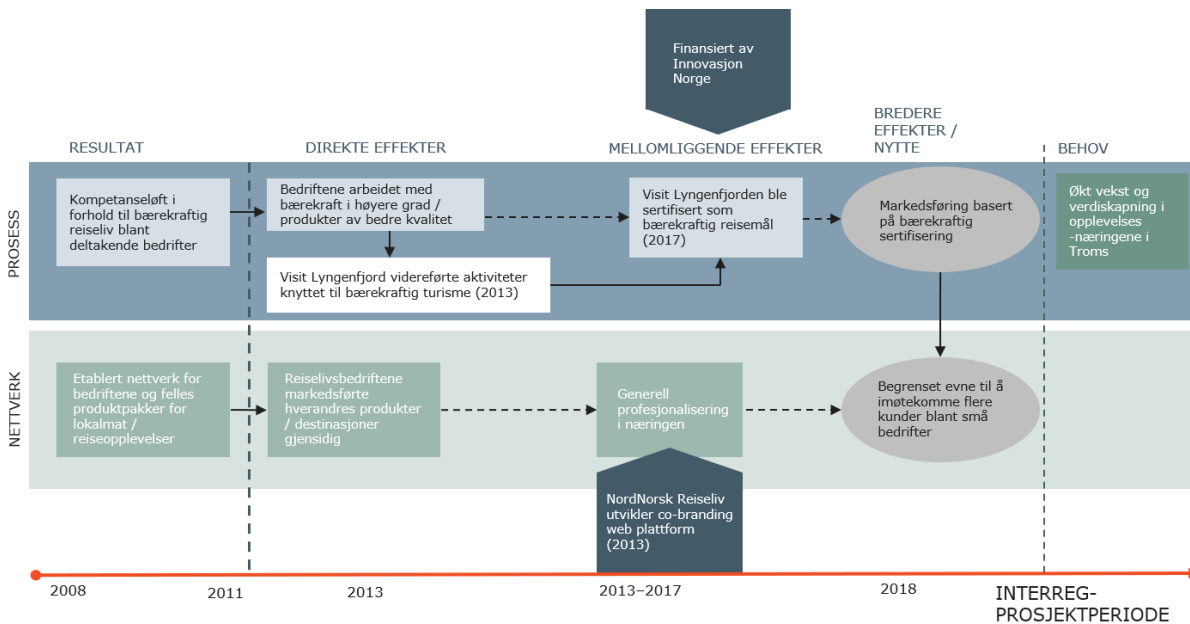
Prosjekt 4 – Nordkalottnettverk bedriftsutvikling

Troms fylkeskommune hadde også et behov for utvikling av opplevelsesnæring. Dette er videreutviklet i Troms næringsstrategi hvor opplevelsesnæring er første prioritet for 2018-2025. Det er satset betydelige midler for å understøtte opplevelsesøkonomien i fylket. I perioden 2006 til og med 2015 ble det bevilget kr 330 mill. kr til ulike prosjekter. Samtidig har Innovasjon Norge Troms brukt kr. 275 mill. kr fordelt på tilskudd og lån i perioden 2007 til og med 2015. Veksten innen opplevelsesøkonomien har medført etableringer av nye bedrifter og investeringer i ny infrastruktur. Vår vurdering er at Nordkalottnettverk bedriftsutvikling (Prosjekt 4) primært har støttet en rekke meget små bedrifter innenfor bærekraftig hotelldrift. Nettverket hadde den viktige funksjon at bedrifter booker og selger hverandres produkter.⁹⁰ Deltakerne opplever at kvaliteten på både produkter og drift er forbedret gjennom læring i nettverket. De opplever imidlertid ikke at omsetningen har økt. Dette skyldes primært kapasitetsproblemer for denne typen små bedrifter (de kan ikke selge flere overnattinger og de har ikke mulighet for å utvide uten større investeringer). Den andre effekten av prosjektet er at Lyngenfjord ble sertifisert som bærekraftig reisedestinasjon (av Innovasjon Norge), noe som ble fullført i 2017. Arbeidet med å utvikle Lyngenfjord som bærekraftig destinasjon begynte i prosjektet og har vært viktig for de lokale bedriftene som salgsfortrinn.

⁸⁹ Casesamlingen nr. 1

⁹⁰ Casesamlingen nr. 4

Figur 6-6 Illustrasjon av nytte i case Nordkalotten (Prosjekt 4)

Regionalt policyfokus

Prosjekt 15 – LOCFOOD

LOCFOOD (prosjekt 15) bidro primært til overordnet strategiplanlegging i regionen. Nordland fylkeskommune hadde et mål om å øke verdiskapingen og antall arbeidsplasser innenfor reiselivsnæringen⁹¹. Lokalmatsektoren inngår som en viktig del av reiselivsnæringen. Utviklingen i lokalmatsektoren kan måles som 'antall virksomheter innen lokalmatsektoren'. I lokalmatsektoren antas det å være mellom 350 og 500 aktører totalt sett (per 2014). Oppstart av gårdsmat/turisme har ifølge NIBIO rapport (2016) bidratt til å øke jordbruksdriften (skjønnsmessig anslått til en økning på 29 prosent fra 2005 til 2008). Disse tallene er skjønne, og man skal være oppmerksom på usikkerheten knyttet til at mange små aktører er ikke registrert noe sted. Vi vurderer at prosjektet har bidratt til utvikling av rammebetingelse for lokalmatsektoren. Prosjektet resulterte i politikkutvikling og erfaringsutveksling som har blitt en del av den første spesifikke strategien for lokalmat (Strategi for Lokalmat og Matopplevelser i Nordland). Siden arbeidet med utvikling av lokalmat i reiselivet ble innarbeidet i reiselivsstrategien for Nordland har lokalmat blitt en del av reiselivsutviklingen i fylket. I tillegg har Fylkesmannen i etterkant av Interreg-prosjektet finansiert og implementert to store prosjekter på grunnlag av dette; Grønn turisme og Matopplevelser i Nordland.

Kulturarvsutvikling

Denne gruppa inneholder to prosjekter, Skoltesamisk kultur over grenser (prosjekt 5) og Västerhavets Kulturarv (prosjekt 7), hvor vi finner at begge prosjekter har hatt en effekt. Effekten er kanskje bærekraftig. Vi vurderer at begge prosjekter bidrar til regionalpolitiske mål. De fulle effektene vil først vise seg ved oppfølging i andre initiativer.

⁹¹ Casesamlingen nr. 15

Skoltesamisk kultur over grenser (prosjekt 5)

Skoltesamisk kultur over grenser (prosjekt 5) skulle bidra til Finnmark fylkes mål om å utvikle produkter og næringer bygd på materielle og kulturelle ressurser innenfor den samiske kulturen. Prosjektet handlet om grenseoverskridende samarbeid med fokus på bevaring og videreføring av skoltesamisk kultur, med hovedvekt på bevaring eller utvikling av språk og håndverkstradisjoner. Vi finner at prosjektet har bidratt til etableringen av Skoltesamisk museum (kulturelt senter for urfolk) i Neiden som åpnet i 2017. Utstillingen som ble utviklet av prosjektet ble til permanente installasjoner i museet. Det var ingen skoltesamisk språkundervisning i Finnmark før prosjektet, men det har kommet etter prosjektets avslutning⁹². Fra Sametingets budsjett ble det satt av kr 200 000 til revitalisering av skoltesamisk språk. Det er en sannsynlig sammenheng mellom den økte interessen som prosjektet bidro til og den nye finansieringen. Eksterne observatører bekrefter at prosjektet bidro til synliggjøring av skoltesamenes historie og kultur i regionen og dermed til økt interesse. Den økte interessen kan indirekte ha ført til en større attraktivitet i regionen. Det har vært mindre fraflytting fra regionen og en økning i antall barn under 7 år i befolkningen i bygdene, ettersom folk har flyttet tilbake.

Västerhavets Kulturarv (prosjekt 7)

Vestfolds regionale strategi hadde som mål å bevare kultur- og miljøkvaliteter og lokal identitet, som et grunnlag for bosetting, identitet, rekreasjon, attraktivitet og næringsvirksomhet.⁹³ Vår vurdering er at prosjektet har bidratt til dette målet ved å generere og formidle større kunnskap om den felles kulturarven i regionen. Effekten var primært i form av styrking av en lokal kulturinstitusjon, nemlig Larvik Museum. Undervisningsopplegg og vandretutstillingen om Vesterhavets kulturarv ble en del av museet. Dette ble formidlet til innbyggere i regionen og brukt som undervisningsmateriale i skolen. Medlemskapet i et nettverk av museer i Europa som forsker på lokalhistorie, vurderer vi vil være nyttig for museet på lengre sikt. Vi noterer også at den delen av prosjektet som handlet om universitetsforskning i lokal historie ikke ble realisert, og derfor ikke har hatt effekter. Det er også andre forhold som vi vurderer har hatt en positiv innvirkning på museet. Vestfoldmuseene ble opprettet som et interkommunalt selskap i 2009 ved sammenslåingen av museer, deriblant Larvik Museum og arkivet i Vestfold.

6.2.2 Miljø og ressurser

I Regjeringens miljøpolitikk i perioden heter det at miljøkvaliteter i landskapet skal bevares og styrkes gjennom økt kunnskap om verdier og bevisst planlegging og arealpolitikk⁹⁴. Videre skal naturverdiene i vernete områder sikres ved å utvikle forvaltningsplaner og gjennomføre skjøtselstiltak der det er nødvendig.⁹⁵ Klimahandlingsplanene identifiserer virkemidler som gir kostnadseffektive utslippsreduksjoner for den enkelte sektor og som med dagens (periodens) virke-

⁹² Casesamlingen nr. 5

⁹³ Casesamlingen nr. 7

⁹⁴ Det Kongelige Miljøverndepartement. St.meld. nr. 26 (2006–2007) Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand

⁹⁵ Det Kongelige Miljøverndepartement. St.meld. nr. 26 (2006–2007) Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand

middelbruk ikke blir gjennomført. Det skal sikres en vannkvalitet i ferskvannsforekomster og i marine områder som bidrar til opprettholdelse av arter og økosystemer og som ivaretar hensynet til menneskers helse og trivsel. Miljø- og ressurs-strategier har som mål å styrke bærekraftig og klimavennlig utvikling. Målene er blant annet bedre vannkvalitet, økt bruk av bioenergi og andre miljø- og klimavennlige energiformer. Innsatsområdene dekker alt fra oppgraderinger av vannforvaltning (EUs Vannrammedirektiv), utvikling av bioenergi og vindkraftproduksjon, til CO₂-lagring og miljøvennlig matvareproduksjon.

Nedenfor vurderer vi hvordan de fem Interreg-prosjektene bidrar til å oppfylle regionale eller nasjonale behov. Prosjektene i gruppen miljø og ressurser har støttet opp om konkrete tiltak for bedrifter i sitt område, og vi ser effekter som: vannkvalitet, bærekraftig energi og gruvedrift, grønn produkt/prosessutvikling m.m.

En oversikt over de fem prosjektene i casesamlingen er satt inn i tabellen nedenfor. Vurderingen av hvert av de fem prosjektene følger under tabellen (se også bilag B).

Tabell 6-7 Oversikt over effekter og bidrag til nasjonale behov og mål innenfor miljø og ressurser

Prosjekttittel	Effekter identifisert i prosjektet	Behov og mål som prosjektet bidrar til å oppfylle/imøtekomme	Vurdering av prosjektets bidrag til identifiserte effekter
Prosjekt 3 - Enningdalselven	(Potensielt) God økologisk tilstand i 2161 vannforekomster, herunder Enningdalen i 2021 (kan først måles der) Et institusjonelt samarbeid mellom Sverige og Norge med henblikk på en fremtidig felles forvaltning. Habitatforbedringer for fisk Revisjon av det norske klassifiseringssystemet for ferskvann og kystvann ble revidert i 2017.	Østfold hadde et mål om å ivareta klima og miljø. Enningdalselven er et nasjonalt laksevassdrag og fylkesstrategien referer til vanddirektivet om at alle vannforekomstene skal ha god økologisk tilstand innen 2010. Enningdalselvans vanningsområde ligger på grensen mellom Sverige og Norge.	Prosjektet har bidratt til endringene i klassifiseringssystemet som ble tatt inn i Østfolds regionalplan for forvaltning av 2161 vannforekomster. Dette har ført til en revidering av vannforvaltningsplanen vannregion Glomma for å oppnå god økologisk tilstand i vannforekomstene. Prosjektet har bidratt til en habitatforbedring for fisk i testområdet.
Prosjekt 6 – Økt utnyttelse av biomasse fra skog	Ingen effekter	I Nordlands regionale plan for klimautfordringene (2011-2020) står det at kommunene skal legge til rette for etablering av testanlegg for bioenergi. Planen vektlegger behovet for samarbeidsprosjekter for å mobilisere skogbruket til økt produksjon og satsing på bioenergi. Nasjonale og regionale myndigheter har et mål fra omkring 2008 om å doble mengden bioenergi fra 15 TWh til 30 TWh.	Da prosjekts hovedresultat ikke ble implementert (interessen for biomasse i regionen falt etter at det ble avsluttet), er det kun kunnskap om bioenergi som muligens har hatt en effekt. Imidlertid er biomasseutvikling fortsatt på dagsorden i Nordland - noe av kunnskapen ble overtatt av SENBIO.
Prosjekt 8 – CCS – Kattegat/Skagerrak	Økt kunnskap om CO ₂ -fangst og -lagring (inkludert i norsk atlas) Et kostnadsbilde for lagringsmuligheter for CO ₂ i havbunnen til bruk for industri-bedrifter Grunnlag for støtte til et større prosjekt for CO ₂ -fangst fra landbasert industri, til sementprodusenten Norcem i Brevik	Regjeringen hadde et mål fra omkring 2009, om å skape en verdikjede for transport og injeksjon av CO ₂ gjennom et statlig selskap. Nasjonale myndigheter ønsket å samarbeide med utbyggerne av gasskraft om anlegg for CO ₂ -fangst, og bidra økonomisk til å gjennomføre dette	Norcem Brevik var et av tre prosjekter som fikk statlige midler til å undersøke og utrede muligheter for CO ₂ -fangst. Beslutningen om å utvikle et testanlegg her kan spores tilbake til forskningen og eksponeringen som ble generert av Interregprosjektet. I den forbindelse er Norcem Brevik en viktig del av Norges strategi for CO ₂ -fangst
Prosjekt 12 – POWER Cluster	Sertifisert energioperatørutdanning Videreutvikling av utdanningene ved Egersund Vindpark. Kunnskapsklynge på Sør-Vestlandet "Greater Stavanger" ble inkludert i Norwegian Offshore Wind Cluster (og deretter Norwegian Innovation Clusters.	Regjeringen så på to nye områder for å åpne for konsesjoner sør i Nordsjøen. Rogaland hadde i perioden en særskilt fylkesplan for energi. Status på konsesjonsøkt vindkraftproduksjon er steget fra 2007 (ca. 5 TWh i Sør-Rogaland og 0,3 TWh i Nord-Rogaland) til at det er gitt konsesjon til ett vindkraftverk til havs per august 2014 – Statoils HyWind er en flytende vind-turbin på 2,3 MW som står plassert utenfor Rogaland	POWERCluster har bidratt spesielt til FoU og innovasjon innenfor området, noe som er klare prioriteringer for Rogaland. Prosjektet har bidratt til en begynnende videreutvikling av vindkraftkapasiteten, ved å gjøre relevante kunnskapsprodukter tilgjengelig for målgruppen – som for eksempel Statoil (nå Equinor)
Prosjekt 14 - Ecofish	Økt verdiskaping i tre bedrifter. Nye produkter/prosesser til aquakulturindustrien (protokoller og instruksjoner for miljøvennlig produksjon av leppefisk).	Fylkesstrategien spesifiserer at å utnytte Nordlands ressurser innen fiskeri- og havbruksnæringen til verdiskaping. Fylkeskommunen ønsker å bidra til å fremme konkurransefordeler for Nordlands marine næringsmiljø gjennom å legge forholdene til rette for samarbeid, kunnskapsoppbygging, erfaringsutveksling og næringsrelatert forskning	Vi vurderer at prosjektet kan ha bidratt til å støtte opp om havbruksnæringen i tre bedriftene. Disse tre bedriftene kom i gang med spesielle prosesser, og alle bedriftene eksisterer den dag i dag med økt omsetning. Prosjektet evnet ikke å bidra til å oppgradere bærekraftig akvakulturproduksjon i Nordland.

Prosjekt 3 - Enningdalselven

Prosjektet støttet opp om og bidro til å utvikle planer og prosesser for forbedring av vannplanleggingen og dermed indirekte til en forbedring av vannkvaliteten. Østfolds fylkesstrategi hadde som målsetting at alle vannforekomstene skulle ha god økologisk tilstand innen 2010 (EUs vanddirektiv). Vi vurderer at prosjektet

har bidratt til endringene i klassifiseringssystemet som inngikk i Østfolds regionalplan for vannforvaltning (dette inngikk også i den nasjonale revisjonen). Endringene i klassifiseringssystem resulterte i at flere vannforekomster ble vurdert å ha dårligere økologisk status i 2015 (mer realistisk)⁹⁶. Dette førte til en revidering av vannforvaltningsplanen for vannregion Glomma, med nye og mer ambisiøse mål: 2161 av 2378 vannforekomster skal ha 'god økologisk tilstand' innen 2021. I 2018 foretok Fylkesmannen i Østfold målinger under den nye planen for å vurdere hvilken status vannforekomstene hadde, og hvilke tiltak som er nødvendige for å oppnå god økologisk tilstand. God økologisk tilstand ikke blitt oppnådd alle steder ennå, men de gjennomførte tiltakene har ført til en bedre måloppnåelse i forhold til den nye planen.⁹⁷ Først i 2021 vil man kunne se den fulle effekten. Prosjektet arbeidet også med habitatforbedringer for artsmangfoldet. Effekten var konkrete habitatsforbedringer i en del av vassdraget.

Manglende implementering – meget begrensede effekter

Økt utnyttelse av biomasse (prosjekt 6) fra skog er et eksempel på et prosjekt som ikke har hatt effekter fordi resultatene ikke lenger var relevante for regionale prioriteringer.

Økt utnyttelse av biomasse fra skog (Prosjekt 6)

Prosjektet Økt utnyttelse av biomasse fra skog (A-Botnia) (Prosjekt 6) responderte til målet om å øke hogst og bioenergiforbruket i Salten kommune i Nordland. Nordlands regionale plan for klimautfordringene (2011-2020) la opp til at kommunene skulle tilrettelegge for etablering av testanlegg for bioenergi. Planen la også vekt på behovet for samarbeidsprosjekter for å mobilisere skogbruket til økt produksjon og satsing på bioenergi. Ved slutten av prosjektet var man klar til å sette i gang et testanlegg for biomasse. Fylkeskommunen valgte å benytte strøm fremfor å satse på varmepumper på sine bygg⁹⁸. Dette kan skyldes redusert strømpris. Det noteres dessuten at det var et tett samarbeid med prosjektet 'Økt verdiskaping i Nordlandsskogbruket' som var et prosjekt finansiert av Fylkesmannen i Nordland. Dette prosjektet var medfinansiert av Innovasjon Norges bioenergi-program i Nordland. Dette viser både at det har vært en interesse og at prosjektet slett ikke har vært alene på feltet, men at det har vært komplementaritet. Prosjektet hadde svak direkte nytte da det ikke ble fulgt opp, og det biomasseanlegget man hadde bidratt til, ble stengt. Imidlertid er biomasseutvikling fortsatt på dagsorden i Nordland og det må antas at kunnskapen som ble opparbeidet i prosjektet stadig finnes i området - i hvert fall ble noe av kunnskapen overtatt av SENBIO⁹⁹.

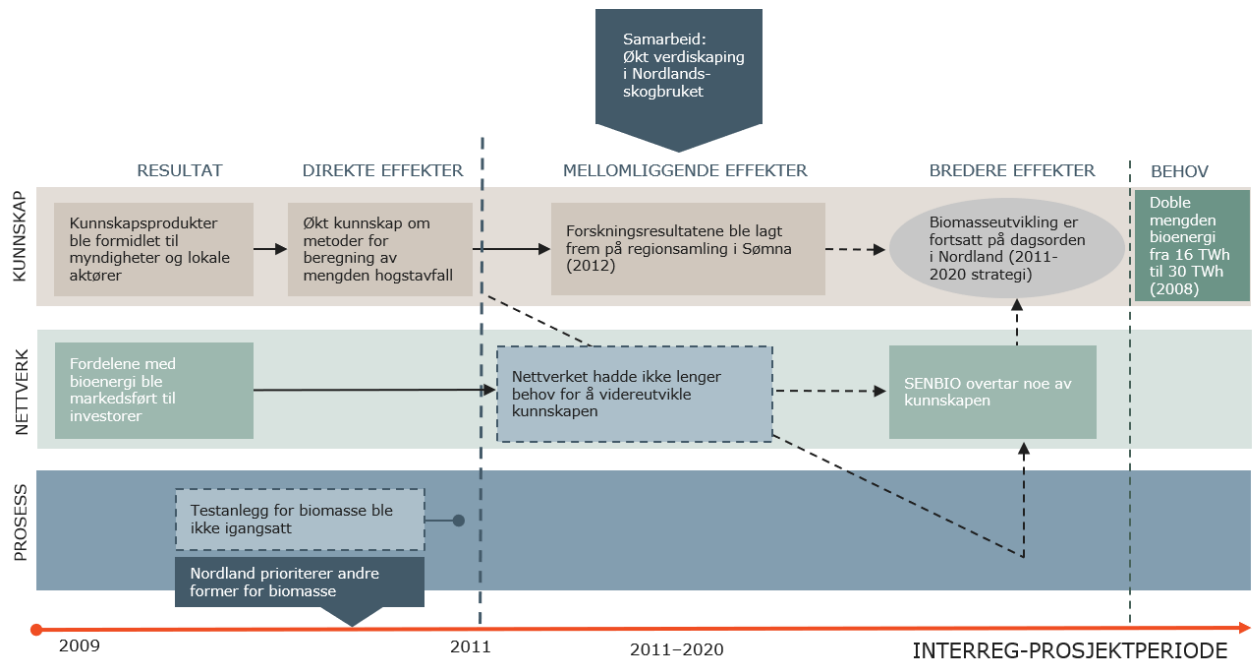
⁹⁶ [Casesamlingen nr. 3](#)

⁹⁷ Casesamlingen nr. 3

⁹⁸ Casesamlingen nr. 6

⁹⁹ Casesamlingen nr. 6

Figur 6-7 Illustrasjon av nytte i casen Skogens biomasse (Prosjekt 6)

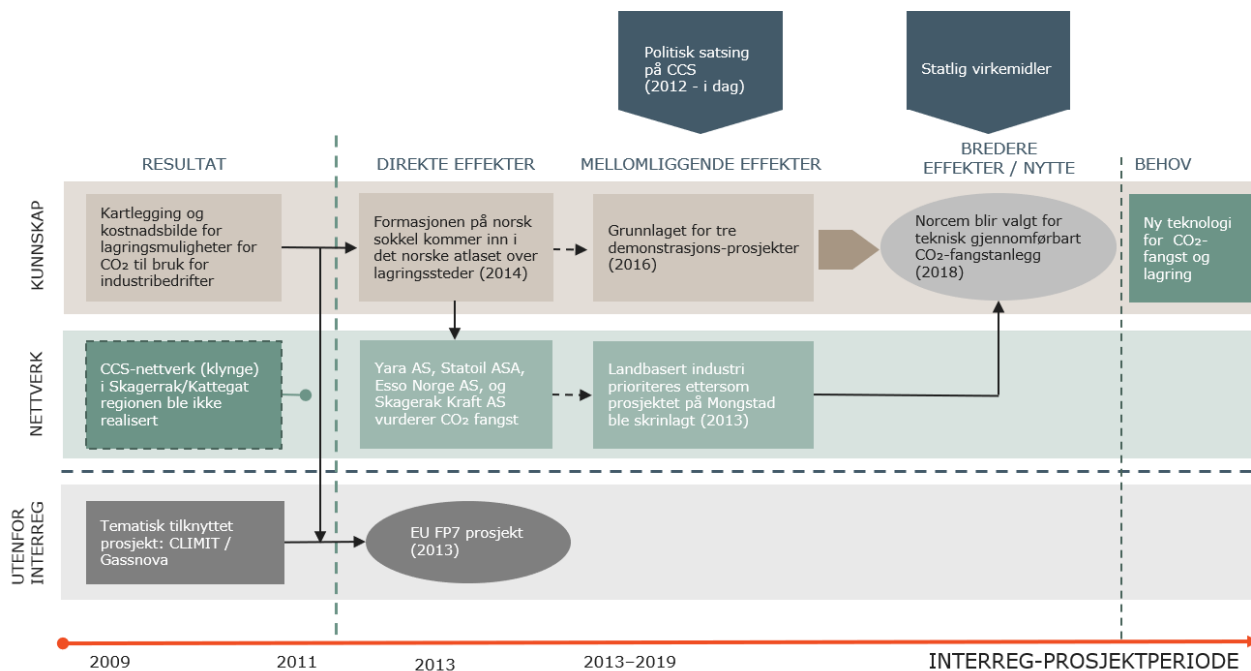
Lang opptakstid – potensielt større nytte med tiden

CCS – Kattegat/Skagerrak (prosjekt 8)

I regjeringens Soria-Moria-erklæring fra 2005 står det at kompetanse innenfor energisektoren må brukes til å utvikle teknologi og finne løsninger som reduserer utslippene av klimagasser. Gjennom økonomiske virkemidler og satsing på ny teknologi vil regjeringen sørge for at nye konsesjoner til gasskraft skal basere seg på CO₂-fjerning. Det bemerkes at den norske sokkelen kan bli et deponeringssted for store mengder av CO₂, og CO₂ kan brukes for å få mer olje og gass ut av sokkelen. Innovasjonsselskapet Gassnova fikk ansvar for å skape en verdikjede for transport og injeksjon av CO₂.

Vi vurderer at Prosjekt 8 – CCS – Kattegat/Skagerrak har bidratt til økt kunnskap gjennom en kartlegging og et kostnadsbilde for CO₂-lagringsmuligheter. Effekten var at formasjonen på norsk sokkel kom inn i det norske atlasen over lagringssteder i 2014. Atlasen anvendes i dag av virksomheter og offentlige myndigheter. Vi vurderer videre at prosjektet sannsynligvis har bidratt til at virksomheter som Norcem nå er i gang med å utvikle kapasitet for CO₂-fangst. Forskingen og kostnadsestimatene som ble utarbeidet av Interregprosjektet har bidratt til de innledende fasene av Norcem-prosjektet. Kostnadsestimatene ble brukt til en potensialvurdering i 2012, og av prosjektpartnere mellom 2013 og 2017 for å utføre en benchmarking-analyse. På grunn av tiden som har gått måtte kostnadsestimatene oppdateres i 2018. Beslutningen om å finansiere testanlegget ble altså tatt en del år etter at prosjektet var avsluttet. Dette er et eksempel på et prosjekt som vil komme til å ha større nytte framover når flere bedrifter vil gjøre bruk av kunnskapen fra prosjektet. Prosjektet hadde også som mål å utforske muligheten for å etablere et CCS-nettverk i Skagerrak / Kattegat-regionen som ikke ble videreutviklet (se Figur 6-8).

Figur 6-8 Illustrasjon av nytte i case CCS (Prosjekt 8)

PowerCluster (prosjekt 12)

Fylkesmålet var å stimulere utnyttelsen av fornybar energi, bl.a. vindkraft. Rogalands fylkesstrategi fokuserer overordnet på å styrke forskning og innovasjon innen vindkraftteknologi. Målet var å produsere 4 TWh ny fornybar energi innen 2020. Equinors Hywind park i Skottland har overgått forventningene når det gjelder produksjon og ytelse. Equinor utreder nå Hywind Tampen som skal forsyne oljefeltene Gullfaks og Snorre med 88 MW fornybar energi fra flytende offshore vindmøller.

Vi vurderer at PowerCluster (prosjekt 12) har bidratt til at Rogaland har videreutviklet kompetanse innenfor vindkraft dels ved en sertifisert operatørutdanning og en videreutvikling av utdanningen ved Egersund Vindpark. I 2018 ble Norwegian Offshore Wind fra Rogaland, med 51 medlemmer, tatt opp i klyngeprogrammet Norwegian Innovation Clusters. Bedriftene skal med utgangspunkt i olje- og gassteknologi samarbeide om aktiviteter knyttet til leveranser til offshore vind-markedet. Dette bidrar til økt FoU og innovasjon i bransjen. Som i andre prosjekter har dette prosjektet ikke vært alene om innvirkningen i forhold til de regionale målene. Energi er den viktigste næringen i Rogaland (og i Norge som helhet), og det ble (og blir fortsatt) satset kraftig på å endre energiproduksjonen mot bærekraftig energi¹⁰⁰.

ECOFISH (prosjekt 13)

Fylkesmålet var å øke verdiskapingen innenfor fiskeri- og havbruksnæringen, med særlig fokus på å skape arbeidsplasser. Det var stor interesse og et sterkt

¹⁰⁰ Casesamlingen nr. 12

ønske om en biologisk avlusing av laks uten bruk av kjemikalier, fra myndighetenes side både i Fiskeridepartementet og Klima- og miljødepartementet¹⁰¹ (nasjonale mål). Dette prosjektet var ikke det eneste som handlet om miljø og havbruk – Nordland hadde i perioden minst 14 andre prosjekter som støttet opp om regionale mål på dette området. Det var i perioden en kraftig økning i salg av slaktet matfisk produsert i Nordland, fra en inntekt på 3076 millioner kroner i 2007 til 7769 millioner kroner i 2013.

Vi vurderer at prosjektet har bidratt til å støtte opp om havbruksnæringen og at prosjektet har bidratt til å oppgradere akvakulturproduksjonen i Nordland. Tre bedrifter kom i gang med spesifikke prosesser og alle tre bedrifter eksisterer fortsatt den dag i dag med økt omsetning. Prosjektets direkte spredningseffekt har vært begrenset – pga. av begrenset videreformidling av resultatene. Vi noterer imidlertid at metodene har spedt seg til andre bedrifter i regionen i etterkant av prosjektet. En av de deltakende selskapene konkurrerer i dag med om lag 35 bedrifter som benytter liknede produksjonsmetoder for rensefisk. Etter en kraftig nedgang i torskprisen i 2009 økte omsetningen i de følgende årene. Veksten i denne industrien ser ut til å bestå av både en priseffekt og en produksjonseffekt.

6.2.3 Bedriftsutvikling i SMB

I en stadig mer globalisert økonomi er det viktig å utnytte det fulle potensialet i næringsmiljøer, kompetansemiljøer og bedrifter til verdiskaping og konkurransekraft for landet. Det er derfor avgjørende å utnytte eksisterende ressurser og arbeidsstyrke for å oppnå vekstkraft i næringslivet. Det krever ofte omstilling og framtidsrettet utvikling av nye, konkurransedyktige bedrifter. Bedriftsutvikling av SMB i Norge hadde som mål å styrke konkurranseevnen gjennom utvikling av kompetanse, innovasjon og produktivitet. Dette skulle bidra til å øke verdiskaping og sysselsetting generelt og for kvinner spesielt, regionalt og nasjonalt.

Nedenfor vurderer vi hvordan de fem Interreg-prosjektene bidrar til å oppfylle regionale eller nasjonale behov. Vi ser på hvordan prosjektene bidrar til spesifikke regionale næringsstrategier og til internasjonalt samarbeid. Prosjektene i gruppen Bedriftsutvikling av SMB har støttet opp om konkrete tiltak for bedrifter i sitt område, og vi har identifisert følgende effekter: lønnsomhet, verdiskaping, sysselsetting, markeds- og produksjonsutvikling, m.m.

En oversikt over vurderingen av de fem prosjektene i casesamlingen under Bedriftsutvikling er satt inn i tabellen nedenfor. En mer detaljert vurdering av hvert av de fem prosjektene følger under tabellen (og i bilag B).

¹⁰¹ Casesamlingen nr. 14

Tabell 6-8 Oversikt over effekter og bidrag til nasjonale behov og mål innenfor Bedriftsutvikling i SMB

Prosjekt-tittel	Effekter identifisert i prosjektet	Behov og mål som prosjektet bidrar til å oppfylle/imøtekomme	Vurdering av prosjektets bidrag til identifiserte effekter
Prosjekt 2 – Treff	Økt anvendelse av lokalt trevirke utvidet tømmermarkedet for Nord-Trøndelag Økt lønnsomhet i hele verdikjeden – bruk av massivtre	Næringsstrategi (innovasjon og verdiskaping) og dels som del av energistrategien. Etablere prismekanismer for å gjøre alternative energiformer som bioenergi mer lønnsomme og øke bevisstheten om skogens rolle i å takle klimaendringene.	Prosjektet har vært med på å utvide tømmermarkedet. Bygging i massivtre brukes aktivt i dag i kommunenes arbeid for å nå klimamålsettinger gjennom å bygge miljøvennlige bygg - og flere virksomheter har spesialisert seg i produksjon i spesialtre. Prosjektet evnet ikke å påvirke bioenergiutviklingen.
Prosjekt 9 – Women in Business	Styrket konkurransevne/overlevelsesvne i små foretak med kvinnelig eierskap (kompetanseøkning)	Konkurranse- og omstillingsdyktig næringsliv samt at det skal være spesielt fokus på kompetanseheving for å styrke kvinners stilling på arbeidsmarkedet	Prosjektet bidro til at en høy andel av deltakerbedriftene fremdeles er i drift i dag, mange år etter prosjektets avslutning, gjennom kompetanseøkning for de kvinnelige lederne av 10 bedrifter. Begrenset/ingen effekt på økningen i antall kvinner blant ledere i Aust-Agder og på det offentlige virkemiddelapparatet (da planlagt modell ikke ble utviklet).
Prosjekt 10 – MINNOVATION	Kunnskapsoppbygging internasjonalt innenfor gruvedrift (databaser stilles til rådighet) Etablering av samarbeid mellom Titania og Magma Geopark om bærekraftig turisme (uintendert effekt)	Rogaland fylkeskommune hadde et mål om å redusere konflikter ved rekreasjons- og næringsmessig bruk av areal og naturressurser, blant annet gjennom planmessige avklaringer og deltakelse i internasjonalt samarbeid (Interreg). Norges deltakelse i Interreg skal fremme en balansert utvikling av det europeiske kontinent og våre nærområder, fremme en mer helhetlig, koordinert og aktiv norsk europapolitikk, og ivareta norske interesser i EUs regionalpolitikk	Prosjektet bidrar ikke direkte til de tematiske områdene i Norge. Prosjektet bidrar til kunnskap innenfor bærekraftig gruvedrift (database) i partnerlandene i Østersjøsamrådet. En uintendert effekt er at Titania og Magma Geopark begynner et samarbeid om bærekraftig turisme. Dette skulle på sikt ha effekter på den lokale økonomiske utvikling (det har ikke vært mulig å komme nærmere på om det har hatt effekter på antallet av besøk eller bedrifter knyttet til parken)
Prosjekt 11 – Quick-IGA	Kapasitetsoppbygging for de baltiske landene Etablering av Baltic Academy	Norges deltakelse i Interreg skal fremme en balansert utvikling av det europeiske kontinent og våre nærområder, fremme en mer helhetlig, koordinert og aktiv norsk europapolitikk, og ivareta norske interesser i EUs regionalpolitikk	Prosjektet bidrar ikke direkte til de tematiske områdene i Norge. Prosjektet bidrar til internasjonal kompetanseoppbygging og Baltic Academy, som er en del av de overordnede behovene i Østersjøsamrådet.
Prosjekt 13 - ERIP	Produktivitetsforbedringer i 3 bedrifter Etablering av utdanning og rådgivning innenfor LEAN	Regjeringen prioriterte økt produktivitet og mer effektiv ressursutnyttelse i produksjonsbedrifter. Det bemerkes at innovasjon knyttet til produkter, ressurser og prosesser/systemer har vært nøkkelen til vellykket omstilling. Økt produksjon kan være et resultat av at de produksjonsfaktorene man benytter utnyttes bedre – at produksjonsbedrifter er mer effektive og at deres produktivitet er forbedret	Prosjektet bidro til å styrke produktivitet blant SMB-er, ved styrkingen av bruken av LEAN. Spesifikt bidro prosjektet til produktivitetsforbedringer i tre bedrifter.

Forbedring av produksjon eller produktivitet

De tre prosjektene som er vurdert nedenfor har hatt en effekt på utvikling av SMB'er i form av markedsutvidelse og lønnsomhet, overlevelsesevne (konkurranssevne) og produksjonsforbedringer. Det er vår vurdering at primært ERIP (prosjekt 13) har hatt samfunnmessige effekter i forhold til målsettingene. De to øvrige prosjektene (Treff (prosjekt 2) og Women in Business (prosjekt 10)) får ikke effekter av alle planlagte resultater, dels fordi resultater uteblir (ikke utvikles) og dels fordi det ikke er noen implementering av prosjektresultatene. Vi vurderer derfor at nytten er mindre i disse to prosjektene.

Treff - Trebransjens utviklingssenter (prosjekt 2)

Fylkesstrategien for Trøndelag fokuserer i perioden på 'skog' på flere måter. Dels som del av en næringsstrategi (innovasjon og verdiskaping) og dels som del av energistrategien. Til sistnevnte hørte delmålene om å etablere prismekanismen for å gjøre alternative energiformer som bioenergi mer lønnsomme, og å øke bevisstheten om skogens rolle i å takle klimaendringene. Strategien fokuserer blant annet på å utnytte verdier i regionens areal- og miljømessige fortrinn¹⁰². Det er en generell økning i avvirkning av trær i regionen i denne perioden. Mellom 2012 og 2016 var det også en økning i produktivt skogareal som kan anvendes til skogbruk. Økningen skyldes delvis at områder som tidligere var unntatt fra taksering ble tatt med. Tømmerprodusenter har økt produksjonen fra 779950 m³ i 2007 til 855104 m³ i 2013, og 911626 m³ i 2016, dels som følge av forbedrede markedsforhold og priser.

Bygging i massivtre brukes aktivt i dag i Trøndelags arbeid for å nå klimamålsettinger gjennom å bygge miljøvennlige bygg. Man setter ikke krav til bruk av massivtre fordi det er konkurransevridende. Imidlertid har bruk av massivtre vært høyt prioritert av enkelte kommuner i Norge som understreker de positive egenskapene som massivtre har med hensyn til opptak av CO₂. På grunnlag av den kompetansen som ble overført i prosjektet har flere virksomheter spesialisert seg i produksjon i spesialtre. Ut fra dette vurderer vi at prosjektet har vært med på å utvide tømmermarkedet for Nord-Trøndelag ved å legge til rette for større spesialisering av og samordning mellom private aktører i tømmerbransjen (økt anvendelse av lokalt trevirke og økt lønnsomhet i hele verdikjeden). Derimot vurderer vi ikke at prosjektet har bidratt til utviklingen av bioenergi, som var et av målene med prosjektet.

Women in Business (prosjekt 9)

Aust-Agder fylkeskommunes mål var at regionen skulle ha et konkurranse- og omstillingsdyktig næringsliv¹⁰³ samt at det skulle være spesielt fokus på kompetanseheving for å styrke kvinners stilling på arbeidsmarkedet. Agder-fylkene hadde en betydelig lavere andel kvinner blant ledere enn landet for øvrig, til tross for en økning i andel kvinner blant ledere fra 29 prosent i 2007 til 31 prosent i 2010. Prosjektet jobbet med kvinner i gründerbedrifter, og med hvordan virkemiddelapparatet bedre kunne møte gründernes behov. Over perioden 2008-2016 har kvinneandelen økt i Agder, men ikke mer enn at den følger trenden for landet som helhet (Agdertall 2018).

¹⁰² Casesamlingen nr. 2

¹⁰³ Casesamlingen nr. 9

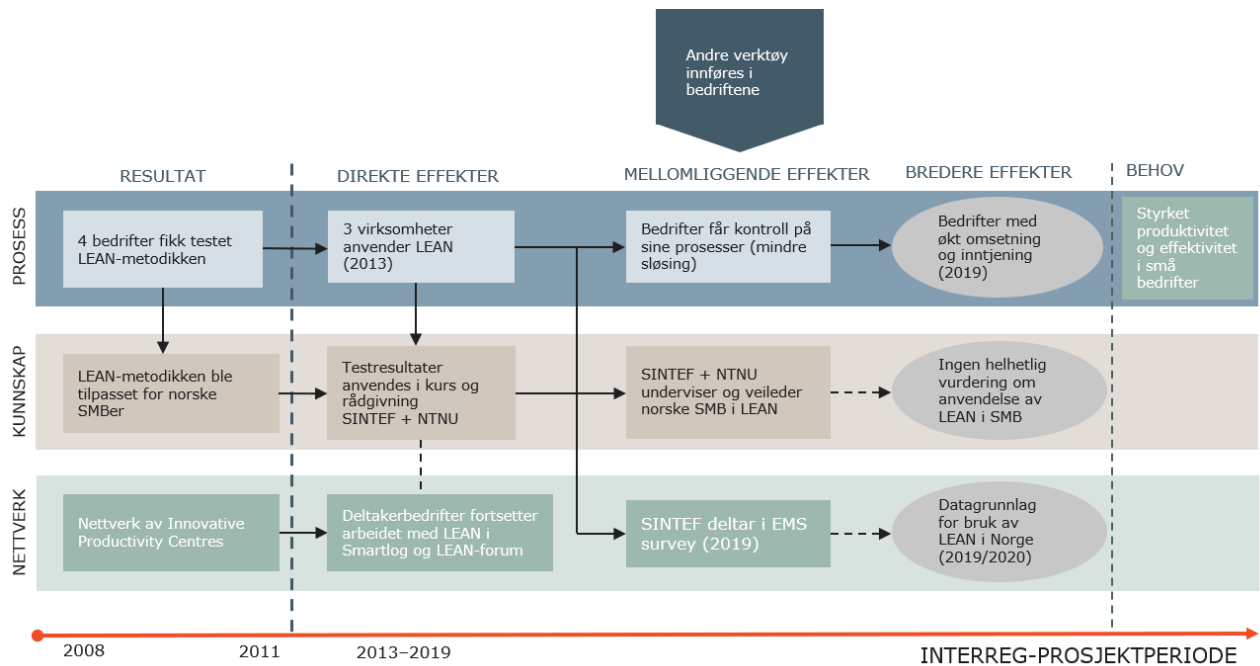
Vi vurderer at de primære effektene av prosjektet har vært at det har bidratt til at de fleste av de 12 deltakerbedriftene fremdeles eksisterer i dag. Over 90 prosent av de norske deltakerbedriftene er fortsatt i drift og konkurransedyktige mange år etter prosjektet. Normalt er kun 31,6 prosent av nystartede foretak i drift 5 år etter nyetableringen og halvparten er avviklet ett år etter oppstart. Som tidligere nevnt har prosjektet sannsynligvis ikke hatt en direkte innvirkning på økningen i antall kvinner blant ledere i Aust-Agder, siden de fleste deltakerbedrifter er enkeltmannsforetak. Prosjektet har heller ikke bidratt til utvikling av virkemiddelapparatet da den planlagte modellen ikke ble ferdigutviklet.

ERIP (Prosjekt 13)

ERIP-prosjektet har bidratt til Sør-Trøndelags mål om næringsutvikling, nettversetablering og styrkning av produktivitet i SMB, ved å tilføre produksjonsforbedring ved hjelp av LEAN. Tre av de fire bedriftene som var involvert i prosjektet, er fortsatt i drift per 2019 og har alle opplevet vekst: Noca AS, CTM Lyng AS, og Hagen Trappestudio. For eksempel Hagen Trappestudio begynte å bruke LEAN i produksjonen rundt 2013 som et resultat av prosjektet. De tre bedriftene har siden dette opplevd en produktivitetsøkning i sin virksomhet, som de i intervju til dels tilskriver LEAN.

En mer generell effekt av prosjektet er utviklingen av en modell/metode for hvordan SMB kan implementere og anvende LEAN (de tre ovennevnte bedriftene testet denne modellen). Denne kunnskapen er videreført gjennom SINTEF, som gir rådgivning og underviser i LEAN. Foreløpig finnes det ikke en helhetlig vurdering eller datagrunnlag som kan si noe om den generelle bruken av LEAN i SMB i Norge. SINTEF har inngått samarbeid med Universitetet i Odense i Danmark for å utarbeide en større spørreundersøkelse om bruk av LEAN i norske SMB-er i 2019. Vi formoder at ERIP-prosjektet har bidratt (sammen med andre tiltak) til utbredelsen av LEAN i SMB, men det vil ikke kunne vises før resultatene av spørreundersøkelsen foreligger i slutten av 2019. Sammenhengen mellom prosjekts resultater og effekter ses i Figur 6-9. De stiplede linjene angir en forbindelse som ennå ikke kan bevises.

Figur 6-9 Illustrasjon av nytte i case ERIP (Prosjekt 13)

Internasjonal utvikling

De to eksemplene nedenfor har begge sine primære effekter utenfor Norge. For begge prosjektene gjelder at de norske partnerne primært har bidratt med erfaring og kompetanseoppbygging av myndigheter og bedrifter i andre Østersjøland. Vår vurdering er derfor at prosjektene nok har hatt effekt som har bidratt til de respektive Interreg-programmenes mål. Med hensyn til nytte bidrar prosjektene direkte til noen av temaområdene på regionalt eller nasjonalt plan, og må heller ses i forhold til regionale eller nasjonale mål for samarbeidet i Østersjøen.

Quick-IGA (Prosjekt 11)

Prosjektet Quick-IGA (Innovative SMEs by Gender and Age (prosjekt 11)) hadde fokus på å styrke tilbudet på arbeidsmarkedet i alle deltakerland, og formålet for dette prosjektet var primært en kapasitetsoppbygging for de baltiske landene. I prosjektet ble det produsert handlingsplaner og kunnskapsprodukter primært til bruk i partnerlandene. I tillegg var prosjektet en del av bakgrunnen for etableringen av Baltic Sea Academy. Baltic Academy fokuserer på å bygge bro mellom forskning og SMB¹⁰⁴ og er et samarbeid mellom 15 universiteter og høyskoler, som bidrar til kunnskapsbasert utvikling av små og mellomstore håndverksbedrifter. Norsk partners analyser og foredrag ble anvendt i videre arbeid i partnerlandene. Effekter og nytte kan i dette prosjektet derfor ikke søkes i norske arbeidsmarkedsstatistikker, men muligvis i de baltiske landene (dette er imidlertid utenfor dette oppdraget). Vi finner ikke at prosjektet bidrar direkte til de tematiske områdene, men det er effekter som bidrar til oppnåelsen av andre mål innenfor Interreg samarbeidet.

¹⁰⁴ Casesamlingen nr. 11

MIN-NOVATION
(prosjekt 10)

Prosjektet MIN-NOVATION (prosjekt 10) hadde som mål å lage informasjonsprodukter og foreta pilotinvesteringer for å demonstrere markedspotensialet for gruveavfall.¹⁰⁵ Effektene omfatter forskningspublikasjoner, "Baltic Business Database", og en database for prosjektets casestudier til bruk for interessenter. Disse kunnskapsbasene ble opprettet for å formidle god praksis og status for gruve drift generelt i BSR-landene. Prosjektets hovedfokus i Norge var på forurensning fra gruvevirksomhet og omfattet samarbeid mellom Titania i Soknedal og Magma Geopark. Magma Geopark er med i UNESCOs nettverk av geoparker og er unik i Europa da den omfatter en aktiv gruve. Lokaløkonomien i Magma Geoparks områder er avhengig av den geologiske arven, spesielt til utnyttelse innen turisme. En uintendert effekt var at prosjektets samarbeidsparter, Magma Geopark og Titania-gruven innledet et samarbeid om bærekraftig turisme i Magma Geopark. Dette samarbeidets betydning for turisme i området har det ikke vært mulig å fastslå.

6.3 Oppsummering av resultater, effekter og nytte

I dette kapitlet har vi sett på to ting: For det første på de resultatene som er funnet i prosjektene og hvilken type effekter disse har hatt eller fortsatt har. For det andre vurderer vi hvilken nytte effektene av caseprosjektene har hatt eller fortsatt har, og hvordan disse direkte (eller indirekte) medvirker til å støtte opp om regionale politiske mål.

Resultater og effekter

Innledningsvis belyste vi formålet med Interreg-programmene og programstrategiene for hvert av de tre temaområdene. Vi gjorde også oppmerksom på at forventningene til effekt av Interreg primær handler om samarbeid. I perioden 2007–2013 var det ingen krav til hvordan Interreg-prosjektene skulle levere til Lisboa-strategien. Ved hjelp av en analyse (intervensjons-logikk) av prosjektenes resultater fant vi en rekke effekter. Noen prosjekter hadde mer enn én type. På grunn av det begrensede antallet prosjekter i hver gruppe bør man være varsom med å trekke meget klare konklusjoner på temanivå. Caseprosjektene gir likevel en indikasjon på hvilke typer effekter Interreg-prosjektene har innenfor de tre temaområdene: Bedriftsutvikling i SMB, Miljø og ressurser og Kulturarv og SMB:

Kulturarv og bedriftsutvikling av SMB i turismenæringene

I temaet **kulturarv** og prosjekter under bedriftsutvikling som omhandler turismenæring, svarte effektene generelt til det som var forventet innenfor de respektive programmene. I caseprosjektene falt effektene i tre grupper: For den første gruppa er vår vurdering at caseprosjektene styrket konkurransekraften innenfor meget små bedrifter i turismesektoren, dels ved kompetanseutvikling innen bærekraft. Den andre gruppa består av ett enkelt prosjekt, og for dette var effekten primært politikktutvikling i form av den første spesifikke strategien for lokalmat (Strategi for Lokalmat og Matopplevelser i Nordland). Den siste gruppa bestod av to kulturarvsprosjekter hvor det var vanskelig å vurdere effekt. To museer ble understøttet i form av nye utstillinger, og det ene fikk et

¹⁰⁵ Casesamlingen nr. 10

kontaktnettverk som har resultert i deltakelse i nye EU-prosjekter. Det andre har primært ført til økt fokus på skoltresamisk kultur da museet og språket nå har fått støtte over offentlig budsjett.

Miljø og ressurser

Innenfor **miljø og ressurser** støtter prosjektene næringslivet og det offentlige i arbeidet med klima- og energimål. Også innenfor dette temaet fremstår det slik at de fleste prosjektene generelt får de forventede effektene. Overordnet ser vi at prosjektene her har en tendens til to typer utfall: Der klima- og energimål skal nås bidrar prosjektene med teknologier, prosesser og verktøy som vil støtte relevante næringer i arbeidet med disse målene. Der markedspotensialet er ikke kjent ennå bidrar prosjektene med datainnsamling for fremvoksende miljø- og ressursorienterte næringer. Prosjektene innen miljø og ressurser utvikler kunnskap og verktøy til miljø- og klimapolitiske tiltak – for eksempel utarbeidelse av en vannbehandlingsplan som skal føre til bedre vannmiljø. Det er også blitt opprettet utdanninger, og klynger og kunnskap som skal tilrettelegge for videreutvikling av miljøvennlig energi og CO₂-lagring. Også metoder for miljøvennlige grønne produkter er testet og implementert i virksomheter.

Bedriftsutvikling

Innenfor temaet **bedriftsutvikling av SMB** bidrar prosjektene med kunnskapsdeling og produksjonsforbedringer. I de fleste prosjektene i dette temaet finner vi effekter som svarer til forventningene i de relevante Interreg-programmene. Effekter dreier seg primært om at de SMB'ene som har deltatt i prosjektet er blitt mer produktive (produksjonsforbedringer). Videre finner vi effekter i form av etablering av utdanning/kurs som i dag for eksempel er en del av utdanningsorganisasjonen (SINTEF eller ENEGR).

Nytte

Det er nytte i prosjektene

Innenfor temaene Bedriftsutvikling av SMB og Miljø, ressurser og kulturarv har vi sporet hvordan effektene antas å bidra til å oppfylle norske mål. Basert på de samfunnsmessige effektene vi har identifisert, er vår vurdering at det er stor forskjell på nytten mellom de 15 caseprosjektene. I sju av femten prosjekter har prosjektene hatt vesentlige positive samfunnsmessige effekter. I fem prosjekter har effektene vært mindre enn planlagt. Ett prosjekt har ingen effekter og i to prosjekter var det kun indirekte effekter (ikke på temaene i Norge). I de åtte sistnevnte prosjektene har altså samfunnsnyttien vært mindre enn den potensielt kunne ha vært. Vår samlede vurdering er at nytten er meget variert. Årsakene er knyttet til følgende forhold:

- > prosjektets aktiviteter (eller deler av aktivitetene) er ikke blitt til resultater (manglende implementering) – for eksempel deler av Women in Business (prosjekt 10)
- > Prosjektets resultater kan ikke anvendes av mottaker (bærekraft - kapasitetsproblemer) - for eksempel Nordkalotten (prosjekt 4)
- > prosjektets resultater (eller deler av resultatene) er ikke blitt til effekter (bærekraft – ikke relevant lenger) - for eksempel Biomasse fra skog (prosjekt 6)

- > prosjektet er gjennomført før mottakerne var klare til å implementere (bærekraft - det har ikke vært mottakere ennå) - for eksempel CCS (prosjekt 8)
- > Hovedpart av prosjektet implementeres (eller har effekter) i andre land (nytte kan ikke spores på temaområdene i Norge) for eksempel Quick-IGA (prosjekt 11)

Det er ikke identifisert mange uintenderte effekter av Interreg. I de tilfellene hvor vi har kommet over ikke planlagte effekter er det mindre resultater som ikke nødvendigvis blir til samfunnsmessige effekter, for eksempel i Min-novation (prosjekt 10).

Eksempler på effekter og nytte

Generelt sier denne analysen ikke noe om overordnede samfunnsmessige effekter og nytte, men om den type effekter og nytte som Interreg bidrar med. Og det er en rekke forhold som må tas med i vurderingen:

- > **Ikke alle Interreg-resultater blir til direkte samfunnsmessige effekter.** Utveksling av kunnskaper, kompetanseoppbygging, etablering av nettverk m.m. risikerer å forsvinne, blant annet pga. lang innfasingstid og forsinket finansiering.
- > **Kunnskap og erfaring fra test-, demonstrasjons- og pilotforsøk**, som mange av prosjektene inneholder, går ofte videre i andre prosjekter, men sammenhengen med de samfunnsmessige effektene (kausaltet) forsvinner.
- > **Det kan være vanskelig å avgjøre om effektene kommer fra Interreg eller et annet virkemiddel** (kontribusjon) **eller kanskje begge deler.** Interreg-prosjektene er ofte ikke alene om å yte støtte til et bestemt temaområde eller mål – spesielt ikke i prosjekter hvor temaene er sterk prioritert og det derfor er andre virkemidler i spill.
- > **Det kan være vanskelig å knytte effekter til prosjekter** (attribusjon). Det er mulig å overse eller diskvalifisere effekter da vi ikke har kunne knytte disse til et prosjekt. Det er et reelt problem når det er gått så lang tid, og personer eller annet som kan forbinde resultater med effekter ikke lenger kan finnes.
- > **Det er vanskelig å se ressursbruken opp mot effekter.** Det er ikke mulig å kvantifisere effektene fordi de er av meget forskjellig karakter, og ofte er det test- eller pilotprosjekter. Dessuten ser vi kun på en del av prosjektet (resterende av prosjektet ligger i et eller flere andre land). Det er en risiko for å over- eller undervurdere kostnaden ved en effekt. Mange av aktivitetene er jo også felles aktiviteter.
- > **Det er ikke identifisert mange uintenderte effekter av Interreg.** I de tilfellene hvor vi har kommet over ikke planlagte effekter er det mindre resultater som ikke nødvendigvis blir til samfunnsmessige effekter, for eksempel i Min-novation (prosjekt 10).

Nytte i Turisme og kulturarv: I alle prosjektene i denne gruppa har vi funnet samfunnsmessige effekter og vurderer at disse har bidratt til å oppfylle behov og mål. Det er 3 prosjekter vi vurderer har hatt full effekt, nemlig Hjærtat i Skandinavien (prosjekt 1), Skoltesamisk kultur over grenser Prosjekt 5) og LOCFOOD (prosjekt 15). De to øvrige prosjektene i gruppa vurderer vi har hatt litt mindre effekter fordi deler av prosjektet enten ikke er gjennomført (Västerhavets kulturarv (prosjekt 7)) eller ikke hatt mottaker som har vært i stand til å anvende resultatet (Nord-kalottnettverk (Prosjekt 4)). I de fem prosjektene har vi funnet følgende effekter:

- > Utvikling av nye produkter (og videreutvikling av eksisterende) (Hjærtat i Skandinavien (prosjekt 1) og Nord-kalottnettverk (prosjekt 4))
- > Utvidelse av utdanningstilbud innenfor turisme (Hjærtat i Skandinavien (prosjekt 1))
- > Sertifiseringer som bærekraftig reiselivsdestinasjon (Hjærtat i Skandinavien og Nord-kalottnettverk (prosjekt 4))
- > Økt (politisk) interesse for skoltesamisk kultur (nasjonalt og internasjonalt nivå) (Skoltesamisk kultur over grenser (prosjekt 5))
- > Utstillinger utviklet av prosjektet ble permanente installasjoner (Skoltesamisk kultur over grenser (prosjekt 5) og Västerhavets kulturarv (prosjekt 7))
- > Internasjonalt forskningsnettverk (mulighet for videreutvikling av forskning på lokal historie) ((Västerhavets kulturarv (prosjekt 7))
- > Strategiutvikling for reiselivsnæring innenfor lokalmat (LOCFOOD prosjekt 15))

Nytte i Miljø- og ressursprosjektene. I denne gruppa har 4 av prosjektene omsatt resultatene til effekter som vi vurderer har hatt en samfunnsmessig nytte: Enningdalen (prosjekt 3), CCS (prosjekt 8), Power Cluster (prosjekt 12) og Ecofish (prosjekt 14). CCS og Ecofish har nok hatt litt mindre nytte. CCS (prosjekt 8) er et prosjekt som vi mistenker kanskje ble satt i gang for tidlig. Effektene har vært begrenset, og nytten er i ferd med å vise seg først nå for en del av prosjektet (dette er også drøftet nedenfor). Ecofish har primært hatt en direkte effekt på de bedriftene som var med i prosjektet, mens generell spredning til andre bedrifter og til sektoren generelt vurderes som begrenset. Det siste prosjekt i denne gruppa er Skogens biomasse (prosjekt 6) som vi ikke vurderer har hatt noen effekter og derfor ingen nytte da prosjektets hovedresultat (et testanlegg) ikke ble til noe pga. endret prioritering. De øvrige fire prosjektene har hatt følgende effekter:

- > Revisjon i klassifiseringssystemet i norske vannplaner (Enningdalen (prosjekt 3))
- > Habitatforbedringer for fisk (Enningdalen (prosjekt 3))
- > God økologisk tilstand i 2161 vannforekomsten i Enningdalen i 2021 (kan først måles der) (Enningdalen (prosjekt 3))
- > Økt kunnskap om CO₂-fangst – data inkludert i sokkelatlas (CCS (prosjekt 8))

- > Grunnlag (kostnadsbilde for lagringsmuligheter for CO₂) for støtte til et større prosjekt for CO₂-fangst fra landbasert industri, til sementprodusenten Norcem i Brevik (CCS (prosjekt 8))
- > Sertifisert energioperatørutdanning og videreutvikling av utdanning ved Egersund Vindpark (Power Cluster (prosjekt 12)).
- > Kunnskapsklynge på Sør-Vestlandet "Greater Stavanger" ble inkludert i Norwegian Offshore Wind Cluster (Power Cluster (prosjekt 12))
- > Økt verdiskapning i tre bedrifter ved hjelp av produkter/prosesser til akvakulturindustrien (protokoller og instruksjoner for miljøvennlig produksjon av leppefisk) (Ecofish prosjekt 14))

Nytte i Bedriftsutvikling av SMB. Av de fem prosjektene i denne gruppa vurderer vi at 3 har nytte. Effektene bidrar til Bedriftsutvikling i SMB, i ERIP (prosjekt 13) i litt større grad de to andre. Treff (prosjekt 2) og Women in business (prosjekt 9) vurderes begge å ha effekter, men deler av prosjektene er ikke blitt til resultater/effekter, og derfor vurderer vi dem til å ha litt mindre nytte.

I denne gruppa er det videre 2 prosjekter hvor langt de fleste resultatene og dermed effektene må søkes i utlandet: Quick-IGA (prosjekt 11 og MIN-NOVATION (prosjekt 10)). For disse to prosjektene kan vi ikke avgjøre hvordan de bidrar til Bedriftsutvikling i SMB. Men vi kan se at de bidrar til andre generelle mål for norsk deltakelse i Interreg. Det betyr ikke at disse prosjektene ikke har hatt effekt, der hvor den primære implementeringen har vært. Nyten kan imidlertid ikke måles direkte i Norge.

De samfunnsmessige effektene vi fant i innen Bedriftsutvikling av SMB er følgende:

- > utvikling av nye produkter og markeder for massivtre (Treff (prosjekt 2))
- > styrking av overlevelses/konkurransesevnen i meget små bedrifter med kvinnelig eier (Women in Business (prosjekt 9))
- > produktivitetsøkning (produksjonsforbedring) i mindre bedrifter (ERIP (prosjekt 13))
- > utvikling av utdanning og rådgivning innenfor LEAN i SMB (ERIP (prosjekt 13))
- > (ikke direkte) profesjonalisering av arbeidsmarkedet i partnerland i Østersjøen (Quick-IGA (prosjekt 11))
- > (ikke direkte) kunnskapsutvikling i bærekraftige gruvedrift i Østersjølandene (MIN-NOVATION (prosjekt 10))

Er noen prosjekter for tidlig ute – det er ingen mottaker parat

Som nevnt overfor har en del prosjekter har gitt mindre nytte enn forutsatt, eller enn det burde, fordi effektene ikke har vært så store som de kunne ha vært (svak eller manglende bærekraft). Noe skyldes manglende implementering og at interesse eller fokus har forsvunnet. Men for et par prosjekter virker det også som de har vært gjennomført før det var mottakere parat. Resultatene som ble utviklet har ikke hatt noen mottaker i Norge og kanskje heller ikke i andre partnerland.

Og det er kanskje ikke så overraskende at noen prosjekter risikerer å være for tidlig ute – siden det nettopp er et av formålene med Interreg-prosjekter å dele erfaringer mellom regionene i de involverte landene. Selv om det tematiske området allerede har vært uttrykt som behov eller mål i en regional strategi eller nasjonale fokusområder, er det ikke ensbetydende med at institusjonene som skal ta i bruk resultatene og omdanne disse til effekter har vært klare. Vår vurdering er at CCS (Prosjekt 8) er et eksempel på et prosjekt som godt kunne ha større nytte framover når flere bedrifter vil gjøre bruk av den kunnskapen som ble utviklet. Dvs. et konkret behov.

Risikoen ved dette er at kunnskapen blir glemt og at man derfor utvikler noe nytt istedenfor å bruke den foreliggende kunnskapen. Vi noterer oss den manglende dokumentasjon av prosjekter. Det er relativt få av Interreg-programmene, primært NSR og BSR (B-programmer), hvor man kan finne utarbeidet dokumentasjon om prosjektene. Hvis man vil sikre at den kunnskapen som er skapt i prosjektene ikke går tapt, må det sørges for en systematisk sammenstilling og lagring av outputs og resultater av Interreg-prosjektene.

7 Ytre effektivitet

Hensikten med kriteriet ytre effektivitet er å vurdere hvorvidt prosjektene oppnår ønskede resultater i forhold til de anvendte midlene. Et prosjekt kan være effektivt gjennomført når det gjelder å nå målene med ressursene som er til rådighet, dvs. indre effektivitet, uten at prosjektet nødvendigvis er en effektiv satsing når det gjelder samfunnets ressursbruk for å oppnå ønskede resultater, dvs. ytre effektivitet. En av de tingene vi ser på er hva som ville ha skjedd uten Interreg, med tanke på om de samme aktivitetene ville blitt finansiert og om man ville ha fått de samme resultatene. Et viktig forhold vi vil belyse er sammenhengen mellom Interreg og norske virkemidler innenfor de to tematiske områdene. Deretter ser vi på hvordan Interreg og norske virkemidler forholder seg til hverandre.

I analysen belyses følgende:

- > Kan man oppnå det samme med mindre eller annen ressursbruk?
- > Er det komplementaritet mellom norske virkemidler og Interreg?

Analyse

Vurderingen av ytre effektivitet er ganske utfordrende når det gjelder Interreg. Det er vanskelig å vurdere effekten av samarbeidet. Det er heller ikke mulig å framstille en riktig kontrafaktisk analyse eller sammenligning fordi det ikke finnes en annen programtype i Norge som har samme aktiviteter og implementeringsform. De spesielle samarbeidsaktivitetene som Interreg finansierer støttes ikke direkte av nasjonale norske eller regionale programmer.

Data til denne delen av analysen kommer delvis fra casestudier og intervju med prosjektinteressenter, og delvis fra deskstudier av norske virkemidler og intervju med personer som arbeider med disse. Utfordringen har vært at det er usikkerhet i tilknytning til å intervju om norske virkemidler så lang tid etter. Det er en tendens til at forhold som var gjeldende i programperioden forveksles med nåværende forhold og programmer.

Tabell 7-1 Oversikt over kapitlets spørsmål og vurderingskriterier

Spørsmål	Vurdering/vurderingskriterium
Kan man oppnå det samme med mindre eller annen ressursbruk?	<ul style="list-style-type: none"> > Adresseres relevante behov? > Hvilke resultater forventes?
Er det komplementaritet mellom norske virkemidler og Interreg? Gjelder to forhold:	<ul style="list-style-type: none"> > På grunn av forskjellig fokus er det mulig å anvende midlene til forskjellige utviklingsprosesser (tidsmessig forskjell) > Interreg og norske midler anvendes til å finansiere forskjellige aktiviteter i prosjekter eller utvikling (aktivitetsrelatert forskjell)

7.1.1 Kan man oppnå det samme med mindre ressursbruk eller andre virkemidler?

For å vurdere om de samme resultatene kunne ha blitt oppnådd med mindre ressurser, har vi sett på hvilke effekter som ble oppnådd gjennom prosjektet og om disse kunne blitt realisert med andre virkemidler enn Interreg. Vi har undersøkt resultater og effekter av utvalgte prosjekter og vurdert om disse kunne ha vært oppnådd uten Interreg¹⁰⁶. Vi har spurt intervjupersoner, både de som har deltatt i prosjektene og personer på regional og nasjonalt nivå som har kjennskap til Interreg og norske virkemidler, om hva de mener ville skjedd hvis det ikke hadde vært finansiering fra Interreg.

Tid, samarbeidskompetanse og effektivitet

Det er fire forhold som kommer ut av denne analysen og som blir gjennomgått nedenfor:

- > *Tidsperspektivet*: Interreg bringer nye løsninger, modeller og ideer til partnere. Derfor kan det i noen tilfeller føre til at en utvikling skjer tidligere enn hvis man ikke hadde deltatt i et Interregprosjekt.
- > *Samarbeidsmulighet*: Interreg gir samarbeidsrelasjoner som ville være annerledes (ikke eksistert) uten fordelene med et internasjonalt kontaktnettverk og den tilhørende kunnskapen.
- > *Kompetanse*: Interregressursene muliggjør utvikling, overføring og bruk av kompetanse som man ellers ikke ville fått tilgang til, eller ikke på samme måte.
- > *Effektivitet*: Uten Interreg ville prosjektet vært mindre effektivt når det gjelder skala, kostnader eller logistiske hensyn.

I Tabell 7-2 er de fire aspektene som vi har funnet i analysen illustrert med et eksempel. Eksempelene er videre gjennomgått i teksten under tabellen.

¹⁰⁶ Bilag C

Tabell 7-2 Hva ville skjedd uten Interreg?

Aspekt	Eksempel
Kunnskap som ikke kunne ha blitt overført/skapt på annet vis	Prosjekt 7 – Västerhavets kulturarv: Kunnskap om kulturarv mellom landene skapt/ generert gjennom prosjektet og videreført (institusjonalisert) av Larvik Museum/Vestfoldmuseene
Viktig kunnskap for organisasjonen er skapt i det grenseregionale samarbeide som ikke kunne skapes uten	Prosjekt 12 – POWER Cluster: Etablerte en offshore vindklynge i nært samarbeid med deltakende selskaper; Utvikling av forretningsforbindelser; Markedet i Norge var ikke-eksisterende da prosjektet pågikk
Fremskyndet utvikling av produkt eller organisasjon som følge av prosjekt	Prosjekt 14 – Ecofish - Environment friendly fish farming and use of cleaner fish: Prosjektet ga verdifulle verktøy for torsk- og lakseindustri. Det kunne ha vært mulig å utføre prosjektet med andre ressurser, men det hadde tatt lenger tid.
Reduserte/mindre kostnader ved kunnskaps-/løsningsutvikling pga. overføring av kunnskap/erfaring	Prosjekt 1 – Hjærtat i Skandinavia: Prosjektet forenklet kunnskapsoverføring; Norske bedrifter har hatt fordel av erfaringer fra svenske partnere

Fire eksempler på situasjon uten Interreg

I de følgende fire eksemplene beskrives forskjellige situasjoner hvor prosjektet antakelig delvis ville oppnådd noen av de samme resultatene, men hvor et av aspektene fra Tabell 7-1 ikke ville ha forekommet.

- > POWER Cluster (Prosjekt 12): Interreg var avgjørende for kunnskapsinnhenting. Dette måtte skje fra andre land, og man hadde ikke klart å sette seg i denne posisjonen uten å ha vært med på prosjektet. Det var et ikke-eksisterende marked i Norge på det tidspunktet. Kunnskap og kompetanse kom altså inn tidligere til Norge enn hva som ville vært tilfelle uten. Internasjonaliseringsaktivitetene ville ikke kommet inn med kun norske midler.
- > Västerhavets kulturarv (Prosjekt 7): Interreg var avgjørende pga. av det internasjonale *samarbeidet og kontaktnettverk* Vesterhavet. Interregvirkemidlene gjorde det mulig å gjennomføre et grenseoverskridende prosjekt i en større skala enn hva som ellers ville vært mulig hvis man kun hadde hatt støtte fra norske virkemidler.
- > Hjærtat i Skandinavia (Prosjekt 1): Prosjektet har utviklet en miljøplan for å begrense miljøpåvirkningen fra de lokale hotellbedriftene. Den viktigste aktiviteten i prosjektet var utvikling av naturturisme, nemlig sledesport og hest. Uten Interregvirkemidler ville det ikke ha vært mulig å få til samarbeid på tvers av grensen og dermed lære viktige grep/kunnskap (kompetanse) fra svenske bedrifter.

- > Ecofish - Environment friendly fish farming and use of cleaner fish (Prosjekt 14): Før prosjektet var det begrenset kunnskap om biologisk avlusing i Norge, mens det var betydelig kunnskap i Skottland. Interregressursene gjorde det mulig at denne kunnskapen og kompetansen ble realisert innenfor en kortere tidsramme, ved å spre arbeidsbelastningen mellom partnere. Prosjektet hadde fortsatt vært teknisk mulig uten Interregmidlene, men det ville ha tatt enda lengre tid og vært uten kunnskapsutvekslingen ¹⁰⁷.

Fordeling over caseporteføljen

Tabell 7-3 er utarbeidet på bakgrunn av intervjuer der respondentene ble bedt om å vurdere hvorvidt de samme resultatene fra prosjektet kunne blitt oppnådd med andre ressurser enn Interreg. I en tredjedel av caseprosjektene mener respondentene at det ikke ville vært mulig å oppnå de samme resultatene. I resten av prosjektene mente respondentene at man nok kunne oppnådd noen av resultatene, men at det ville tatt lenger tid eller ikke vært så effektivt. Andre mente kunnskapsoverføring og nettverk ikke ville oppstått.

I en tredjedel av caseprosjektene mener respondentene at prosjektet ville være mindre effektivt når det gjelder skala, kostnader eller logistiske hensyn. Respondentene i prosjekt 9, 8 og 7 mener også at samarbeidet ville vært annerledes, uten fordelene med et internasjonalt kontaktnettverk og tilhørende overføring av kunnskap og kompetanse. Eksemplene peker på at man kunne oppnådd det samme men det ville ha tatt lenger tid og skjedd i mindre skala. Interreg ble ansett som avgjørende pga. av det internasjonale samarbeidet og tilhørende kontaktnettverk som ble brakt inn i gjennom prosjektsamarbeidet.

Tabell 7-3 Effekter av mindre eller ingen Interregressurser

Tema	Kunne de samme resultatene og effektene ha blitt oppnådd med andre/mindre ressurser?				
	Nei	Ja, men:			
		Det ville vært mindre kunnskaps-overføring	Det ville tatt lengre tid	Det ville ikke vært så effektivitet	Man ville ikke utviklet samarbeid/nettverk
Bedriftsutvikling for SMB	4, 11	1	-	13, 15	9
Miljø	10	-	14	3	8
Ressurser	12	2	-	6	-
Kulturarv	5	-	-	7	7

7.1.2 Komplementaritet mellom norske virkemidler og Interreg

I den andre delen av analysen av ytre effektivitet ser vi på hvordan Interreg og norske virkemidler forholder seg til hverandre. Her vurderer vi om Interreg er

¹⁰⁷ Casesamlingen nr. 14

komplementær med norske virkemidler, andre EU/EØS-virkemidler eller EU-programmer (for eksempel Horizon).

Analyse av komplementaritet

I dette avsnittet ser vi på tre ting: 1) Hvilke norske virkemidler eksisterte i undersøkelsesperioden som kunne ha vært brukt til finansing, med-finansiering eller oppfølgingsfinansiering av aktivitetene under Interreg? 2) Har caseprosjekter rapportert om bruk av andre virkemidler? 3) Hva ble eventuelt disse midlene benyttet til?

Norske virkemidler

En rekke norske finansieringsordninger eksisterer med liknende tematisk fokus og kvalifikasjonskrav som Interreg. I Tabell 7-4 har vi laget en oversikt over fire norske virkemidler. Her har vi sett på hvilke aktiviteter som dekkes, og hvilke krav som stilles til søkerne for å motta støtte.

Vi har sett på virkemidler innenfor de ulike tematiske områdene. Det fremgår at norske virkemidler dekker liknende aktiviteter som Interreg-programmene. I de virkemidlene som identifiseres er det større fokus på bedrifter enn på offentlige myndigheter. Norske virkemidler har et norsk fokus og drives av norske bedrifter og deres ønsker om samarbeid og internasjonalisering. I Interreg-prosjekter har man den fordel at det ofte er flere bedrifter fra en eller flere land som deltar på samme nivå og vilkår. Interessenter vurderer at læringspotensialet er høyere og mer diversifisert her enn i mer tradisjonelle bedriftssamarbeider innen og utenfor Norge grenser. Bedriftene i Interreg-prosjekter blir ofte involvert i samarbeid som de muligvis ikke selv hadde identifisert og får dermed mulighet for å lære eller få overført kunnskap som de ikke selv hadde vært oppmerksom på, fordi de ikke var klar over at det eksisterte. Det er jo ofte mindre (SMB) virksomheter som deltar i Interreg-prosjekter, og som ikke har internasjonale kontakter og nettverk i på forhånd.

Vi har også intervjuet personer som arbeider med norske virkemidler på nasjonalt og regionalt plan. De bekrefter at fokus for disse midlene var (er) forskjellig fra Interreg. I fylkeskommunene betraktes Interreg som et supplement til nasjonale og regionale virkemidler som kan bidra til å utvikle en spesifikk sektor eller område ved hjelp av erfaringer, metoder og kunnskap fra andre land.

Tabell 7-4 Eksempler på norske virkemidler som kunne være relevant i caseprosjekter

Tema	Virkemiddel	Hva dekker det?	Hvem får støtte?
Bedriftsutvikling for SMB	Svensk-Norsk næringslivssamarbeid (2005-2010)	Prosjekter som fremmer innovasjon og kommersialisering av produkter og tjenester samt utvikling av nye produkter og tjenester	Små og mellomstore bedrifter fra Sverige og Norge, gjerne i samarbeid med store bedrifter Fokusert på Nord-Norge Prioriterer samarbeidsprosjekter hvor gjennomføringen finner sted i nordområdene
Miljø	Statlig investeringsfond – Egenkapital (Investinor AS) (2008-i dag)	Selskaper innenfor: miljø, energi, reiseliv, marin og maritim sektor Spesiell vekt på klima og miljø prosjekter	Internasjonalt orientert og konkurransedyktige norske bedrifter; bedriftene skal være i en tidlig vekstfase
Ressurser	Trebasert innovasjonsprogram (Innovasjon Norge) (2008-2017)	Sentrale og regionale prosjekter som fører til økt utviklingsaktivitet i skogsindustrien	Innovasjonsbedrifter i skogsektoren
Kulturarv	Utviklingsprogram for grønt reiseliv (Innovasjon Norge) (2006-i dag)	Utviklingsprosjekter som fremmer bærekraftig bruk av natur- og kulturressurser	Mat, kultur, natur og reiselivs bedrifter der produktet bygger på lokal kultur og tradisjoner

Bruk av andre virkemidler

I halvparten av caseprosjektene har det vært norske virkemidler involvert. Vi har sett på om prosjekter tidligere, i etterkant eller parallelt har mottatt norske virkemidler, og i så fall om disse har bidratt til å oppnå de samme resultatene. Vi har også sett på om prosjektet har utløst aktiviteter som ellers ikke ville bli finansiert eller initiert med norske virkemidler.

Komplementaritet mellom Interreg og norske virkemidler

En fullstendig komplementaritet er vanskelig å påvise, men det er ikke særlig tvil om at det var en viss sammenheng. Norske virkemidler er brukt til forprosjekt (og tidligere prosjekter som man bygger videre på i Interreg), som samfinansiering og som påfølgings- og implementeringsbistand. Spesielt midler fra Innovasjon Norge bidra til å bygge videre på aktiviteter i Interreg-prosjekter.

Tabell 7-5 Bruk av Interreg virkemidler og andre norske virkemidler

Tema	Har prosjektet tidligere, i etterkant eller parallelt, mottatt norske virkemidler og har disse i så fall bidratt til å oppnå de samme virkningene/målene (komplementaritet)?			Har prosjektet utløst aktiviteter som ellers ikke ville bli finansiert eller initiert med norske virkemidler?		
	Ja	Nei	-	Ja	Nei	-
Bedriftsutvikling for SMB	1, 13, 15	4, 9	11	1, 13, 15	4, 11	9
Miljø	8, 14	3, 10		3, 10	8, 14	
Ressurser		6, 12	2	2, 6, 12		
Kulturarv		5, 7			5, 7	

Hvordan brukes norske virkemidler

Dersom et prosjekt har mottatt andre norske virkemidler (her mener man ikke med-finansiering som skal skje i prosjektene fra regionale eller nasjonale myndigheter), betyr det at det er mulig å bruke midlene til forskjellige prosesser gjennom prosjektperioden. Det vil si at det er tidsmessige forskjeller mellom bruken av Interreg- og norske virkemidler. Dersom prosjektet har utløst aktiviteter utenfor norske virkemidlers omfang, betyr det at Interreg fungerer som et supplement til norske økonomiske ressurser. Anvendes norske virkemidler til å oppnå de samme resultatene, betyr det at Interreg og norske virkemidler har overlappende dekning.

Tabell 7-6 Forskjellig bruk av Interreg og andre virkemidler

Vurdering	Kriterier	Caseprosjektnummer
Finansiering av ulike faser	Norske og Interreg-virkemidler supplerer hverandre. Interreg-midler blir brukt til å utvikle prosjekter som senere kan søke om norske midler til videre utvikling eller omvendt.	3, 4, 5, 7, 9, 12, 15
Finansiering av ulike aktiviteter/prosesser	Interreg har fokus på grenseoverskridende, regionale samarbeidsaktiviteter og internasjonalisering. Norske virkemidler og Interregmidler anvendes til ulike deler av aktiviteter på grunn av forskjellig fokus.	1, 2, 6, 10, 11, 12, 13, 14
Finansiering av ulike kostnader	Det er kostnader som ikke vil kunne finansieres av Interreg men som er viktige, for eksempel bedriftsutvikling. En bedre fordeling av roller mellom nasjonal/regional innsats og Interreg.	8

Tabell 7-6 belyser hvordan norske virkemidler er benyttet i sammenheng med aktiviteter finansiert gjennom et Interreg-prosjekt. For de tre 'modellene' (forskjellige faser, forskjellige aktiviteter, forskjellige kostnader) fordeler alle caseprosjektene seg hovedsakelig mellom fase- og aktivitetsmodellen og noen i

begge gruppene. Videre vil vi gå gjennom to eksempler fra casesamlingen hvor det er funnet både noen av de samme modellene og noen andre. Dessuten vil det variere fra prosjekt til prosjekt, og de opplevde forskjellene vil avhenge av sektor/tema, prosjektstruktur og partnertyper.

Nordkalottnettverk for utvikling av grønn turisme (Prosjekt 4)

- > *Aktiviteter som ellers ikke ville bli finansiert eller initiert med norske virkemidler:* For de norske partnere var det viktig at det var flere land involvert, og dermed ble Interreg valgt. Man var avhengig av det internasjonale nettverket for å få den gode effekten. Den direkte aktiviteten var Visit Lyngenfjord (Storfjord, Lyngen og Kåfjord) som søkte sertifisering som bærekraftig destinasjon (Innovasjon Norge) som de fikk i 2016, delvis takket være arbeidet som ble startet i dette prosjektet.
- > *Aktiviteteene har fått midler parallelt og etterpå:* Prosjektets aktiviteter har i etterkant ikke fått direkte midler, men deltakende bedrifter har fått støtte fra Innovasjon Norge til prosesser med å utvikle bærekraftige destinasjoner. Noen bedrifter har også søkt reisetilskudd fra Sametinget.
- > *Aktiviteter har fått midler fra andre EU/EØS-programmer:* Prosjektet var forløper til Visit Arctic Europe Project¹⁰⁸. Dette har liknende innhold og partnere, men dekker bredere enn det forrige. 2-3 reiselivsagenter var involvert i prosjektet for å finne lokale reiselivsprodukter som skulle passe deres portefølje og selges videre. Tilrettelegging av de interkommunale reiselivsselskapene faller utenfor for eksempel Innovasjon Norges støtteordninger på grunn av strenge retningslinjer som fokuserer på små bedrifter eller bedrifter i oppstartsfasen.

PowerCluster (Prosjekt 12):

- > *Aktiviteter som ellers ikke ville bli finansiert eller initiert med norske virkemidler:* En del av internasjonaliseringsaktivitetene ville ikke kommet i stand med norske midler. Det var et ikke-eksisterende marked i Norge og det er det fremdeles. Kunnskapsinnhenting måtte skje fra andre land. Det måtte et Interreg-prosjekt til for å innhente internasjonale erfaringer. I for eksempel Arenaprogrammet under Innovasjon Norge ble aktivitetsprogrammet betraktet for å være for fastlåst, ifølge intervjupersoner.

¹⁰⁸ Visit Arctic Europe. <http://visitarcticeurope.com/>

- > *Aktivitetene har fått midler parallelt og etterpå:* Prosjektet mottok ikke midler, men aktivitetene som har fulgt etter prosjektet har det. Regionale utviklingsmidler for å utvikle utdanning, samt penger til bedriftsnettverket fra Innovasjon Norge. Prosjektet har holdt i gang lokale aktiviteter som ikke ville vært naturlig i et EU-prosjekt. To eksempler er et innovasjonsprosjekt om utvikling av teknologi og et prosjekt fra ENOVA på integrerte energisystemer¹⁰⁹. Sistnevnte utløste VET-wind som kanskje ikke ville blitt finansiert om det ikke hadde vært for deltakelse i Power CLUSTER. Aktivitetene i Power CLUSTER har fått fylkeskommunale midler for utdanning. Etter prosjektet fikk de EU-midler til å kjøre VET-wind¹¹⁰, og ligger nå an til å søke klyngestatus i Innovasjon Norge-systemet.
- > *Aktiviteter har fått midler fra andre EU/EØS-programmer:* Power CLUSTER ga kjennskap til virkemiddelapparatet og innsikt i systemene. Videre kunne man dra nytte av erfaringen fra EU-prosjektene og bruke virkemiddelapparatet videre.

Bedre muligheter for å kombinere ulike virkemidler

Noen intervjupersoner etterlyser bedre muligheter for å kombinere nasjonale midler og Interregmidler. Systemene bli betraktet som litt for rigide, både hos Interreg og nasjonalt.

7.2 Oppsummering av ytre effektivitet

Den ytre effektiviteten er vanskelig å vurdere i prosjekter med en rekke mål som ikke er særlig målbare (ingen effekt indikatorer), slik som samarbeid. På spørsmålet om Interreg oppnår de ønskede resultatene i forhold til de anvendte midlene er det ikke mulig å framstille en egentlig kontrafaktiske analyse, fordi det ikke finnes noen andre programmer som tilsvarer innholdet i Interreg-programmene. Det har vært og finnes fortsatt norske virkemidler som dekker noen av de samme tematiske områdene, men de inkluderer ikke samarbeidsdimensjonen. Man skal også huske på at det ikke bare er snakk om samarbeid i seg selv, men også muligheten for å komme inn i et nettverk som kan føre til helt andre prosjekter og samarbeid fremover.

Tid, samarbeid, kunnskap og effektivitet

For å belyse ytre effektivitet har vi undersøkt om man kunne oppnådd de samme resultatene med mindre ressursbruk eller andre virkemidler. Det er fire forhold som framkommer av denne analysen. Det er tidsperspektivet, samarbeidmuligheter, kunnskapsoverføring og effektivitet. De fleste av de undersøkte prosjektene viser til at en eller samtlige av disse fire forholdene ikke ville vært gjeldene hvis man ikke hadde fått Interreg-finansiering.

Det er vanskelig å påvise full komplementaritet mellom Interreg og norske virkemidler. Men det er ikke særlig tvil om at det er en viss sammenheng mellom bruken av midler. Norske virkemidler er brukt både til forprosjekt (tidligere prosjekter som man bygger videre på i Interreg), som samfinansiering, og som oppfølging- og implementeringsbistand. Spesielt midler fra Innovasjon Norge

¹⁰⁹ Casesamlingen nr. 12

¹¹⁰ Casesamlingen nr. 12

brukes til å bygge videre på aktiviteter fra Interregprosjekter (Bedriftsutvikling i SMB og turismeutvikling i SMB). Det er dessuten en del prosjekter som går videre inn i andre prosjekter med finansing fra EU/EØS, nye Interreg-prosjekter eller andre EU-programmer. Det er vanskelig å sette presise tall på dette da det ikke skjer like etter prosjektenes avslutning og ofte i en litt annen konstellasjon (mht. partner eller programmer).

8 Konklusjon og anbefalinger

Analysens formål	Formålet med denne analysen er å innhente kunnskap om effektene av norsk deltakelse i Interreg i perioden 2007–2013, som opptakt til den nye programperioden post 2020. Evalueringen omfatter ikke den nåværende programperioden 2014–2020. Analysen vurderer effekten av Interreg-prosjekter i Norge innenfor to utvalgte tematiske områder: 1) Utvikling av små og mellomstore bedrifter og 2) Miljø, ressurser og kulturarv (i analysen er disse to område delt opp i tre: Utvikling av SMB, Miljø og ressurser, Turisme og kulturarv). Analysen avdekker hvilken effekter Interreg har på disse to tematiske områdene innenfor den norske delen av prosjektområdet.
Evalueringskriterier	Analysen vurderer Interreg ut fra fire kriterier. Den største delen fokuserer på vurdering av Interregs nytte og bærekraft i forhold til oppnåelse av norske mål. Videre ser analysen på Interregs relevans for nasjonale og regionale strategier og ytre effektivitet - sistnevnte i forhold til om det samme kunne blitt oppnådd med nasjonale virkemidler eller mindre ressursbruk. Interreg-prosjektene vurderes mot samfunnsmessige behov på regionalt og nasjonalt plan i Norge. Evalueringen belyser dermed effektene innenfor de tematiske områdene eller sektorene, og hvordan programmene bidrar til mål og politikk.

8.1 Konklusjon

Bakgrunn	Interreg-programmene er et regionalpolitisk virkemiddel i EU og har som hovedmål å støtte samarbeid over grensene – enten direkte (A programmer), transnasjonalt (B programmer) eller interregionalt (C-programmer). Hver programtype har en rekke prioritetsområder. De forventede resultatene av programmene har primært vært et samarbeid i form av å etablere nettverk eller felles strukturer som skulle støtte opp om tematiske mål. Disse skulle støtte opp om utviklingen av de tematiske prioriteringene som inngikk i de respektive Interreg-programmene. I perioden 2007–2013 var det ingen spesifikke krav til hvordan programmene skulle levere opp til EUs Lisboa- og Göteborg-strategier, som var hovedstrategiene i programperioden 2007–2013. Interreg var et tillegg til de øvrige strukturfondsprogrammene i EU-medlemslandene, spesielt til ERDF. I Norge støtter Innovasjon Norges satsinger noen av de samme målene, spesielt innenfor utvikling av SMB og turisme – men innretninger på disse satsningene er forskjellig fra Interreg.
----------	---

Relevans

Overordnet	Relevans vurderer vi på bakgrunn av om det var overensstemmelse mellom Interregprogrammernes prioriteringer og nasjonal/regional behovsidentifisering, prioriteringer og målsetninger slik disse kom til uttrykk i nasjonale og regionale strategier for undersøkelsesperioden. Gjennomgående finner vi at Interreg-programmene som inngår i denne evalueringen var relevante i en norsk kontekst.
Behovsidentifisering	Samfunnsmessige behov innenfor de to overordnede temaene er ikke uttrykt som grenseoverskridende behov i de undersøkte strategiene på fylkeskommunalt og nasjonalt nivå. Behovene stemmer likevel gjennomgående overens med de analyserte programmene, strategiene og prosjektene. I analysen fant vi en

sammenheng mellom behov i norske (regionale) strategier og grenseoverskridende behov. De fleste norske fylkesstrategier inkluderer en internasjonal strategi som avspeiler et ønske om å løse utfordringer i en internasjonal, og ofte regional eller grenseoverskridende kontekst.

Tematiske prioriteringer

De to temaområdene for evalueringen 1) Utvikling av små og mellomstore bedrifter og 2) Miljø, ressurser og kulturarv, er alle prioriterte temaer både i Interreg-programmer og i strategier på nasjonalt og fylkeskommunalt nivå. Ofte er et tema som bedriftsutvikling imidlertid mer fokusert på innovasjon enn generell bedriftsutvikling i Interreg-programmene. I fylkesstrategiene er temaet generell næringsutvikling (ikke alltid med spesifikt fokus på SMB). Overordnet vurderer vi at det er godt tematisk samsvar mellom Interreg-programmer og fylkesstrategier.

Mål i Interreg-programmene

Det er et ganske stort sammenfall mellom mål i Interreg-programmer og i norske nasjonale strategier. Fylkeskommunenes mål gjenspeiles i høy grad i Interreg-programmer. De fleste Interreg-programmer i caseutvalget definerer mål av særlig relevans for fylkeskommunene. Interreg-indikatorene er til dels sammenfallende med indikatorene i norske nasjonale og regionale strategier. Indikatorene er ofte på forskjellige nivå og ikke direkte sammenliknbare, men vi vurderer at de bidrar til nasjonale og regionale mål.

Mål på prosjektnivå

Ikke overraskende finner man at caseprosjektene generelt avspeiler mål i enda høyere grad enn på programnivå. Norske nasjonale og regionale mål er følgelig direkte og indirekte gjenspeilet i Interreg-prosjektene. De fleste caseprosjektene gjenspeiler fylkeskommunale eller nasjonale mål i stor eller mellomstor grad.

Bærekraft

En del av analysen var å undersøke prosjektenes bærekraft. Som vurderingskriterium er 'bærekraft' viktig for å se om prosjektene klarer å bidra til langsiktige effekter gjennom outputs og resultater. Spørsmålet er om de endringene som prosjektene bidrar til gir gevinster for det norske samfunnet over tid, eller om resultater og/eller effekter opphører når aktivitetene avsluttes. Bærekraft handler dermed også om prosjektenes innsats for å sikre systemendringer, deriblant i organisasjoner og administrativ kapasitet som bidrar til langsiktige effekter.

Grad av bærekraft

Hovedkonklusjonen at det er en rimelig grad av bærekraft i de undersøkte prosjektene. Overordnet vurderer vi at resultatene var bærekraftige i de fleste (12 av 15) analyserte prosjektene, men ikke alltid for alle prosjektets resultater. Prosjektene har gjennomgående evnet å forankre resultatene. På forskjellig vis skaper de verdi etter prosjektperioden, i hvert fall et stykke tid etter avslutning, slik at det har skapt forutsetninger for de overordnede effektene.

Typer av bærekraft

Bærekraft kommer til uttrykk på forskjellige måter. Vi har derfor delt inn begrepet i tre kategorier.

- > Bærekraft i form av *nye tiltak eller tjenester* er den type bærekraft som ble identifisert i de fleste av caseprosjektene. Prosjekter under temaet Bedriftsutvikling av SMB skiller seg ut på tiltak og tjenester med få elementer av

bærekraft. I de fleste caseprosjekter blir resultatene brukt i organisasjon selv.

- > Bærekraft i form av at *institusjoner ble etablert eller styrket* var den andre typen av bærekraft som ble identifisert. Prosjektene har til en viss grad også en smitteeffekt rent organisatorisk, slik at de både bidro i de organisasjonene som deltok, og i de som inngikk blant eksterne mottakergrupper. Noen prosjekter har lyktes med å generere nye virksomheter, uten å formalisere nye institusjonelle prosesser/prosedyrer.
- > Forankring av det *nettverket mellom aktørene* som i større eller mindre grad er skapt i prosjektene, finnes i omkring halvparten av prosjektene. I tillegg bemerker vi at prosjektenes ambisjoner på dette punktet kan ha variert mye. Dette er bemerkelsesverdig fordi opprettholdelsen av nettverk anses som en sentral forutsetning for fortsatt samarbeid framover. Et av hovedmålene i Interreg er nettopp etablering av slike nettverk.

Faktorer som har innflytelse på bærekraften

Den andre delen under bærekraft handlet om hvilke forutsetninger som skal være til stede for at prosjektene kan skape verdi på lengre sikt. Tre faktorer ble undersøkt:

- > *Planlegging eller sikring av bærekraft.* Prosjektdeltakere gjør ofte en innsats for at aktivitetene skal fortsette. Det er imidlertid også klart at det i noen tilfeller ikke var foretatt konkrete tiltak for å sikre at prosjektresultatene ble videreført.
- > *Mottaker er involvert* - de som skal videreføre resultatene bør ha blitt involvert i prosjektet så tidlig at de har kunnet overta aktivitetene eller resultatene. Bare i omtrent halvparten av prosjektene kan man se en bevisst/eksplisitt strategi for å involvere mottaker eller sikre institusjonell forankring.
- > *Finansiering er sikret.* I noen tilfeller forsetter aktivitetene etter prosjektets avslutning til tross for mangel på finansiering. Men det er en del prosjekter hvor manglende finansiering har vært en avgjørende faktor for at noen aktiviteter eller resultater ikke er videreført (eller ikke ble fullført).

Sammenheng mellom bærekraft og nytte

Bærekraften er en viktig forutsetning for å få nytte av prosjektenes aktiviteter og resultater. Dette gjennomgås nedenfor.

Resultater og effekter

Typer av resultater

I avsnittet om resultater og effekter så vi på hvilke resultater som er funnet i prosjekter, og hvilke effekter disse har hatt. Gjennom analysen har vi forsøkt å finne resultater og se på hvordan disse direkte (eller indirekte) bidrar til å støtte opp om regionale og sektorielle politiske mål. Innenfor de tre temaområdene finner vi:

Kulturarv og bedriftsutvikling av SMB i turistnæringene

Innenfor temaet **kulturarv** og prosjekter under Bedriftsutvikling av SMB som omhandler turismenæring, tilsvarte effektene generelt det man forventet innenfor programmet. I caseprosjektene falt effektene i tre grupper. For den første gruppa vurderer vi at caseprosjektene styrket konkurransekraften til svært små bedrifter i turistsektoren delvis ved kompetanseutvikling og delvis ved nettverksdannelse. I den andre gruppa er det kun ett prosjekt. Der var effekten hovedsakelig politikktutvikling i form av den første spesifikke strategien for Lokalmat (Strategi for Lokalmat og Matopplevelser i Nordland) med henblikk på å utvikle lokale matprodusenter. Den tredje gruppa bestod av to kulturarvsprosjekter, som var vanskelige å vurdere effekten av. Prosjektene bidro til de to museene i form av nye utstillinger, noe som tiltrakk regionale besøkende. Det ene museet fikk i tillegg et kontaktnettverk som har resultert i deltakelse i nye EU-prosjekter. For det andre museet har det hovedsakelig ført til økt regional interesse, noe man blant annet ser ved at museet og språket nå har fått støtte over offentlig budsjett.

Miljø og ressurser

For **miljø og ressurser** bidrar prosjektene med teknologier/prosesser/verktøy som støtter næringslivet og det offentlige i arbeidet med klima- og energimål. Også innenfor temaet miljø og ressurser fremstår det slik at det i de fleste prosjektene generelt er få uventede effekter. Overordnet ser vi at prosjektene i temaene miljø og ressurser har en tendens til to typer av utfall. Prosjektene bidrar med datainnsamling for fremvoksende miljø- og ressursorienterte næringer der markedspotensialet ikke er kjent ennå. Prosjektene i denne gruppen utvikler kunnskap og verktøy til miljø- og klima-politiske tiltak. Et eksempel er utvikling av en vannplan som skal føre til bedre vannmiljø (god økologisk tilstand). Der er også etablert utdanning, klynger og kunnskap som skal støtte opp om videreutvikling av miljøvennlig energi og CO₂-lagring. Metoder for miljøvennlig grønne produkter er testet og implementert i virksomheter.

Bedriftsutvikling av SMB

For **bedriftsutvikling av SMB** bidrar prosjektene med kunnskapsdeling og markedsutvidelse gjennom å etablere et salgsnettverk mellom bedrifter. I de fleste prosjektene i dette temaet finner vi effekter som svarer til det man forventet i de relevante Interreg-programmene. Resultatene dreier seg hovedsakelig om etablering av nettverk og om utvikling av teknisk ekspertise eller verktøy for produksjonsforbedringer som skal gjøre bedrifter mer produktive eller lønnsomme (effekt). Det er også resultater i form av teknisk ekspertise som ble opparbeidet og i dag inngår i en forskningsorganisasjon (SINTEF eller ENEGR). Ekspertisen gir disse organisasjonene mulighet for å yte bistand til bedrifter slik at bedriftene blir mer produktive.

Samlet vurdering av nytten

Nytte

Innenfor temaene Bedriftsutvikling av SMB og Miljø, ressurser og kulturarv har denne analyse sporet hvordan effektene antas å bidra til relevante regionale og nasjonale norske mål. Basert på de samfunnsmessige effekter vi har identifisert, er vår vurdering at det er stor forskjell på nytten mellom de 15 caseprosjektene. I sju av femten prosjekter har prosjektene hatt vesentlige positive samfunnsmessige effekter. I fem prosjekter har effektene vært mindre enn planlagt. Ett prosjekt ingen effekter og i to prosjekter var det kun indirekte effekter (ikke på temaene i Norge). I de åtte sistnevnte prosjektene har altså samfunnsnyttene

vært mindre enn den potensielt kunne ha vært. Vår samlede vurdering er at nytten er meget variert.

Type effekter og nytte

Generelt sier denne analysen ikke noe om overordnede samfunnsmessige effekter og nytte av Interreg-prosjekter, men om den type samfunnsmessige effekter og nytte som Interreg bidrar med. Og det er en rekke forhold som må tas med i vurderingen:

- > **Mål og behov er forholdsvis generelle og ikke kvantifisert** i regionale og nasjonale strategier i perioden. Vurdering av Interreg-prosjektenes bidrag er derfor en vurdering av om den type samfunnsmessige effekter som er identifisert antas å bidra til oppnåelse av de oppsatte målene/behovene.
- > **Ikke alle Interreg-resultater blir til dirkede samfunnsmessige effekter.** Utveksling av kunnskaper, kompetanseoppbygning, utnyttelse av nettverk m.m. risikerer å forsvinne. Lang innfasingstid og forsinket finansiering er noe av årsakene.
- > **Kunnskap og erfaring fra test-, demonstrasjons- og pilotforsøk**, som mange av prosjektene inneholder, går ofte videre i andre prosjekter, men sammenhengen med de samfunnsmessige effektene (kausaltitet) forsvinner.
- > **Det kan være vanskelig å avgjøre om effektene kommer fra Interreg eller et annet virkemiddel** (kontribusjon) **eller kanskje begge deler.** Interreg-prosjektene er ofte ikke alene om å yte støtte til et bestemt temaområde eller mål – spesielt ikke i prosjekter hvor temaene har høy prioritet og det derfor er andre virkemidler i spill.
- > **Det kan være vanskelig å knytte effekter til prosjekter** (attribusjon). Det er mulig å overse eller diskvalifisere effekter hvis vi ikke har kunne knytte disse til et prosjekt. Det er et reelt problem når det har gått så lang tid, og personer eller annet som kan forbinde resultater med effekter ikke kan finnes lenger.
- > **Det er vanskelig å se ressursbruken opp mot effekter.** Det er ikke mulig å kvantifisere effektene fordi de er av meget forskjellig karakter og ofte er basert på test- eller pilotprosjekter. Videre ser vi kun på en del (den norske delen) av prosjektet (resterende av prosjektet ligger i et eller flere andre land). Det er en risiko for å over- eller undervurdere kostnaden ved en effekt, blant annet fordi mange av aktivitetene jo er felles aktiviteter.
- > **Det er ikke identifisert mange uintenderte effekter av Interreg.** I de tilfellene hvor vi har kommet over ikke planlagte effekter er det mindre resultater som ikke nødvendigvis blir til samfunnsmessige effekter, for eksempel i MIN-NOVATION (prosjekt 10).

Nytte i Bedriftsutvikling av SMB. Av de fem prosjektene i denne gruppa vurderer vi at effektene bidrar til Bedriftsutvikling i SMB i relevante sektorer eller fylker i 3 av prosjektene - i et prosjekt litt mer enn de to andre. De 2 resterende

prosjektene resultater og dermed effekter må søkes i utlandet. I de tre prosjektene hvor vi vurderer at det er nytte, finner vi særlig at effektene har bidratt til verdiskaping og utvidelse av markeder innenfor trevirke i SMB, konkurranse- og omstillingskraftig næringsliv med spesielt fokus på kvinnelige grundere, og styrking av produktiviteten i SMB. De to siste prosjektene (hvor nytten må finnes i utlandet) bidrar direkte til de overordnede målsetningene for Interreg om 'å utnytte utvekslingen av erfaringer mellom partnere inn i regionale utviklingsprosesser', men ikke direkte til Bedriftsutvikling i SMB. De samfunnsmessige effektene vi fant i Bedriftsutvikling av SMB er:

- › Utvikling av nye produkter og markeder for massivtre (Treff (prosjekt 2))
- › Styrking av overlevelses/konkurranseevnen i meget små bedrifter med kvinnelig eier (Women in Business (prosjekt 9))
- › Produktivitetsøkning (produksjonsforbedring) i mindre bedrifter (ERIP (prosjekt 13))
- › utvikling av utdanning og rådgivning innenfor LEAN i SMB (ERIP (prosjekt 13))
- › (ikke direkte) profesjonalisering av arbeidsmarkedet i partnerland i Østersjøen (Quick-IGA (prosjekt 11))
- › (ikke direkte) kunnskapsutvikling i bærekraftige gruvedrift i Østersjølandene (MINNOVATION (prosjekt 10))

Nytte i Turisme og kulturarv: I alle prosjektene i denne gruppa har vi funnet samfunnsmessige effekter og vurderer at disse har bidratt til å oppfylle behov og mål. 3 prosjekter vurderer vi har realisert full nytte og 2 litt mindre. Nyten i turismeprosjektene viser seg som bidrag til utvikling av reiselivsnæringer - spesielt utmarksbasert næring og opplevelsesnæringene er et mål. Nye produkter og markedsføring som bærekraftig destinasjon bidrar til verdiskaping og lønnsomhet, på grunn av økt salg og omsetning. Utvikling og sammensetning av spesifikke undersektorer innenfor reiselivet bidrar til utviklingen av en lokalmatsektor. De to kulturprosjektene har bidratt til utvikling av kulturinstitusjoner som et middel til stedsutvikling og bosetting. I de fem prosjektene har vi funnet følgende effekter:

- › Utvikling av nye produkter (og videreutvikling av eksisterende) (Hjärtat i Skandinavien (prosjekt 1) og Nord-kalottnettverk (prosjekt 4))
- › Utvidelse av utdanningstilbud innenfor turisme (Hjärtat i Skandinavien (prosjekt 1))
- › Sertifiseringer som bærekraftig reiselivsdestinasjon (Hjärtat i Skandinavien og Nord-kalottnettverk (prosjekt 4))
- › Økt (politisk) interesse for skoltesamisk kultur (nasjonalt og internasjonalt nivå) (Skoltesamisk kultur over grenser (prosjekt 5))
- › Utstillinger utarbeidet av prosjektet ble permanente installasjoner (Skoltesamisk kultur over grenser (prosjekt 5) og Västerhavets kulturarv (prosjekt 7))
- › Internasjonalt forskningsnettverk (mulighet for videreutvikling av forskning på lokal historie) (Västerhavets kulturarv (prosjekt 7))
- › Strategiutvikling for reiselivsnæringer innfor lokalmatt (LOCFood prosjekt 15))

Nytte i Miljø- og ressursprosjektene. I denne gruppa har 4 av 5 prosjekter omsatt resultatene til effekter som vi vurderer har hatt en samfunnsnytte. Ett prosjekt hadde ingen effekter og derfor ingen nytte. Forbedring av vannklassifisering og habitat for fisk har bidratt til oppnåelsen av miljømål som god vannkvalitet (god økologisk tilstand). Andre bidrag er bedre produksjonsmetoder og prosesser for miljøvennlig fiskeproduksjon med færre kjemikalier. Oppbygging av innovasjonskapasitet og ny utdanning i vindenergi-sektoren bidrar til målsetting om mer klimavennlig energiproduksjon. Kartlegging og kostnadsberegninger for fangst av CO₂ bidrar til regjeringens mål om å skape en verdikjede for CO₂-fangst.

De fire prosjektene har hatt følgende effekter:

- › Revisjon av klassifiseringssystemet i norske vannplaner (Enningdalen (prosjekt 3))
- › Habitatforbedringer for fisk (Enningdalselven (prosjekt 3))
- › God økologisk tilstand i vannforekomster i vannregion Glomma i 2021 (kan først måles der) (Enningdalen (prosjekt 3))
- › Økt kunnskap om CO₂-fangst – data inkludert i sokkelatlas (CCS (prosjekt 8))
- › Grunnlag (kostnadsbilde for lagringsmuligheter for CO₂) for støtte til et større prosjekt for CO₂-fangst fra landbasert industri, til sementprodusenten Norcem i Brevik (CCS (prosjekt 8))
- › Sertifisert energioperatørutdanning og videreutvikling av utdanningene ved Egersund Vindpark (Power Cluster (prosjekt 12)).
- › Kunnskapsklynge på Sør-Vestlandet "Greater Stavanger" ble inkludert i Norwegian Offshore Wind Cluster (Power Cluster (prosjekt 12))
- › Økt verdiskaping i tre bedrifter. Nye produkter/prosesser til aquakulturindustrien (protokoller og instruksjoner for miljøvennlig produksjon av leppefisk) (Ecofish prosjekt 14))

Ytre effektivitet

Kriteriet ytre effektivitet vurderer hvorvidt prosjektene oppnår ønskede resultater i forhold til de anvendte midlene. Den ytre effektiviteten er vanskelig å vurdere i prosjekter med flere og lite målbare mål, som samarbeid. På spørsmålet om Interreg oppnår ønskede resultater i forhold til de anvendte midlene er det ikke mulig å sette opp en egentlig kontrafaktisk analyse fordi det ikke er noen nasjonale eller regionale programmer som gjør akkurat det samme som Interreg-programmene. Det finnes norske virkemidler som dekker noen av de samme områdene, men som ikke inkluderer samarbeidsdimensjonen og det grenseregionale perspektivet. Man skal også huske at det ikke bare er snakk om samarbeid i seg selv, men også at det nettverket man kommer inn i kan utløse helt nye prosjekter og samarbeid.

Tid, samarbeid, kunnskap og effektivitet

For å belyse dette undersøkte vi om man kunne ha oppnådd de samme resultatene med mindre ressursbruk eller andre virkemidler. Det er fire forhold som framgår av denne analysen.

- > *Tidsperspektivet:* Interreg bringer nye løsninger, modeller og ideer til partnere og kan derfor i noen tilfeller sørge for at en utvikling skjer raskere og tidligere enn hvis man ikke hadde deltatt i et Interreg-prosjekt.
- > *Samarbeidsmulighet:* Prosjektet ville vært annerledes uten fordelene med et internasjonalt kontaktnettverk og den tilhørende overføringen av kunnskap og kompetanse.
- > *Kunnskap:* Interreg-ressursene muliggjør det å utvikle, overføre og bruke kunnskap som man ellers ikke ville fått adgang til, eventuelt ikke på samme måte.
- > *Effektivitet:* Prosjektet ville vært mindre effektivt når det gjelder skala, kostnader eller logistiske hensyn.

Komplementaritet

Finnes det komplementaritet mellom Interreg og norske virkemidler? En desidert komplementaritet er vanskelig å påvise, men det er liten tvil om at det var en viss sammenheng mellom bruken av midler. Norske virkemidler er benyttet til forprosjekt (og tidligere prosjekter som man bygger videre på i Interreg), som samfinansiering og som oppfølging og implementeringsbistand. Spesielt midler fra Innovasjon Norge synes å ha bygget videre på aktiviteter i flere av de undersøkte Interregprosjekter.

8.2 Anbefalinger

Man må være bevisst på at denne evalueringen er gjort på bakgrunn av programmer og prosjekter som ble gjennomført i perioden 2007–2013. Mange erfaringer som ble opparbeidet i denne perioden er allerede innarbeidet i den nåværende perioden av Interreg 2014–2020. Denne perioden nærmer seg også sin slutfase. De følgende anbefalingene må ses i lys av dette.

Vi formoder at anbefalinger skal anvendes av de myndighetene som skal være med å velge ut og forberede nye programmer. Siden denne analysen ikke har sett detaljert på effektivitet, er det ting som vi ikke bevisst har forsøkt å spore - blant annet hvordan prosjektene har nådd sine mål. Ikke desto mindre har vi i vår analyse funnet aspekter av effektivitet som vi tar opp i anbefalingene.

Interregs egenart

Interreg er ikke det samme som, og støtter ikke det samme som, nasjonale virkemidler og EUs regionalfond ERDF. Interreg er komplementær til ERDF og er ment å øke effektene av dette virkemiddelet gjennom grenseoverskridende samarbeid. Interreg støtter overordnet opp om samme mål, men på en mer indirekte måte. I tillegg skal man huske på at Interregs størrelse er liten i forhold til nasjonale eller ERDF- midler. Interreg har et annet mål, nemlig samarbeid og overføring av kunnskap mellom regioner. Vi har delt vår anbefaling i tre grupper:

Styrking av Interreg-prosjektenes effekter:

- > **Styrke den strategiske bruken av Interreg:** Interregmidler er begrenset (både EUs og Norges), så det er viktig å bruke Interreg strategisk og for å

støtte opp om norske 'behov' gjennom aktiviteter som ikke kan støttes av nasjonale virkemidler. Vi anbefaler å fokusere mer på områder hvor det er en fordel å samarbeide eller innhente kunnskap fra partnerne i andre land og hvor disse kan støtte opp om norske strategier og målsetninger. Man kunne også be prosjektet om å redegjøre for prosjektets kobling til aktuelle relevante nasjonale eller regionale strategier. Dette kunne gjøre på et tidlig tidspunkt i prosessen slik at man sikrer at kun prosjekter som har en konkret kobling kommer i betraktning. Overordnede anbefalinger for de tre temaene er:

- > For **Bedriftsutvikling i SMB**-prosjekter hvor bedrifter er endelige mottakere av prosjektresultater (spesielt SMB og turismeprosjekter) er det viktig at de riktige mottakerne identifiseres på et tidlig tidspunkt. Analysen peker på at ikke alle bedrifter har fått nok ut av prosjektet, muligvis fordi de ikke har vært de rette mottakerne (kanskje for små). Dessuten er det viktig for å spre resultatene til en større gruppe av bedrifter i prosjekter som er rettet mot kompetanseløft. Slike prosjekter var ment å resultere i økt produktivitet, lønnsomhet og kanskje økt sysselsetting. I noen prosjekter er det kun et par bedrifter, som direkte deltar i prosjektet, som får del disse i forbedringene. Det er vanskelig å identifisere en større spredningseffekt.
- > For **Miljø og ressurser**: På grunnlag av caseeksemplene er det vanskelig å anbefale noe i denne gruppa fordi prosjektene er meget heterogene. Gruppa inneholder noen nokså langsiktige prosjekter om CO₂-fangst, vindenergi, bærekraftig gruvedrift m.m. med stort potensial for å lære av andre land og få overført ny og innovativ kunnskap om disse store miljø- og klimautfordringene. At et prosjekt er nyskapende kan føre til at det er begrenset med mottakere. Det er mulig at det er derfor vi her finner de prosjektene som er gjennomført for tidlig (CCS). Her ser vi igjen at det er viktig at riktig behov og riktig mottakere identifiseres.
- > For **Turismeutvikling og Kulturarv**: For utvikling av turismenæringen gjelder det samme som i den generelle gruppa av Bedriftsutvikling av SMB overfor. Turismeprojektene er ofte kjennetegnet av at det dreier seg om meget små bedrifter og at disse derfor kan ha vanskelig for å ta resultatene opp i seg. For kulturarvprosjekter kan det være vanskelig å spore effektene videre. Ofte har disse prosjektene et overordnet mål om bosetting og regional attraktivitet. Vurderinger av om og hvordan prosjektene bidrar til oppnåelsen av disse målene krever en bedre forklaring av sammenhengen. Vi mener at man framover kunne stille større krav til institusjonelle analyser både før og etter prosjektene.
- > **Styrke valg av prosjekter og partnerskap**: En del caseprosjekter har vist at feil sammensatt partnerskap kan være en årsak til begrensede effekter. Valg av riktige prosjekter og prosjekter med riktige partnerskap er viktig fordi det ikke er alle partnerskap som er like relevante og effektive. Vi vet fra Interreg-evalueringer generelt at det kan være en tendens til at

partnerskap oppstår tilfeldig og at ikke alle partnere har de samme mål og interesser. Det bør overveies om norske programmyndigheter og kontaktpunkter mer systematiske kan støtte prosjektsøkere i partnersøking.

- > **Sikre at prosjektets effekter er relevante på sikt:** For et par av case-prosjektene var ikke resultatene relevante ved prosjektets avslutning. Derfor fikk man ingen effekt og dermed ingen nytte. Det er nok flere prosjekter generelt hvor noen av resultatene ikke er relevante. I noen tilfeller handler det om at partnernes prioriteringer har endret seg i prosjektperioden, i andre om manglende mottakere av resultatene. Begge tilfellene kan være vanskelige å forutse i prosjektets utviklingsfase, spesielt når det er et regionalt prioritert område. Vi vurderer at en bedre behovsvurdering hos mottakerorganisasjonen ofte ville kunne avsløre dette (men ikke alltid). Det er derfor viktig at norske prosjektpartnere bidrar til tidlig og at involveringen av aktuelle sluttbrukere i næringslivet eller offentlig sektor er god, dersom partnerne selv ikke skal bruke resultatene direkte. Til slutt bør man være varsom med å støtte prosjekter hvor det er usikkert om effektene er relevante i årene som kommer.
- > **Sikre at prosjekter ikke igangsettes for tidlig:** Denne problematikken likner den over, men kan være motsatt. Her handler det om prosjekter som igangsettes før aktuelle mottakere i Norge er klare til å gjøre bruk av resultatene. Ofte er det et politisk behov (mål i en regional strategi eller nasjonalt fokusområde), men det er ennå ikke gjeldene i institusjoner, bedrifter eller andre steder. Når prosjektet er slutt og resultatene klare til implementering er det for tidlig, fordi ingen er klare (eller har ressurser). Igjen anbefaler vi at norske programmyndigheter og kontaktpunkter sikrer at det foretas en grundigere behovsidentifikasjon og institusjonell analyse før de godkjenner at det bevilges midler til norske aktører i et prosjekt. Slik kan man tilrettelegge for at de institusjonene som skal motta resultatene og om-danne disse til effekter kan være klare.

Bærekraft

I analysen så vi på tre faktorer for bærekraft. Vi undersøkte om noen av disse faktorene er mer utbredt enn de andre, og om de har en bedre effekt når det gjelder å sikre at prosjektene bidrar til varige effekter. Dette er på ingen måte entydig, men det er en indikasjon at alle tre faktorer bør være oppfylt for å sikre en god bærekraft.

- > **Adressere bærekraft (tidlig) som fast del av prosjektet:** Som nevnt tidligere under bærekraft kan vi se at mange av caseprosjektene adresserer bærekraft i hvert fall i sluttrapporten. Det er ikke en stor del av sluttrapporten og kommer ofte til slutt. Analysen fant tydelig at en stor del av prosjektene adresserte bærekraft i løpet av prosjektet, men at det ikke har vært nok og kanskje for sent. Vi vet derfor ikke mye om hvor lenge man har vært i gang med å tenke på bærekraft. Men vi vet fra andre Interreg-prosjekter (også noe i den nåværende perioden) at det ikke er noe de fleste prosjekter overveier før til slutt. Vi foreslår derfor at spørsmålet om sikring

av bærekraft vektlegges sterkere i vurderingen av om det skal bevilges Interreg-midler til norske søkere. Det er også viktig at bærekraft adresseres på en strukturert måte i prosjektimplementeringen gjennom krav i den løpende avrapporteringen eller i følgeevalueringer). Vi anbefaler at norske prosjekt-partnere rapporterer periodisk til norske programmyndigheter om hvordan bærekraften i prosjektene blir ivaretatt.

- > **Sikre relevante mottakere av prosjektresultater:** En veldig viktig del av bærekraft er å identifisere og involvere de riktige mottakerne, spesielt når de dreier seg om ikke er partner i prosjektet. Endringer av prioriteringer i fylkene, manglende finansiering av resultatinnfasingen og manglende involvering av mottakere er alle faktorer som gjør at bærekraften kan være svak eller fraværende. Når mottaker eller den som skal videreføre resultater er identifisert, bør man se på om det er institusjonelt og ressursmessig mulig å involvere dem. Dette kan eventuelt gjøres igjennom interessentanalyser og interessentgrupper av mottakere. Dette bør kanskje allerede fremgå av prosjektsøknaden.
- > **Adressere finansiering:** Som utdypning av punktet ovenfor er det viktig at den institusjonen som skal føre resultatene videre har den nødvendige finansiering (ofte handler det om menneskelige ressurser). Et nytt Interreg prosjekt betrakter vi ikke i seg selv som tilstrekkelig sikring av bærekraft eller videreføring (situasjoner hvor dette er relevante drøftes nedenfor). Kun en integrering eller videreføring i egen (eller en annen) organisasjon vil være 'ekte' bærekraft. At en del av caseprosjektene ikke sikret seg finansiering kan ha hatt en effekt (eller mangel på samme). Det er derfor viktig å arbeide strukturert og tidlig (allerede i prosjektutviklingsfasen) med prosjektets bærekraft. Det bør overveies å innføre et krav om at det skal utarbeides en bærekraftig 'forretningsmodell/institusjonell modell' for norske prosjektdeltakere. Som del av denne vurderingen bør prosjektene også overveie om prosjektet eventuelt kan finansieres eller medfinansieres av andre norske virkemidler. I dette kunne det også inngå en vurdering av om det overveies å anvende andre norske virkemidler til å videreføre prosjektets resultater.
- > **Avgjøre om et nytt prosjekt er nødvendig:** I en del av de analyserte casene hvor effekter og nytte ikke var på topp, handler det om at man hadde behov for et nytt prosjekt til å videreutvikle eller ferdigstille hele eller deler av resultatene. I flere tilfeller var det tydelig at man hadde forsøkt, men ikke fått finansiering til et nytt prosjekt, og derfor var effekter helt eller delvis uteblitt. Vi tror ikke at det er en enkel løsning på dette. Vi ser at i noen programmer er det mer strategiske prosjektsatsinger som sikrer at prosjekter kan fortsettes (prosjektkjeder). Det virker ikke hensiktsmessig å begynne å finansiere nye prosjekter i stedet for å fortsette et relevant prosjekt. Konkret bør man stille krav om at det er et identifisert behov eller etterspørsel etter et bestemt resultat. Der behovet er ukjent, bør man også argumentere for det verditilbudet man vil presentere aktørene for.

- > Noen intervjupersoner etterlyser bedre muligheter for å kombinere nasjonale midler og Interregmidler. Systemene bli betraktet som litt for rigide, både hos Interreg og nasjonalt.

Måling av effekter og nytte

Det er vanskelig å måle caseprosjektenes effekt og nytte opp mot mål og indikatorer som de ikke direkte eller eksplisitt har vært rettet mot. Det vil her si mål og indikatorer i nasjonale og regionale strategier.

- > **Mål og indikatorer:** Vi mener at hvis man vil måle prosjektenes effekter og nytte må man etablere klare mål og sette indikatorer både i programmene (effektindikatorer), og i de fylkene som får nytte av prosjektene. Dette må være målbare indikatorer. Vi anbefaler at norske programmyndigheter vurderer fremover hvordan man kan måle Interregs nytte i Norge og definerer egne mål og indikatorer som norske prosjektdeltakere kan rapportere mot. I den forbindelse kan man oppfordre til å fokusere på effekter som i mange tilfeller ikke oppstår umiddelbart, og som kan være vanskelig å knytte til resultatene.
- > **Oppfølging og overvåkning:** Vi har vært ute og samlet inn kunnskap og data om resultater og effekter av Interreg i Norge. Det har ikke vært enkelt, og vi har vært veldig avhengige av å finne personer med den relevante kunnskapen. Det er mye som er overlatt til flaks. Vi anbefaler at dersom man vil måle effektene av den norske Interreg-deltakelsen på en mer systematisk måte må man etablere et system for å fange opp effektene av prosjektene. Spesielt så mange år etter er effekter integrert og årsakssammenhengen ikke lenger synlig. Personer som arbeider med noen av resultatene vet ikke alltid at disse kommer fra et Interreg- (eventuelt et annet) prosjekt. Det er derfor viktig at effektmålene er avgrenset i tid, så man har en realistisk forventning om hvor og når man skal måle.
- > **Bedre arkiver og databaser:** Vår innsamling av informasjon om prosjektene, spesielt skriftlige i kilder, har vært en stor utfordring. Vi måtte i noen tilfeller ha tak i både prosjektleder og programsekretariat for å finne relevant prosjektdokumentasjon. Med tanke på selve kunnskapen som produseres i prosjektene (tekniske rapporter, undersøkelser, database etc.) er det så vidt vi kan se kun i B-C programmer at denne lagres i programmens prosjektarkiv og derfor er lett tilgjengelig. I de fleste andre programmer skal man være mer enn heldig for å finne disse. 'interreg.no' inneholder veldig begrenset informasjon om eldre prosjekter, og prosjektklassifisering (tematiske områder) er ikke entydig. Prosjekter er ofte registeret under flere temaområder (og ikke i prioritetsorden), og disse er ikke i overensstemmelse med Interregs egen klassifisering. Vi vil derfor anbefale bedre prosjektarkiver, særlig for å sikre at den kunnskapen som produseres ikke forsvinner, men kan finnes igjen senere.

Bilag A Case studier/intervensjons logikker

	Tittel	Tematisk:	Forskjellige Interreg-programmer (A, B og C):	Norsk lead:/or eller eier	Prosjektstørrelse:	Hovedprosjekter:	Geografisk:	Datoer
		Primært tema	Program		Beløp			
1	Hjærtat i Skandinavia – Kultur- og naturbasert besöksnäring	Bedriftsutvikling for SMB	A – Sverige-Norge	Regionrådet for fjellregionen (Norsk PL)	Norske IREG-midler: 4.940.000 NOK Totalt: 1.241.301 €	Ja	Hedmark	01.06.2008 - 31.05.2011
2	Treff – Träbranschens utvecklingscenter i NGB	Ressurser	A - Nordens Grønne belte	Trøndelag Forskning og Utvikling AS (Norsk PL)	Norske IREG-midler: 2.530.000 NOK Totalt: 1.138.173 €	Ja	Nord-Trøndelag	01.01.2009 - 30.04.2012
3	Enningdalselven	Miljø	A – Sverige-Norge	Norsk institutt for naturforskning (Ikke Norsk PL)	Norske IREG-midler: 2.515.000 NOK 1.395.754 €	Ja	Østfold	19.06.2008 - 19.06.2011
4	Nordkalottnettverk for utvikling av grønn turisme	Bedriftsutvikling for SMB	A – Nord	Storfjord kommune (Norsk PL)	Norske IREG-midler: 786.000 NOK Totalt: 726.750 €	Ja	Troms	01.11.2011 - 30.06.2014
5	Skoltesamisk kultur over grenser	Kulturarv	A – Nord	Østsamisk museum (Norsk PL)	Norske IREG-midler: 514.000 NOK Totalt: 974.368 €	Ja	Finnmark	01.01.2010 - 31.12.2012
6	Økt utnyttelse av biomasse fra skog	Ressurser	A – Botnia-Atlantica	Allskog BA (Ikke Norsk PL)	Norske IREG-midler: 6.852.000 NOK Totalt: 4.463.000 €	Ja	Nordland	01.01.2009 - 31.12.2011
7	Västerhavets Kulturarv	Kulturarv	A – ØKS	Larvik kommune (Ikke Norsk PL)	Norske IREG-midler: 1.747.628 NOK Totalt: 755.058 €	Ja	Vestfold	01.10.2009 - 30.12.2011
8	CCS – Kattégat/Skagerrak	Miljø	A – ØKS	Tel-Tek (Telemark Teknisk Industrielle Utviklingssenter) (Norsk PL)	Norske IREG-midler: 3.461.862 NOK Totalt: 1.299.117 €	Ja	Telemark	01.06.2009 - 30.11.2011

	Tittel	Tematisk:	Forskjellige Interreg-programmer (A, B og C):	Norsk lead:/or eller eier	Prosjektstørrelse:	Hovedprosjekter:	Geografisk:	Datoer
9	Women in Business	Bedriftsutvikling for SMB	A – ØKS	Aust-Agder fylkeskommune	Norske IREG-midler: 3.736.296 NOK Totalt: 1.513.546 €	Ja	Agder	01.01.2009 - 31.12.2011
10	MIN-NOVATION	Miljø	B – BSR	Universitetet i Stavanger (Ikke Norsk PL)	Norske IREG-midler: 1.235.780 NOK Totalt: 3.769.200 €	Ja	Rogaland	17.09.2010 - 16.12.2013
11	Quick-IGA	Bedriftsutvikling for SMB	B – BSR	Nordisk håndverksforum, Oslo (Ikke Norsk PL)	Norske IREG-midler: 95.482 NOK Totalt: 1.655.000 €	Ja	Oslo og Akershus	29.09.2011 - 28.03.2014
12	POWER Cluster	Ressurser/Miljø	B – NSR	Greater Stavanger Economic Development AS (Ikke norsk PL)	Norske IREG-midler: 205.000 NOK Totalt: 4.998.942 €	Ja	Rogaland	01.07.2008 - 30.06.2011
13	European Regions for Innovative Productivity (ERIP)	Bedriftsutvikling for SMB	B – NSR	Sintef (Ikke Norsk PL)	Norske IREG-midler: 318.735 NOK Totalt: 3.281.248 €	Ja	Sør-Trøndelag	01.06.2008 - 30.06.2011
14	Ecofish - Environment friendly fish farming and use of cleaner fish	Miljø	B – Northern Periphery	Universitetet i Nordland (Norsk PL)	Norske IREG-midler: /111 Totalt: 1.594.995 €	Ja	Nordland	01.01.2008 - 31.12.2010
15	LOCFOOD	Bedriftsutvikling for SMB	C – Interregional cooperation programme	Nordland fylkeskommune (Norsk PL)	Norske IREG-midler: 2.714.154 NOK Totalt: 2.756.105 €	Ja	Nordland	01.02.2012 - 31.12.2014

¹¹¹ Mangler tall for norske midler.

Bilag B Casestudier

Kulturarv og SMB i turismenæring

- Prosjekt 1** Hjærtat i Skandinavien – Kultur- og naturbasert besøksnæring
Prosjekt 4 Nordkalottnettverk for utvikling av grønn turisme
Prosjekt 5 Skoltesamisk kultur over grenser
Prosjekt 7 Västerhavets Kulturarv
Prosjekt 15 LOCFOOD

Miljø og ressurser

- Prosjekt 3** Enningdalselven
Prosjekt 6 Økt utnyttelse av biomasse fra skog
Prosjekt 8 CCS – Kattegat/Skagerrak
Prosjekt 12 POWERCluster
Prosjekt 14 Ecofish - Environment friendly fish farming and use of cleaner fish

Bedriftsutvikling i SMB

- Prosjekt 2** Treff – Træbransjens utveklingscenter i NGB
Prosjekt 9 Women in Business
Prosjekt 10 MIN-NOVATION
Prosjekt 11 Quick-IGA
Prosjekt 13 European Regions for Innovative Productivity

Casebeskrivelse 1-15

Kulturarv og SMB i turismenæring

Caseprosjekt 1

Kriterier/prosjektprofil	Prosjekt 1: Hjærtat i Skandinavia – Kultur- og naturbase- rad besøksnæring	Prosjektstørrelse: Norske IREG-midler: 4.940.000 NOK Totalt: 1.241.301 €	Dato: 01.06.2008 - 31.05.2011	Fylke: Hedmark	Interreg-program: A-Sve- rige- Norge
Temaområde: Bedriftsutvikling for SMB/turismenæring					
Beskrivelse	Prosjektet Hjertet i Skandinavia/Scandinavian Heartland var et todelt Interregprosjekt. Den ene delen handlet om "Levende Landsbygd", mens den andre delen omhandlet bedriftsutvikling innen den kultur- og naturbaserte besøksnæringen i regionen mellom Hedmark fylkeskommune og Länsstyrelsen i Dalarna. Innenfor besøksnæringen var det særlig fokus på bedrifter innen hestenæringen, hundekjøring og motorsykkelturisme ¹¹² . Prosjektet inneholdt seks delprosjekter innen to tema; kompetanseutvikling og utvikling av turistmål. Innenfor kompetanseutvikling var det fokusert på næringsutvikling av små bedrifter i natur- og kulturturisme, etablering og gjennomføring av felles universitetsutdanning innen natur- og kulturturisme, samt etablering av lederutdanning i kulturbasert virksomhet.				
Relevans	<ul style="list-style-type: none"> > I denne perioden siktet Hedmark siktet mot utmarksbasert næringsutvikling. Målet var økt verdiskaping og å oppnå lønnsom omsetning hos næringsutøvere¹¹³. Utmarksbasert næringsutvikling inngår som en del av landbruksnæringen og omfatter bl.a. reiseliv med vekt på opplevelser og friluftsliv. I regionen var det utviklingspotensial både for allerede eksisterende gårder og små bedrifter, og for nye selskaper som tilbyr aktiviteter basert på natur og kulturelle opplevelser. Dette krevde økt kompetanse blant bedrifter og deres ansatte, samt økt samarbeid mellom næringsliv og offentlig sektor. > Prosjektet hadde overordnet som mål å skape økonomisk vekst og attraktive livsmiljøer ved å øke antall fastboende og besøkende¹¹⁴. Prosjektets formål var å utvide samarbeidet om kompetanseutvikling, erfaringsutveksling og felles metodeutvikling for å øke kvaliteten på regionens natur- og kulturbaserte turistnæring¹¹⁵. 				
Effekt/resultatet	<p>Prosjektet resulterte i utviklingen av besøksdestinasjoner fokusert på hestenæringen, hundekjøring og turismeprodukter langs Kopparleden. Initiativene har ført til felles strategier for utviklingen av disse produktene:</p> <p>1) Kompetanseutvikling i en rekke bedrifter og forbedrede online tjenester (www.visitkopparleden.com) for en rekke av bedriftene innen besøksnæringen, spesielt innen hesteturisme¹¹⁶. Flere profesjonelle rideselskap ble startet i perioden med Interreg-prosjektet. F.eks. Rendalen Fjellridning¹¹⁷, Fjellregionens Ridehall¹¹⁸ og Kvistli Islandshester¹¹⁹. Den økte kunnskapen blant bedriftene, resulterte i en generell økning i profesjonalitet og modernisering i bransjen, bl.a. innenfor markedsføring¹²⁰. En av de deltakende hestevirksomhetene, Rendalen Fjellridning, forteller at de har hatt en jevn økning i kundebesøk og salg som følge av den kompetanseoppbyggingen virksomheten opplevde i prosjektet.¹²¹</p>				

¹¹² Scandinavian Heartland. Sluttrapport

¹¹³ Fylkesplan Hedmark 2005-2008

¹¹⁴ Scandinavian Heartland. Sluttrapport

¹¹⁵ Intervju. Ole Jørn Alfstad, fylkessjef Hedmark

¹¹⁶ Intervju. Cathrine Fodstad, Hedmarkkunnskapspark (under prosjekt: Rådgiver i regionrådet for fjellregionen og konsulent/selvstendig næringsdrivende)

¹¹⁷ Rendalen Fjellridning. <http://www.rendalenfjellridning.no/index.php/en/>

¹¹⁸ Fjellregionens Ridehall AS. Nyheter. <https://fjellregionensridehall.no/nyheter/>

¹¹⁹ Kvistli Islandshester. <https://kvistli.no/norsk/>

¹²⁰ Intervju. Rune Jørgensen, Hedmark fylkeskommune

¹²¹ Intervju. Berit Grindflek, Rendalen Fjellridning

	<p>2) Kurstilbud ble startet på Høgskolen Innlandet. I dag har de 6 forskjellige kurs innen guiding og vertskapsroller¹²². Samarbeidet med Högskolan i Dalarna har blant annet ført til enda et Interreg-prosjekt.¹²³</p> <p>3) Det ble etablert en rekke grenseoverskridende klynger, samt institusjonelle samarbeid ved hjelp av forenklet kunnskapsoverføring¹²⁴.</p> <p>4) Det ble utarbeidet en miljøplan for å begrense prosjektets miljøpåvirkning. Dette planleggingsarbeidet førte til at Røros er i dag en bærekrafts sertifisert reiselivsdestinasjon.¹²⁵ Det ga også et fokus på å løfte frem to miljøvennlige segmenter av besøksnæringen; hundekjøring og hesteturisme.</p>
Uintenderte effekter –	ikke funnet.
Bærekraft	<p>Bærekraftige tiltak og tjenester – Innenfor motorsykkelturisme ble det utviklet en hjemmeside www.kopparleden.com som henvender seg til motorsykkelturister. Denne hjemmeside eksisterer fremdeles.</p> <p>Nye institusjoner og styrking av eksisterende – En rekke bedrifter som ble etablert innfor hesteturisme i løpet av prosjekter er stadig i drift. I prosjektets slutfase ble det vedtatt at Alvdal kommune skulle forvalte og eie prosjektet og produktene skapt i prosjektet. Alvdal kommune var sentrale i hele gjennomføringen, påtok seg fullt ansvar for å fortsette utviklingen. Man kunne bygge videre på delprosjekter som ble startet men ikke avsluttet under interregperioden. Reiselivsbedriftene er medlemmer av Destinasjon Røros¹²⁶, som også er et felles organ både på markeds- og organisasjonssiden. Destinasjon Røros er eid av fylkeskommunen og kommunene i regionen.</p> <p>Nettverksbærekraft – Bedriftene har selv opprettholdt det grenseoverskridende kontaktnettverket som ble etablert under prosjektet. Bedrifter innenfor hesteturisme dannet eget nettverk med fokus på eksport¹²⁷.</p>
Nytte	<ul style="list-style-type: none"> > Hedmark hadde behov for økt kompetanse blant små bedrifter og deres ansatte for å øke verdiskapning og oppnå lønnsom omsetning for utmarksbasert opplevelsesnæringen. > Av alle jordbruksforetakene i Hedmark oppgir 57% at de driver en eller annen form for tilleggsnæring. Av disse er det om lag 37 % som driver med ulike typer næringsaktivitet som kan tilordnes til kultur- og opplevelsesnæringene. Relevante tilleggsnæringer for kultur- og opplevelsesnæringene er jakt- og fiskerett, camping, hytteutleie, gardsturisme, bortfeste (utleie) av tomter, husflid/ småindustri og videreforedling av råvarer til mat for salg. Lokal-mat kan også være et viktig element i utviklingen av helhetlige opplevelsestilbud i fylket. > Kultur- og opplevelsesnæringene i Hedmark hadde samlet sett en vekst på 12% fra 2008 til 2012, mens det innenfor næringssegmentet reisebyråer/-arrangører var et tilsvarende fall relativt sett. For overnatting/servering, transport og kulturnæringer var det i 2012 kun moderate avvik fra 2008-nivået. > Veksten i kultur- og opplevelsesnæringen i Hedmark kan også tilskrives prosjektet. Det har gjort faglig veiledning tilgjengelig for gårder og små bedrifter slik at de kunne utvikle nye produkter og unike natur- og kulturopplevelser. Vi vurderer at prosjektet har bidratt til utvikling av i bedrifter i Hedmarks reiselivsnæring, bl.a. ved å satse på kompetanseutvikling og nettverksetablering innen hesteturisme, hundeslede og motorsyssel. Dette bekreftes blant annet gjennom 'Hesten som ressurs': "En rekke tiltak i prosjektperioden (Interreg-prosjektet) fra 2008 til 2011 var med på å styrke bedriftene som driver med hesteturisme i området"¹²⁸. Gjennom fullbookede kurs, studieturer, aktiv coaching og annen produktutvikling ble bedriftene styrket på mange og viktige områder. Deltakende virksomheter opplever forbedret salg den dag i dag.

¹²² Høgskolen i Innlandet. Markedsføring, reiseliv og kulturopplevelser. <https://www.inn.no/studier/studietilbud/oeko-nomi-ledelse-og-innovasjon/markedsfoering-reiseliv-og-kulturopplevelser>

¹²³ Høgskolen i innlandet. InGO – et prosjekt for en grønn omstilling. <https://www.inn.no/om-hoegskolen/nyheter/aarsarkiv-eldre-nyheter/nyheter-2018/ingo-et-prosjekt-for-en-groenn-omstilling>

¹²⁴ Scandinavian Heartland. Sluttrapport

¹²⁵ Destinasjon Røros. Environmental certification of tourism enterprises. <https://www.roros.no/en/environmental-certification-of-tourism-enterprises/> <https://www.roros.no/en/environmental-certification-of-tourism-enterprises/>

¹²⁶ Norges landbruks- og matdepartement. 2018. 'Hesten som ressurs' – en handlingsplan for lokal næringsutvikling

¹²⁷ Intervju. Rune Jørgensen, Regionrådgiver Fjellregionen Hedmark Fylkeskommune

¹²⁸ Norges landbruks- og matdepartement. 2018. 'Hesten som ressurs' – en handlingsplan for lokal næringsutvikling

	<p>> I 2014 begynte Innovasjon Norge med et program for bærekraftsertifisering for opplevelsesnæringene i Hedmark.¹²⁹ Dette omfatter kommersielle aktører innen opplevelsesnæringene i Hedmark. Her inngår besøksmål, overnatting, servering, attraksjoner og aktiviteter. Arbeidet med å få Destinasjon Røros sertifisert som bærekraftig reisemål ble startet som følge av prosjektets miljøplan. Bærekraftsertifiseringen markedsføres som et konkurransefortrinn.</p>
--	---

¹²⁹ Innovasjon Norge. Bærekraftig sertifisering for opplevelsesnæringene i Hedmark. <https://www.innovasjon-norge.no/no/om/kontorer-i-Norge/innlandet/Nyheter/barekraftsertifisering-i-hedmark/>

Caseprosjekt 4

Kriterier	Prosjekt 4: Nordkalottnettverk for utvikling av grønn turisme	Prosjektstørrelse: Norske IREG-midler: 786.000 NOK Totalt: 726.750 €	Dato: 19.06.2008 - 19.06.2011	Fylke: Troms	Interregprogram: A – Nord
Temaområde: Bedriftsutvikling for SMB/turismenæring					
Beskrivelse	Prosjektet fremmet bærekraftig utvikling gjennom grønn turisme og skapte et nettverk for små og mellomstore aktører innen turistnæringen på nordkalotten (norske, svenske og finske bedrifter). Det fokuserte på kunnskaps- og erfaringsutveksling mellom bedrifter, kommuner og organisasjoner, utviklet konkrete samarbeidstiltak, og planla felles markedsføring ¹³⁰ . 11 bedrifter deltok på tvers av landegrensene på Nordkalotten for å skape et nettverk av småskalaprodusenter og reiselivsbedrifter som tilbyr kortreist mat og andre lokale produkter og opplevelser langs reiseruta fra Jokkmokk via Fjell-Lappland og Lyngenregionen til Lofoten ¹³¹ . Blant aktivitetene var workshops og studietur for å bygge bedriftsnettverk, kursing innenfor tema, visningsturer med utenlandske operatører, og opplæring på bærekraft for bedriftene. ¹³²				
Relevans	<ul style="list-style-type: none"> > Troms fylke hadde et mål om vekst og økt verdiskaping i opplevelsesnæringene. Troms har mye å by på men mangler å utvikle opplevelsestilbud og bedre markedsføring. Spesielt utvikling av samarbeid mellom aktører og personale er viktig forutsetninger for at dette kan skje¹³³. Internasjonalt samarbeid er en horisontal målsetting (dvs. på tvers av temaer/sektorer) for Troms, og strategien viser spesifikt til verdien av dens regionale dimensjon¹³⁴. > Formålet med prosjektet var økt bevissthet om grunnprinsippene i bærekraftig reiseliv, implementering og utnyttelse av disse i hverdagen, og merverdi for bedriftene. Blant satsningene var at opplevelsesnæringen skulle styrkes i form av produktutvikling (festivaler, gjennom økt kvalitet, samarbeid og bedre tilgjengelighet). 				
Effekt/resultatet	Prosjektet resulterte: <ol style="list-style-type: none"> 1) Et fungerende nettverk for bedriftene og felles produktpakker for lokalmat og reiseopplevelser.¹³⁵ Reiselivsbedriftene markedsfører hverandres produkter og destinasjoner gjensidig på tvers av grensen.¹³⁶ 2) Kompetanseoppbygning i bedriftene innenfor bærekraftig drift av turisme. Generelt tilbyr de produkter og tjenester av høyere kvalitet i dag.¹³⁷ 3) Visit Lyngenfjord ble sertifisert som bærekraftig reisemål høsten 2017 (basert på krav til Innovasjon Norge). Selskapet Visit Lyngenfjord var en forlengelse av prosjektet som startet arbeidet med å få Lyngenfjord sertifisert som bærekraftig reisemål.¹³⁸ <p>Uintenderte effekter – Ikke relevant</p>				
Bærekraft	<p>Bærekraftige tiltak og tjenester – Prosjektet fokusere på kortreiste tjenester, produkter og lokal mat, og den har gitt ut kunnskapsprodukter for å øke bevisstheten om bærekraftig reiseliv blant deltakende bedrifter.</p> <p>Nye institusjoner og styrking av eksisterende – Prosjektet ble delvis videreført gjennom at Visit Lyngenfjord, som ble startet under prosjektårene og var en deltakende organisasjon, tok initiativ til å videreføre noen aktiviteter knyttet til bærekraftig turisme og kontaktnettverk over grensen¹³⁹. Visit Lyngenfjord er sentral i at man i regionen fortsatt har et stort fokus på grønn turisme og bærekraftig reiseliv.</p>				

¹³⁰ Intervju. Riitta Leionen, Storfjord kommune

¹³¹ Nordkalottnettverk for utvikling av grønn turisme. Sluttrapport

¹³² Nordkalottnettverk for utvikling av grønn turisme. Sluttrapport

¹³³ Troms fylkeskommune. Troms Fylkesstrategi 2004-2007, s 24.

¹³⁴ Troms fylkeskommune. Troms – vilt, vakkert og vått. Fylkesplan for Troms 2010-2013

¹³⁵ Intervju. Riitta Leionen, Storfjord kommune

¹³⁶ Intervju. Marie Angelsen, Visit Lyngenfjorden

¹³⁷ Intervju. Ingar Lyngmo, Lyngen Fjordbuer (en av de deltagende overnattingsbedrifter) <http://www.lyngenfjord-buer.no/>

¹³⁸ Visit Lyngenfjord. Lyngenfjord – Et bærekraftig reisemål. <https://visit-lyngenfjord.com/no/Baerekraftig-Reisemaal>

¹³⁹ Intervju. Marie Angelsen, Visit Lyngenfjord

	<p>Nettverksbærekraft – Deltakerbedriftene i prosjektet har fremdeles kontakt med hverandre og utveksler erfaringer, metoder og verktøy innen bærekraftig turisme¹⁴⁰. Prosjektet er også en forløper til samarbeidsprosjektet om Grønt Reiseliv i Troms, som var et samarbeidsprosjektet mellom Fylkesmannen i Troms, Innovasjon Norge og Troms fylkeskommune.</p>
<p>Nytte</p>	<ul style="list-style-type: none"> > Troms fylkeskommune hadde et behov for utvikling av opplevelsesnæringen. Denne er videre formidlet i Troms næringsstrategi hvor opplevelsesnæring er første prioritet for 2018-2025¹⁴¹. Troms fylkeskommune har satsset betydelige midler for å understøtte opplevelsesøkonomien i Troms. I perioden 2006 til og med 2015 ble det bevilget kr 330 mill.kr til ulike prosjekter. Samtidig har Innovasjon Norge Troms brukt kr. 275 mill.kr fordelt på tilskudd og lån i perioden 2007 til og med 2015. Den generelle veksten i næringen er betydelig, og antall utenlandske gjestedøgn har nesten doblet seg siden årtusenskiftet. Den største delen av veksten er tatt ut etter etableringen av landsdelselskapet NordNorsk Reiseliv AS. Veksten innen opplevelsesøkonomien har medført etableringer av nye bedrifter og investeringer i ny infrastruktur.¹⁴² > NordNorsk Reiseliv AS har utviklet en plattform for co-branding som inviterer reiselivsnæringen i Nord-Norge inn i en felles mal som gir betydelig ressursbesparelser for alle involverte. Co-branding gjør det også mulig for turister å gjenkjenne opplevelsestilbud inn under en Nordnorsk paraply. Visit Lyngenfjord er medlem.¹⁴³ Som et nytt selskap i 2013 var det viktig for Visit Lyngenfjord å knytte kontakter på tvers av grensen. De jobber sammen med medlemmene i forhold til produktutvikling og salg i dag.¹⁴⁴ Vi ser at bedrifter selger hverandre på ulike måter, enten som enkeltopplevelser for grupper eller at man samarbeider om gjestene som da forflytter seg mellom flere bedrifter på ulike sider av grensen.¹⁴⁵ Om dette har ført til ytterligere salg kan ikke entydig bekreftes av deltakerbedriftene. > At Visit Lyngenfjord sin virksomhet ble som en naturlig forlengelse av prosjektet har vært viktig for de lokale bedriftene. Deriblant ble en Mini Travel Workshop – "Lyngenfjord meets Finland" arrangert i 2017. Visit Lyngenfjord startet også arbeidet med å få Lyngenfjord sertifisert som bærekraftig reisemål (Innovasjon Norge), noe som ble fullført i 2017.¹⁴⁶ Metoder og kunnskap som bedrifter opparbeidet seg gjennom prosjektet er implementert i deltakerbedriftene. Bærekraftig reiseliv har siden blitt innarbeidet i kommunale planer. Dette tyder på økt kunnskap i kommunene og at prosjektets tema samsvarer med kommunale utviklings- og satsingsområder. > Vår vurdering er at et prosjekt som dette der primært har støttet en rekke meget små bedrifter og gitt disse et kompetanseløft i forhold til bærekraft. I tillegg har prosjektet etablert et grenseoverskridende nettverk av bedrifter innenfor reiselivsnæringen hvor deltakerne utveksler erfaringer og verktøy med hensyn til bærekraftig drift og sertifisering. Bedrifter booker og selger også hverandres produkter.¹⁴⁷ Parallelt med prosjektet arbeidet man med bærekraftig reiseliv, noe som har blitt innarbeidet i kommunale planer. Dette har gått inn som en tilnærming til temabasert produktutvikling for å drive med natur-, opplevelses- og kunnskapsbasert turisme. I tillegg bruker de Innovasjon Norges sertifisering av bærekraftig destinasjon i sin markedsføring og produktutvikling. Dette arbeidet startet under Interregprosjektet.¹⁴⁸ > De deltakende selskapene er små og noen hadde hovedsakelig faste kunder. Derfor har de en begrenset evne til å imøtekomme flere kunder. Lyngen Fjordbuer mener at de ikke kunne øke salget fordi de allerede var fullbooket.¹⁴⁹ Helligskogen Fjellstue mener at dersom de hadde mer kapasitet kunne de ha fått mer nytte av markedsføring og nettverket.¹⁵⁰ Imidlertid mener de at de har hatt nytte av læring fra andre lignende selskaper når det gjelder kvalitet på sine produkter og operasjoner. Lyngen Fjordbuer hevder å ha blitt bedre til å tenke grønt og har begynt å informere gjester om kvaliteten på

¹⁴⁰ Intervju. Ingar Lyngmo, Lyngen Fjordbuer (en av de deltagende overnattingsbedrifter) <http://www.lyngenfjordbuer.no/>

¹⁴¹ SNU. Strategi for næringsutvikling i Troms 2018-2025. Retning og prioritering

¹⁴² Troms fylkeskommune. Regional Næringsutvikling i Troms 2015

¹⁴³ NordNorsk Reiseliv AS. 2013. Årsrapport 2013

¹⁴⁴ Intervju. Marie Angelsen, Visit Lyngenfjord

¹⁴⁵ Intervju. Marie Angelsen, Visit Lyngenfjord

¹⁴⁶ Visit Lyngenfjord. Lyngenfjord – Et bærekraftig reisemål. <https://visit-lyngenfjord.com/no/Baerekraftig-Reisemaal>

¹⁴⁷ Intervju. Riitta Leinonen, Storfjord kommune

¹⁴⁸ Intervju. Marie Angelsen, Visit Lyngenfjord

¹⁴⁹ Intervju. Ingar Lyngmo, Lyngen Fjordbuer

¹⁵⁰ Intervju. Kari Nilsen Overelv, Helligskogen Fjellstue

	vannet. Vi vurderer at hvis disse små selskapene hadde større fleksibilitet for å imøtekomme gjester, ville de ha hatt enda mer nytte av nettverket.
--	--

Caseprosjekt 5

Kriterier	Prosjekt 5: Skoltesamisk kultur over grenser	Prosjektstørrelse: Norske IREG-midler: 514.000 NOK/53.000 EURO Totalt: 974.368 €	Dato: 01.01.2010 - 31.12.2012	Fylke: Finnmark	Interregprogram: A-Nord
Temaområde: Kulturarv					
Beskrivelse	<p>Skoltesamisk kultur over grenser handlet om å bevare skoltesamisk kultur og språk i Finland, Norge og Russland. Dette skulle gjøres gjennom å sysselsette skoltesamer og deres familiemedlemmer og skape forutsetninger for at de skal kunne jobbe og bo på sine hjemsteder. Prosjektet fokuserte på bevaring og videreføring av skoltesamisk kultur med hovedvekt på språk og håndverkstradisjoner¹⁵¹. Blant organiserte aktiviteter var: 1) Samarbeid med skoltesamiske håndverkere; 2) Tradisjonelle håndverksaktiviteter blant annet i skolene i samarbeidslandene Norge, Russland og Finland; 3) Publisering av et nyhetsbrev og samarbeid om kulturarrangementer på tvers av landegrensene. Prosjektet holdt flere møter, utstillinger, arrangementer og utflukter på tvers av de nasjonale grensene for å sette fokus på skoltesamisk kultur.</p>				
Relevans	<ul style="list-style-type: none"> > Finnmark fylkeskommune hadde et mål om utvikling av samiske kulturinstitusjoner i samarbeid med Sametinget. Dette skulle gjøres ved å utvikle museenes og andre kulturinstitusjoners rolle i formidling av Finnmarks historie og flerkulturelle tradisjoner. Finnmark prioriterte den internasjonale dimensjonen i arbeidet innen bl.a. kultur, utdanning og kommunikasjon. De satte også som mål å følge opp anbefalingene fra "Grenseløst i Nord" om grensehindringer mellom Finnmark og Lappland.¹⁵² > Formålet med prosjektet var økt fokus på skoltesamisk kultur og språk for å styrke den lokale identiteten til befolkningen i regionen. Den skoltesamiske kulturen og språket var utdøende i Norge og man opplevde fraflytting fra bosettingene/bygdene. I Norge hadde man som tiltak bevilget finansiering til Skoltesamisk kulturmuseum¹⁵³ og kulturbevaring gjennom møter, utstillinger, arrangementer, utflukter. 				
Effekt/resultatet	<p>Prosjektet bidro til at man fikk mulighet til å sette søkelys på den skoltesamiske kulturen. Dette førte til at bevisstheten rundt skoltesamisk kultur økte både på nasjonalt og internasjonalt nivå.</p> <ul style="list-style-type: none"> > Skoltesamisk museum i Neiden ble påbegynt i 2009 men åpnet først i 2017 (grunnet feil i byggeperioden)¹⁵⁴. Utstillinger utviklet av prosjektet ble permanente installasjoner i museet. Prosjektet arbeidet med å finne gjemte og ødelagte klær og verktøy fra andre verdenskrig. Restaureringen har fortsatt og flere av gjenstandene står nå som en permanent del av museumsutstillingen. Museet har skapt noe sysselsetting blant lokale skoltesamer. > I 2017 ble det satt av kr 200 000 til revitalisering av skoltesamisk språk i Sametingets budsjett.¹⁵⁵ Prosjektet har bidratt til dette med å øke interessen for de utdøende skoltesamiske språkene. > I Finland og Russland førte det til en utvidelse av undervisningen og bruket av språket i skoler¹⁵⁶. > Det ble utviklet kurs i tradisjonelle håndverk. <p>> Uintenderte effekter – Den økte interessen i skoltesamisk språk og kultur kan indirekte ha ført til en større attraktivitet i regionen. Det har vært mindre fraflytting fra regionen og en økning i antall barn under 7 år i befolkningen i bygdene, ettersom folk har flyttet tilbake.</p>				

¹⁵¹ Interreg.no. Skoltesamisk kultur over grenser. <https://interreg.no/prosjektbank/skoltesamisk-kultur-over-grenser/>.

¹⁵² Finnmark Fylkeskommune. Fylkesplan for Finnmark 2006-2009.

¹⁵³ Intervju. Liisa Holmberg, Sampi International film Institute

¹⁵⁴ <http://www.skoltesamiskmuseum.no/>

¹⁵⁵ Sametinget. Sametingets årsmelding 2017. https://www.regjeringen.no/contentassets/d3e040da86024e848a042849b8069fa1/2017_arsrapport.pdf

¹⁵⁶ Intervju. Liisa Homborg, Sampi International film Institute

Bærekraft	<p>Bærekraftige tiltak og tjenester – Hovedresultatene har etter prosjektets slutt i stor grad blitt videreført og videreutviklet av Skoltesamisk museum Neiden, som mottar statsstøtte¹⁵⁷. Utdanningsmaterialet som ble produsert for kurset innen skoltesamisk språk og håndverk benyttes fremdeles i Norge og Finland.</p> <p>Nye institusjoner og styrking av eksisterende – Prosjektets har støttet utviklingen av Skoltesamisk museum Neiden, som fortsetter arbeidet med å involvere lokalbefolkningen i bevaringen av skoltesamisk kulturhistorie, samt formidle dette på et nasjonalt nivå¹⁵⁸. Museet mottok statsstøtte for året 2013 og fortsetter revitaliseringen av skoltesamisk språk¹⁵⁹.</p> <p>Nettverksbærekraft – I perioden 2013-2017 videreføring av aktiviteter i Norge og Russland, samt samarbeid med Finland. Flere kurs både i Norge og Finland samt felles samlinger for norske, finske og russiske skoltesamer¹⁶⁰.</p>
Nytte	<ul style="list-style-type: none"> > Finnmark fylkeskommunes mål om utvikling av samiske kulturinstitusjoner, i samarbeid med Sametinget, ved å utvikle museenes og andre kulturinstitusjoners rolle i formidling av Finnmarks historie og flerkulturelle tradisjoner. > Prosjektet bidro direkte til at Skoltesamisk kulturmuseum ble etablert og (senere) åpnet. Gjenstander utviklet av prosjektet ble permanente installasjoner i museet. Prosjektet har bidratt til å etablere et kultursenter for urfolk i form av museet. Indirekte førte prosjektets aktiviteter til at man fikk styrket den lokale identiteten. Det er tall som tyder på at det har vært mindre fraflytting fra regionen og en økning i antall barn under 7 år i befolkningen i bygdene, ettersom folk hadde flyttet tilbake¹⁶¹. Museet har også skapt noe sysselsetting blant lokale skoltesamer. > Den økede interesse for det utdøende skoltesamiske språket i Norge. Prosjektet har bidratt til at det ble bevilget NOK 200 000 til revitalisering av skoltesamisk språk i 2017¹⁶² i Sametingets budsjett. Prosjektet har også bidratt til en revitalisering av språket i dagligtale, noe som det ellers ikke hadde vært ressurser til¹⁶³. Man opplevde at det var interesse for å fortsette håndverksarrangementer, der deltakerne blir kjent med skoltesamisk strikkedesigner og teknikker. Det har vært større fokus på og styrking av skoltesamers status i de norske kommunene.

¹⁵⁷ Intervju. Liisa Holmberg, Sampi International film Institute

¹⁵⁸ <http://www.skoltesamiskmuseum.no/>

¹⁵⁹ Skuvla.info. Artikkel i boka Samisk skolehistorie 6. Davvi Girji 2013. Artikkel i boka Samisk skolehistorie 6. Davvi Girji 2013. Skoltesamisk skolehistorie i Norge. <http://skuvla.info/skolehist/skolt-n.htm>

¹⁶⁰ Intervju. Honna Havas, Skoltesamisk Museum

¹⁶¹ Intervju. Liisa Holmberg, Sampi International film Institute

¹⁶² Sametinget. Sametingets årsmelding 2017. https://www.regjeringen.no/contentassets/d3e040da86024e848a042849b8069fa1/2017_arsrapport.pdf

¹⁶³ Intervju. Liisa Holmberg, Sampi International film Institute

Caseprosjekt 7

Kriterier	Prosjekt 7: Væsterhavets Kulturarv	Prosjektstørrelse: Norske IREG-midler: 1.747.628 NOK Totalt: 755.058 €	Dato: 01.10.2009 - 30.12.2011	Fylke: Vestfold	Interregprogram: A-ØKS
Temaområde: Kulturarv					
Beskrivelse	I Væsterhavets kulturarv samarbeidet kulturinstitusjoner og academia fra Norge, Sverige og Danmark for å skape et samlet bilde av den felles kulturhistorien og formidle denne til innbyggere i de skandinaviske landene. ¹⁶⁴ Man ønsket å være et forum for integrasjon mellom ulike målgrupper og institusjoner, og mellom samarbeidspartnere og institusjoner i prosjektet. Prosjektet drev med kunnskapsutveksling mellom Larvik Museum og universitetene i Oslo og Gøteborg. Dette ga økt kunnskap om kulturhistorien blant academia og museumstilknyttede, skolelever og interesserte i befolkningen som var involvert i prosjektet. ¹⁶⁵ Gjennom prosjektet ble det utviklet pedagogisk materiale, avholdt seminarer, laget webbaserte universitets- og museumskurs, utarbeidet publikasjoner og arrangert konferanser. I tillegg laget man en vandretstilling som gikk mellom alle landene. ¹⁶⁶				
Relevans	<ul style="list-style-type: none"> > Vestfold fylkeskommune hadde et mål om økt bosetting ved hjelp av blant annet forbedret kulturmiljøkvalitet.¹⁶⁷ Fylkesdelplanen for bevaring av kulturminner vektlegger strategisk samarbeid om kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap. Dette skal gi langsiktige og forutsigbare rammer for forvaltningen.¹⁶⁸ Man skal bevare kulturmiljøkvaliteter som grunnlag for blant annet lokal identitet, og det støtter prosjektets resultater opp om.¹⁶⁹ I den forbindelse er kulturminner og kulturmiljøer i byer og tettsteder et ressurser som skal brukes aktivt i stedsutvikling. > Prosjektet har bidratt indirekte til dette ved å generere og formidle større kunnskap om den felles kulturarven i regionen. Det ble også laget en undervisningsmodell om regionens kulturhistorie for universitetskurs og en museumsutstilling.¹⁷⁰ 				
Effekt/resultatet	<p>Prosjektet resulterte i en kunnskapsdeling mellom de involverte institusjonene (hovedsakelig tilknyttet museer og undervisning) i deltakerlandene.</p> <p>Dette førte til:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Et nettverk mellom de institusjoner som deltok¹⁷¹. Samarbeidet på tvers av grenser ga Larvik kommune mulighet for videre forskning på viktige deler av byhistorien som fagmiljøet ønsket å jobbe med.¹⁷² 2) En museumsutstilling. I tillegg til økt formidling av prosjektets tema blant deltakerne, fikk man en museumsutstilling som vandret mellom Larvik Museum, Gøteborg statsmuseum og Gammel Estrup Herregårdsmuseum.¹⁷³ Elementer fra utstillingen finnes igjen i Larvik Museum i dag. 3) Kompetanseutviklings/utdannelsesprogrammer (dette dog primært på Gøteborgs Universitet), et bok/klasesett, videomateriale (10 videoer) om Væsterhavets kulturarv som er tilgjengelig på 'YouTube'. <p>Uintenderte effekter – Ikke funnet</p>				
Bærekraft	Bærekraftige tiltak og tjenester – I slutfasen av prosjektet besluttet prosjektets styringsgruppe at man skulle fortsette arbeidet for en videre utvikling av prosjektets kulturhistoriske innhold med å delta i bokprosjekt og konferanser. Utstillingen som man utviklet som del av prosjektet (vandretstillingen) ble fortsatt værende en stund etter prosjektets avslutning.				

¹⁶⁴ Interreg.no. Væsterhavets kulturarv. <https://interreg.no/prosjektbank/væsterhavets-kulturarv/>

¹⁶⁵ Intervju. Aina Aske, Larvik Museum - nå Vestfoldmuseene.

¹⁶⁶ Vestfold fylkeskommune. Regional utviklingsstrategi for Vestfold 2006-2009 - Vestfold i en bærekraftig vinnerregion

¹⁶⁷ Vestfold fylkeskommune. Regional utviklingsstrategi for Vestfold 2006-2009 - Vestfold i en bærekraftig vinnerregion

¹⁶⁸ Regional plan for bærekraftig arealpolitikk (RPBA) - Et attraktivt og bærekraftig Vestfold

¹⁶⁹ Intervju. Jan Arvid Kristengård, Vestfold Fylkeskommune

¹⁷⁰ Væsterhavets Kulturarv. Sluttrapport

¹⁷¹ Intervju. Jan Arvid Kristengård, Vestfold Fylkeskommune.

¹⁷² Intervju. Gro Stalsberg, Larvik Museum

¹⁷³ Intervju. Gro Stalsberg, Larvik Museum

	<p>Kunnskap om prosjektets tema har blitt innarbeidet i utstillingene som finnes ved Larvik Museum i dag.</p> <p>Nye institusjoner og styrking av eksisterende – I dette prosjektet har museene i stor grad tatt over kunnskapsformidlingen, slik at effekten kan sies å være institusjonalisert – dette gjelder for Gøteborg Stadsmuseum (Sverige), Gamle Estrup Herregårdsmuseum (Danmark) og Larvik Museum i Norge¹⁷⁴. Kunnskap om den felles kulturarven har blitt innarbeidet i museumsutstillingene og kunnskapsformidlingen¹⁷⁵. For Larvik Museum var det grunnleggende at de utformet et prosjekt som var relevant for innholdet i museet, og opparbeidet kontakt med akademia, Universitet i Oslo. Dette var en bevisst ønsket relasjon som opprettholdes i dag¹⁷⁶.</p> <p>Nettverksbærekraft – Kontakten mellom Larvik Museum og Universitet i Oslo ble til gjennom prosjektet og var en bevisst ønsket relasjon og noe man opprettholder i dag.¹⁷⁷ I tillegg har prosjektdeltakerne (Gamle Estrup Herregård i Danmark og Larvik Museum) samarbeidet videre, blant annet om søknader til nye Interregprosjekter og innenfor prosjektets temaområde, kulturarv. Utviklingen av relasjoner til andre museer og til akademia ble understreket som en viktig del av prosjektet. Det er viktig for museet med et godt nettverk for å kunne utvikle seg, utveksle relevant ny kunnskap og tilby ny og spennende kunnskap til innbyggerne¹⁷⁸.</p>
Nytte	<ul style="list-style-type: none"> > Vestfolds regionale strategi hadde som mål å bevare blant annet kultur- og miljøkvaliteter og lokal identitet, som et grunnlag for bosetting, identitet, rekreasjon, attraksjon og næringsvirksomhet.¹⁷⁹ > Prosjektet har bidratt indirekte til dette ved å generere og formidle større kunnskap om den felles kulturarven i regionen. I hvor stor grad dette har bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv er vanskelig å vurdere. Vår vurdering er at prosjektet primært har hatt nytte i Norge og i forhold til norske mål. En lokal kulturinstitusjon har blitt styrket, nemlig Larvik Museum. Undervisningsopplegg samt universitetskurs og vandretutstillingen om Vesterhavets kulturarv ble utvekslet mellom deltakerne i prosjektet, formidlet til interesserte innbyggere i regionen og brukt som undervisningsmateriale i skolen. Det noteres også at i 2009 ble museene i Vestfold samlet under ett. Vestfoldmuseene ble opprettet som et interkommunalt selskap i 2009 ved sammenslåingen av museer og arkiv i Vestfold.¹⁸⁰ I 2016 ble det satt av midler til å åpne et kultursenter i samarbeid med Larvik kommune, hvor prosjektets museumsutstilling fant sted. Det formodes at dette også har hatt en innvirkning på museet. > Kontaktnettverket på tvers av grensene har blant annet ført til at man har kunnet delta i flere store internasjonale prosjekter og at Larvik mussen i dag er med i ENCOUNTER (European Network for Country House and Estate Research)¹⁸¹. ENCOUNTER inkluderer en rekke av de samme partnerne som var med i prosjektet.

¹⁷⁴ Intervju. Jan Arvid Kristengård, Vestfold Fylkeskommune

¹⁷⁵ Larvik Museum. Museets samlinger og samlingsforvaltning. <http://www.larvikmuseum.no/om-larvik-museum/museets-samlinger-og-samlingsforvaltning/>

¹⁷⁶ Intervju. Aina Aske, Larvik Museum

¹⁷⁷ Intervju. Aina Aske, Larvik Museum - nå Vestfoldmuseene

¹⁷⁸ Intervju. Aina Aske, Larvik Museum

¹⁷⁹ Regional plan for bærekraftig arealpolitikk (RPBA) Et attraktivt & bærekraftig Vestfold

¹⁸⁰ <http://vestfoldmuseene.no/om-vestfoldmuseene/fakta-om-vestfoldmuseene/>

¹⁸¹ <http://encounter.network/network-activities-and-initiatives/>

Caseprosjekt 15

Kriterier	Prosjekt 15: LOCFOOD	Prosjektstørrelse: Norske IREG-midler: 2.714.154 NOK Totalt: 2.756.105 €	Dato: 01.02.2012 - 31.12.2014	Fylke: Nordland	Interregprogram: C – Interregional Cooperation Programme
Temaområde: Bedriftsutvikling av SMB					
Beskrivelse	Nordland fylkeskommunes prosjekt LOCFOOD handlet om å forbedre regional politikk og strategier for småskala mat- og opplevelsesbedrifter, og fremme entreprenørskap og bedriftsutvikling i denne delen av lokalt næringsliv ¹⁸² . Prosjektet fokuserte på lokalmat som en del av reiselivsnæringen. 13 partnere deltok fra til sammen 7 land, med Nordland fylkeskommune som lead partner. Aktiviteter var blant annet å utarbeide en «Best Practice Guide», og en kartleggingsrapport om eksisterende politikk i deltakerlandene og ulike faktorer som påvirker sektoren. Konferanser, studiebesøk og kunnskaps- og erfaringsutveksling ble gjennomført. Erfaringer fra LOCFOOD var viktig i prosessen med utarbeiding av en ny strategi for lokalmat i Nordland.				
Relevans	<ul style="list-style-type: none"> > Nordland fylkeskommunes mål var å utvikle et framtidrettet, nyskapende og lønnsomt næringsliv som gir attraktive arbeidsplasser og gode levevilkår, gjennom bl.a. å styrke infrastruktur for innovasjon og entreprenørskap. Fokuset var å øke verdiskapingen og antall arbeidsplasser innenfor blant annet reiselivsnæringen i Nordland¹⁸³. > LOCFOODs målsetning var å styrke erfaringsutveksling og bedre koordinasjon blant små og mellomstore bedrifter i matsektoren i periferie områder. Prosjektet skulle styrke regionale strategier for entreprenørskap, forretningsutvikling, konkurransevne og økonomisk vekst blant lokalmatbedrifter¹⁸⁴. 				
Effekt/resultatet	Prosjektet skapte: <ol style="list-style-type: none"> 1) Deling av erfaringer for å etablere en "best practice" rammeverk og lærdom både fra lokalmatprodusenter og beslutningstakere i de involverte regionene (Good Practice Guide).¹⁸⁵ Deltakerbedriftene fikk økt faglig kunnskap og veiledning for utvikling i små bedrifter innenfor lokalmatsektoren¹⁸⁶. Prosjektet hadde en direkte policyeffekt ettersom resultatene er tatt inn i utvikling av en spesifikk strategi for lokalmat (Strategi for Lokalmat og Matopplevelser i Nordland). 2) Kunnskapen som ble opparbeidet gjennom prosjektet ble brukt til å utarbeide strategi om opplevelser (mat, kultur og natur) for Nordland fylke. Dette førte i første omgang til utarbeiding av Strategi for Lokalmat og Matopplevelser i Nordland¹⁸⁷. Nordland har publisert "Strategi for reiseliv- og opplevelsesnæringer i Nordland 2017-2021" som fortsetter å prioritere utviklingen av lokalmatsektoren. 3) Et internasjonalt kontaktnettverk for bedriftene til utveksling av metoder og erfaringer innenfor reiseliv og matkultur. <p>Uintenderte effekter – Ikke relevant</p>				
Bærekraft	<p>Bærekraftige tiltak og tjenester – Metodene som ble utviklet av LOCFOOD-prosjektet førte til ny inspirasjon om ulike metoder og virkemidler for videreutvikling av lokal reiselivsnæring i partnerlandene¹⁸⁸. Disse nye metodene og "best practice"-læringen blir brukt fortsatt¹⁸⁹.</p> <p>Nye institusjoner og styrking av eksisterende – I prosjektet ble internasjonal inspirasjon og kunnskap om blant annet lokalmat som en del av opplevelsesbasert reiseliv implementert i arbeidet med Strategi for reiseliv- og opplevelsesnæringer i Nordland 2017- 2021. Strategien gir retningslinjer til bedrifter om hvordan man kan utvikle lokalmat til en verdifull ressurs for turisme.</p> <p>Nettverksbærekraft – Ikke funnet</p>				

¹⁸² LOCFOOD. Good Practice Guide

¹⁸³ Nordland fylkeskommune. Utviklingsprogram Nordland 2008-2011 – Vekstfylket som griper mulighetene

¹⁸⁴ LOCFOOD. Good Practice Guide

¹⁸⁵ LOCFOOD. Good Practice Guide

¹⁸⁶ LOCFOOD. Sluttrapport

¹⁸⁷ Strategi for Lokalmat og matopplevelser i Nordland. Ressursgruppe Mat. 27.22.14.

¹⁸⁸ LOCFOOD. Sluttrapport

¹⁸⁹ Intervju. Tommy Nilsen, Norland fylkeskommune, LOCFOOD

<p>Nytte</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="373 241 1380 479"> <p>> Nordland fylkeskommune hadde et mål om å øke verdiskapingen og antall arbeidsplasser innenfor reiselivsnæringen¹⁹⁰. Når man ser på indikatorene 'antall virksomheter innen lokalmatsektoren'¹⁹¹ og 'ansatte i turistindustrien' kan man se en utvikling. Innen lokalmat ble det antatt å være mellom 350 og 500 aktører totalt sett (per 2014). Samtidig er det mange små aktører som ikke er registret noe sted.¹⁹² Det bemerkes at det er flere som opplever at omfanget av jordbruksdriften har økt som følge av oppstart med gårdsmat/-turisme (økning på 29 prosent mellom 2005-2008).¹⁹³ Lokalmatsektoren inngår som en viktig del av reiselivsnæringen, og vi vurderer derfor at prosjektet har bidratt til Nordlands mål om utvikling av lokalmat som del av reiselivsnæringen.</p> <li data-bbox="373 495 1380 846"> <p>> Prosjektets resultater, erfaringsutvekslingen og best practice guide (LOCFOOD practice guide) er innarbeidet i utvikling av en lokalmatstrategi i Nordland. Vår vurdering er at prosjektet har bidratt til utvikling av rammebetingelser for lokalmatsektoren. Effekten av politikktutviklingen og erfaringsutvekslingen som prosjektet resulterte i, er blitt en del av den første spesifikke strategien for lokalmat (Strategi for Lokalmat og Matopplevelser i Nordland). Siden arbeidet med utvikling av lokalmat i reiselivet ble innarbeidet i reiselivsstrategien for Nordland, kan man se en utvikling ved at lokalmat har blitt en del av reiselivsutvikling i Nordland. Fylkesmannen har i etterkant av Interregprosjektet utviklet to store prosjekter på denne baggrund; Grønt reiseliv og Matopplevelser i Nordland.¹⁹⁴ Prosjekt Grønt Reiseliv er eid av Fylkesmannen i Nordland og samfinansiert med Nordland fylkeskommune. Innovasjon Norge er finansiell partner på tiltak som går direkte på bedriftsutvikling.¹⁹⁵ Prosjekt Matopplevelser i Nordland eies og driftes av Fylkesmannen, og er finansiert av Nordland Fylkeskommune og Fylkesmannen i Nordland.¹⁹⁶</p>
--------------	---

¹⁹⁰ Nordland fylkeskommune. Utviklingsprogram Nordland 2008-2011 – Vekstfylket som griper mulighetene

¹⁹¹ Fylkeskommunen manglet på prosjekttidspunktet oversikt over antall aktører innen lokalmatsektoren i Nordland

¹⁹² Strategi for Lokalmat og matopplevelser i Nordland. Ressursgruppe Mat. 27.22.14

¹⁹³ NIBIO Rapport. VOL. 2. Nr. 152. 2016. Landbruksbasert reiseliv i Norge

¹⁹⁴ Flere matnettverk i Nordland. Caset LofotenMat. Nordlandsforskning. 27.01.16.

¹⁹⁵ Fylkesmannen i Nordland. Prosjekt Grønt reiseliv er i gang. 05.04.13. <https://www.fylkesmannen.no/nb/Nordland/Landbruk-og-mat/Gardsturisme/Porsjekt-Gront-reiseliv-er-i-gang/>

¹⁹⁶ Fylkesmannen i Nordland. Matopplevelser i Nordland. 24.01.2014. <https://www.fylkesmannen.no/nb/Nordland/Landbruk-og-mat/Mat/Matopplevelser-i-Nordland---et-nytt-prosjekt-hos-Fylkesmannen/>

Miljø og ressurser

Caseprosjekt 3

Kriterier	Prosjekt 3: Enningdalselven	Prosjektstørrelse: Norske IREG-midler: 2.515.000 NOK 1.395.754 €	Dato: 19.06.2008 - 19.06.2011	Fylke: Østfold	Interregprogram: A – Sverige-Norge
	Temaområde: Miljø				
Beskrivelse	<p>Enningdalselven handlet om å etablere en permanent felles svensk/norsk forvaltning av Enningdalselven og dens uttaksområde i Iddefjorden fra farvannets grenser og se vannet og fisken som en felles ressurs¹⁹⁷. Aktivitetene var delt i følgende komponenter: i forbindelse med vanddirektivet ble svenske og norske metoder for kalking sammenlignet; et web-basert undervisningsopplegg ble utarbeidet for videregående studenter som skal gjennomføre limnologiske feltstudier; det ble produsert en plan for fiskeforvaltning og restaurering av elven. Prosjektet var ledet av fylkeskommunen i Västra Götalands län sammen med Norsk institutt for naturforskning (NINA). Formålet var å bidra til å bevare det rike biologiske mangfoldet i grenseområdet ved å utvikle felles vannbehandlingsplaner, fiskeriplaner, felles vurderingsgrunnlag for vannkvalitet med mer.</p>				
Relevans	<ul style="list-style-type: none"> > Østfold hadde et mål om å ivareta klima og miljø¹⁹⁸. Enningdalselven er et nasjonalt laksevassdrag¹⁹⁹, og fylkesstrategien referer til vanddirektivet hvor det heter at alle vannforekomstene skal ha god økologisk tilstand innen 2010.²⁰⁰ Enningdalselvans vanningsområde ligger på grensen mellom Sverige og Norge. Innsjøene og elveløpene har høye biologiske og rekreasjonsverdier, men området er sterkt påvirket av forurening og fiskebestandene har blitt negativt påvirket av menneskelige aktiviteter. Før 2008 var det ingen koordinering mellom fisketiltakene i Norge og Sverige.²⁰¹ Vannforvaltningsmyndighetene hadde et behov for bedre kunnskap og prosjektet har hjulpet med innhenting av metoder fra andre land. Dette bidro til en helhetlig vannforvaltningsplan som krysser landegrensene. Det var også et lokalt behov for bedre forhold for laksefisk og prosjektet i Enningdalselven har lagt ut steiner og endret elveløp for å forbedre habitat for laks i elven. > Prosjektet hadde som formål å støtte opp om og tilrettelegge for å utvikle planer og prosesser som bidro til forbedring av vannplanleggingen og dermed indirekte en forbedring av vannkvaliteten. Klassifiseringssystemet og vanddirektivet bidrar til mer målrettet og treffsikker kalking av vassdraget, som gir god økologisk tilstand²⁰² som bidrar til kommunens mål om ivaretagelse av naturlandskapet. 				
Effekt/resultatet	<p>Prosjektet resulterte i:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Data om metoder og tilnærminger i det norske og svenske klassifiseringssystemet²⁰³. 2) En vannbehandlingsplan for Enningdalselvans vanningsområde, basert på kjemiske og biologiske prøver som har blitt analysert for å vurdere virkningen av forurening og eutrofiering (vannkjemi, botanisk fauna, pelagiske og littoralske krepsdyr); 3) Et institusjonelt samarbeid mellom Sverige og Norge og få på plass en felles forvaltning. (sentralt i EUs vanddirektiv). Det er uklart hvor institusjonalisert dette er blitt²⁰⁴ 4) Ca. 1300m av Enningdalselven og Långevallselven har blitt restaurert²⁰⁵. Resultert i habitatforbedringer for fisk samt at det er satt opp en fisketeller for å bedre kunnskapen om fiskebestanden. Hele vassdragets nedbørsfelt ble kartlagt, hvor det tidligere ble kalket i hele vassdraget, mens det i etterkant kalkes mindre og mer målrettet²⁰⁶. 				

¹⁹⁷ Enningdalselven. Sluttrapport

¹⁹⁸ Vanddirektivet er en hovedprioritet i Østfoldsstrategi

¹⁹⁹ Intervju. Leif Roger Karlsen, Fylkesmannen i Østfold

²⁰⁰ Østfold fylkeskommune. Grenseløse Østfold Fylkesplan 2004-07

²⁰¹ Østfold fylkeskommune. Grenseløse Østfold Fylkesplan 2004-07

²⁰² Intervju. Leif Roger Karlsen, Fylkesmannen i Østfold

²⁰³ Regional plan for vannforvaltning i vannregion Glomma 2016-2021

²⁰⁴ Vattenmyndigheten Västerhavet. Förslag på förvaltningsplan för Västerhavets vattendistrikt 2015-2021

²⁰⁵ Enningdalselven. Sluttrapport

²⁰⁶ Intervju. Leif Roger Karlsen, Fylkesmannen i Østfold

	<p>5) Erfaringen fra "Enningdalselven" ble inkludert når det norske klassifiseringssystemet for ferskvann og kystvann ble revidert i 2017. Østfold fylkeskommunes vann- og fiskeriforvaltningsplan foreslår nå tiltak for miljøspørsmål som anses å ha størst betydning for å oppnå god vannkvalitet og rike fiskebestander.</p> <p>Uintenderte effekter – Ikke funnet</p>
Bærekraft	<p>Bærekraftige tiltak og tjenester – Dataene som ble samlet inn ble brukt til å sammenlikne norske og svenske klassifiseringsmetoder for kalking av vassdrag. De som jobbet med vanndirektivet og klassifiseringsmetoder har trukket denne kunnskapen videre i form av et større forskningsprosjekt på den svenske siden – WATERS²⁰⁷ – og i revisjonen av det norske klassifiseringssystemet i 2017²⁰⁸.</p> <p>Nye institusjoner og styrking av eksisterende – De institusjonene som deltok er blitt styrket siden de har fått nye verktøy til vannforvaltningen. Derimot ble det ikke gjort noe institusjonelt for å sikre bærekraften på lang sikt²⁰⁹</p> <p>Nettverksbærekraft – Det ble bestemt å fortsette med årlige møter for å planlegge videre innsats.²¹⁰</p>
Nytte	<ul style="list-style-type: none"> > Bruk og vern som kilde til livskvalitet og verdiskaping i et bærekraftig perspektiv²¹¹ var et viktig mål for kyst- og vassdragsområder i Østfold. Enningdalselvans vanningsområde ligger på grensen mellom Sverige og Norge. Innsjøene og elveløpene har høye biologiske og rekreasjonsverdier, men området er sterkt påvirket av forurening og fiskebestandene har blitt negativt påvirket av menneskelige aktiviteter. Før 2008 var det ingen koordinering mellom fisketiltakene i Norge og Sverige. Det fremgår også av regionalplanen at klassifisering av de grensekryssende vassdragene skjer i tett dialog med svenske myndigheter. > Habitatsutbedringer av vassdraget inngår indirekte som den regionale målsettingen om å ivareta naturlandskap²¹². Det må organiseres en helhetlig vassdragsforvaltning i samarbeid med nabofylker og –län, i tråd med EUs rammedirektiv. Det må fastsettes vannkvalitetsmål for vassdragene som grunnlag for forvaltningen. I tillegg bidrar klassifiseringssystemet og vanndirektivet til mer målrettet og treffsikker kalking av vassdraget, som gir god økologisk tilstand. Dette vil også bidra til å ivareta kommunens mål om ivaretagelse av naturlandskap. I Østfold har det vært, og er, et spesielt fokus på forurensingen i de store vassdragene. Innen landbruk er det fortsatt viktig å redusere avrenning av jordpartikler og fosfor til vassdrag, samt redusere utslipp av klimagasser fra jordbearbeiding og gjødsling. Som følge av implementeringen av forskrifter om rammer for vannforvaltningen, er det nå opprettet vannområdeutvalg som bygger videre på de etablerte samarbeidsforaene for vassdragene.²¹³ > Vi vurderer at prosjektet har bidratt til endringene i klassifiseringssystemet som gikk inn i Østfolds regionalplan for vannforvaltning. Under prosjektet ble det arbeidet med habitattutbedringer for artsmangfoldet, undervisning, og sammenlikning av det norske og svenske klassifiseringssystemet for vassdrag. Endringene har resultert i at flere vannforekomster blir vurdert å ha dårligere økologisk status i 2015 (mer realistisk)²¹⁴. Dette har ført til en revidering av vannforvaltningsplanen for vannregion Glomma for å oppnå god økologisk tilstand i 2161 vannforekomstene i perioden 2016-2021²¹⁵. Den nye planen setter ambisiøse mål for hvor man regner med at 2161 av 2378 vannforekomster i skal ha 'god økologisk tilstand' innen 2021²¹⁶. Fylkesmannen i Østfold har foretatt målinger under den nye planen for å vurdere hvilken status det er i vannforekomstene, og hvilke tiltak som er nødvendige for å oppnå god økologisk tilstand. Per 2018 har god økologisk tilstand ikke blitt oppnådd alle steder, men tiltakene som har blitt gjennomført i prosjektet har ført til en bedre måloppnåelse i forhold til vannforvaltningen i den nye planen.²¹⁷

²⁰⁷ Vatteninformasjonssystem Sverige. <http://viss.lansstyrelsen.se/Waters.aspx?waterMSCD=WA54345610>.

²⁰⁸ Intervju. Ann Kristin Schartau, NINA

²⁰⁹ Intervju. Ann Kristin Schartau, NINA

²¹⁰ Intervju. Bjørn Walseng, NINA

²¹¹ Østfold fylkeskommune. Grenseløse Østfold Fylkesplan 2004-07

²¹² Østfold fylkeskommune. Grenseløse Østfold Fylkesplan 2004-07

²¹³ Østfold fylkeskommune. Fylkesplan for Østfold: Østfold mot 2050

²¹⁴ Vannregion Glomma. Regional plan for vannforvaltning i vannregion Glomma 2016-2021

²¹⁵ Intervju. Håvard Hornnæs, Fylkesmannens kontor i Østfold

²¹⁶ Halden Kommune. Vannområdenes arbeid og ditt ansvar som lokalpolitiker. <http://glomma-sor.no/wp-content/uploads/2015/10/Halden-lav-sider.pdf>

²¹⁷ Intervju. Håvard Hornnæs, Fylkesmannens kontor i Østfold

Caseprosjekt 6

Kriterier	Prosjekt 6: Økt utnyttelse av skogens biomasse	Prosjektstørrelse: Norske IREG-midler: 6.852.000 NOK Totalt: 4.463.000 €	Dato: 01.01.2009 - 31.12.2011	Fylke: Nordland	Interregprogram: A-Botnia-Atlantica
Temaområde: Ressurser					
Beskrivelse	<p>Økt utnyttelse av skogens biomasse handlet om å besvare regjeringens mål om å doble bioenergiproduksjonen innen 2020 (fra ca. 16 TWh i 2008 til 30Wh)²¹⁸. Prosjektet hadde som mål å utvikle ny kunnskap om høsting og bruk av biobrensel fra skogen, og å formidle denne kunnskapen til lokale myndigheter, entreprenører, investorer, skogeiere og publikum. Det norske delprosjektet var styrt av skogeierorganisasjonen Allskog, og med Norsk institutt for skog og landskap som ansvarlig for forsknings- og utviklingsaktivitetene. Prosjektet foretok en rekke feltforsøk i Nordland for å utvikle metoder til beregning av mengden hogstavfall og effektivitet, som f.eks. registrering av brenselrelaterte egenskaper til treslagene i Nordlandsskogbruket, testing av alternativt maskinutstyr for tynningshogst, og logistikkutfordringene i uttak av hogstavfall. Resultatene fra feltforsøkene ble formidlet til lokale myndigheter og interessenter gjennom følgende aktiviteter: dialog med Nordland fylkeskommunen og kommuner i Nordland om muligheter og utfordringer for økt bruk av bioenergi; seminarer og konferanser om bioenergi; studieturer til Sverige og Finland; markedsføring av bioenergi overfor regionale energiselskap og investorer; og bistand til konkrete bioenergianlegg med informasjon.</p>				
Relevans	<ul style="list-style-type: none"> > Nasjonale myndigheter hadde et mål fra omkring 2008 om å doble mengden bioenergi fra 16 TWh til 30 TWh.²¹⁹ Dette reflekteres i Nordlands regionale plan for klimautfordringene (2011-2020) hvor det står at kommunene skal legge til rette for etablering av testanlegg for bioenergi.²²⁰ Planen vektlegger behovet for samarbeidsprosjekter for å mobilisere skogbruket til økt produksjon og satsing på bioenergi. > Prosjektet hadde som mål å gjøre det nordiske barskogbeltet til den regionen innenfor EU med den høyeste bruken av bioenergi ved å utvikle løsninger for småskala, energieffektive forbrenningsanlegg med lave investeringskostnader. Det hadde også til formål å møte lokale målsettinger knyttet til fornybar energi. Skogeiere hadde behov for hjelp til å øke verdiskapingen gjennom økt leveranse av biomasse fra alle typer skog. Større volum av trevirke og nye produkter vil styrke sysselsettingen og bidra til nye forretningsmodeller for skogentreprenører, utstyrsprodusenter og bioenergivirksomheter. > Interessen fra myndighetenes side falt i etterkant av prosjektet, noe som kan skyldes en redusert strømpris.²²¹ 				
Effekt/resultatet	<p>Prosjektet resulterte i:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Kunnskap om metoder til beregning av mengden hogstavfall og effektivitet som er oppført i de tekniske rapportene. Kunnskapen ble formidlet til lokale myndigheter og aktører. Kunnskapsoppbyggingen er den eneste målbare effekten i dag.²²² 2) Det ble også foretatt tiltak for å markedsføre fordelene med bioenergi til energiselskaper og investorer. 3) Ved slutten av prosjektet var man klar til å sette i gang et testanlegg for biomasse men interessen fra myndighetenes side falt i etterkant av prosjektet.²²³ Mens prosjektet pågikk valgte fylkeskommunen å prioritere andre former for biomasse enn det som prosjektet om- 				

²¹⁸ Forest Power. Sluttrapport

²¹⁹ Olje- og energidepartementet. 2008. Strategi for økt utbygging av bioenergi 2008. <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/oed/bioenergi-strategien2008w.pdf>

²²⁰ Nordland fylkeskommune. Regional plan - Klimautfordringene i Nordland 2011-2020 handlingsprogram 2014. https://www.nfk.no/f/if3fc00ea-758a-4ca9-aa8c-062b5326c155/handlingsprogram_for_regional_klima-plan_2014.pdf

²²¹ Bygdeforskning. Rapport 6/09. Bioenergi mellom nasjonal politikk og regional variasjon – En sammenlignende studie av omfang og drivkrefter i Hedmark, Møre og Romsdal og Nord-Trøndelag

²²² Intervju. Ole Lauglo, Alskog SA

²²³ Forest Power. Sluttrapport

	<p>handlet. Dette betydde at testanlegget ikke kom i gang. Den endelige effekt av Interreg-prosjektet ble meget begrenset.²²⁴ Dette kan skyldes en redusert strømpris. Den viktigste konkurrenten til varme fra bioenergi i Norge er elektrisk kraft, og strømprisen er dermed en grunnleggende driver, eller barriere i bioenergi markedet.²²⁵</p> <p>4) Det ble ansatt en lokal prosjektmedarbeider i Bodø, som skulle sørge for å få rotfeste hos lokale myndigheter.</p> <p>Uintenderte effekter – Ikke relevant</p>
Bærekraft	<p>Bærekraftige tiltak og tjenester – Biomasseutvikling er fortsatt på dagsorden i Nordland²²⁶ og kunnskapsoppbyggingen²²⁷ kan fremdeles til dels spores i regionen.</p> <p>Nye institusjoner og styrking av eksisterende – Da de offentlige aktørene har vært svært lite interessert etter prosjektet er det ingen styrking av institusjoner. Det ble ansatt en lokal prosjektmedarbeider i Bodø som skulle sørge for å få rotfeste hos lokale myndigheter. Roger Andreassen arbeidet som prosjektleder for Bio-energy Forest Power hos Fylkesmannen i Nordland, men er ikke aktivt lenger.²²⁸</p> <p>Nettverksbærekraft – Ikke funnet</p>
Nytte	<ul style="list-style-type: none"> > I Nordlands regionale plan for klimautfordringene (2011-2020) står det at kommunene skal legge til rette for etablering av testanlegg for bioenergi.²²⁹ Planen vektlegger behovet for samarbeidsprosjekter for å mobilisere skogbruket til økt produksjon og satsing på bioenergi. I den regionale strategien er det en målindeks om å doble bioenergi produksjonen innen 2020, noe som er basert på et nasjonalt mål.²³⁰ Nasjonale og regionale myndigheter har et mål fra omkring 2008 om å doble mengden bioenergi fra 15 TWh til 30 TWh. > Prosjektet hadde til formål å bidra til å markedsføre bioenergi og øke kunnskap om bioenergi i de deltakende regionene, herunder Nordland. Men prosjekts hovedresultat ble ikke implementert (interessen for biomasse i regionen falt etter at den ble avsluttet²³¹), er det kun kunnskap om bioenergi som muligens har hatt en effekt. Intervjuobjektene mener at de ikke lenger hadde behov for å videreutvikle kunnskapen.²³² > Imidlertid er biomasseutvikling fortsatt på dagsorden i Nordland og det må antas at kunnskap som ble utviklet i prosjektet fremdeles finnes i området - noe av kunnskapen ble overtatt av SENBIO²³³. Det er opprettet noen få biomasseanlegg i Nordland. I Steigen er det eneste flisfyringsanlegget som ble bygd i Nordland i prosjektperioden. Det er også bygd et stort fjernvarmeanlegg i Harstad og flis til dette anlegget kommer blant annet fra Nordre Nordland. Anlegget i Bankgata i Bodø ble imidlertid stengt ned. I 2012 var det 3 flisfyringsanlegg i drift i fylket: Steigen, Saltdal og Hattfjellidal. Dessuten er det installert flere pelletsanlegg på Helgeland²³⁴. Fylkeskommunen har valgt benytte strøm fremfor å satse på varmepumper på sine bygg²³⁵. > Prosjektet var finansiert av Nordland fylkeskommune, Fylkesmannen i Nordland, Landbruks- og Matdepartementet og Norsk institutt for skog og landskap. Det bemerkes dessuten at det var et tett samarbeid med prosjektet 'Økt verdiskaping i Nordlandsskogbruket' som var et prosjekt finansiert av Fylkesmannen i Nordland²³⁶. Dette prosjektet var medfinansiert av Innovasjon Norges bioenergi program i Nordland. Det er

²²⁴ Intervju. Ole Lauglo, Alskog SA

²²⁵ Bygdeforskning. Rapport 6/09. Bioenergi mellom nasjonal politikk og regional variasjon – En sammenlignende studie av omfang og drivkrefter i Hedmark, Møre og Romsdal og Nord-Trøndelag

²²⁶ Fylkesmannen i Nordland. Strategisk plan for Nordlandsskogbruket 2012-2025 – Økt verdiskaping i alle ledd. <https://www.allskog.no/upload/2013/04/15/strategisk-plan-for-nordlandsskogbruket-2012-2025.pdf>

²²⁷ Intervju. Ole Lauglo, Alskog SA

²²⁸ Fylkesmannen i Nordland

²²⁹ Nordland fylkeskommune. Regional plan - Klimautfordringene i Nordland 2011-2020 handlingsprogram 2014. https://www.nfk.no/f/if3fc00ea-758a-4ca9-aa8c-062b5326c155/handlingsprogram_for_regional_klima-plan_2014.pdf

²³⁰ Forest Power. Sluttrapport

²³¹ Intervju. Ole Lauglo, Alskog SA

²³² Intervju. Ole Lauglo, Alskog SA.

²³³ Intervju. Simen Gjølshjøl, NIBIO

²³⁴ Fylkesmannen i Nordland. Økt verdiskaping i Nordlandsskogbruket. 2012

²³⁵ Intervju. Ole Lauglo, Alskog SA

²³⁶ Prosjekt Økt verdiskaping i Nordlandsskogbruket. Sluttrapport

	anekdotiske bevis for at forskningsresultatene fra begge prosjektene ble fremlagt på regionsamling i Sømna mars 2012. Prosjektene har gjennomført en samlet studietur til Finland. Fylkesmannen var med på å ta imot en delegasjon fra Finland, som senere også var med på en samling i Mosjøen og en bioenergidag på Sør-Helgeland. ²³⁷
--	---

²³⁷ Prosjekt Økt verdiskapning i Nordlandskogbruket. Sluttrapport

Caseprosjekt 8

Kriterier	Prosjekt 8: CCS – Kattegat/Skagerrak	Prosjektstørrelse: Norske IREG-midler: 3.461.862 NOK Totalt: 1.299.117 €	Dato: 01.06.2009 - 30.11.2011	Fylke: Telemark	Interregprogram: A-ØKS
Temaområde: Miljø					
Beskrivelse	<p>CCS (Carbon Capture and Storage) adresserte CO₂-problematikken rundt fangst og lagring. Prosjektet omfattet norske og svenske universiteter, høyskoler, FoU-avdelinger og fylke- og distriktsråd. I dette samarbeidet var skandinavisk kompetanse på hele verdikjeden fra utslipp og fangst til transport og lagring samlet, for å finne felles løsninger og dermed kunne gi en betydelig reduksjon av CO₂-utslippene i regionen²³⁸.</p> <p>Prosjektets aktiviteter har: 1) beregnet hva det vil koste å lagre CO₂ i Kattegat / Skagerrak; 2) kartlagt mulige steder for CO₂-lagring ved bruk data over norsk sokkel; 3) anslått logistikkostnader for næringene i dette området for å bruke en felles transport- og lagringsinfrastruktur for CO₂. Aktivitetene handlet om å avdekke de økonomiske og teknologiske forutsetningene for at industrien kunne benytte seg av en slik infrastruktur.</p>				
Relevans	<p>> I regjeringens Soria-Moria-erklæring fra 2005 står det at kompetanse innenfor energi-sektoren må brukes til å utvikle teknologi og finne løsninger som reduserer utslippene av klimagasser. Regjeringen hadde et mål fra omkring 2009, om å skape en verdikjede for transport og injeksjon av CO₂ gjennom et statlig selskap. Nasjonale myndigheter ønsket å samarbeide med utbyggerne av gasskraft om anlegg for CO₂-fangst, og bidra økonomisk til å gjennomføre dette.²³⁹ Prosjektet hadde som mål å utforske muligheten for å etablere et CCS-nettverk i Skagerrak / Kattegat-regionen.²⁴⁰ I tillegg til å utvikle de tekniske og økonomiske parameterne til CCS-kjeden og identifisere mulige lagringssteder, har prosjektet sett på lov- og forskriftskrav og det politiske rammeverket som trengs for å etablere en mulig CCS-løsning.</p>				
Effekt/resultatet	<p>Prosjektet resulterte i at industrien fant ut at CCS lar seg gjøre og hva det koster, slik at det kun er et spørsmål om politikk og økonomi.²⁴¹ I prosjektet ble det produsert:</p> <p>1) Kunnskapsprodukter om CO₂-fangst og -lagring som viste seg også å være verdifulle for private aktører; Tel-tek, SINTEF, GASSNOVA.²⁴² Tel-Tek er nå en del av SINTEF som har et forskningsprogram på CO₂-fangst som spenner blant annet over utvikling av materialer og prosesser innen industrielle applikasjoner.²⁴³</p> <p>2) Et kostnadsbilde for lagringsmuligheter for CO₂ i havbunnen til bruk for industribedrifter innenfor dette området; Yara AS; Statoil ASA; Esso Norge AS og Skagerak Kraft AS²⁴⁴</p> <p>3) Et kontaktnettverk mellom prosjektdeltakere, som ble etablert gjennom partnerskapsmøter og konferanser.</p> <p>4) Det har svaret på målet om redusert CO₂-utslipp gjennom å sette fokus på viktigheten av CO₂-fangst ved store punktkilder, som i sin tur har dannet grunnlaget for anleggene på Klemetsrud og Norcem. I etterkant av prosjektet har det vært en klar målsetting og politisk satsing på CCS blant annet med anlegget på Mongstad. Her er det utviklet og bygget et stort internasjonalt testanlegg for CCS. I 2012 ble det for første gang gitt støtte til et større prosjekt for CO₂-fangst fra landbasert industri, til sementprodusenten Norcem i Brevik.²⁴⁵</p>				
	Uintenderte effekter – Ikke relevant				

²³⁸ Keep.eu. Project - Kattegat/Skagerrak. <https://www.keep.eu/keep/project-ext/41436/CCS>

²³⁹ Plattform for regjeringssamarbeidet mellom Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet 2005-09. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/smk/vedlegg/2005/regjeringsplattform_soriamoria.pdf

²⁴⁰ CCS – Kattegat/Skagerrak. Sluttrapport

²⁴¹ Intervju. Dag Bjørnsen, Tel-Tek (nå pensjonert)

²⁴² Oljedirektoratet. CO₂ Samleatlas. <http://www.npd.no/no/Publikasjoner/Rapporter/CO2-samleatlas/1/>

²⁴³ SINTEF. CO₂-fangst – Absorpsjonsprosesser. <https://www.sintef.no/co2-fangst-absorpsjonsprosesser/>

²⁴⁴ CCS – Kattegat/Skagerrak. Sluttrapport

²⁴⁵ Statsministerens kontor. 04.05.2015. Samandrag av Gassnovas utgreiing av moglege fullskala CO₂-handteringsprosjekt i Noreg

Bærekraft	<p>Bærekraftige tiltak og tjenester – I 2014 produserte Oljedirektoratet en kartlegging av potensielle CO₂-lagringsmuligheter på norsk sokkel ved å gi ut en samlet utgave av de tidligere utgitte atlasene.²⁴⁶ Formasjonen på norsk sokkel i Skagerak ble identifisert av Interreg-prosjektet og har kommet inn i det norske atlaset over lagringssteder.²⁴⁷ Det er et direkte resultat av prosjektet.²⁴⁸ Atlaset brukes av Olje- og energidepartementet til å utlyse areal for tillatelser til utnyttelse av et undersjøisk reservoar til injeksjon og lagring av CO₂ (utnyttelsestillatelse).²⁴⁹ Norcem Brevik ble først identifisert av prosjektet som et mulig sted for et CO₂-fangstanlegg, og i 2018 tilbød regjeringen statsstøtte til Norcem for å studere CO₂-fangst på sitt sementanlegg i Brevik.²⁵⁰ Sammen med det parallelle CLIMIT prosjektet ga Interreg-prosjektet det vitenskapelige grunnlaget for et FP7 prosjekt finansiert av EU.²⁵¹ Denne rapporten har siden bidratt til akademisk forskning på dette feltet.²⁵²</p> <p>Nye institusjoner og styrking av eksisterende – Tel-tek ansatte en geolog, delvis som et resultat av prosjektet.²⁵³ Tel-Tek er nå en del av SINTEF ettersom Tel-Tek gikk inn som forskningsgruppe i instituttet SINTEF Materialer og Kjemi.²⁵⁴ SINTEF har nå et forskningsprogram på CO₂-fangst som omfatter blant annet utvikling av materialer og prosesser innen industrielle applikasjoner.²⁵⁵ SINTEF har siden samarbeidet med Norcem om bl.a. å utvikle et pilotskala-anlegg ved Norcems sementfabrikk i 2016. Vi vurderer at prosjektet bidro til å utvikle kompetanse på dette området hos Tel-Tek og har dermed styrket SINTEF.</p> <p>Nettverksbærekraft – Nær kontakter mellom prosjektdeltakere ble etablert gjennom møter og konferanser. Tel-Tek og Chalmers hadde videre samarbeid og et nytt Interreg-prosjekt i etterkant av CCS prosjektet. Dette var riktignok på et annet tema – energioptimalisering i regionen. Her har prosjektet inkludert erfaringer og resultater fra Interreg-prosjektet CCS.²⁵⁶</p>
Nytte	<ul style="list-style-type: none"> > Regjeringen hadde et mål fra omkring 2009, om å skape en verdikjede for transport og injeksjon av CO₂ gjennom et statlig selskap. Nasjonale myndigheter ønsket å samarbeide med utbyggerne av gasskraft om anlegg for CO₂-fangst, og bidra økonomisk til å gjennomføre dette.²⁵⁷ > Prosjektet omhandlet hele CO₂-verdikjeden, inkludert CO₂-fangst på industriområder, optimal CO₂-transportinfrastruktur, og bruk av tilgjengelige geologiske og seismiske data for å identifisere mulige lagringssteder. Det var også et tilknyttet prosjekt som ble finansiert av Gassnova / CLIMIT (statens myndigheter som støtter forskning og utvikling i CO₂-fangst) og hovedaktørene i industrien samt en del av energisektoren i regionen.²⁵⁸ Arbeid fra disse to prosjektene ga det vitenskapelige grunnlaget for et FP7 prosjekt finansiert av EU, "Opportunities for CO₂ Storage Pilot Projects across Europe", som ble publisert i oktober 2013.²⁵⁹

²⁴⁶ Oljedirektoratet. CO₂ Samleatlas. <http://www.npd.no/no/Publikasjoner/Rapporter/CO2-samleatlas/1/>

²⁴⁷ Intervju. Dag Bjørnsen, Tel-tek (nå SINTEF)

²⁴⁸ Intervju. Hans Aksel Haugen, Tel-tek (nå SINTEF)

²⁴⁹ Oljedirektoratet. <http://www.npd.no/no/Tema/Lagring-og-bruk-av-CO2/Temaartikler/Utnyttelsestillatelse--utlysning/>

²⁵⁰ Regjeringen. 15.05.2018. Regjeringen viderefører planlegging av demonstrasjonsprosjektet for fangst og lagring av CO₂

²⁵¹ CGS Europe. Opportunities for CO₂ Storage Pilot Projects across Europe. October 2013

²⁵² Czernichowski-Lauriol, Isabelle & Berenblyum, Roman & Bigi, Sabina & Car, Marjeta & Liebscher, Axel & Persoglia, Sergio & Poulsen, Niels & Stead, Rowena & Vercelli, Samuela & Vincent, Ceri & Wildenborg, Ton. (2017). CO₂ GeoNet Perspective on CO₂ Capture and Storage: A Vital Technology for Completing the Climate Change Mitigation Portfolio. Energy Procedia. 114. 7480-7491. 10.1016/j.egypro.2017.03.1881.

²⁵³ Intervju. Hans Aksel Haugen, Tel-tek (nå SINTEF)

²⁵⁴ Tel-tek. <http://www.tel-tek.no/>

²⁵⁵ SINTEF. CO₂-fangst – Absorpsjonsprosesser. <https://www.sintef.no/co2-fangst-absorpsjonsprosesser/>

²⁵⁶ Interreg IVA Öresund – Kattegat – Skagerrak. Kan vi opnå en bæredygtig energiforsyning i Kattegat-Skagerrak? Bærekraftig bruk av energibærerne i KASK regionen

²⁵⁷ Plattform for regjeringssamarbeidet mellom Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet 2005-09. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/smk/vedlegg/2005/regjeringsplattform_soriamoria.pdf

²⁵⁸ CCS – Kattegat/Skagerrak. Sluttrapport

²⁵⁹ CGS Europe. Opportunities for CO₂ Storage Pilot Projects across Europe. October 2013

	<ul style="list-style-type: none"><li data-bbox="375 235 1402 548">> Norcem Brevik, en sementprodusent lokalisert i Kattegat / Skagerrak-regionen, ble først identifisert av Interreg-prosjektet som et mulig sted for et CO₂-fangstanlegg.²⁶⁰ Det er anekdotisk bevis på at prosjektets resultater førte til ytterligere studier for å vurdere potensialet av Norcem Brevik. I 2012 ble det gitt støtte til et prosjekt i forbindelse med Norcem Brevik som første større prosjekt for CO₂-fangst fra landbasert industri.²⁶¹ I tillegg ble forundersøkelser av mulige demonstrasjonsprosjekter i Norge gjennomført i 2016 i samarbeid med SINTEF. Norcem Brevik var et av tre prosjekter som fikk statlige midler til å undersøke og utrede muligheter for CO₂-fangst.²⁶² Målet med støtteordningen var å identifisere minst ett teknisk gjennomførbart CO₂-fangstanlegg med tilhørende kostnadsestimer, og Norcem ble valgt i 2018.²⁶³ Beslutningen om å utvikle et testanlegg her kan spores tilbake til forskningen og eksponeringen som ble generert av Interreg-prosjektet.<li data-bbox="375 560 1402 775">> Kostnadsestimatene som ble utarbeidet av Interregprosjektet har bidratt til de innledende faser av Norcem-prosjektet. Disse ble brukt til en potensialvurdering i 2012, og videre brukt av prosjektpartnere mellom 2013 og 2017 for å utføre en benchmarking-analyse. Kostnadsestimatene måtte oppdateres i 2018 pga. tiden som var gått.²⁶⁴ Det er fremdeles et politisk ønske om å etablere et fullskala CO₂-fangstprosjekt i Norge.²⁶⁵ Ettersom prosjektet på Mongstad ble skrinlagt i 2013 har fokus blitt rettet mot landbasert industri. I denne forbindelsen er Norcem Brevik en viktig del av Norges strategi for CO₂-fangst.
--	---

²⁶⁰ CCS – Kattegat/Skagerrak. Sluttrapport

²⁶¹ Olje- og energidepartement. 05.04.15. Samandrag av Gassnovas utgreiing av moglege fullskala CO₂-handteringsprosjekt i Noreg

²⁶² Norwegian Ministry of Climate and Environment. Report. Norway's Seventh National Communication - Under the Framework Convention on Climate Change. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/321045_Norway-NC7-BR3-2-Norways_seventh_national_communication.pdf

²⁶³ Regjeringen. 15.05.2018. Regjeringen viderefører planlegging av demonstrasjonsprosjektet for fangst og lagring av CO₂

²⁶⁴ Intervju. Hans Aksel Haugen, Tel-tek (nå SINTEF)

²⁶⁵ Norcem. Karbonfangst. <https://www.norcem.no/no/karbonfangst-i-norcem>

Caseprosjekt 12

Kriterier	Prosjekt 12: PO-WERCluster	Prosjektstørrelse: Norske IREG-midler: 172,986.00 € Totalt: 4.998.942 €	Dato: 01.07.2008 – 30.06.2011	Fylke: Rogaland	Interregprogram: B-NSR
Temaområde: Ressurser					
Beskrivelse	<p>POWERCluster fokuserte på å akselerere læring og kunnskap og industriell utvikling i forbindelse med offshore vindkraft/havvind²⁶⁶. Prosjektet omfattet 18 partnere fra seks land – Tyskland, Storbritannia, Danmark, Nederland, Norge og Sverige. De ulike regionene hadde forskjellig kunnskap og erfaring innenfor vindenergi, og hensikten var å utveksle kunnskapen for å utvide kapasiteten.²⁶⁷ Havvind var på dette tidspunktet på et testnivå i Norge. Prosjektets aktiviteter omfattet: 1) et styrket nettverk av bedrifter og interessenter, med fokus på kunnskapsoverføring, kompetanseutvikling og styrket innovasjon i sektoren; 2) forsterkning av energiforsyningsnettverket på tvers av NSR; 3) utvikling av kompetanseutdanning (inkludert høyere utdanning og adressering av arbeidsledighet); 4) å skape offentlig bevissthet blant publikum som grunnlag for utrulling av vindkraftanlegg.</p>				
Relevans	<ul style="list-style-type: none"> > Fylkesmålet var å stimulere utnyttelsen av fornybar energi, bl.a. vindkraft, da det i 2007 var meldt eller konsesjonssøkt vindkraftproduksjon på ca. 5 TWh i Sør-Rogaland og 0,3 TWh i Nord-Rogaland²⁶⁸. Rogalands fylkesstrategi fokuserer overordnet på å styrke forskning og innovasjon innenfor vindkraftteknologi. I tillegg fokuserte regionen på å knytte seg til et nettverk av byer, noe de har oppnådd gjennom kontakt med Aberdeen i Skottland og Esbjerg i Danmark da disse har lang erfaring med utvikling av havvind > Hovedmålet med prosjektet var utviklingen av en sterk klynge innenfor havvindindustrien i Nordsjøregionen. Et særlig fokus var å opprette ferdighetsutviklende utdanningsprogrammer for vindkraft. Det var også et mål å skape samfunnsmessig bevissthet om vindmøller og øke antallet som tar utdanning innenfor vindkraft. > Prosjektet passet derfor godt inn i Rogalands strategi da det fokuserte på å bygge et kompetansenettverk og skaffe innovasjon innen vindturbiner og vindkraft. 				
Effekt/resultatet	<p>I POWERCluster var hovedresultatene og effektene i Norge som følger:</p> <p>1) Opprettelse av en energioperatørutdanning (med sertifisering); Prosjektet har vært en medvirkende årsak til at de har fått sertifisering og tyske bedrifter på eiersiden av selskapet Energy Innovation AS.²⁶⁹ Energy Innovation AS primære eier er Rogaland Fylkeskommune. Selskapet ble opprettet som følge (mer eller mindre direkte) av POWERCluster prosjektet og et kommersielt treningssenter for vind-industrien.</p> <p>2) POWERCluster partnerskapet hjalp også med en søknad til Leonardo da Vinci (senere ERASMUS +)</p> <p>3) Videreutvikling av utdanning ved Norges første utdanning i vindkraft Egersund²⁷⁰. 4) En offshore vindklynge, utviklet i nært samarbeid med deltakende selskaper; og en kunnskapsklynge på Sør-Vestlandet²⁷¹ "Greater Stavanger" ble inkludert i Norwegian Offshore Wind Cluster²⁷² og har siden drevet klyngen og kontakten i sørvest-Norge. Partnerne samles fortsatt et par ganger i året for å samarbeide om innovasjon og markedsmuligheter innen havvind²⁷³.</p>				

²⁶⁶ POWERCluster. Sluttrapport

²⁶⁷ POWERCluster. Background. <http://www.power-cluster.net/AboutPOWERcluster/tabid/587/Default.aspx>

²⁶⁸ IRIS. Energiproduksjon, stasjonær bruk og infrastruktur. Rapport til arbeidsgruppe 1 - Energiproduksjon og energibruk Fylkesdelplan for energi og klima i Rogaland. <http://www.kopervik.vgs.no/content/download/1265/15948/file/Energiproduksjon%20stasjon%C3%A6r%20bruk%20og%20infrastruktur.pdf>

²⁶⁹ Energy Innovation. <https://www.energyinnovation.no/about-us>

²⁷⁰ Forskning.no. 14.02.2012. Best på grønn energi. <https://forskning.no/kortnytt/best-pa-gronn-energi>

²⁷¹ POWERCluster. Sluttrapport

²⁷² Norwegian Offshore Wind Clusters. <https://offshore-wind.no/>

²⁷³ Intervju. Birger Haraldseid, Greater Stavanger

	<p>5) POWERCluster-partnerskapet ga grunnlag for Norwegian Offshore Wind for å søke om opptak i Innovasjon Norges Arena-program for klynger. Den ble tatt opp i 2018.²⁷⁴ 6) Internasjonale forretningsforbindelser og tilgang til teknisk kompetanse i partnerlandene, da markedet for havvind i Norge var ikke-eksisterende mens prosjektet pågikk.²⁷⁵</p> <p>Uintenderte effekter – Ikke funnet</p>
Bærekraft	<p>Bærekraftige tiltak og tjenester – Hovedvirkningen av prosjektet var opprettelsen av en energioperatørutdanning (med sertifisering) på Sør-Vestlandet.²⁷⁶ Programmene har gitt opplæring om vindkraft til vindteknikere.²⁷⁷ Energioperatørutdanningen har fortsatt innenfor rammene av Energy Innovation-treningscenteret som leverer Global Wind Organisasjon-moduler for sikkerhetstrening og som videreutvikler utdanningen.²⁷⁸</p> <p>Nye institusjoner og styrking av eksisterende – Etablering av selskapet Energy Innovation var ikke en direkte følge, men ble påvirket av POWERCluster.²⁷⁹ Markedet for vindkraft i Norge var ikke-eksisterende da prosjektet pågikk.</p> <p>Nettverksbærekraft – Prosjektet etablerte en offshore vindklynge (kunnskapsklynge) i nært samarbeid med deltakende selskaper.²⁸⁰ Organisasjonen Greater Stavanger som er en prosjektbasert organisasjon styrt av 16 kommuner og fylkeskommunen, ble inkludert og har holdt i dette etter prosjektets slutt ved å opprettholde en lokal node som kombinerte industri, akademia og det offentlige.²⁸¹ Nettverket har arbeidet kontinuerlig for å fremme muligheter innen havvind, og det har vært oppfølgninger i form av et årlig seminar i samarbeid med Norcove.²⁸²</p>
Nytte	<ul style="list-style-type: none"> > Prosjektet har sin bakgrunn i veksten av havvindindustrien i Norge. Energi er den viktigste næringen i Rogaland og i Norge som helhet, og det blir stadig satset kraftig på å endre energiproduksjonen mot bærekraftig energi. Regjeringen ser nå på to nye områder for å åpne for konsesjoner sør i Nordsjøen.²⁸³ Rogaland hadde i perioden en særskilt fylkesplan for energi. Status på konsesjonssøkt vindkraftproduksjon er steget fra 2007 (ca. 5 TWh i Sør-Rogaland og 0,3 TWh i Nord-Rogaland) til at det er gitt konsesjon til ett vindkraftverk til havs per august 2014 – Statoils HyWind er en flytende vind-turbin på 2,3 MW som står plassert utenfor Rogaland²⁸⁴. Equinor har bygget ferdig Hywind park.²⁸⁵ Tidlige resultater viser at produksjon og ytelse overgår forventningene. Dette er sett som en pilot park. Equinor bygger nå Hywind Tampen som skal forsyne offshore oljeinstallasjoner Gullfaks og Snorre med 88 MW fornybar energi fra flytende offshore vindmøller.²⁸⁶ > Rogaland har som mål å produsere 4 TWh ny fornybar energi innen 2020. Rogaland hadde en ytterligere fylkesdelplan om vindkraft som var den første i sitt slag i Norge.²⁸⁷ Den ga konkrete anbefalinger til fremtidig arealbruk og satt utbygging av vindkraft i et større perspektiv på bakgrunn av konfliktvurderinger og sektorinteresser. Rogaland har gått inn i forskjellige satsinger for å utvikle kompetanse og kapasitet innenfor havvind,

²⁷⁴ Norwegian Offshore Wind Cluster. Norwegian Offshore Wind Cluster Tatt Opp I Innovasjon Norges Arena Program. 11.08.18. <http://offshore-wind.no/norwegian-offshore-wind-cluster-tatt-opp-i-innovasjon-norges-arena-program/>

²⁷⁵ Intervju. Birger Haraldseid, Greater Stavanger

²⁷⁶ Treningscenteret: <https://sysla.no/gronn/skal-bygge-treningstarn-for-folk-som-jobber-med-vindkraft/>; <https://www.energyinnovation.no/hjem>.

²⁷⁷ POWER Cluster. Sluttrapport

²⁷⁸ Energy Innovation. <https://www.energyinnovation.no/hjem>

²⁷⁹ Intervju. Frank Emil Moen, Dalane videregående skole

²⁸⁰ Norwegian Offshore Wind Clusters. Participants. <https://offshore-wind.no/participants/>

²⁸¹ Intervju. Birger Haraldseid, Greater Stavanger

²⁸² Norcove. <http://www.norcove.no/index.cfm?id=428950>

²⁸³ Prop. 1 S (2018–2019). For budsjettåret 2019 — Utgiftskapitler: 1800–1840, 2440 og 2490 Inntektskapitler: 4800–4820, 5440, 5490, 5582, 5680 og 5685

²⁸⁴ Vindportalen.no. Offshore vindkraft i Norge – Den politiske prosessen. 09.03.16

²⁸⁵ <http://www.norcove.no/doc//konferanser/2019/Presentasjoner%20SMI%20Kristiansand/9%20-%20Equinor.pdf>

²⁸⁶ Havvind Notat. ABB ZERO 2018. <https://zero.no/wp-content/uploads/2018/11/Havvind-notat-ABB-ZERO-2018.pdf>

²⁸⁷ Rogaland fylkeskommune. Fylkesdelplan for vindkraft (2007)

	<p>som for eksempel ENSEA²⁸⁸. I 2018 ble Norwegian Offshore Wind fra Rogaland, med 51 medlemmer, tatt opp i klyngeprogrammet Norwegian Innovation Clusters. Bedriftene skal med utgangspunkt i olje- og gassteknologi samarbeide om aktiviteter knyttet til leveranser til offshore vind-markedet.²⁸⁹ Dette bidrar til økt FoU og innovasjon i bransjen. Norwegian Offshore Wind søkte om opptak i Innovasjon Norges Arena-program for klynger og ble tatt opp i 2018. Prosjektets nettverk, som har vært aktivt i flere år, fikk i 2016 tildelt deler av omstillingsmidlene for Sør-Vestlandet.²⁹⁰ Dette var grunnlaget for Arena-søknaden og et direkte resultat av prosjektet.</p> <p>> Vi vurderer at PowerCluster har bidratt til at Rogaland har videreutviklet kompetanse innenfor vindkraft dels ved en sertifisert operatørutdanning og en videreutvikling av utdanningen ved Egersund Vindpark. Prosjektet har støttet direkte opp om mål og behov gjennom at ferdigheter blir utviklet i Energioperatørutdanningen og klyngen i stor grad støtter opp om forskning og innovasjon. Prosjektet har bidratt til en begynnende videreutvikling av vindkraftkapasiteten, ved å gjøre relevante kunnskapsprodukter tilgjengelig for målgruppen – som for eksempel Statoil (nå Equinor). Som i andre prosjekter har dette prosjektet ikke vært alene om innvirkningen i forhold til de regionale målene. Energi er den viktigste næringen i Rogaland (og i Norge som helhet), og det ble (og blir fortsatt) satset kraftig på å endre energiproduksjonen mot bærekraftig energi.²⁹¹</p>
--	--

²⁸⁸ Intervju. Iver Jan Leren, Rogaland fylkeskommune; European North Sea Energy Alliance. Regions. <http://www.en-sea.biz/regions/>

²⁸⁹ Greater Stavanger. To nye næringsklynger i regionen. <http://greaterstavanger.com/om-oss/nyhetsarkiv/to-nye-naeringsklynger-i-regionen>

²⁹⁰ Intervju. Birger Haraldseid, Greater Stavanger

²⁹¹ Casesamlingen nr. 12

Caseprosjekt 14

Kriterier/prosjektprofil	Prosjekt 14: Ecofish - Environment friendly fish farming and use of cleaner fish	Prosjektstørrelse: Norske IREG-midler: / Totalt: 1.594.995 €	Dato: 01.01.2008 - 31.12.2010	Fylke: Nordland	Interregprogram: B-NPP
	Temaområde: Miljø				
Beskrivelse	Ecofish handlet om å utvikle metoder og teknologi for oppdrett av leppefisk til å behandle fiskelus i torske- og lakseindustrien i partnerlandene. ²⁹² Partnere omfattet Universitetet i Bodø og Bioforsk i Norge, Ryan Institute og Indigo Rock Marine Research Centre i Irland. Spesifikke protokoller for oppdrett og bruk av leppefisk ble utviklet i henhold til oppdrettspraksis og regionale behov. Prosjektet utviklede retningslinjer og anbefalinger som skulle gjøres tilgjengelig for tjenesteleverandørene via web- og litteraturbaserte ressurser.				
Relevans	<ul style="list-style-type: none"> > Nordland hadde et overordnet mål om å utvikle et framtidig, nyskapende og lønnsomt næringsliv som gir attraktive arbeidsplasser og gode levevilkår. Fylkesstrategien spesifiserer at dette skal skje gjennom bl.a. å utnytte Nordlands ressurser innen fiskeri- og havbruksnæringen til verdiskaping.²⁹³ Fylkeskommunen ønsker å bidra til å fremme konkurransefordeler for Nordlands marine næringsmiljø gjennom å legge forholdene til rette for samarbeid, kunnskapsoppbygging, erfaringsutveksling og næringsrelatert forskning.²⁹⁴ > Ecofish hadde et mål om å bruke en miljøvennlig løsning for å øke produksjonen i torsk- og lakseindustrien og dermed øke lønnsomheten i havbruksnæringen.²⁹⁵ Prosjektet la til rette for internasjonalt samarbeid mellom havforskningsinstitutter og aktører i fiskeindustrien, med sikte på bærekraftig utvikling og økt verdiskapingen i regionens havbruksnæringer. 				
Effekter/resultatet	<ul style="list-style-type: none"> > Prosjektet resulterte i protokoller og instruksjoner for miljøvennlig produksjon av leppefisk.²⁹⁶ Det bemerkes at biologien til oppdrettsleppesfisk ble ikke helt som forventet og responderte ikke like raskt som prosjektpartnere hadde håpet.²⁹⁷ Oppdrettsprotokollen ble likevel levert som planlagt. Det ble riktignok publisert mindre i forbindelse med resultatene siden det ikke var tilstrekkelig med penger til å publisere i store tidsskrifter. > Tre forskjellige bedrifter ble etablert for å teste protokollen. Bedriftene opererer fremdeles og protokollene har blitt en del av deres daglige drift: <ul style="list-style-type: none"> > Cod Juveniles AS²⁹⁸, er i dag en mindre bedrift innenfor Produksjon av yngel og settefisk i hav- og kystbasert akvakultur (men kan ha hatt problemer omkring 2014/2015 ettersom driftsinntektene var 0 i 2014 og kun 2 000 i 2015.²⁹⁹) > Arctic Cleanerfish AS³⁰⁰ har produksjon av yngel og settefisk i hav- og kystbasert akvakultur. Arctic Cleanerfish var pionere i produksjon av rensfisk da de startet med oppdrett av rognkjeks i 2011 og det har utviklet seg positivt siden den gang. Driftsinntektene har økt fra 6 396 000 i 2013 til 14 967 000 i 2017.³⁰¹ Lakseoppdretterne trenger stadig flere rensfisk. > Kvarøy Fiskeoppdrett AS³⁰² produsere matfisk, bløtdyr, krepsdyr og pigghuder i hav- og kystbasert akvakultur. Bedrift i vekst og er vokst til det 10-dobbelte siden deltakelsen i ECOFISH. Driftsinntektene har økt fra 205 569 000 i 2013 til 502 309 				

²⁹² Ecofish. Sluttrapport

²⁹³ Nordland fylkeskommune. Utviklingsprogram Nordland 2008-2011 – Vekstfylket som griper mulighetene

²⁹⁴ Nordland fylkeskommune. Utviklingsprogram Nordland 2008-2011 – Vekstfylket som griper mulighetene

²⁹⁵ Ecofish. Sluttrapport

²⁹⁶ Ecofish. Sluttrapport

²⁹⁷ Intervju. Celine Rebours, NIBIO

²⁹⁸ Proff.no. Cod Juveniles AS. <https://www.proff.no/selskap/cod-juveniles-as/bod%C3%B8/akvakultur/IGASAIR000M/>

²⁹⁹ Proff.no. Cod Juveniles AS. Regnskap

³⁰⁰ Ilaks.no. 14.12.2016. Arctic Cleanerfish øker og oppgraderer produksjonen. <https://ilaks.no/arctic-cleanerfish-oker-og-oppgraderer-produksjonen/>

³⁰¹ Proff.no. Arctic Cleanerfish AS. Regnskap

³⁰² Kvarøy Fiskeoppdrett. <http://kvaroyfiskeoppdrett.no/en.html>

	<p>000 i 2017.³⁰³ I dag er bedriften også sertifisert i henhold til WWF ASC (Aquaculture Stewardship Council)-standarden.</p> <p>Uintenderte effekter – På grunn av de positive resultater ble et stort antall studenter interessert i prosjektet og det inspirerte til arbeid med masteroppgaver.</p>
Bærekraft	<p>Bærekraftige tiltak og tjenester – Prosjektets bærekraft finnes primært i de utviklede tekniske løsningenes betydning for torsk- og lakseindustrien i Norge. Tekniske prosedyrer for produksjon av leppefisk ble implementert i bedrifter³⁰⁴, med sikte på lusebehandlingsmetoder.</p> <p>Nye institusjoner og styrking av eksisterende – Bedriftene Cod Juveniles AS og Arctic Cleanerfish AS ble opprettet under prosjektet for å implementere resultatene. Kvarøy Fiskeoppdrett AS var en medvirkende partner som også benyttet seg av prosjektets informasjonsprodukter³⁰⁵. De tre selskapene finnes fremdeles og er i drift³⁰⁶.</p> <p>Nettverksbærekraft – Ikke funnet</p>
Nytte	<ul style="list-style-type: none"> > Fylkesmålet var å øke verdiskapingen innenfor fiskeri- og havbruksnæringen, med spesielt fokus på å skape arbeidsplasser. Det var stor interesse og et sterkt ønske om en biologisk avlusing av laks uten bruk av kjemikalier fra myndighetenes side, både i fiskeridepartementet og klima- og miljødepartementet³⁰⁷ (nasjonale mål). > Som indikator på utviklingen ser man at det under og etter prosjektperioden var en økning i antall akvakulturtillatelser i drift i Nordland, fra 152 i 2007 til 174 i 2013, og videre til 200 i 2017³⁰⁸. Oppdrett er blitt en stor næring siden prosjektets avslutning.³⁰⁹ I perioden var det en kraftig økning i salg av slaktet matfisk produsert i Nordland, fra en inntekt av NOK 3 076 millioner i 2007 til NOK 7 769 millioner i 2013³¹⁰, noe som bidrar til etterspørselen for en biologisk avlusing av laks uten bruk av kjemikalier. > Vi vurderer at prosjektet kan ha bidratt til å støtte opp om havbruksnæringen i tre bedriftene. Disse tre bedriftene kom i gang med spesifikke prosesser, og alle bedriftene eksisterer den dag i dag med økt omsetning. Prosjektet har i noen grad bidratt til å oppgradere bærekraftig akvakulturproduksjon i Nordland, men bedriftene fikk ikke umiddelbart økt lønnsomhet. Veksten i denne industrien ser ut til å være både en pris-effekt og en produksjonseffekt: for det første har var i 2009 økte omsetninger i de følgende årene etter en kraftig nedgang i torskeprisen.³¹¹ Videre har det vært en betydelig spredningseffekt av biologisk avlusing i etterkant av prosjektet. Arctic Cleanerfish AS konkurrerer i dag med om lag 35 bedrifter som har fulgt etter og benyttet liknede produksjonsmetoder for rensefisk.³¹² > Dette prosjektet var ikke det eneste som handlet om miljø og havbruk – Nordland hadde i perioden minst 14 andre prosjekter som støttet opp om regionale målsetninger i dette området.³¹³

³⁰³ Proff.no. Kvarøy Fiskeoppdrett A/S. Regnskap

³⁰⁴ Intervju. Oddvar Ottesen, Nord Universitet, Høyskolen i Bodø

³⁰⁵ Kvarøy Fiskeoppdrett ble kontaktet med henblikk på intervju. Der er dessverre ingen der arbeide i bedriften i dag som også deltok i Interreg prosjektet.

³⁰⁶ Intervju. Oddvar Ottesen, Nord Universitet, Høyskolen i Bodø

³⁰⁷ Intervju. Oddvar Ottesen, Høyskolen i Bodø (nå Nord Universitet)

³⁰⁸ <https://www.ssb.no/statbank/table/08967>.

³⁰⁹ Intervju. Oddvar Ottesen, Nord Universitet, Høyskolen i Bodø

³¹⁰ Statistisk sentralbyrå. Akvakultur. <https://www.ssb.no/fiskeoppdrett>

³¹¹ Intervju. Dag Ernst Hansen, Arctic Cleanerfish AS

³¹² Intervju. Dag Ernst Hansen, Arctic Cleanerfish AS

³¹³ Nordland fylkeskommune. Utviklingsprogram Nordland 2008-2011 – Vekstfylket som griper mulighetene

Bedriftsutvikling i SMB

Caseprosjekt 2

Krite- rier/pro- sjektprofil	Prosjekt 2: TREff – Tråbrans- schens utveck- lingscenter i NGB	Prosjektstør- relse: Norske IREG- midler: 2.530.000 NOK Totalt: 1.138.173 €	Dato: 01.01.2009 - 30.04.2012	Fylke: Nord-Trøn- delag	Interregprogram: A-Nordens Grønne belte
Temaområde: Bedriftsutvikling					
Beskrivelse	Tråbransschens utvecklingscenter i NGB – TREff handlet om utvikling av bruken av lokale trevarer og økt lønnsomhet over hele verdikjeden av småskala treprodukter ³¹⁴ . Det norske delprosjektet var styrt av Trøndelag Research and Development A/S. Det ble arrangert studieturer, seminar og kurs for å få et tettere samarbeid mellom forskning- og utviklingsmiljøer og skogsrelatert næringsliv. Fokusområdet var småskala industriell trebygging utviklet fra lokal tradisjon, og gourmettreprodukter. Prosjektet inkluderte utvikling av forretningstjenester som skulle styrke skogbruk og trening i NGB: forretningsutvikling med råd, beregningsmetoder og assistanse i finansieringsproblemer; markedsføring; teknisk rådgivning og produktutvikling. TREff formidlet informasjon til trevareprodusenter om CO ₂ -binding i forbindelse med klima, finansieringskilder, og kanaler for markedsføring og nettverksbygging.				
Relevans	<ul style="list-style-type: none"> > Fylkesstrategien for Trøndelag var i perioden innrettet mot 'skog' på flere måter. Dels som del av en næringsstrategi (innovasjon og verdiskapning) og dels som del av energi-strategien. Til sistnevnte hørte delmålet å etablere prismekanismer for å gjøre alternative energiformer som bioenergi mer lønnsomme, og øke bevisstheten om skogens rolle i å takle klimaendringene.³¹⁵ > Prosjektet hadde til formål å øke bruk av lokale trevarer og å øke lønnsomheten i hele skogverdikjeden. Prosjektet hadde også til formål å være en drivkraft for samarbeid mellom bedrifter i etablerte nettverk, for å bidra til økt prosessering i bransjen og bidra til produkt- og markedsutvikling, internasjonalisering og økt kompetanse³¹⁶. 				
Effekt/resul- tatet	<p>Prosjektets utviklede en arena for innovasjon og kommersialisering innen treprodukter i Trøndelag og Jämtland (SE). Prosjektet resulterte i:</p> <p>1) Det ble opprettet en grensegrenseoverskridende klynge – TREff – der foretakene drev med rådgivning til skogeiere og småforetak innen mekanisk treforedling, samt produkt- og produksjonsutvikling. Det foregikk kunnskapsdeling og teknologiutvikling på tvers av fagmiljøer i Norge og Sverige. Dette resulterte i institusjonelt samarbeid og nettverksbygging blant private aktører i tømmerbransjen³¹⁷. Trøndelag Forskning og Utvikling og Jämtlands läns lands-ting samarbeider fortsatt med den nordiske paraplyorganisasjonen og det grenseoverskri- dende bedriftsnettverket med direkte kompetansestøtte og vedlikehold av nettverksfunksjo- nen.³¹⁸ Et nytt Interreg-prosjektet "Tre og tradisjonshåndverk: Grenseløst bygningsvern" var et samarbeid mellom de to organisasjonene og ble gjennomført mellom 2015 og 2018.³¹⁹ Prosjektet jobbet med å få eldre håndverkstradisjoner og bruk av tre fram i lyset.³²⁰</p> <p>2) TREff har hjulpet trevareprodusenter å kommunisere, informere og markedsføre sine pro- dukter og tjenester ved å forenkle forretningsforbindelser med myndigheter og organisasjo- ner³²¹. Dette har utvidet tømmermarkedet i Nord-Trøndelag og ført til økt anvendelse av lo- kalt trevirke.</p> <p>3) Et norsk nettverksamarbeid med fokus på produksjon og omsetning av spesialvirke og re- habiliteringsmarkedet som besto av tre bygdesager og to byggmestre: Ottar Staberg Sag, Ola Molden Sag, Kjell Heistad Høvleri, Norum Byggservice og Byggmester Ellen Giskås deltok.³²²</p>				

³¹⁴ TREff. Sluttrapport

³¹⁵ Trøndelag fylkeskommune. Trøndelag felles fylkesplan 2005-2008

³¹⁶ TREff. Sluttrapport

³¹⁷ Intervju. Per Reidar Næss, Trøndelag forskning og utvikling

³¹⁸ TREff. Sluttrapport

³¹⁹ Trøndelag forskning og Utvikling. Tre og tradisjonshåndverk: Grenseløst bygningsvern. <https://tfou.no/prosjekter/tre-og-tradisjonshandverk-grenselost-bygningsvern/>

³²⁰ Trøndelag forskning og Utvikling. Trekker gammelt trehandverk fram i lyset. <https://tfou.no/trekker-gammelt-trehandverk-fram-i-lyset/>

³²¹ Intervju. Per Reidar Næss, Trøndelag forskning og utvikling

³²² TREff. Sluttrapport

	<p>Nettverksamarbeidet har gjennomført et forprosjekt som førte til økt omsetning hos bygdesagene.³²³</p> <p>Uintenderte effekter – I løpet av prosjektet var det en brann hos et snekkeri³²⁴ som førte til at de ble nødt til å bygge opp alt på nytt. Her ble det satset på massivtre. Når det måtte reetableres ble det en raskere vekst i bruken av massivtre i den forstand at de var med og fikk kunnskapen fra Sverige gjennom Interregprosjektet. I denne forbindelse førte prosjektet til en generell satsing på trevirke der f.eks. den høyeste trebygningen ble bygget av Moelven: Mjøstårnet³²⁵.</p>
Bærekraft	<p>Bærekraftige tiltak og tjenester – Metoder for bygging i massivtre som ble utviklet og testet i TREff ble senere implementert av private aktører³²⁶. Virksomheter begynte å legge merke til prosjektets resultater og senere kom det flere bygg i massivtre. Bygging i massivtre brukes aktivt i kommunenes arbeid for å nå klimamålsettinger gjennom å bygge miljøvennlige bygg (se overfor under Nytte)³²⁷. Norsk Limtre³²⁸ – en produsent av treprodukter i Trøndelag – byttet ut hele sortimentet til produkter som tidligere ble testet på studietur mellom Norge og Sverige i forbindelse med prosjektet³²⁹.</p> <p>Nye institusjoner og styrking av eksisterende – Green Advisors AS er også en bedrift som endret forretningsfilosofien og satset på massivtre etter at prosjektet viste materialets kommersielle potensial³³⁰. Her ser vi et prosjekt hvor løsningene ble raskt anerkjent og implementert av tredjeparter, noe som dermed reduserte behovet for institusjonalisering. Gjennom prosjektet ble det bygget et snekkeri som var det første i verden som ble bygget i massivtre på den måten. Dette var en meget viktig milepæl da det sto ferdig i 2011. Dermed ga prosjektet et eksempel på kommersiell bruk av massivtre, noe som førte til at det ble brukt som byggemateriale blant treprodukselskaper.</p> <p>Nettverksbærekraft – Prosjektdeltakere i både Norge og Sverige ville gjøre TREff permanent med treindustriens selskaper som betalende medlemmer, til tross for at ingen formelle tiltak ble tatt for å institusjonalisere nettverket³³¹. Samarbeidet mellom aktører vedvarer med læring, diskusjon og ideutveksling. Samarbeidet med Sverige er videreført og spesielt i forbindelse med tradisjonshåndverk og spesialhåndverk³³².</p>
Nytte	<p>> Fylkesmålet var å etablere prismekanismer for å gjøre alternative energiformer, slik som bioenergi, mer lønnsomme. Prosjektet adresserer dette ved å koble mange små aktører sammen og skape et marked for trevirke³³³. Det er en generell økning i avvirking av trær i regionen i denne perioden³³⁴. Mellom 2012 og 2016 var det også en økning i produktivt skogareal som kan anvendes til skogbruk. Økningen skyldes delvis at områder som tidligere var unntatt fra taksering ble tatt med³³⁵. Tømmerprodusenter har økt produksjonen fra 779950 m³ i 2007 til 855104 m³ i 2013, og 911626 m³ i 2016, dels som følge av forbedrede markedsforhold og priser³³⁶. Vi vurderer det til å være sannsynlig at prosjektet kan ha bidratt til å styrke tømmermarkedet for Nord-Trøndelag ved å legge til rette for større samordning mellom private aktører i tømmerbransjen.</p>

³²³ Norsk landbruk. Samarbeid mellom byggmestre og bygdesager. <https://www.norsklandbruk.no/article/samarbeid-mellom-byggmestre-og-bygdesager/>

³²⁴ Snekkeriet.as. <http://www.snekkeriet.as/>.

³²⁵ Trenytt.no. 05.12.2017. Hvem blir egentlig verdens høyeste? <http://trenytt.no/hvem-blir-egentlig-verdens-h%C3%B8yeste.>

³²⁶ Intervju. Joakim Dørum, Green Advisers AS – innleid uteleverandør

³²⁷ Intervju. Per Reidar Næss, Trøndelag forskning og utvikling

³²⁸ Norsk Limtre. <http://www.norsklimtre.no/>.

³²⁹ Intervju. Per Reidar Næss, Trøndelag forskning og utvikling

³³⁰ Intervju. Joakim Dørum, Green Advisers AS – innleid uteleverandør

³³¹ Intervju. Per Reidar Næss, Trøndelag forskning og utvikling

³³² Intervju. Per Reidar Næss, Trøndelag forskning og utvikling

³³³ Trøndelag fylkeskommune. Trøndelag felles fylkesplan 2005-2008

³³⁴ Fylkesmannen i Trøndelag. 19.01.2018. Hogst i Trøndelag. <https://www.fylkesmannen.no/nb/Trondelag/Landbruk-og-mat/Skogbruk/Hogst-i-Trondelag/>.

³³⁵ NIBIO Rapport. Statistikk over skogforhold og -ressurser i Nord-Trøndelag Landsskogtakseringen 2012-2016. Vol. 3. Nr. 57. 2017.

³³⁶ Statistisk sentralbyrå. 19.01.18. Mer hogst og høyere priser. <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/artikler-og-publikasjoner/mer-hogst-og-hoyere-priser.>

	<p>> Bygging i massivtre brukes aktivt i dag i kommunenes arbeid for å nå klimamålsettinger gjennom å bygge miljøvennlige bygg³³⁷ - og flere virksomheter har spesialisert seg i produksjon i spesialtre.³³⁸ Kommunene setter ikke krav til bruk av massivtre fordi det er konkurransevidende.³³⁹ Imidlertid har bruk av massivtre vært høyt prioritert av enkelte kommuner i Norge. Gjøvik kommune prioriterer tre som byggemateriale i nye bygg og understreker de positive egenskapene til massivtre med hensyn til opptak av CO₂.³⁴⁰</p>
--	--

³³⁷ Intervju. Joakim Dørum, Green Advisers AS – innleid uteleverandør

³³⁸ Intervju. Per Reidar Næss, Trøndelag forskning og utvikling

³³⁹ Intervju. Joakim Dørum, Green Advisers AS – innleid uteleverandør

³⁴⁰ Gjøvik kommune 2018. Vedlegg til kommunedelplan for klima 2018-2022

Casebeskrivelse 9

Kriterier	Prosjekt 9: Women in Business	Prosjektstørrelse: Norske IREG-midler: 3.736.296 NOK Totalt: 1.513.546 €	Dato: 01.01.2009 - 31.12.2011	Fylke: Aust-Agder	Interregprogram: A-ØKS
Temaområde: Bedriftsutvikling for SMB					
Beskrivelse	Women in Business handlet om å styrke Skagerrak-regionens konkurransekraft gjennom å stimulere til innovasjon, utvikling og bærekraftig vekst i SMB drevet av kvinner ³⁴¹ . Prosjektet jobbet med kvinner i gründerbedrifter, og med hvordan virkemiddelapparatet bedre kunne møte gründernes behov. Fra Norge, Sverige og Danmark deltok kvinnelige gründere, offentlig sektor og forskere. I hvert av de deltagende landene var styrkingen av kvinnelig entreprenørskap et prioritert mål. Prosjektet etablerte i 2009 et grenseregionalt nettverk med 37 bedrifter (11 i Norge) og med ca. 20 aktører som arbeider med å fremme entreprenørskap og næringsutvikling både lokalt, regionalt og nasjonalt.				
Relevans	Aust-Agder fylkeskommune hadde et mål om å ha et konkurranse- og omstillingsdyktig næringsliv samt økt entreprenørskap og internasjonalisering i regionen. ³⁴² Det var spesielt fokus på behovet for å øke kvinners kompetanse for å styrke kvinners stilling på arbeidsmarkedet. Det bemerkes at Agder-fylkene har en betydelig lavere andel kvinner blant ledere enn landet for øvrig, til tross for en økning i andel kvinner blant ledere fra 29% i 2007 til 31% i 2010. ³⁴³ Women in Business utnyttet styrkene og erfaringene fra de deltagende regionene for å gjøre satsningen mer målrettet og forbedre arbeidet med å styrke kvinnelig entreprenørskap. Prosjektet jobbet med kvinner i gründerbedrifter, og med hvordan virkemiddelapparatet bedre kunne møte gründernes behov. Et bedre virkemiddelapparat kan indirekte bidra til den generelle konkurransedyktigheten i området.				
Effekt/resultatet	<p>Prosjektet hadde følgende hovedresultater:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Det ble utviklet et grenseoverskridende nettverk som inkluderte en rekke deltagende bedrifter og institusjoner. Nettverksbyggingen mellom bedriftene var det viktigste resultatet og ga bedriftene muligheter for varige forretningsrelasjoner.³⁴⁴ 2) Selv om det ikke ble skapt en spesifikk modell (som planlagt), fikk det offentlige kunnskap om hvordan gründere opplever å interagere med dem³⁴⁵. Det handlet blant annet om tilrettelegging av informasjon slik at det er enklere for gründere å finne fram til det som er relevant for dem, og i noen tilfeller kunne også holdninger til kvinnelige gründere være et tema. 3) Gjennom konkret støtte og veiledning til kvinnelige entreprenører, forskning på området, etablering av nettverk, arenaer og skoloring, har styrket seg. Prosjektet har økt deltagende kvinnelige gründeres evne til å arbeide med fornyelse og innovasjon i egen virksomhet.³⁴⁶ 4) Styrket konkurransevne/overlevelsessevne i små foretak med kvinnelig eierskap (kompetanseøkning). 11 ut av 12 bedrifter med kvinnelige eier er i drift i dag (se tabell nedenfor) <p>Uintenderte effekter – Ikke relevant</p>				
Bærekraft	<p>Bærekraftige tiltak og tjenester – Det å utvikle en felles grenseregional modell for arbeidet med kvinnelige gründere viste seg å være utfordrende fordi forskjellene mellom landene når det gjelder offentlig støtteapparat var større enn forventet³⁴⁷. Et pilotprosjekt i 2012 skulle gi grunnlag for nytt Interreg-prosjekt fra 2014, men dette ble ikke realisert. Da det ikke ble noe nytt Interreg-prosjekt, ble det heller ikke videreføring av felles modell over landegrensene for hvordan offentlig sektor kan arbeide med kvinnelige gründere.</p> <p>Nye institusjoner og styrking av eksisterende – Det ble kun gjort indirekte tiltak for å institusjonalisere aktivitetene gjennom styrking av deltagende bedrifter. De fleste er fremdeles i gang³⁴⁸. Med utgangspunkt i prosjektet har partnere i ettertid holdt foredrag for ulike institusjoner innen det</p>				

³⁴¹ Women in Business. Sluttrapport

³⁴² Aust-Agder fylkeskommune. Fylkesplan for Aust-Agder 2004-2007

³⁴³ Kommuneprofilen.no. Bedrifter og foretak. Leder-roller i aksjeselskap. Benchmarking. https://www.kommuneprofilen.no/Profil/bedrift/Bench/bed_roller_AS_bench.aspx

³⁴⁴ Intervju. Wenche Fresvik, Aust-Agder fylkeskommune

³⁴⁵ Intervju. Wenche Fresvik, Aust-Agder fylkeskommune

³⁴⁶ Women in Business. Sluttrapport

³⁴⁷ Intervju. Wenche Fresvik, Aust-Agder fylkeskommune

³⁴⁸ Intervju. Wenche Fresvik, Aust-Agder fylkeskommune

	<p>offentlige virkemiddelapparatet³⁴⁹. Fylkeskommunen bevilger midler gjennom Innovasjon Norge, og kunnskapen omkring kvinnelige gründerbedrifter har økt fylkeskommunens bevissthet om støtte til denne typen bedrifter³⁵⁰.</p>
	<p>Nettverksbærekraft – Ikke relevant</p>
Nytte	<ul style="list-style-type: none"> > Aust-Agder hadde behov for å forbedre kvinners stilling i arbeidsmarkedet. Dette henger sammen med at det i fylket er relativt færre yrkesaktive kvinner i aldersgruppen 20 – 40 år enn gjennomsnittet for landet. Fylkeskommunen satte spesielt fokus på å styrke kvinners kompetanse.³⁵¹ Over perioden 2008-2016 har kvinneandelen økt i Agder, men ikke mer enn at den følger trenden for landet som helhet³⁵². > Vi vurderer ikke at prosjektet direkte har hatt en innvirkning på økningen i antall kvinner blant ledere i Aust-Agder. Prosjektet kan likevel gjennom det nettverk og samarbeid som ble skapt i prosjektet ha bidratt til at en høy andel av de deltakende bedriftene fremdeles er i business mange år etterpå. Tabellen nedfor viser at nesten alle de norske virksomheter som deltok fremdeles eksisterer. Det er imidlertid for det meste meget små virksomheter med få ansatte. I 2011 gikk Norge fra 7. til 6. plass i rangering av hvor lett det er å starte og drive en bedrift. Allikevel er det mange gründerbedrifter som overlever ikke. Ett år etter nyetableringen er halvparten av foretakene avviklet og kun 31,6 prosent er fortsatt i drift fem år etter oppstart.³⁵³ 90 prosent av deltakerbedriftene overlever i dag og er konkurransedyktige. Ut fra dette vurderer vi at prosjektet har styrket disse bedriftene. Da det ikke ble etablert en modell er det vanskelig å si noe om effekten på virkemiddelapparat og dermed om nytten av denne delen av prosjektet. > Det skal tilføyes at det er andre initiativ innenfor fylkeskommunen som har støttet opp om samme mål. Som nevnt overfor hadde Aust-Agder i perioden fokus på å utvikle et konkurransedyktig næringsliv samt kompetanseutvikling hos kvinner. Det vurderes at dette kun er ett prosjekt blant mange satsninger som har adressert behovet og bidratt til målene.

³⁴⁹ Intervju. Wenche Fresvik, Aust-Agder fylkeskommune

³⁵⁰ Intervju. Wenche Fresvik, Aust-Agder fylkeskommune

³⁵¹ Aust-Agder fylkeskommune. Fylkesplan for Aust-Agder 2004-2007

³⁵² Aust-Agder fylkeskommune, Vest-Agder fylkeskommune. Agdertall 2018. http://www.regionplanagder.no/media/7057477/Agdertall-2018_dokument.pdf

³⁵³ Nærings- og handelsdepartement. 2012. Små bedrifter – store verdier Regjeringens strategi for små og mellomstore bedrifter

Nr.	Bedriftens navn	Fortsatt aktiv? (Ja/Nei)	Data/regnskap
1	Løvøens Lam	Ja	https://www.facebook.com/LovoensLam/
2	Bjellandstrand gård	Ja	https://www.proff.no/nokkeltall/bjellandstrand-g%C3%A5rd-as/f%C3%A6rvik/serveringssteder/IGHM09W0DRM/
3	Hesnes Gartneri	Ja	http://hesnesgartneri.no/
4	Lyngør Møbler (nå Basthaven)*	Ja	https://www.facebook.com/pages/category/Home-Improvement/Lyng%C3%B8r-M%C3%B8bler-122189667865983/ https://www.basthaven.no/ https://www.proff.no/nokkeltall/basthaven-as/vestre-sand%C3%B8ya/serveringssteder/IF4NLEP0DRM/
5	Innoventi AS	Ja	https://www.proff.no/nokkeltall/innoventi-kreativ-kommunikasjon/arendal/reklamebyr%C3%A5er/IG5VWTO01DI/
6	*Novatrix (nå Juicydrops AS)*	Ja	https://www.proff.no/nokkeltall/juicydrops-as/oslo/helsetjenester/IDGJK7M06Y3/
7	Tinnheia Frisørsalong	Ja	https://www.facebook.com/tinnheiafrisor/
8	Bjåen Fjellstove	Ja	http://bjaen.no/ https://www.visitnorway.no/reisemal/sorlandet/setesdal/lis-tings-setesdal/bj%C3%A5en-fjellstove/20099/
9	Vennesla hestesportsenter	Ja	https://www.booking.com/hotel/no/vennesla-hestesportsenter.en-gb.html?aid=356980;label=gog235jc-1DCAsoqgFCGXZlbn5lc2xhLWhlc3Rlc3BvcnRzZW50ZXJIM1qDaD2IAQGYAQmyAS0yYWhVS0V3ajBzZXI6MGVEZkFoWEpXU3dLSFJTakFIZ1FGakFBZWdRSUZSQUK4AR-fIAQ7YAPoAQGIAgGoAqM;sid=631688dbb32f75cd44133e0b6ca86f58;dist=0&keep_landing=1&sb_price_type=total&type=total&
10	Baluba og Balanze	Nei	https://www.proff.no/selskap/baluba-og-balanze-anne-grete-johnson-lieng/rykene/hestehold/IER5D0810NX/
11	Havnepuben	Ja	https://www.facebook.com/Havnepubengjovik/
12	Toveis media	Ja	https://www.facebook.com/toveismedia/

Caseprosjekt 10

Kriterier	Prosjekt 10: MIN-NOVATION	Prosjektstørrelse: Norske IREG- midler: 1.235.780 NOK Totalt: 3.769.200 €	Dato: 17.09.2010 - 16.12.2013	Fylke: Rogaland	Interregprogram: B-BSR
Temaområde: Miljø					
Beskrivelse	Mining and Mineral Processing Waste Management Innovation Network - MIN-NOVATION (Prosjekt 10) handlet om å sikre tilgang til kunnskap, nyskapende teknologi og god praksis for små og mellomstore bedrifter innen forebygging og avfallshåndtering for gruve- og bergverksnæring. ³⁵⁴ Prosjektet behandlet utfordringene og mulighetene for avfallshåndtering som gruveindustrien står overfor i BSR, som gjelder alle former for utvinning av naturlige ikke-fornybare ressurser. Aktivitetene var utført på regionalt og transnasjonalt nivå, og det skulle utvikles et transnasjonalt nettverk med utgangspunkt i eksisterende, regionale nettverk. Nettverket ville ha som mål å definere nye aktivitetsområder for å fremme samfunns- og markedsverdien av gruveavfall ³⁵⁵ .				
Relevans	<ul style="list-style-type: none"> > Norges deltakelse i Interreg har som mål å fremme en balansert utvikling av det europeiske kontinent og våre nærområder fremme en mer helhetlig, koordinert og aktiv norsk europapolitikk, og ivareta norske interesser i EUs regionalpolitikk. Rogaland fylkeskommune hadde et mål om å redusere konflikter ved rekreasjons- og næringsmessig bruk av areal og naturressurser, blant annet gjennom planmessige avklaringer og deltakelse i internasjonalt samarbeid (Interreg)³⁵⁶. Bærekraftig næringsutvikling innenfor og i tilknytning til naturvernområder var en viktig problemstilling. Bedre håndtering av avfall ble identifisert som en strategi for å forsterke naturkvaliteten som grunnlag for næringsutvikling (bl.a. i reiselivsnæringen). Strategier skulle utvikles for å redusere risiko for ulykker og negativ miljøpåvirkning, og dermed øke naturverdien i fylket som grunnlag for næringsutøvelse. > MIN-NOVATION adresserte behovet for å takle avfallshåndtering og forebygging av problemer i gruvevirksomheten i Østersjøregionen, ved å legge til rette for involvering av flere sektorer, fra et juridisk, økonomisk og økonomisk perspektiv³⁵⁷. Prosjektet forsøkte å imøtekomme behovet ved å legge til rette for et transnasjonalt nettverk av bedrifter som skulle fokusere på behandling av mineralavfall, og derved bidra til å lage et grunnlag for miljøforbedring og næringsutvikling i tråd med regionale mål. 				
Effekt/resultatet	<p>Hovedresultatene var:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) et tversektorielt nettverk for å støtte kunnskapsoverføring og innovasjon i små og mellomstore bedrifter i Østersjøregionen; 2) et regionalt nettverk som utfører aktiviteter for å styrke SMB-sektoren og påvirker politikken knyttet til gruve drift og avfallshåndtering; 3) forskningspublikasjoner, "Baltic Business Database"³⁵⁸, og en database for prosjektets case-studier til bruk for interessenter. Disse kunnskapsbasene ble opprettet for å formidle god praksis og status for gruve drift generelt i BSR-landene som var representert i konsortiet. 4) en ny samarbeidsform for å fremme bærekraftig gruve drift og finne deponiløsninger. Magma Geopark (prosjektdeltaker) ble med i en ressursgruppe i gruveselskapet Titania.³⁵⁹ Dette betyr at en viktig del av lokaløkonomien er avhengig av den geologiske arven som er en betingelse for Geopark-konseptet.³⁶⁰ <p>Uintenderte effekter – Vannrensing fra gruver var ikke et planlagt tema fra norsk side. Det ble samarbeid mellom studenter og bedrifter på dette området og anvendelse av kunnskap fra partnerne i prosjektet. Samarbeid mellom Magma Geopark og Titania om bærekraftig turismeutvikling var ikke en intendert effekt av prosjektet. Ressursgruppen ville gjøre Sokndal-</p>				

³⁵⁴ Keep.eu. Project - MIN-NOVATION Mining and Mineral Processing Waste Management Innovation Network

³⁵⁵ MIN-NOVATION. Sluttrapport

³⁵⁶ Rogaland fylkeskommune. Høringsutkast til fylkesplan for Rogaland 2006-2009

³⁵⁷ Keep.eu. Project - MIN-NOVATION Mining and Mineral Processing Waste Management Innovation Network

³⁵⁸ MIN-NOVATION. Sluttrapport

³⁵⁹ Intervju. Pål Thjømmøe, Magma Geopark

³⁶⁰ MIN-NOVATION. Newsletter No 5. April 2012. http://wp.eifi.info/wp-content/uploads/2016/06/Newsletter_Nr_5_April.pdf

	området mer attraktive for bedrifter og turister og dermed skape flere arbeidsplasser for lokalsamfunnet. ³⁶¹
Bærekraft	<p>Bærekraftige tiltak og tjenester – Kunnskapen som ble oppnådd i prosjektet samt kontaktene som ble skapt mellom akademia og næringsliv blir anvendt i bachelor- og masteroppgaver.³⁶² Under prosjektet ble det utviklet testanlegg for å undersøke metoder for behandling av mineralavfall i en rekke partnerland, men ikke i Norge. Dette ga derfor lite insentiv til å videreføre prosjektet i Norge da forskningsfasiliteter allerede var tilgjengelig andre steder. Prosjektet lykkes ikke med å få til utvekslingsprogram ved universitetet i et deltakerland.</p> <p>Nye institusjoner og styrking av eksisterende – Ikke relevant</p> <p>Nettverksbærekraft – Prosjektet har etablert samarbeid mellom næringsliv og forskning som fremdeles består.³⁶³ Dette samarbeidet sammen med kunnskap som ble oppnådd i prosjektet blir videreført gjennom bachelor- og masteroppgaver. Samarbeidet som ble etablert mellom bedrifter og universitetet, samt kunnskapen som ble ervervet gjennom prosjektet, har gitt grunnlag for studentoppgaver innen feltet. Ellers ser vi at hovedvirksomheten av prosjektet fant sted i utlandet, og dermed ble institusjonelle endringer mindre aktuelt i Norge.³⁶⁴</p>
Nytte	<ul style="list-style-type: none"> > Fylkesmålet var å redusere arealbrukskonflikter og miljøulempen knyttet til gruvedriften. Prosjektet har økt bevisstheten og kunnskapen om gruvedriftshåndtering, og skapt et forum hvor interessenter kan dele sine meninger og samhandle med myndigheter om viktige temaer som definerer hvordan gruveavfall blir behandlet i Østersjøregionen. Prosjektets hovedfokus var på forurensning fra gruvevirksomhet. I 2010 sendte Havforskningsinstituttet en advarsel til Titania for å unngå dumping av gruvedriftsrester i fjordene. Senere, i 2017, kom Rogaland fylkeskommune med Høringsuttalelse til planprogram for nytt deponi for Titanias avgangsmasser. (FNF Rogaland). > Potensial for gruvedrift utnyttes i deler av Magma Geopark verneområdet. Tellnes ilmenittbrudd er et åpent gruvested i Sokndal. Gruven er økonomisk levedyktig og det er planer for flere tiår med drift i fremtiden.³⁶⁵ Magma Geopark jobber bl.a. sammen med Titania om å finne et alternativt deponi for gruveavfall, og dermed gjøre området mer attraktivt for lokale bedrifter og turister.³⁶⁶ Samarbeidet ble startet under prosjektet og tar sikte på å skape flere arbeidsplasser for lokalsamfunnet. > Databasen var også et sentralt resultat av prosjektet, da bachelor- og masterstudenter ved Universitetet i Stavanger fikk tilgang til hva deltakerlandene gjorde. Konferansen som koblet studenter sammen med bedrifter og partnere i området var også et verktøy for nettverksbygging som ble tilrettelagt av prosjektet. > Vår vurdering er at det har vært noe effekter og dermed nytte i Norge, men at størstedelen av prosjektets effekter har funnet sted i andre deltakerland. Norske partnere har vært med å dele den erfaringen de hadde. Ut fra dette vurderes det å være sannsynlig at prosjektet har bidratt til å øke offentlig bevissthet om gruveavfall i Norge.

³⁶¹ Intervju. Pål Thjømøe, Magma Geopark

³⁶² Intervju. Jan Frick, Universitetet i Stavanger

³⁶³ Keep.eu. Project - MIN-NOVATION Mining and Mineral Processing Waste Management Innovation Network

³⁶⁴ Intervju. Jan Frick, Universitetet i Stavanger

³⁶⁵ Magma Geopark. Tellnes ilmenite quarry. <https://magma-geopark.no/en/discover-experience/locations/tellnes/>

³⁶⁶ Intervju. Pål Thjømøe, Magma Geopark.

Caseprosjekt 11

Kriterier	Prosjekt 11: Quick-IGA	Prosjektstørrelse: Norske IREG- midler: 95.482 NOK Totalt: 1.655.000 €	Dato: 29.09.2011 – 28.03.2014	Fylke: Oslo og Akershus	Interregprogram: B-BSR
Temaområde: Bedriftsutvikling for SMB					
Beskrivelse	Prosjektet "Innovative SMEs by Gender and Age – QUICK-IGA" handlet om rekrutterings- og vekstutfordringene for europeiske håndverksbedrifter i Østersjøregionen ³⁶⁷ . Prosjektet ga partnerskapet nye verktøy gjennom etableringen av Baltic Sea Academy, et samarbeid mellom 15 universiteter og høyskoler som bidrar til kunnskapsbasert utvikling av små og mellomstore håndverksbedrifter. ³⁶⁸ Prosjektet fokuserte på: øke antall kvinner i arbeidsstyrken ved å utarbeide en håndbok; støtte personalutvikling og gode arbeidsforhold for kvinner ved å formidle beste praksis; engasjere universiteter for å støtte innovasjon og likestilling; utvikle strategiprogrammer, nasjonale avtaler og handlingsplaner for å fremme likestilling og innovasjon i små og mellomstore bedrifter.				
Relevans	<ul style="list-style-type: none"> > I Oslos fylkesplan fra 2008 bemerkes det at hovedstadsregionen har brukt mindre ressurser på internasjonal profilering enn de konkurrerende hovedstater i Norden. Oslo og Akershus adresserte i perioden utfordringen med å tiltrekke tilstrekkelig kvalifisert arbeidskraft til sin region. Dette gjelder både ny arbeidskraft og styrking av kvalifikasjoner hos den potensielle arbeidskraften i regionen (eldre og kvinner som ennå ikke er i arbeidsmarkedet). > Mangel på kvalifisert personale var og er en av hovedgrunnene til at små og mellomstore bedrifter ikke er så nyskapende som de kan være. Samtidig benyttes ikke tilgjengelige menneskelige ressurser. I Østersjøregionen (BSR) er kvinners og eldres arbeidsdeltakelse svært lav, spesielt i landene sør for Østersjøen³⁶⁹. Sysselsettingsgraden for kvinner varierer fra 53% i Polen til 74% i Norge, andelen sysselsatte eldre fra 32% i Polen til 70% i Sverige. QUICK-IGA er en del av Østersjøstrategien. > QUICK-IGA bygde på erfaringer fra BSR-QUICK hvor bl.a. Akershus fylke (lead) og Oslo deltok. Med dette som utgangspunkt hadde QUICK-IGA primært til formål å styrke de baltiske landene ved å overføre erfaringer fra BSR-QUICK i et bredere baltisk samarbeid. Prosjektet siktet også mot å utvide muligheten for å hente ny arbeidskraft. Prosjektet skal ses i lys av det regionale målet om internasjonalt samarbeid. Det tok opp fire viktige utfordringer med sikte på å utarbeide løsninger: 1) nedgangen i arbeidsstyrken i BSR-landene; 2) mangelen på faglærte arbeidstakere, noe som begrenser innovasjon og vekst i SMB; 3) ulike muligheter for kvinner og eldre på arbeidsplassen i land sør for Østersjøen; 4) menneskelige ressurser og organisasjonsutvikling for styrket innovasjon i SMB. 				
Effekt/resultatet	<ul style="list-style-type: none"> > I prosjektet ble det produsert handlingsplaner og kunnskapsprodukter primært til bruk i partnerlandene. Dette resulterte i kunnskapsspredning mellom partnerlandene. Kunnskap fra norsk partners analyser og foredrag ble anvendt i videre arbeid i Polen.³⁷⁰ Arbeids- og organisasjonsformer som tilrettelegger for sysselsetting av kvinner og eldre, bidrar til å forbedre innovasjonskapasiteten. > Personalutvikling i Østersjøområdet kan påvirke det norske arbeidsmarkedet ettersom arbeidere kan søke jobb i Norge. Dette var ikke hensikten med prosjektet og det kan ikke bekreftes å være en indirekte effekt. <p>Uintenderte effekter – ikke relevant</p>				
Bærekraft	<p>Bærekraftige tiltak og tjenester – Handleplaner og verktøyer ble primært implementert i utlandet og ikke i Norge.</p> <p>Nye institusjoner og styrking av eksisterende – Quick-prosjektet har gitt partnerskapet nye institusjoner gjennom etableringen av Baltic Sea Academy, et samarbeid mellom 15 universiteter og høyskoler som bidrar til kunnskapsbasert utvikling av små og mellomstore håndverksbedrifter.</p>				

³⁶⁷ Quick-IGA. Sluttrapport

³⁶⁸ Quick-IGA. Sluttrapport

³⁶⁹ Keep.eu. Project - QUICK: Innovative SMEs by Gender and Age

³⁷⁰ Intervju. Harry Bjerkeng, NHO Håndverk/Nordisk Håndverksforum

	<p>Nettverksbærekraft – Baltic Sea Academy, et samarbeid mellom 15 universiteter og høyskoler som bidrar til kunnskapsbasert utvikling av små og mellomstore håndverksbedrifter. Gjennom fortsatt samarbeid i eksisterende nettverk i Østersjøregionen får man høre at deltakerlandene gjør de tingene som var tema i prosjektet³⁷¹.</p>
<p>Nytte</p>	<ul style="list-style-type: none"> > Oslo og Akershus fokuserte på verdiskaping og kompetanse i sine fylkesplaner. Det understrekes at evnen til å drive fram innovasjon og nyskaping er avhengig av regionens kompetansenivå. Det fremgår også at utdanningssystemet må samarbeide bedre med næringslivet for å øke kvaliteten på utdanningen og samtidig tilpasses for å sikre næringslivet den nødvendige kompetanse³⁷². > QUCIK-IGA førte til et styrket tilbud på arbeidsmarkedet og en kapasitetsoppbygging for de baltiske deltakerlandene. Effekter og nytte skal i dette prosjekt derfor ikke søkes i norske arbeidsmarkedsstatistikker men muligvis i de baltiske landene (dette er da utenfor dette oppdraget). Prosjektet var en del av bakgrunnen for etableringen av Baltic Sea Academy som fokuserer på å bygge bro mellom forskning og SMB³⁷³. I tillegg er QUICK-IGA en del av Østersjøstrategien³⁷⁴. > Nytte kan derfor ikke vurderes direkte i norske regionale tematiske behov, men skal ses som et ledd i en internasjonaliseringsstrategi for å delta og oppbygge Østersjøregionen. Prosjektet vurderes som å ha hatt svakere nytte på de tematiske områdene, men det er effekter som leder til nytte på andre og høyere mål, slik som Østersjøsam arbeidet. Norge deltok i et tidligere forløperprosjekt, BSR-Quick, som hadde til formål å implementere vekselløpet i norsk fagopplæring ved hjelp av kunnskap og erfaring fra de andre østersjølandene. I Quick-IGA var formålet å styrke de nyere EU- medlemmene i Østersjøregionen i fagutdanning, godkjenningsordninger og håndverksbedrifter blant annet da det er en region hvor mange norske bedrifter rekrutterer håndverkere fra, og bedre utdannede håndverkere derfor vil være en fordel for disse bedriftene.

³⁷¹ Quick-IGA. Sluttrapport

³⁷² Akershus fylkeskommune. Akerhus fylkesplan 2004-2007

³⁷³ Baltic Sea Academy. Publication. <http://www.baltic-sea-academy.eu/publications/>

³⁷⁴ EU Strategy for the Baltic Sea Region

Caseprosjekt 13

Kriterier	Prosjekt 13: European Regions for Innovative Productivity	Prosjektstørrelse: Norske IREG-midler: 318.735 NOK Totalt: 3.281.248 €	Dato: 01.06.2008 - 30.06.2011	Fylke: Sør-Trøndelag	Interregprogram: B-NSR
Temaområde: Bedriftsutvikling for SMB					
Beskrivelse	ERIP handlet om å styrke produksjonssektorens konkurransevne og kapasitet for nyskaping i Nordsjøregionen. Innsatsen var særlig rettet mot SMB slik at de kunne konkurrere globalt mot økonomier med lave arbeidskostnader. ³⁷⁵ Hovedaktivitetene var følgende: 1) Opprette et grenseoverskridende rammeverk til innovative produksjonsteknikker blant SMB i NSR; 2) kompetanseoppbygning til høyverdig produksjonsarbeid; 3) kunnskapsoverføring mellom SMB til utveksling av verktøy og teknikker; 4) testing og implementering av en LEAN-metodikk som kan anvendes i SMB.				
Relevans	<ul style="list-style-type: none"> > Regjeringen har prioritert økt produktivitet og mer effektiv ressursutnyttelse i produksjonsbedrifter. Innovasjon knyttet til produkter, ressurser og prosesser/systemer regnes som nøkkelen til vellykket omstilling. Bedre utnyttelse av produksjonsfaktorene vil gjøre produksjonsbedrifter mer effektive og dermed øke deres produktivitet.³⁷⁶ > Trøndelag hadde mål om at: 1) næringsutvikling og arbeidsplasser trygges; 2) en koordinert næringspolitikk skapes; og 3) langsiktige utviklingsarenaer og nettverker etableres.³⁷⁷ Sør-Trøndelag fokuserte særlig på å styrke SMBs evne til å jobbe på nye, mer effektive måter.³⁷⁸ > ERIP handlet om å utvikle en transnasjonal LEAN-metodikk for bruk i SMB i Nordsjøregionen. Metodikken tar utgangspunkt i å få økt den økonomiske lønnsomheten i virksomheten gjennom å sørge for mindre ressursløsning på unødvendige aktiviteter i organisasjonen. ERIP hadde som mål å tilpasse metodikken til SMB i Nordsjøregionen, og skape et bedriftsnettverk for å gjøre den tilgjengelig og overførbar til regionale utviklingsinitiativer.³⁷⁹ 				
Effekt/resultatet	<p>ERIP resulterte i:</p> <ul style="list-style-type: none"> > Et internasjonalt nettverk av Innovative Productivity Centres hvor deltakende bedrifter kunne dra nytte av hverandres kompetanse. Nettverket har vært viktig for det langsiktige arbeidet med LEAN i bedriftene. > ERIP resulterte i at LEAN-metodikken ble tilpasset og igangsatt i norske SMB. Det viktige var at ERIP-konsortiet fikk tilpasset LEAN-metodikken til SMB (LEAN var på det tidspunkt primært rettet mot store bedrifter). SINTEF og NTNU var hovedkrefter i denne prosessen, og begge organisasjoner fikk nye verktøy³⁸⁰ som anvendes i rådgiving (LEAN)³⁸¹ og undervisning (LEAN produksjon)³⁸² i dag på bakgrunn av ERIP-prosjektet > I Norge testet SINTEF ut metodikken i norske deltakerbedrifter. I Norge deltok 4 SMBer i testen. Deltakerbedriftene fikk en forståelse for metodikken og det å identifisere overflødige aktiviteter i produksjonsprosesser³⁸³. De fleste deltakende bedrifter har implementert deler av metodikken, bl.a. tilnærminger til problemløsning og reduksjon av 				

³⁷⁵ European Regions for Innovative Productivity. WP 6. Final report

³⁷⁶ Regjeringen. St.meld. nr. 7. Et nyskapende og bærekraftig Norge 2008– 2009

³⁷⁷ Nord-Trøndelag fylkeskommune, Sør-Trøndelag fylkeskommune. Felles fylkesplan 2005-2008 I

³⁷⁸ Regjeringen. 04.09.2013. Godkjenning av Regional planstrategi for Sør-Trøndelag 2012-2015

³⁷⁹ Aalborg University, Denmark. MITIP 2010. A New Lean Change Methodology for Small & Medium Sized Enterprises. <https://core.ac.uk/download/pdf/55684025.pdf>

³⁸⁰ Intervju. Ottar Bakås, SINTEF

³⁸¹ SINTEF. Lean. <https://www.sintef.no/manufacturing/lean1/#/>

³⁸² NTNU. Lean produksjon. <https://www.ntnu.no/videre/gen/-/courses/nv17488>

³⁸³ European Regions for Innovative Productivity. WP 6. Final report

	<p>overflødige aktiviteter³⁸⁴. En av bedriftene begynte å bruke LEAN rundt 2013 etter Interreg-prosjektet og fortsetter å bruke det i 2019³⁸⁵. Bedriftenes arbeid med dette kunne ha kommet i stand uten ERIP, men ERIP ble en igangsetter og testen hjalp SINTEF og NTNU i gang med at arbeide LEAN og SMB Norge.</p> <p>Uintenderte effekter – Ikke relevant</p>
Bærekraft	<p>Bærekraftige tiltak og tjenester – LEAN-metodikk ble introdusert i norske virksomheter og satte dermed i gang prosesser som virksomhetene fremdeles holder på med. Bedriftenes anvendelse av metodene blir også brukt som case (Kongsberg Maritime) i undervisningen ved SINTEF og NTNU³⁸⁶, og data fra bedriftene blir brukt i forskningsprosjekter³⁸⁷. SINTEF og NTNU førte metodikken videre i sine organisasjoner.</p> <p>Nye institusjoner og styrking av eksisterende – Deltakerbedrifter implementerte prosjektets metodikk for å fremme økt produktivitet³⁸⁸. Representanter for forskningsinstitusjoner har bekreftet at de har benyttet den oppnådde kunnskapen i sitt videre arbeid innen forskning, undervisning og studentoppgaver. SINTEF sikret at arbeidet med dette temaet ble videreført gjennom kompetansebygging internt, og brukte ressurser på å lære mer og skrive rapport (en investering de velger å gjøre).</p> <p>Nettverksbærekraft – Noen av deltakerbedriftene, sammen med andre bedrifter, har fortsatt arbeidet med LEAN-metodikk i nye nettverk. Smartlog³⁸⁹ og LEAN-forum³⁹⁰ er nasjonale nettverk av bedrifter og kunnskapsorganisasjoner med noen av de samme som var med i ERIP. I intervju med deltakerbedrift Kongsberg Maritime ble det understreket at nettverk er viktig for å dele erfaringer og finne motivasjon til å fortsette arbeidet med produktivitetsfremmende tiltak som LEAN.³⁹¹</p>
Nytte	<ul style="list-style-type: none"> > Regjeringen har prioritert økt produktivitet og mer effektiv ressursutnyttelse i produksjonsbedrifter. Det bemerkes at innovasjon knyttet til produkter, ressurser og prosesser/systemer har vært nøkkelen til vellykket omstilling. Økt produksjon kan være et resultat av at de produksjonsfaktorene man benytter utnyttes bedre – at produksjonsbedrifter er mer effektive og at deres produktivitet er forbedret.³⁹² > Vi vurderer at ERIP-prosjektet har bidratt (sammen med andre tiltak) til regjeringens mål om å redusere administrative kostnader og styrke produktivitet blant SMBer, ved å utvikle nye verktøy for verdiskapning og ved å skape et forum hvor SMB utveksler ideer om produksjonsmetoder. Men da kun meget få SMB direkte var involvert i prosjektet vil dette ikke ha hatt innflytelse på verdiskapning i Trøndelag Imidlertid er tre av de fire småbedriftene som var involvert i prosjektet fortsatt i drift per 2019: Noca AS, CTM Lyng AS, og Hagen Trappestudio.³⁹³ Hagen Trappestudio begynte å bruke LEAN i produksjonen rundt 2013 som et resultat av Interreg-prosjektet, og de har opplevd en økning i produktiviteten i sin virksomhet.³⁹⁴ > Nyten av prosjektet må også ses i forhold til hvor høy grad SMB i Norge anvender LEAN i dag. Det finnes mange case-eksempler på hva som er nyttig for små bedrifter, med ikke en helhetlig vurdering eller datagrunnlag som ville kunne si noe om bruken av LEAN i SMB og dermed effekten og nytten av ERIP-prosjektet.³⁹⁵ SINTEF har inngått samarbeid med Universitetet i Odense i Danmark for å utarbeide en større spørreundersøkelse om bruk av LEAN i norske SMBer til 2019.³⁹⁶ Samarbeidet vil foregå innenfor et

³⁸⁴ European Regions for Innovative Productivity. WP 6. Final report

³⁸⁵ Konfirmert av Hagen Trappestudio (god). <https://www.proff.no/nokkeltall/hagen-trappestudio/stryn/producenter/IFL5F5T016D-1/>

³⁸⁶ SINTEF. Vellykket Kata kurs for Kongsberg Maritime Subsea sine viktigste leverandører. <https://www.sintef.no/siste-nytt/vellykket-kata-kurs-for-kongsberg-maritime-subseas/>

³⁸⁷ Intervju. Ottar Bakås, SINTEF og Jan Ola Strandhagen, NTNU

³⁸⁸ Intervju. Øyvind Moe, Kongsberg Maritime

³⁸⁹ NTNU. Smartlog. <https://www.ntnu.edu/smartlog>

³⁹⁰ [Lean Forum Norge. http://www.leanforumnorge.no/](http://www.leanforumnorge.no/)

³⁹¹ Intervju. Øyvind Moe, Kongsberg Maritime

³⁹² Regjeringen. St.meld. nr. 7. Et nyskapende og bærekraftig Norge 2008– 2009

³⁹³ Proff.no. <https://www.proff.no/>

³⁹⁴ Intervju. Jorunn Skrede, Økonomisjef Hagen Trappestudio

³⁹⁵ Intervju. Ottar Bakås, SINTEF

³⁹⁵ Intervju. Ottar Bakås, SINTEF

³⁹⁶ SINTEF Norway Intro for EMS, Ottar Bakås, SINTEF

	konsortium (International EMS Consortium). ³⁹⁷ Den norske deltakelsen i European Manufacturing Survey vil bidra til å etablere et godt data grunnlag for bruk av LEAN i SMBer, men ikke tidsnok til å inngå i denne vurderingen.
--	---

Bedriftens navn	Sum driftsinntekter per år (NOK 1000) ³⁹⁸		
	2007	2013	2017
Noca AS	95 670	86 118	94 744
Hagen Trappestudio	160 064	158 906	194 215
CTM Lyng AS	134 387	85 065	147 859

³⁹⁷ Fraunhofer Institute for Systems and Innovation Research ISI. European Manufacturing Survey. International EMS Consortium. <https://www.isi.fraunhofer.de/en/themen/industrielle-wettbewerbsfaehigkeit/fems.html#tabpanel-1605751840>

³⁹⁸ Proff.no. Regnskap

Bilag C

Intervjulist

Prosjekt	Navn	Organisasjon	Dato
Prosjekt 1: Hjærtat i Skandinavi	Rune Jørgensen	Fjellregionen Hedmark Fylkeskommune	08.08.18
Prosjekt 1: Hjærtat i Skandinavi	Cathrine Fodstad	Nå; Hedmark Kunnskaps-park, Under prosjektet; Rådgiver Regionrådet for fjellregionen- og konsulent/selvstendig næringsdrivende	10.08.18
Prosjekt 2: Treff – Træbransjens utviklingscenter i NGB (A-NGB)	Per Reidar Næss	Trøndelag forskning og utvikling	27.06.18
Prosjekt 2: Treff – Træbransjens utviklingscenter i NGB (A-NGB)	Joakim Dørum	Green Advisers AS – innleid uteleverandør	24.08.18
Prosjekt 3: Enningdalselven (A-SVNO)	Ann Kristin Schartau	NINA	03.07.18
Prosjekt 3: Enningdalselven (A-SVNO)	Bjørn Walseng	NINA	21.06.18
Prosjekt 3: Enningdalselven (A-SVNO)	Steinar Sandøy	Miljødirektoratet – sentrale myndigheter	07.08.18
Prosjekt 3: Enningdalselven (A-SVNO)	Leif Roger Karlsen	Fylkesmannen	10.08.18
Prosjekt 4: Nordkalottnettverk for utvikling av grønn turisme (A-Nord)	Riitta Leinonen	Storfjord kommune/Vågan kommune	05.07.18
Prosjekt 4: Nordkalottnettverk for utvikling av grønn turisme (A-Nord)	Marie Angelsen	Visit Lyngfjorden- Nordkalottsentret	22.08.18
Prosjekt 4: Nordkalottnettverk for utvikling av grønn turisme (A-Nord)	Ingar Lyngmo	Deltaker og medlem av styringsgruppen	31.08.2018
Prosjekt 5: Skoltesamisk kultur over grenser (A-Nord)	Liisa Holmberg	Nå; Isfi-sapmi international film institute, Under prosjektet; Sapmi education institute (Finland)	09.08.2018
Prosjekt 5: Skoltesamisk kultur over grenser (A-Nord)	Honna Havas	Ávv Skoltesamisk Museum (tidligere Østsamisk museum) / del av Tana og Varanger museumssida (fra 2013)	20.11. 2018
Prosjekt 6: Økt utnyttelse av biomasse fra skog (A-Botnia)	Ole Lauglo	Alskog SA	19.06.18
Prosjekt 6: Økt utnyttelse av biomasse fra skog (A-Botnia)	Gjermund Pettersen	Fylkesmannen i Nordland landbruksavdelingen; fagansvarlig skogbruk	02.08.18
Prosjekt 6: Økt utnyttelse av biomasse fra skog (A-Botnia)	Simen Gjølvsjø	NIBIO, Skog og landskap som det het den gangen	28.08.18
Prosjekt 7: Västerhavets Kulturarv (A-ØKS)	Aina Aske	Larvik Museum (nå Vestfoldmuseene)	03.07.18
Prosjekt 7: Västerhavets Kulturarv (A-ØKS)	Jan Arvid Kristengård	Nå; Larvik Kommunestyre, Under prosjektet; ass. rådmann	22.06.18
Prosjekt 7: Västerhavets Kulturarv (A-ØKS)	Gro Stalsberg	Larvik Museum	12.10.2018

Prosjekt	Navn	Organisasjon	Dato
Prosjekt 8: CCS – Kattelat/Skagerrak (A-ØKS)	Dag Bjørnsen	Tel-tek; forskningsinstitutt i Porsgrunn som senere har blitt en del av SINTEF	08.08.18
Prosjekt 8: CCS – Kattelat/Skagerrak (A-ØKS)	Hans Aksel Haugen	Tel-tek; forskningsinstitutt i Porsgrunn som senere har blitt en del av SINTEF	27.08.18
Prosjekt 9: Women in Business (A-ØKS)	Hilde Lona	Aust-Agder fylkeskommune	29.06.18
Prosjekt 9: Women in Business (A-ØKS)	Wenche Fresvik	Aust-Agder fylkeskommune	02.07.18
Prosjekt 9: Women in Business (A-ØKS)	Anne Britt Bjørdal	Innovasjon Norge	22.08.18
Prosjekt 10: MIN-NOVATION (B-BSR)	Jan Frick	Universitetet i Stavanger	25.06.18
Prosjekt 10: MIN-NOVATION (B-BSR)	Pål Thjømøe	Magma Geopark	02.07.18
Prosjekt 11: Quick-IGA (B-BSR)	Harry Bjerkeng	Nå; Nordisk Håndverksforum, Under prosjektet; NHO Håndverk	27.06.18
Prosjekt 12: POWER Cluster (B-NSR)	Birger Haraldseid	Greater Stavanger	10.08.18
Prosjekt 12: POWER Cluster (B-NSR)	Frank Emil Moen	Dalane videregående skole	21.08.18
Prosjekt 12: POWER Cluster (B-NSR)	Arvid Nesse	Marin og energi testsenter (MET)	24.08.18
Prosjekt 13: European Regions for Innovative Productivity (ERIP) (B-NSR)	Ottar Bakås	SINTEF	14.08.18
Prosjekt 13: European Regions for Innovative Productivity (ERIP) (B-NSR)	Øyvind Moe	Kongsberg Maritime	17.08.18
Prosjekt 13: European Regions for Innovative Productivity (ERIP) (B-NSR)	Jan Ola Strandhagen	NTNU	05.09.18
Prosjekt 14: Ecofish - Environment friendly fish farming and use of cleaner fish (B-NPP)	Oddvar Ottesen	Nord Universitet, Høgskolen i Bodø	25.06.18
Prosjekt 14: Ecofish - Environment friendly fish farming and use of cleaner fish (B-NPP)	Celine Rebours	Bioforsk (nå NIBIO)	03.08.18
Prosjekt 14: Ecofish - Environment friendly fish farming and use of cleaner fish (B-NPP)	Alf-Gøran Knutsen	Kvarøy fishfarm	31.08.18
Prosjekt 15: LOCFODD (C)	Tommy Nilsen	Nordland Fylkeskommune	05.07.18

Valideringsintervju

Relevant Prosjekt	Navn	Fylkeskommune/ Organisasjon	Dato
Prosjekt 2: Treff – Tråbransjens utviklingscenter i NGB (A-NGB) Prosjekt 13: European Regions for Innovative Productivity (ERIP) (B-NSR)	Knut Senneseth	Innovasjon Norge	03.10.18
Prosjekt 2: Treff – Tråbransjens utviklingscenter i NGB (A-NGB) Prosjekt 13: European Regions for Innovative Productivity (ERIP) (B-NSR)	Even Andreas Ystgård	Trøndelag Fylkeskommune	16.11.18
Prosjekt 14: Ecofish - Environment friendly fish farming and use of cleaner fish (B-NPP) Prosjekt 15: LOCFODD (C)	Gunnhild Aasmo	Nordland fylkeskommune	21.11.18
Prosjekt 8: CCS – Kattegat/Skagerrak (A-ØKS)	Dawn Syvertsen	Telemark Fylkeskommune	19.11.18
Prosjekt 11: Quick-IGA (B-BSR)	Øyvind Michelsen	Akershus fylkeskommune	15.11.18
Prosjekt 5: Skoltesamisk kultur over grenser (A-Nord)	Nina Merete Austad	Finnmark fylkeskommune	15.11.18
Prosjekt 13: European Regions for Innovative Productivity (ERIP) (B-NSR)	Jorunn Skrede	Hagen Trappestudio	11.01.19
Prosjekt 13: European Regions for Innovative Productivity (ERIP) (B-NSR)	Ottar Bakås	SINTEF	16.01.19
Prosjekt 2: Treff – Tråbransjens utviklingscenter i NGB (A-NGB)	Asbjørn Kjellsen	Midnorsk skog- og tresenter	18.02.19
Prosjekt 1: Hjærtat i Skandinavi – Kultur- og naturbasert besöksnäring (A-SV-NO)	Berit Grindflek	Rendalen Fjellridning	25.02.19
Prosjekt 4: Nordkalottnettverk for utvikling av grønn turisme (A-Nord)	Laila-Anita Westby	XLyngen	21.02.19
Prosjekt 4: Nordkalottnettverk for utvikling av grønn turisme (A-Nord)	Kari Nilsen Overelv	Helligskogen Fjellstue	25.02.19
Prosjekt 4: Nordkalottnettverk for utvikling av grønn turisme (A-Nord)	Ingar H. Lyngmo	Lyngen Fjordbuer	19.02.19
Prosjekt 8: CCS – Kattegat/Skagerrak (A-ØKS)	Hans Aksel Haugen	SINTEF	25.02.19
Prosjekt 10: MIN-NOVATION (B-BSR) Prosjekt 12: POWERCluster (B-NSR)	Iver Jan Leren	Rogaland Fylkeskommune	10.12.18
Prosjekt 3: Enningdalselven (A-SV-NO)	Håvard Hornnæs	Fylkesmannen i Østfold	10.12.18
Prosjekt 14: Ecofish (B-NPP)	Dag Ernst Hansen	Arctic Cleanerfish AS	04.03.19
Prosjekt 4: Nordkalottnettverk for utvikling av grønn turisme (A-Nord)	Marie Angelsen	Visit Lyngenfjord	07.01.19
Prosjekt 10: MIN-NOVATION (B-BSR)	Pål Thjømøe	Magma Geopark	22.03.19

Bilag D Dokumentliste

Navn	Kilde/forfatter	År
Sammenfatning och resultat av Interreg-projekten: Hjærtat i Skandinavien	Regionrådet för Fjellregionen, Länsstyrelsen Dalarna	12/2010
Slutrapport Scandinavian Heartland	Regionrådet för Fjellregionen, Länsstyrelsen Dalarna	2012
Beslut S30441-67-08 - Hjærtat i Skandinavien	Interreg, Europeiska Unionen Europeiska regionala utvecklingsfonden	2005
Slutrapport Treff	Trøndelag forskning og utvikling (Trøndelag R&D Institute)	2012
Treff sv samlat	-	2012
Treff – trebransjens møteplass	-	2012
Artikler publisert på www.tre-ff.no	-	2012
OurWoodenFuture - sluttrapport	Namdal skogselskap, Skogselskapet Trøndelag	2013
Gemensamma standarder för bedömning av vattenkvalitet och ekologisk status	Interreg, NINA	2009
Enningdalsvassdraget – En ferskvannsbiologisk dokumentasjon, Del 1 - Krepsdyr	NINA	2012
Enningdalsvassdraget – En ferskvannsbiologisk dokumentasjon, Del 2 - Fisk	NINA	2012
Slutrapport prosjektet Enningdalsälven	Interreg	2012
Slutrapport – Nordkalottnettverket for bærekraftig reiselivsutvikling	Interreg	2014
Sluttrapport fra prosjektet – Skolt Sami Culture Across Borders	Länsstyrelsen i Norrbottens län, Sametinget	2010
Sluttrapport fra prosjektet – Økt utnyttelse av skogens biomasse	Interreg	2012
Sluttrapport - Västerhavets kulturarv	Interreg	2012
Statusrapport för: Västerhavets kulturarv	Interreg	2010
Carbon Capture and Storage in the Skagerrak/Kattegat region – Final Report	Interreg	2012
Nettverk, Vekst, Innovasjon – Forskningsrapport 2011	Interreg	2011
Women in Business - Sluttrapport	Interreg	2011
Women in Business, 2009-2011: Et skandinavisk utviklingsprosjekt for kvinnelig entreprenørskap	Interreg	2011
Output 4.1 – Baltic review of the state of the art	Interreg	2013
Mining Waste Management in the Baltic Sea Region. Min-Novation project	AGH University of Science and Technology	2013
Offshore Drilling Waste Management	AGH Drilling, Oil, Gas	2013
Age, Gender and Innovation – Policies and Strategies to Improve Employability and Work Ability of Women and Older People in the Baltic Sea Region	Interreg	2013
Action Plan for Hanse-Parlament "Promote employment of women and elders"	Interreg	2014
Action Programme for Baltic Sea Academy "Promote employment of women and elders"	Interreg	2014
Quick-IGA – Curricula Trainer's Manual	Interreg	2013
POWERcluster - Results	Interreg	2011
ERIP Deliverable - Report Work Package 6: The Final Evaluation Report	Interreg	2012

Navn	Kilde/forfatter	År
Final Administrative Report – Environment friendly fish farming and use of cleaner fish	Interreg	2012
Main Project Activity Report - Environment friendly fish farming and use of cleaner fish	Interreg	2012
EcoFish Brochure - environment friendly fish farming and use of cleaner fish	Interreg	2011
EcoFish Ballan Wrasse Project – Technical Leaflet 001	Interreg	2013
LOCFOOD – Good Practice Guide	Interreg	2014

Bilag E Oversikt over regionale strategier

Fylker som er aktive i Interreg	Plantype	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Link ³⁹⁹
Finnmark (1)	Fylkesplan	x	x	x		x	x		https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwimp-3ujczdAhWnposKHWW_DwkQFjA-BegQICRAC&url=https%3A%2F%2Fwww.forskningsradet.no%2Fservlet%2FSatelite%3Fcid%3D1253954915137%26pagename%3DVedleggPointer%26target%3D_blank&usg=AOvVaw2bqh0-CIXEflLlXtub-c00
Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag (2)	Felles fylkesplan	x	x						
Nord-Trøndelag (36)	Regional planstrategi						x	x	
Sør-Trøndelag (37)	Regional planstrategi						x	x	
Hedmark (3)	Fylkesplan	x	x						
Oppland (4)	Fylkesplan	x	x						http://docplayer.me/1080363-Oppland-fylkesplan-2005-2008-regionalt-handlingsprogram-2005.html
Vestfold (5)	Regional planstrategi						x	x	
Vestfold (6)	Utviklingsstrategi	x	x	x					https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/md/vedlegg/planer/fylkesplaner/vestfold/vestfold_fylkesplan_2006-2009.pdf
Akershus (7)	Fylkesplan	x							http://plangate.no/areal-transport/Fylkesplan%20Akershus%202004-2007.pdf
Akershus (10)	Regional planstrategi				x	x	x		
Akershus (9)	Regional planstrategi							x	http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahU-KEWjCtLqPI8zdAhXCOSwKHcriCqIQFjAAegQIAxAC&url=http%3A%2F%2Fwww.akershus.no%2Ffile%2F86f1343ec1ea401a6ce9d573465e032d%2FRegional%2520planstrategi%2520for%2520Akershus%25202013-2016%2520-%2520godkjent.pdf&usg=AOvVaw0IIAvHcFRPGs_46c4a9QjC
Østfold (12)	Fylkesplan	x							

³⁹⁹ De regionale strategiene som har en lenke er de vi har funnet. De som ikke har en lenke ble videresendt til oss.

Fylker som er aktive i Interreg	Plantype	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Link ³⁹⁹
Østfold (11)	Fylkesplan			x	x	x	x		
Nordland (29)	Handlingsprogram (fylkesplan)		x	x	x	x			http://www.aksjonsprogrammet.no/vedlegg/Nordland%20RUP2008-11.pdf
Troms (32)	Regionalplan				x	x	x	x	https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjxnemXmMz-dAhXChywKHTE4BWkQFjAAegQICBAC&url=https%3A%2F%2Fwww.forskningsradet.no%2Fservlet%2FSatellite%3Fblobcol%3Durldata%26blobheader%3Dapplication%252Fpdf%26blobheadername%3DContent-Disposition%253A%26blobheadervalue%3D%2Battachment%253B%2Bfilename%253DFylkesplanTroms2010-2013.pdf%26blob-key%3Ddid%26blobtable%3DMungoBlobs%26blobwhere%3D1274505310123%26ssbinary%3Dtrue&usg=AOvVaw0erCjInC2GwIFw7HoRcT-V
Aust-Agder, Vest-Agder (30)	2020: Regionalplan				x	x	x	x	http://regionplanagder.no/media/6307599/Regionplan-Agder-2020-norsk-.pdf
Aust-Agder, Vest-Agder (31)	2020: Internasjonal strategi						x	x	https://www.vaf.no/media/3327637/Internasjonal-strategi-for-Agder.pdf
Aust-Agder (33)	Fylkesplan	x							https://docplayer.me/26327590-Fylkesplan-arendal-desember-oddvar-skaiaa-fylkesordforer-utgiver-aust-agder-fylkeskommune.html
Vest-Agder (35)	Regionalplanstrategi						x	x	
Vest-Agder (41)	Fylkesplan	x	x	x	x				
Buskerud (25)	Fylkesplan	x	x						
Buskerud (38)	Regionalplanstrategi			x	x	x	x		http://www.bfk.no/Documents/BFK/Regionalutvikling/Regionale%20planer%20og%20strategier/Regional%20planstrategi%20for%20Buskerud%202009-2012.pdf
Oslo (26)	Kommuneplan (Oslo mod 2025)		x						https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/131585/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Politikk/Kommuneplan/Tidligere%20kommuneplandokumenter/Kommuneplan%202008%2C%20Oslo%20mot%202025.pdf
Telemark (13)	Regionalplanstrategi (2010-12)				x	x	x		

Fylker som er aktive i Interreg	Plantype	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Link ³⁹⁹
Telemark (15)	Regional planstrategi (2012-16)						x	x	
Telemark (14)	Fylkesplan	x	x	(x)	(x)				https://www.telemarkskilder.no/bitstream/handle/123456789/1514/Fylkesplan%202002%202005.pdf?sequence=1&isAllowed=y
Rogaland (17)	Regionalplan for energi og klima				x				http://www.rogfk.no/Plan-Rogaland/Regionale-planer-og-strategier/Energi-og-klima/Regional-plan-for-energi-og-klima-2010-2020
Rogaland (18)	Regionalplan for landbruk					x			http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKewi8n-rfnMzdAhUClwKHZ0sAWUQFiABegQIB-hAC&url=http%3A%2F%2Fwww.rogfk.no%2Fcontent%2Fdownload%2F70298%2F1596220%2Fversion%2F1%2Ffile%2FRegionalplan%2Bfor%2Blandbruk%2Bi%2BRogaland.pdf&usg=AOvVaw3xZ_CoyhdImOeYN5Em5Pv5
Rogaland (19)	Regionalplan for museum					x	x	x	http://www.rogfk.no/Plan-Rogaland/Regionale-planer-og-strategier/Kultur/Regionalplan-for-museum-2011-2014
Rogaland (20)	Regionalplan for næringsutvikling					x	x	x	http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKewi6n9WKncz-dAhXlICwKHYz4C9UQFjAAegQICBAC&url=http%3A%2F%2Fwww.rogfk.no%2Fcontent%2Fdownload%2F977%2F12889%2Fversion%2F1%2Ffile%2FRegionalplan%2Bfor%2Bn%25C3%25A6ringsutvikling%2BRogaland.pdf&usg=AOvVaw1kxYhsNH-Ydq1023H-Me1k
Rogaland (22)	Fylkesdelplan for samferdsel		x	x	x	x	x	x	http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKewjnxKucnczdAhVLIswKHQ4cABwQFjA-BegQICRAC&url=http%3A%2F%2Fwww.rogfk.no%2Fcontent%2Fdownload%2F19056%2F364336%2Fversion%2F1%2Ffile%2F2008%2BFylkesdelplan%2Bfor%2Bsamferdsel%2Bi%2BRogaland%2B2008-2019.pdf&usg=AOvVaw1BnyaeHpPknGBLjoNdWkRl
Rogaland (23)	Fylkesdelplan for vindkraft	x							
Rogaland (24)	Fylkesdelplan for byggeråstoffer på Jæren	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKewiUnfqwnczdAhWIBywKHftNDes-QFjAAegQIABAC&url=http%3A%2F%2Fwww.rogfk.no%2Fcontent%2Fdownload%2F69654%2F1585708%2Fversion%2F1%2Ffile%2FFylkesdelplan%2Bfor%2Bbygg

Fylker som er aktive i Interreg	Plantype	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Link ³⁹⁹
									ger%25C3%25A5stof-fer%2Bp%25C3%25A5%2BJ%25C3%25A6ren.pdf&usg=AOvVaw2OQOYWLSntZj5i3Aq0QN6C
Rogaland (21)	Fylkesplan for Rogaland	x	x	x					http://www.eigersund.kommune.no/getfile.php/1229889.1621.fbrvbbttaa/Fylkesplan+for+Rogaland+2006-2009.pdf
Hordaland (16)	Fylkesplan	x	x	(x)	(x)	(x)			
Hordaland (34)	Regional planstrategi						x	x	https://www.hordaland.no/globalassets/for-hfk/plan-og-planarbeid/planer-pdf/regional_planstrategi_for_hordaland_20122016.pdf
Sogn og Fjordane (27)	Fylkesplan	x	x	(x)	(x)	(x)			https://docplayer.me/25485243-Vegen-vidare-for-sogn-og-fjordane.html
Sogn og Fjordane (39)	Regional planstrategi						x	x	http://www.sogn.regionraad.no/getfile.php/2027637.1687.cxvfpdfvv/Framlegg+til+regional+planstrategi.pdf
Møre og Romsdal (28)	Fylkesplan			x	x	x	x		
Møre og Romsdal (40)	Regional planstrategi						x	x	https://mrfylke.no/Tenestekomraade/Plan-og-analyse/Regional-planlegging/Regional-planstrategi/Regional-planstrategi-2012-2016

Bilag F Interreg programmenes tematiske områder (prioriteringer) er begrunnet i (grenseoverskridende/transnasjonale) behov

Behov uttrykt i fylkesplan for Interreg program	Bedriftsutvikling for SMB	Miljø/ressurser	Kulturarv/turismenæring	Internasjonalt samarbeide/grenseoverskridende
A-Sve- rige- Norge	Hedmark (1): krever bedrifter som har evne til endring og fornyelse i et internasjonalt perspektiv og i en kunnskapsbasert økonomi.	Nord-Trøndelag (2): Ressursene rommer et verdiskapingspotensial som i dag ikke blir utnyttet, og det er behov for å sette inn midler for å utvikle og kommersialisere bruk av nye energiformer. (M) Østfold (3): Særlig viktige utfordringer for Østfold er forurensning av vannforekomster, fornuftig arealbruk, sikring av friluftsinnteressene og bærekraftig energiutnyttelse.		Hedmark - Politikk for internasjonalt arbeid Trøndelag – Samarbeidsholdninger og samarbeidsstrategier skal være viktige redskap både i forhold til nasjonale og internasjonale miljøer, og i forhold til samarbeid mellom ulike aktører i Trøndelag. Østfold - Internasjonalt samarbeid
A-Nord	Troms (4): Det er behov for å styrke kunnskapsgrunnlaget om kulturnæringene i Troms. Videre har næringene et spesielt behov for å utvikle kunnskap knyttet til forretningsmessig drift og markedskompetanse.		Troms (4): Troms fylke har mye og vakker natur å tilby tilreisende, men mangler tilrettelagte og lett tilgjengelige produkter i naturen. Naturområder i fylket kan med tilrettelegging og bedre markedsføring utnyttes som attraksjon mot et betalingsdyktig marked.	Troms - Gjennom EUs programmer for territorielt samarbeid, deriblant Interreg-ordningene, får regionale aktører mulighet til å delta i og ha innflytelse på store internasjonale prosjekter.
A-Botnia- Atlantica		Nordland (6): Bidra til utvikling og forvaltning av det potensialet som ligger innen fornybar energi.	Finnmark (5): Det må utvikles møteplasser der aktivitet og kulturformidling kan finne sted. I tillegg må det finnes tilskuddsordninger som gjør at det frivillige og profesjonelle kulturlivet kan utvikle et mangfoldig og kvalitetsmessig godt kulturtilbud.	Nordland – Internasjonalisering som gjennomgående prioritet Finnmark - Aktivt internasjonalt samarbeid
A-ØKS	Aust-Agder (9): Bedriftene må i økende grad konkurrere gjennom innovasjoner i en stadig hardere internasjonal konkurranse, og det skal derfor satses på videreutvikling av våre regionale innovative nærings- og kompetansmiljø	Telemark (8): Det er en utfordring å øke kunnskapen om sammenhengen mellom natur og kulturlandskap.	Vestfold (7): Vestfolds fortrinn med korte avstander mellom kulturminner, naturkvaliteter og andre attraksjoner må utnyttes ved at det legges til rette for tette, samordnede tilbud som kan oppleves også ved bruk av miljøvennlige transportmidler.	Aust-Agder – Aust -Agder vil engasjere seg i EU's Interreg-program og legge vekt på å delta i prosjekter som har tilknytning til tiltak som er prioritert i fylkesplanen, og hvor mulighetene til å lære av hvordan en arbeider med

Behov uttrykt i fylkesplan for/ Interreg program	Bedriftsutvikling for SMB	Miljø/ressurser	Kulturarv/turismenæring	Internasjonalt samarbeide/grenseoverskridende
	og bedriftenes evne til å knytte seg opp mot disse miljøene.			tilsvarende problem i andre land er gode. Telemark – internasjonalt samarbeid ikke spesifisert Vestfold – Vestfold i verden: Mange av strategiene i denne fylkesplanen krever samspill med andre regioner i og utenfor Norge
B-BSR	Quick-IGA (11): Regionen har liten tilgang på internasjonale investeringer. Det gjelder i særlig grad for investorer som retter seg mot bedrifter med internasjonalt potensiale i regionens kunnskapsbaserte næringsmiljø.	Rogaland (10): Miljøgifter og kjemikalier i økosystemene er en trussel mot helse og biologisk mangfold, og for fremtidig matproduksjon. Vi er utsatt ved at vind og havstrømmer frakter miljøgifter fra store deler av den nordlige halvkule. I denne sammenheng er internasjonalt samarbeid helt avgjørende for å oppnå gode resultater.		Oslo/Akershus: Internasjonalt engasjement og muligheter; Oslo kommune er partner i en rekke EU/EØS-prosjekter, men er prosjektleder bare for et fåtall prosjekter. Hovedstadsområdet er dårlig profilert i en internasjonal sammenheng i sammenlignet med Stockholm, København og andre Europeisk storbyregioner. Rogaland – Videreutvikle strategier for å redusere risiko for ulykker og negativ miljøpåvirkning ved deltakelse i internasjonalt samarbeid (Interreg).
B-NSR	Sør-Trøndelag (12): Næringsutvikling og trygge arbeidsplasser er et av de viktigste satsingsområdene for Trøndelag. Vårt næringsliv står overfor et stadig sterkere krav om nyskaping og omstilling. Da er det spesielt viktig å skape en koordinert innovasjonspolitik.	Rogaland (12): I årene som kommer vil vi måtte produsere mer energi med mindre karbon, selv om olje og gass fortsatt vil være dominerende energibærere i mange år fremover.		Trøndelag - Samarbeidsholdninger og samarbeidsstrategier skal være viktige redskap både i forhold til nasjonale og internasjonale miljøer, og i forhold til samarbeid mellom ulike aktører i Trøndelag. Rogaland – Videreutvikle strategier for å redusere risiko for ulykker og negativ miljøpåvirkning ved deltakelse i internasjonalt samarbeid (Interreg).

Behov uttrykt i fylkesplan for/ Interreg program	Bedriftsutvikling for SMB	Miljø/ressurser	Kulturarv/turismenæring	Internasjonalt samarbeide/grenseoverskridende
B-Northern Periphery		Nordland (14): Fra ressurs til verdiskaping innen fiskeri- og havbruksnæringen – større grad av lokal videreforedling. Det vil si å bidra til å fremme konkurransefordeler for Nordlands marine næringsmiljø gjennom å bidra til å legge forholdene til rette for samarbeid, kunnskapsoppbygging, erfaringsutveksling og næringsrelatert forskning.		Nordland – Internasjonalisering som gjennomgående prioritet
C-Interreg Europe	LOCFOOD (15): Regioner som lykkes er de som har tilgang på kompetanse på alle nivå, et innovativt og framtidsrettet næringsliv, samt gode kommunikasjons- og samferdselsløsninger.		LOCFOOD (15): Løfte fram miljø- og kultur-aspektet i landbruksnæringen. Dette er en strategi som inviterer utviklingsmiljø og støtteapparat til å legge til rette for mobilisering og økt verdiskaping i lokalsamfunn og bedrifter.	Nordland – Internasjonalisering som gjennomgående prioritet

Bilag G Prosjektindikatorer

Prosjektnummer og tittel	Indikator fra program- resultat eller effekt
<p>Prosjekt 1 – Hjærtat i Skandinavi (A-Sverige-Norge) programdoc name</p> <p>What type of indicators</p> <p>Kilde: European Regional Development Fund 2007–2013. Interreg Sverige – Norge 2007–2013. 7.3 Prioriterat område A. <i>Ekonomisk tillvæxt, 7.3.9 Indikatorer.</i> s. 59</p>	<ul style="list-style-type: none"> > Antal deltagende företag med kvinnligt ägande som deltar i projektaktiviteter > Antal deltagande företag med manligt ägande som deltar i projektaktiviteter > Antal deltagande företag med mixat ägande som deltar i projektaktiviteter > Antal kvinnliga studenter som studerar del av sin utbildning i det andra landet > Antal kvinnor 15 till 24 år som deltar i projektet > Antal kvinnor som deltar i gemensamma utbildningar och praktik > Antal kvinnor yngre än 15 år eller äldre än 24 år som deltar i projektet > Antal manliga studenter som studerar del av sin utbildning i det andra landet > Antal män 15 till 24 år som deltar i projektet > Antal nyetablerade och vidareutvecklade gränsöverskridande kluster > Antal projekt som syftar till att förbättra företagsklimat, entreprenörskap, FoU och innovationer > Antal undanröjda upplevda gränshinder > Etablerade institutionella samarbeten
<p>Prosjekt 4 – Nordkalott-nätverk A-Nord)</p> <p>Kilde: Länsstyrelsen i Norrbotten. 2007. INTERREG IVA Nord. <i>Effektindikatorer.</i> s. 48</p>	<ul style="list-style-type: none"> > Effektindikatorer i program > Antall nya arbetstillfällen i företaget/organisationen som skapats som en direkt följd av projektets verksamhet, som finns kvar direkt efter det att Interreg IVA Nordstödet har upphört och som inte skulle ha funnits utan projektet. > Antall nya företag > Antal företag som ökat sin omsättning > Antal företag som startat en ny gränsöverskridande affärsverksamhet > Programindikatorer i projektet > Aktivitetsindikatorer: > Gränsöverskridande erfarenhetsutbyte och kunskapshöjning kopplat till gränsregional näringslivsutveckling > Antal personer som deltagit på aktiviteter för erfarenhetsutbyte och kunskapshöjning med koppling till gränsregional utveckling > Resultatindikatorer: > Antal företag som deltar i av programmet finansierade näringslivsutvecklande projekt > Antal genomförda gränsöverskridande utbildningsprogram > Antal personer som deltagit i kulturella aktiviteter för Synliggörande och/eller bevarande av samisk kultur > Hållbar uveckling: > Antal företag som tagit del av insatser. Insatser som höjer företagens miljömedvetenhet och/eller främjar utveckling av miljövänliga produkter och produktionsmetoder
<p>Prosjekt 15 – LOCFOOD (Interreg C)</p> <p>Kilde: European Regional Development Fund 2007–2013. Interregional Cooperation Programme INTERREG IVC. <i>Section 4.5. Expected programme effects and output/result indicators.</i> s. 43</p> <p>Kilde: LOCFOOD - PR 6 Version 4</p>	<ul style="list-style-type: none"> > Increased knowledge and capacities of regional institutions; and improvements to regional policies and instruments that contribute to the Lisbon and Gothenburg strategies > Tematiske publikasjoner, policy-anbefalinger (resultatet av erfaringsutveksling og 'good practice' transfer) > N° of staff members with increased capacity (knowledge/skills/expertise) resulting from the exchange of experience at interregional events > N° of good practices successfully transferred > N° of regional/local policies and instruments improved in the field tackled by the project > N° of new projects/activities/approaches resulting from the exchange/dissemination of experience (if applicable)

Prosjektnummer og tittel	Indikator fra program- resultat eller effekt
<p>Prosjekt 5 – Skoltesamisk kultur over grenser (A-Nord)</p> <p>Kilde: Länsstyrelsen i Norrbotten. 2007. INTERREG IVA Nord. <i>Effektindikatorer</i>. s. 48</p>	<ul style="list-style-type: none"> > Effektindikatorer: Program > Antal nye arbeidstillfällen i företaget/organisationen som skapats som en direkt följd av projektets verksamhet, som finns kvar direkt efter det att Interreg IVA Nordstödet har upphört och som inte skulle ha funnits utan projektet. > Antal nya företag > Antal företag som ökat sin omsättning > Antal företag som startat en ny gränsöverskridande affärsverksamhet > Programindikatorer i projektet > Aktivitetsindikatorer: > Antal företag som tagit del av aktiviteter for marknadsundersökningar och/eller marknadsaktiviteter för samiska företag > Antal Gränsöverskridande nätverk för tjänste- och produktutveckling > Antal män som tagit del av näringslivsinriktade kompetensutvecklande insatser > Resultatindikatorer: > Antal personer som deltagit i kulturella aktiviteter for Synliggörande och/eller bevarande av samisk kultur > Antal kvinnor som deltagit i gemensamma utbildningsinsatser > Effektindikatorer > Antal nya arbeidstillfällen till kvinnor som skapats som en direkt följd av projektets verksamhet Summa > Jämställdhet och integration/mångfald > Antal projekt som aktivt bidrar till insatser för att främja balans mellan könen
<p>Prosjekt 7 – Västerhavets Kulturarv (ØKS)</p> <p>Det europeiske regionale utviklingsfondet. 2007. Program for europeisk territorialt samarbeid, Interreg IV A Öresund-Kattegat-Skagerrak 2007–2013.</p>	<p>Kilde: – Västerhavets Kulturarv. Sluttrapport (Frode Frisvoll, Interreg A – Öresund Kattegat Skagerrak)</p> <ul style="list-style-type: none"> > Antal deltagande kvinnor i genomfört utbildnings-/kompetensutvecklingsprogram > Antal deltagande kvinnor vid externa gränsöverskridande möten/konferenser/seminarier > Antal deltagande kvinnor vid kunskapshöjande aktiviteter > Antal deltagande kvinnor vid tillfällen för informationsspridning > Antal deltagande män i genomfört utbildnings-/kompetensutvecklingsprogram > Antal deltagande män vid externa gränsöverskridande möten/konferenser/seminarier > Antal deltagande män vid kunskapshöjande aktiviteter > Antal deltagande män vid tillfällen för informationsspridning > Antal deltagare i genomfört utbildnings-/kompetensutvecklingsprogram > Antal externa gränsöverskridande möten/konferenser/seminarier > Antal kunskapshöjande produkter > Antal modeller, verktyg, metoder för ökad interaktivitet/mobilitet över gränsen > Antal nya eller förbättrade produkter som bidrar till gränsregional samhörighet > Antal nya samarbetsformer > Antal nya utbildnings-/kompetensutvecklingsprogram > Antal tillfällen för informationsspridning <p>Kilde: Det europeiske regionale utviklingsfondet. 2007. Program for europeisk territorialt samarbeid, Interreg IV A Öresund-Kattegat-Skagerrak 2007–2013.</p>

Prosjektnummer og tittel	Indikator fra program- resultat eller effekt
	<ul style="list-style-type: none"> > Antall prosjekter som skaper varige nettverk og samarbeidsstrukturer over grensen > Antall prosjekter som identifiserer formelle grensehindre > Antall prosjekter som fjerner formelle grensehinder > Antall prosjekter som identifiserer opplevde grensehindre > Antall prosjekter som fjerner opplevde grensehindre > Antall prosjekter som direkte bidrar til å forbedre miljøet > Antall prosjekter som skal forbedre miljøet > Antall prosjekter som negativt påvirker miljøet > Antall prosjekter som direkte bidrar til å forbedre likestilling > Antall prosjekter som skal forbedre likestilling > Antall prosjekter som negativt påvirker likestilling > Antall prosjekter som direkte bidrar til å øke integrasjon og mangfold > Antall prosjekter som skal øke integrasjon og mangfold > Antall prosjekter som har en negativ påvirkning ut fra et integrasjons- og mangfoldsperspektiv

Prosjektnummer og tittel	Indikatorer
Prosjekt 2 – Treff / (A-Sverige-Norge (Nordens grønne Belte) Interrerg Sverige-Norge förvaltande myndighet. Länsstyrelsen Jämtlands län.	Antal nyetablerade och vidareutvecklade gränsöverskridande kluster Antal projekt som syftar till att förbättra företagsklimat, entreprenörskap, FoU och innovationer Etablerade institutionella samarbeten Nya och vidareutvecklade metoder för stads- och lands-bygdsutveckling
Prosjekt 9 – Women in Business (ØKS) Women in Business. sluttrapport	Antal gränsöverskridande kompetensförsörjningslösningar till tillväxtsektorer Antal gränsöverskridande lösningar för triple helix samverkan Antal modeller/verktyg för att främja entreprenörskap/nyföretagande Antal nya samarbetsformer Antal tillfällen för informations spridning Antal tillväxtfrämjande-/näringslivsutvecklande lösningar
Prosjekt 10 – MIN-NOVATION (BSR) MIN-NOVATION. Progress Report of the Baltic Sea Region Programme 2007–2013. AR_4 – Indicators. p. 49. MIN-NOVATION. Progress Report of the Baltic Sea Region Programme 2007–2013. ANNEX to FINAL PR - Results indicators	Number of countries which will supply test material and/or host a technology demonstration for each of the 4 innovative technologies introduced by innovation sources. Number of innovative technologies introduced by innovation sources and demonstrated for SMEs
Prosjekt 11 – Quick-IGA (BSR) Quick-IGA. Progress Report of the Baltic Sea Region Programme 2007–	Strengthened international performance of innovation sources and improved links to SMEs Improved transnational transfer of technology and knowledge Broadened public basis for generation and utilisation of innovation

2013. ANNEX to FINAL PR - Results indicators	
Prosjekt 13 – ERIP (NSR)	

Prosjektnummer og tittel	Indikatorer
Prosjekt 3 – Enningdalselven (A-Sverige-Norge Gränslöst samarbeite) Interrerg Sverige-Norge förvaltande myndighet. Länsstyrelsen Jämtlands län.	Etablerade institutionella samarbeten Antal projekt som stimulerar till och förbättrar ett gemensamt miljöskydd och miljöförvaltning Antal nyetablerade och vidareutvecklade gränsöverskridande kluster
Prosjekt 6 – Økt utnyttelse av biomasse fra skog (A-Botnia-Atlantica) Europeiskt territoriellt samarbeite Botnia-Atlantica 2007–2013. Programmdokument.	Antal sysselsatta i andra landet som resultat av projektet Antal sysselsatta kvinnor i det andra landet som resultat av projektet Antal sysselsatta män i det andra landet som resultat av projektet Samarbete för att öka användningen av restprodukter och materialåtervinning inom näringsliv och samhällen såsom skrot, avfall, avloppsslam, skogsavfall och gödsel. Kunskapsutbyte om processer för ökad användning av ekologiska bränslen och drivmedel samt samarbete kring miljövänlig energiproduktion
Prosjekt 8 – CCS – Kattegat/Skagerrak (ØKS) CCS kattegat/Skagerrak. Sluttrapport	Antal nya samarbetsformer Antal planer/program/strategier som förbättrar maritimt samarbeite Antal planer/program/strategier som ökar samspel mellan stad och land Antal servicelösningar för ömsesidigt nyttjande av offentliga tjänster Antal tillfällen för informationsspridning
Prosjekt 12 – POWER Cluster (NSR) Kilde: Operational Programme North Sea Region Programme 2007–2013. 4.1.5 Indicative Priority Targets Priority 1 - Result indicators, p. 60	Promoting environmentally-responsible energy production practices/(insert more from programdoc Kilde: Operational Programme North Sea Region Programme 2007–2013. 4.1.5 Indicative Priority Targets Priority 1 - Result indicators, p. 60 <ul style="list-style-type: none"> > Number of tools for transnational technology transfer adopted for RTD exchanges within and between clusters and target groups > Amount (€) of private and public investment in RTD > Number of people in the NSR reached by specific awareness raising activities > Number of people in the NSR provided access to new / improved egovernment services > Number of individuals (male / female) trained or participated in exchange schemes > Amount (€) of complementary financing secured (additional to approved project budget) > Individuals within and outside the NSR with greater awareness of project outputs > Number of organisations involved in projects (contributing to a project activity) > Number of individuals (male / female) involved in projects (contributing to a project activity) > Average number of people benefitted by each € 1,000 spent (cost effectiveness)
Prosjekt 14 – Ecofish (NPP) Kilde: Ecofish. sluttrapport	Transboundary products and services, solutions/systems, adoption of green products and services Number of jobs that were created as a result of the project Number of actors adopting "green" product and services Number of new or improved solutions for sustainable management of natural or community resources